

# Vatra veche

# Vatra veche

8

*Români din toate țările, uniți-vă!*

Lunar de cultură \* Serie veche nouă\* Anul XIV, nr. 8 (164) august 2022 \*ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc  
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut



Sorin Bârgăoan, Expansiune explozivă a egoului în interiorul unei camere de rezonanță

## Vatra veche dialog cu Cristian W. Schenk

## SUMAR

Vatra veche dialog cu Christian W. Schenk, de Cristian Ovidiu Dincă/3  
Semn. Recurs la Eminescu: rușii, de Aurel Buzincu/6  
Spațiul mistic al mării eminesciene, de Valeria Bîlț/7  
Dicționar esențial (Zenovie Cărlugea), de Florian Copcea/9  
Mihai Cimpoi – 80. Mihai Cimpoi și sinteza eminescologiei, de Theodor Codreanu/11

N. Steinhardt – 110 ani de la naștere, de Veronica Pavel Lerner/14  
N. Steinhardt – de la „Monologul polifonic” la dialogul polifonic, de Nicolae Băciut/15

Ecouri. Între lumi – Convorbiri cu Nicolae Steinhardt (Nicolae Băciut), de Valeriu Tănăsă/17

Aniversări. Centenar Marin Preda, de Dumitru Hurubă/18  
Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/19  
Vatra veche dialog cu Zeno Fodor, de Tamara Constantinescu/20  
Miezul unui ev aprins. Bălcescu, de Aurel Buzincu/22  
Diacul, poem de Eugen Dorcescu/23

Componenta artistică a personalității lui Garabet Ibrăileanu, de George Petrovai/24

Eugène Ionesco – Teatrul ocultat, de Darie Ducan/27  
Cartea zilelor noastre. Un tandem malefic (Amy Knight), de Adrian Simeanu/29

Conflicte morale în literatura română, de Carmen-Gabriela Pană/30  
Memorialistică. „Caietul albastru” al lui Nicolae Balotă, de Dorin Nădrău/32

Cronica literară. Poemele apocalipsei (Răzvan Ducan), de Ioan Marcoș/33  
„Trîmbulind cu Nichita” (Răzvan Ducan), de Melania Cuc/35  
Suburbiiile friții (Gheorghe Vidican), de Mihai Posada/36  
Foșnetul paradiziac al arțarului (Victor Albu), de Horia Ion Groza/37  
Avatarurile vieții la întâmplare (Sorin Grecu), de Nicolae Suciuc/39  
Mitologia incantatorie a sentimentelor (Maria Mona Vâlceanu), de Aureliu Goci/42

Planeta de acasă (Victoria Milescu), de Elisa Roha/42  
Despre dramă și izbăvire (Marilena Apostu), de Mihai Posada/44  
Aripi frânte, de Mircea Daroși/44  
Ghemul ischemic (Ioan Cioba), de Melania Cuc/46  
Calea norilor albi (Elena-Maria Cernăianu), de A.I. Brumar/47  
Universul durerii și lumile accesibile (Remus Valeriu Giorgioni), de Constantin Stancu/48

Confesiuni despre... ieri! (Ilie Șandru), de Doina Bălțat/49  
Ostatic în propria țară (Ion Iovcev), de Nicholas Dima/52  
Calvarul cultului greco-latin (Ioan Ploscaru), de Geo Constantinescu/54  
Dincolo de aparențe (Cristina-Rodica Mazălu), de Ioan Marcoș/55  
Poeme de Ion Horia Groza/57

Un roman despre viață și moarte (Tatiana Țibuleac), de Mircea M. Pop/58  
In memoriam Vasile Tărățeanu, de Livia Ciuoercă/59  
Drag frate Vasile, de Nicolae Băciut/59  
Poeme de Ștefania Oproescu și Valeria Bîlț/60  
Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/61

Ioan Lupaș – 55 de ani de la trecerea în eternitate, de Florin Bengean/62  
Legende române/Evocări istorice (personalități și momente) strănse cu grijă, pentru posteritate, de V. A. Urechia, de Cristina-Rodica Mazălu/63  
Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, de Luminița Cornea/65  
Amvon. Maica Domnului, de Gheorghe Șincan/66  
Curier. Hugo – Regele romantismului, de Alex Măroiu/67  
Biblioteca Babel. Muzicii, de Rainer Maria Rilke/71,  
Părintele „Abenomics”, un patriot și un lider mondial, de Radu Șerban/72  
Vară acum, de Maria Cecilia Nicu/73

Ocean întors. Febra occidentală a războiului, de Silvia Urdea/74  
Asterisc. Între două lumi (Elena Buică), de David Kimel/  
Protocoloalele de la Toronto, de Eugen Mera/79

Plastica. Sorin Mihai Bârgăoan, de Elisabeta Boțan/80  
Aroma timpului trecut, de Delia Ioana Leizeriuc/80  
Scena. A fost odată un teatru, de Simona Mihuțiu/81  
Literatură și film. Mielul lui Tharlo, de Alexandru Jurcan/82  
Eveniment cultural. Coande, de Adrian Simeanu/82

Poeme de Vasile Dan Marchiș/82  
Trasoare oablke, cu gloanțe oarbe. Catrene fumigene, de Nicolae Mățaș/83

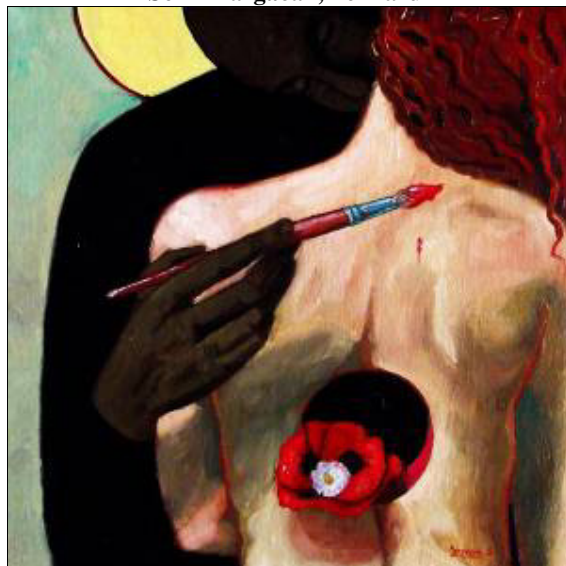
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/85  
De la un clasic citire. Constantin Zgripcea/85  
Curier. De la Vatra veche la Vatra nouă/86  
Panoramic cultural 2022, foto-reportaj/87  
Nu e decât un nor, poem de Nicolae Băciut/88



Sorin Bârgăoan, *Perspectivă multiplă*



Sorin Bârgăoan, *Felinarul*



Sorin Bârgăoan, *Roșu și negru*

Număr ilustrat cu lucrări de Sorin Bârgăoan



## Vatra veche dialog



**Christian W. Schenk**

„Marea problemă pe care o văd eu este discordia între autori, grupuri de interese”

**-Ați avut acces la cultura europeană dar și balcanică din copilărie, ca poet v-ați format în această constelație multiculturală. Ce predomină în poezia dvs? Ce teme vă reprezintă?**

-De mic copil, am avut acces la culturile europene și balcanice. La cele în limbile română, maghiară, germană în mod direct, la celelalte prin traduceri. Multiculturalitatea a jucat un rol important în viața mea încă din timpul formării mele, tatăl meu fiind german, mama maghiară, bunicul austriac, iar bunica dinspre mamă având și rădăcini cehe și poloneze (numele ei de fată a fost Kacsovsky). Din fragedă copilărie și prima tinerețe, am citit marii clasici, poezii și romane, având acasă o bibliotecă enormă, moștenită de la bunicul meu, care a fost mult timp profesor universitar de literatură comparată la Passau, Budapesta și, mai târziu, profesor de liceu la „Honterus” în Brașov.

Încă de acasă am învățat toleranța față de alte culturi și etnii, ceea ce azi, din păcate, în România, nu mai este cazul, „frânele” venind de sus, de la instituții și câțiva indivizi influenți. Promovarea literaturii peste hotarele țării, din perspectiva acestora, este inutilă; în schimb, traducerile din celelalte literaturi este în vogă. Se promovează literatura străină, minoră sau majoră, fără a ține cont de literatura autohtonă! Cel mai bun exemplu - controlabil - este lista de premieri ale Uniunii Scriitorilor din România, unde apar toate genurile literare, inclusiv literaturile minori-

tăților și traduceri din alte limbi în limba română. Un lucru onorabil, dar mă întreb unde sunt pe listă premiile traducerilor literare române în alte limbi, mai ales în cele de circulație mondială? Nu există!

În privința poeziilor mele, ele sunt caracterizate (cel puțin de critici ca *Eugen Simion*, *Marin Mincu*, *Dumitru Micu*, *Ovid S. Crohmălniceanu* și alții din vremurile trecute) ca aparținând generației 60 și nicidecum celei optzeciste.

În poezia mea predomină relațiile interumane, problemele sociale și politice, ceea ce mă și reprezintă.

**-Prin ce se deosebesc poezii de astăzi de generațiile anterioare?**

-Generațiile anterioare au scris în primul rând (exceptând o parte a romantismului) despre problemele sociale și politice care îi frământau. Vezi doar *Scrisorile* lui Eminescu, *Epigonii* sau *Criticilor mei*, în literatura germană, *Divanul Vest - Est*, al lui Goethe, sau majoritatea pieselor de teatru ale lui Schiller. Clasicii nu forțau forma în defavoarea conținutului, precum majoritatea poezilor de astăzi o fac. Cele mai bune exemple le găsim în expresionism și simbolismul expresionist.

Poezii contemporani – generațiile 80 până la 2000 - pot fi împărțiți în două „tabere”: Cei mai puțin cunoscuți, care forțează poezia în favoarea rimei și a ritmului, defavorizând (devalorizând) astfel conținutul, poezii „experimentali”, care vor cu orice preț să ajungă la originalitate. Desigur că mai există între cele două grupe descrise mai sus și excepții, excepții care – din păcate – nu mai au accesul la public și critică, cum l-au avut generațiile anterioare. Critica a obosit, editurile publice din cauza profitului orice și pe oricine (*Valuta scade-o parte din talent*), nu mai există corectori, lectori, recenzanți; revistele merg la număr sigur, preferând să publice numele deja cunoscute/consacrate (dar și nepotismele funcționează), instituțiile nu mai caută adevăratele talente, ci promovează nonvalorile! Această situație o vedem în premiile acordate de către URSS, mai ales la „Premiul Național Eminescu” de la Botoșani, care a început extrem de bine, sub atenta îngrijire a lui Gellu Dorian, dar care în ultimii ani s-a degradat într-un hal fără de hal!

**-Multiculturalitatea este o par-**

**ticularitate des întâlnită, cum influențează ea evoluția literaturii de astăzi?**

-Desigur că multiculturalitatea joacă un rol extrem de important, nu numai în literatură, ci în artă în general și societate în special. Oamenii au, în principiu, prin limba lor maternă, o viziune specifică asupra lumii; chiar în cadrul aceleași limbi, datorită mentalităților diferite pot avea o comunicare relativ deficitară, darmită acei care folosesc două sau mai multe limbi.

Aceste poziții, ca de exemplu *von Humboldt* (1767-1835) sau *Weisberger* (1899-1985), au dus la discuția problematică a traductibilității și intraductibilității unui text, a unei mentalități.

Principiul traducerii asigură faptul că între textul sursă și textul țintă există elemente de echivalență. Această echivalență este specificul fiecărei limbi, a fiecărei țări și poate fi în general caracterizată ca „traducerea culturii”. Aceasta este baza multiculturității! Cine se opune acesteia, cine nu se deschide rămâne în afara lumii ce îi înconjoară!

**-Actuala conjunctură mondială, cu mulți refugiați din diferite părți ale lumii, crizele de diferite forme și cauze vor influența cultura popoarelor suverane?**

-Depinde ce înțelegem prin „popoare suverane”, din ce perspectivă le vedem. Unele au o istorie mai veche și în mod implicit o cultură mai vastă, altele se dezvoltă cu întârziere, ceea ce nu înseamnă că nu le pot egala pe cele vechi. Totul depinde de voința poporului prin intermediul guvernanților și în mod automat al instituțiilor subordonate.

Cunoaștem din istorie migrațiile popoarelor, influențele avute de diferitele imperii care au dus la formarea limbilor și statelor de astăzi. Nici războaiele nu au avut un rol minor în stabilirea granițelor teritoriale și cu ele formarea culturilor specifice.

Noul interes, pe care Goethe însuși îl descrie programatic drept „Hegire” (*Higra* în arabă: migrație), încă în anul 1819 îmbogățește pe plan național conceptul de „literatură mondială”: *literatura națională în singularitatea ei nu poate să spună prea mult acum, epoca literaturii mondiale, cosmopolite, vorbește despre un timp și despre* →

**CRISTIAN OVIDIU DINCĂ**

*întreaga lume și trebuie abordată acum ca să acționeze pentru a grăbi această epocă în dezvoltarea culturilor naționale.* Deci trebuie remarcat faptul că acesta vorbea despre conjuncturile mondiale, migrații, influențe mondiale asupra culturilor naționale, dar și despre rolul culturilor naționale asupra celor mondiale deja în urmă cu peste 100 de ani! Acest lucru nefiind nou, oare nu trebuie să ne dea de gândit? Nicio națiune nu se poate închide în carapacea ei rămânând indiferentă la prefacerile lumii! Ideea cosmopolită nu spune că influențele externe distrug integritatea națională, nu, dimpotrivă o îmbogățește. Să ne gândim la *Școala Ardeleană* cu influențe germanofile și la *Junimea*, cu cele franceze în perimetrul liricii, literaturii în general. Eminescu a fost în primul rând influențat de literatura germană pe care o cunoștea la perfecție, mai târziu la fel Lucian Blaga sau Alexandru Macedonski cu influențele sale francofile. Lucruri de netăgăduit!

Desigur că refugiații cât și crizele mondiale au o influență deosebită asupra tuturor popoarelor. Acești „refugiați” nu merg doar fizic în alte țări, ci duc cu ei cultura și mentalitatea în care s-au format. Prin adaptare, influențează în mod automat cultura țărilor în care s-au refugiat. Trebuie să ne gândim doar la influențele culinare, specifice țărilor lor, influențele culturale, ca de exemplu Emil Cioran, care a dat gândirii franceze un imbold și cu caracteristici românești, George Enescu (Enesco) care a compus rapsodiile române în Franța, refugiatul francez Adalbert Chamisso, care a scris cele mai frumoase balade germane cu multe tente franceze, și lista exemplurilor poate continua până aproape la nesfârșit!

**-Decalajele dintre țările membre ale Comunității Europene și România se fac simțite și-n literatură, pe de altă parte vorbim de particularități specifice fiecărui popor. În acest sens, Comunitatea Europeană poate influența dezvoltarea literaturii române?**

-Decalajele se fac simțite numai în țările dezinteresate de propria cultură, cultură propagată cu asiduitate numai în interiorul lor și nicidecum în Comunitate, fiindcă vorbim de ea. Comunitatea

Europeană nu poate influența în mod direct și decisiv dezvoltarea literaturii române! Fiecare țară este responsabilă de literatura ei și de ceea ce face sau nu face, cu ea! România nu are un program riguros, în comparație cu multe alte țări, de propagare și dezvoltare a literaturii. Chiar în țară, pe timp ce trece, sunt uitate marile valori clasice. România, cum s-a hotărât să mărească bugetul pentru apărare, trebuie să mărească bugetul pentru cultură, literatură și artă, fiindcă doar așa se poate încadra în rândul Comunității. Uniunea Europeană nu poate intra cu forța într-o țară, obligând-o să-și dezvolte cultura pe plan european! Fonduri europene sunt destule, există și pentru cultură și promovarea ei, dar nu este cine să înainteze un plan solid și deci aceste fonduri se pierd an de an. Mai există fonduri pentru dezvoltare de care alte țări au profitat. Și-au împânzit țările cu magistrale, și-au refăcut infrastructura feroviară, aeroporturile. Mă întreb de multe ori trecând prin România: „Dar unde se duc acești bani”?

**-Ce lipsește poeziei române de astăzi? Dar vieții literare actuale?**

-La urma urmelor, dacă stau să mă gândesc bine, poeziei românești nu-i lipsește nici mai mult nici mai puțin decât poeziei celorlaltor țări la a căror lirică am acces. Singurul lucru care îi lipsește, cum am scris mai sus, este promovarea și interesul promovării atât pe plan național cât și mondial!

Viața literară, care desigur că există, este dominată de clanuri și subfinanțată mai ales pentru cei care nu au reușit să facă parte din ele. Marea problemă – însă – pe care o văd eu este discordia între autori, grupuri de interese, orgolii (care niciodată nu pot fi justificate), individualisme, chiar răutăți, invidii, goana după premii... *a pune bețe în roate* pare a fi „un joc național” al scriitorilor!

**-A evoluat literatura română în ultimele decenii?**

-La această întrebare e greu de răspuns. În ce sens? Relativ cu celelalte literaturi a evoluat nici mai mult, nici mai puțin; dar de evoluție se leagă în mod implicit și managementul acesteia. Dar cine să o facă? Câțiva individualiști încă plini de elan? La urma urmelor și aceștia vor dispărea dacă în spatele lor nu este

cineva care să-i susțină. După 1989, au fost mulți entuziasmați care, rând pe rând, s-au rărit în așa măsură încât au rămas doar câțiva care pot fi numărați pe degete. La fel și cu traducătorii operelor literare în alte limbi. Și eu, cam întârziat, mă număr printre aceștia. Anul 2022 este ultimul an în care mai scot lucrările care-mi stau pe masă, după care am terminat definitiv. Peste 50 de ani de propagare și promovare a literaturii române, cu peste 150 de cărți publicate și circa 380 de autori traduși, este suficient.

**-Domnul Manolescu, într-un articol din revista *România literară*, a caracterizat literatura română ca fiind subdezvoltată.**

**Are dreptate și-n ce măsură?**

-Nicolae Manolescu?!

Academicianul și președintele pe viață al Uniunii Scriitorilor din România a avut în trecut merite deosebite în critica literară, mai ales privind perioada romantică (Vezi *Arca lui Noe*). Cum să fie literatura română subdezvoltată? Lui îi lipsește privirea de ansamblu asupra istoriei literaturii române din moment ce vorbește despre *Eminescu* care îl „dezamăgește” și îl ridică pe Mircea Cărtărescu peste acesta, sau că ilustrul povestitor *Creangă* „vorbește într-o limbă neînțeleasă”! Vorbind despre poezie, Manolescu este absolut superficial, deci în lirică nu este un critic bun, obiectiv. *Paginile despre poezie sunt majoritar lipsite de fler, cum scrie și Bogdan Crețu în Ziarul de Iași* (6 iulie 2022). *Manolescu nu este un bun critic al poeziei. Pentru el, poezia e un discurs despre. Nu e capabil de o lectură intensivă, implicată.*

Încercarea de a canoniza scriitorii în viață este o aberație totală și contribuție dăunătoare la viitoarea dezvoltare a literaturii române! (Vezi *Lista canonică* a lui Manolescu). Un singur om nu poate stabili care sunt valorile sau nonvalorile unei literaturi. Fanfaronada lui reiese din același text al lui Crețu, căruia îi dau deplină dreptate: *cele mai grave erori, deloc străine de acest malpraxis, țin de ierarhizarea eronate, tendențioase chiar. Nicolae Manolescu are atitudinea unui feudal care oferă bonificații sau stabilește penalități vasalilor de pe moșia sa. Îi ține pe lângă sine pe unii mai devotați (Ion Horea, Alexandru→*

Miran, Eugen Suci, Calin Vlasie, Adrian Alui Gheorghe, Gabriel Chifu, Horia Gârbea, Elena Ștefoi, Liviu Georgescu, Andrei Bodi, și îi exilează, capricios, pe alții, cu personalitate (Adrian Marino, Marin Mincu, Mircea Muthu, Ioana Em. Petrescu, Liviu Petrescu, Ștefan Borbely, Dan Horia Mazilu, Mircea Anghelescu, Ion Mircea, Nora Iuga, Mariana Codruț, Daniel Bănuțescu, Ovid. Nimigean, Nicolae Coandă, Iustin Panța! **Printre aceștia din urmă, mă număr și eu**, care am fost **atacat la persoană**, și nu opera, în nenumărate rânduri și chiar pe prima pagină, în editorial.) Vezi aici **România literară 7 - 13 iulie 1999, Anul XXXI**.

Din păcate, Manolescu a rămas prins în literatura anilor 60, după care „s-a subdezvoltat” și nicidecum literatura română! Prin **Istoria critică a literaturii** române a vrut să-și consolideze autoritatea de critic, dar a eșuat într-un mod deplorabil. Dacă ar fi rămas la clasici, la moderni și până la generația 60 ar fi avut credibilitate și astfel a devenit un epigon al marilor critici dinaintea sa!

**-Meritele dvs. culturale au fost recunoscute de mediul academic din Germania, ați devenit membru al Academiei Germane. Care sunt cerințele pentru a deveni membru al acestei Instituții de Cultură? Ce este această instituție, cum funcționează ea?**

-Nu sunt membru plin, ci doar membru corespondent, ca să clarificăm această întrebare.

Cerințele sunt simple: Recunoașterea valorii unei personalități în diferite domenii de activitate, fie medicină, chimie, biochimie, biofizică, sociologie, politică sau, ca în cazul meu, literatură. Academia are multe secții și multe domenii de activitate. Literatura e doar una dintre ele. Academiei centrale nu îi sunt subordonate diferitele academii ale landurilor, Germania fiind un stat federal.

La fel și Uniunile Scriitorilor din cele 16 landuri nu sunt subordonate unei centrale ca în România, deci Uniunile nu pot fi numite filiale, ele sunt „asociații” de sine stătătoare. O astfel de descentralizare ar prinde bine și României, fiindcă fiecare filială este dependentă de centrala bucureșteană în frunte cu Nicolae Manolescu care, de la sine putere, hotărăște totul, de la cotizații la

premiu, de la finanțarea unor activități până la hotărârea valorilor și nonvalorilor!

**-Ce ați dori să cunoască generațiile viitoare despre dvs?**

-Eu, înainte de 1989, am fost declarat *persona non grata* și *dușman al poporului*. Politic, în 1990, mi s-au ridicat aceste două „calificative”; literar văzut, din punctul de vedere al centralei bucureștene, nu mai sunt *dușman al poporului*, în schimb am rămas *persona non grata* după venirea la putere a lui Nicolae Manolescu, după prematurul deces al lui Laurențiu Ulici! În timpul „domniei” acestuia (se poate vedea cu ușurință în curriculum vitae), am fost efectiv tăiat de la toate „premiile și onorurile” de care am dispus până atunci. Am fost nominalizat în repetate rânduri doar pentru a fi putut fi șters de pe liste. Ultima dovadă a fost anul acesta (2022), nominalizarea la premiile naționale ale Uniunii Scriitorilor, care au fost decernate la Târgu Jiu...

Cred că cele peste 150 de cărți și peste 380 de autori traduși de mine, cu cărți sau antologii, vorbesc de la sine.

O viață întreagă am dedicat-o promovării literaturii române în spațiile de limbă germană, dar am și contribuit la îmbogățirea spațiului literar român prin traduceri marilor clasici germani. Din 2005, pentru activitatea mea literară în spațiul românesc, au venit vremuri tulburi, refuzând să mă alinez noii conduceri. Am renunțat a fi membru la București și m-am mutat la Filiala Iași, unde eram destul de departe de înjosirile „centralei”. Mai târziu, din motive asemănătoare, au venit la Iași și *Ana Blandiana* și *Ioana Diaconescu*; *Gabriela Adameșteanu* s-a mutat la Filiala Cluj și mai sunt multe exemple care se pot da. Aceste lucruri spun mai multe decât pot fi cuprinse în cuvinte!

Acestea sunt lucrurile, nu numai direct despre mine, care cred că ar trebui să fie cunoscute nu doar de generațiile viitoare, dar și de generația actuală! Cei de la filiala bucureșteană, cei noi și cei rămași, evident că nu vor putea fi de acord cu mine, dar la colțuri ascunse, între patru ochi, colegii de litere (cu excepțiile evidente) vorbesc aceeași limbă, altfel decât în public sau în mass-media.

Un trist adevăr care de 17 ani bântuie ca o stafie literatura română!

\*

Christian W. Schenk (pseudonimul literar al lui Wilhelm Schenk) a crescut în localitatea minieră Concordia, azi Colonia 1 Mai, Brașov.

Autor a zeci de cărți, originale și traduceri.

Membru al Uniunii Scriitorilor din Germania și România, Union Mondiale des Écrivains Médecins, American Romanian Academy of Arts and Sciences, al Uniunii Scriitorilor și Publiciștilor Medici din România, în Balkanromanisten-Verband (Societatea Balcaniștilor Germani) și în Süd-Ost-Europa-Gesellschaft (Societatea Germană pentru Europa de sud-est), Schenk se străduiește să propage culturile germană și română, cât și legăturile dintre acestea în spațiile culturale Est-Vest. Un mare rol pentru promovarea literaturii române în spațiile de limbă germană l-a avut și înființarea editurii Dionysos.

**N. red.**

**Nu facem parte dintre cei care să fi beneficiat în vreun fel de preocupările cărturărești ale lui Christian W. Schenk. (Firește, nu ne-am supărat pentru asta pe domnia sa!) Nici nu-l cunoaștem personal pe Christian W. Schenk.**

**Respectând însă politica editorială a revistei (între altele neantrenarea în dispute literare și nici antrenarea în vreo mișcare de grup) și deschiderea spre colaborări din largul lumii, am publicat în ultima vreme câteva texte semnate de Christian W. Schenk și transmise nouă de Cristian Ovidiu Dincă, având confirmarea că autorul este de acord cu publicarea lor în revista noastră.**

**Nici publicarea acestui interviu nu înseamnă solidarizarea cu Christian W. Schenk în demersurile sale recente, ci respectarea libertății de conștiință și a dreptului la opinie.**

**Nu dorim să arbitrăm o dispută din lumea literară. Mai ales că Nicolae Manolescu a răspuns lui Christian W. Schenk în *România literară* la „Un Argument-Protest la retragerea mea definitivă din literatura română”. (N.B.)**

Semn

## Recurs la Eminescu: rușii

(IV)

Preocupat îndeaproape de „chestiunea orientală” și de războiul ruso-turc din 1877-1878 în toate etapele lui și se înțelege că și de alianța pe care guvernul român a făcut-o cu această ocazie – iar asta, destul de cert, nu doar pentru a scrie ca gazetar –, Eminescu a fost inițial, în referirile lui la ruși, de o condescendență nedisimulată și departe de a fi doar politicoasă. Astfel, îl putem citi, spre exemplu, contrazicând într-o notiță din octombrie 1876, în acord cu interesul Rusiei, exagerările presei vieneze (aceeași *Noua Presă Liberă*) privind numărul voluntarilor ruși care traversează România spre Serbia. Tot așa, face publice cifre, propagandistic impresionante, ale armatelor Rusiei care ar urma să atace Turcia (peste 700.000 de ostași cu moral excelent).

Oarecum ciudat, Eminescu se manifestă la fel chiar și după ce-și publică primele analize în care avertizează vădit în legătură cu primejdiile implicate de drumul rușilor în istorie în general și, cu deosebire, de prezența lor de acum, declarat belicoasă, la Dunăre. Așa, preluând în noiembrie al aceluiași an o poziție exprimată de *Jurnal de Sankt Petersburg*, evident „diplomatică” și propagandistică, gazetarul își pune la curent cititorul fără să simtă nevoia unei situații critice față de ceea ce transmite, anume că în Rusia se nutrește „speranța că Turcia va ceda presiunii unanime a Europei și că armările Rusiei nu amenință pacea, ci sunt o jertfă grea pe care imperiul și-a impus-o spre a asigura binefacerile liniștii și spre a apăra pe creștini. Dar dacă războiul va fi inevitabil, atunci nația îl va susține c-o energie cu atât mai mare cu cât el va veni după ce se vor fi mântuit toate încercările pașnice”. Se evocă lucruri îndeobște știute, conținute de un discurs perpetuat în istorie cu o consecvență care arată că, în ciuda aparențelor, lumea rămâne în numeroase locuri și privințe aceeași pe durate lungi: așezarea de partea binelui, „lupta pentru pace”, „jertfa”, apărarea creștinilor. Există aici, probă peremptorie de susținere populară, chiar poziția unui „conservativ” rus care, într-o luptă internă democratică suspectă (ton „cutezător față cu capul statului”, notează Eminescu, „pentru întâia dată de când există autocrația rusească”), s-ar adresa astfel – iarăși cunoscut, precum secvențele mereu aceleași ale basmului – celor care „nu încurajează îndestul războiul contra Turciei”: „Dacă țarul va

refuza de a se pune în fruntea poporului și de a împăca conștiința publică, dacă nu va voi să meargă cu noi spre liberarea fraților noștri, ei bine, atunci: <Jos țarul!>. Atunci el nu mai este al nostru, glasul sângelui n-a vorbit în el, față cu entuziasmul nostru el a rămas rece”.

Sigur, portretizarea unei nații, în fel de proiect intelectual eminescian, se continuă cert și aici, iar pe de altă parte, ceea ce e de spus se spune, doar că nu obișnuit gazetărește, în alarmă, și nici cu nervul eminescian cunoscut, ci cu o subțirime de expresie care le va fi vorbit celor mai mulți cititori cu precădere despre un fel de fapt divers. Asta poate și pentru că accentul important în articolul eminescian în cauză pare să cadă pe un alt aspect: „Unul din pericolele războiului eventual este însă neclaritatea ținutei României. Guvernul rusesc nu se simte deloc sigur față cu românii (...), așa încât, dacă România n-ar renunța *singură* (s.a.) la neutralitatea ei, pericolul cel mare al războiului ar rămâne înfrângerea acestei neutralități”.

Peste numai câteva zile însă, dintr-un articol publicat în câteva numere la rând ale *Curierului de Iași*, savant nuanțat și pamfletar deopotrivă, dar absolut de luat în seamă, se poate căpăta o idee destul de lămuritoare în ce privește „neclaritatea ținutei României” și chiar impresia de situație în ambiguitate pe care o lasă gazetarul însuși. România ar sta, concret (și va trebui să reacționeze adecvat și în atare condiții), între „două mari curente istorice, curentul de nord-est, tinzând a schimba fața Europei, și curentul de vest, ce tinde a menține *statu-quo*. Hotărârea noastră pentru Răsărit sau Apus va atârna desigur de viitorul ce ni-l vor asigura, și aceasta nu ca stat numai (...), ci ca nație”.

Drept care: „Se vorbește că în Consiliul de Miniștri al României s-ar fi hotărât de a se face întrebare tuturor



puterilor garante, afară de Rusia, ce purtare să păzească România în caz de i se cere din partea guvernului rusesc permisiunea de a trece c-o armată prin țară”. Abia după răspunsul Apusului la întrebare, România va lua o decizie, iar raționamentul guvernamental are susținerea lui Eminescu, întrucât „ori puterile se vor declara formal și solidar contra unei asemenea permisiuni și vor trebui să-și apere cu arma în mână declarația lor, fără chiar ca Rusia să poată fi supărată pe noi (...), sau răspunsurile lor evazive, îndoielnice și contrazicătoare vor reda României libertatea de acțiune, libertatea de a se hotărî pentru unul din cele două mari curente istorice...”

Și iată aici un Eminescu-gazetar cu opinii ferme și solid întemeiate, în același timp atent la detalii (iar sugestia unei expectative diplomatice în relație cu rușii nu e de ignorat), mobil în reprezentări și în judecăți, de privat obligatoriu ca fiind mai sfâșiat chiar decât România în forul lui lăuntric de multiplele și grelele contradicții între valorile proprii – în numele cărora se exprimă tot timpul – și realitatea unui *trebuie* conjunctural de neoclit. El vede limpede că „reforma Orientului poate avea două patronate: Rusia și Austro-Ungaria” și în ciuda oricăror rețineri față de Rusia și în continuitatea tururilor reproșurilor pe care le are de făcut și le face continuu Austriei – reprezentanta civilizației, intereselor și politicii occidentale, însă coruptă, prefăcută, disprețuitoare –, alege Rusia, adică primejdia rusească.

Asta având convingerea interesantă că „viitorul Orientului este o confederație de popoare în care egalitatea naționalităților și limbilor, pe orice teritoriu se vor afla ele, va fi lucru principal, iar formațiunile de state lucru secundar”.

De altfel, disocierea între nație și statalitate o face și în alte locuri, firește că doar sub presiunea situațiilor de criză, privind nația ca fiind superioară statului în importanță pentru supraviețuirea în istorie.→

AUREL BUZINCU



Sorin Bârgăoan,  
Din scoarță-n scoarță



E un fapt de luat în seamă, întrucât, în opinia pe care o creditează Eminescu, imperiul de la Răsărit vânează de un mileniu prilejul să ajungă la Constantinopol, iar pe de altă parte, în aceeași statornică opinie, soarta bună a României atârând decisiv nu de un patron, ci de menținerea unui echilibru între puteri în regiune, interesul ei ar fi ca Turcia să continue să joace un rol în acest echilibru, mai ales că asta atrage în angrenaj interese cu efecte pozitive ale Europei occidentale, iar orice pas spre apus al Rusiei e de privit ca amenințând acest echilibru și deci soarta românească. În alte cuvinte spus, gazetarului coborât adânc și cu bun instrumentar în ale politicii externe a răsăritului european și a țării sale nu-i sunt dragi în sine Austria, Turcia sau Rusia, ci una sau alta după caz – asta în temeiul unei rațiuni superioare angajate să identifice șansa viitorului optim al nației proprii prin raportare lucidă la realități și la evoluția lor probabilă. Poate fi o dovadă faptul că e bine privită *Convențiunea de comerț* încheiată cu Rusia, ca și cea anterioară, cu Austria.

Ele „împacă pe deplin interesele noastre comerciale” pe lângă că se depășește astfel un prag important: „Sunt trei secole de când ea (România) nu a exercitat dreptul său de a încheia cu alte puteri convențiuni sau tratate de comerț”. Dimpotrivă, o notiță din septembrie 1876 spune că prețul convenției italo-române este prea mare pentru români „și ne putem lipsi în tot bunul de ea”. Acesta este, de altfel, cadrul de gândire și de reprezentare a lucrurilor pe care Eminescu îl aplică în general domeniului, inclusiv când în atenția lui se află, cu o frecvență chiar mai ridicată, aspectele cu mult mai delicate ale vieții politice românești interne – în care e cu mult mai anevoie de disociat, în exercițiul evaluării și al situației – între factorii raționali, cei emoționali și cei indistinct amestecați.

În consecință, încă va scrie favorabil despre aliatul răsăritean. Condamna necinstea zarafilor care „abuzează în mod neiertat de simplitatea soldaților din rânduri rusești, cât și de nevoile momentane ale ofițerilor”, în timp ce s-ar cere răspătită prin corectitudine „purtarea bună și corectă a armiei imperiale” sau prezintă vizita onorantă și primirea în Iași cu fast și entuziasm a țarului și a suitei acestuia, cu incidentul refuzului imperial de a ierta faptele de indisciplină ale unui tânăr ofițer a cărui poveste, rezumată ulterior, este și ea de roman rusesc.

## Spațiul mistic al mării eminesciene

MOTO: „*Dintre sute de catarge /Care lasă malurile,/Câte-or să le spargă, oare,/Vânturile, valurile?...*” (Mihai Eminescu)

Timpul și marea. Natura cosmică, eternă și natura umană, efemeră. Vanitas vanitatum și fugit irreparabile tempus. Fascinante și mereu în prim-planul imaginației creatoare a uriașului Eminescu. Motivul mării se înscrie, în opera acestui poet, într-o osmoză creată între eul liric (transfigurat în proprii eroi) și natură. Marea tulburată și tulburătoare, înspumată și adâncă, cutreierată de corăbii legănate de valuri și cu catarge fluturând spre malurile bătute de vânturi, capătă conotațiile unui spațiu dominat de două forțe puternice și nu neapărat antitetice: Eros și Thanatos. Amândoi acești zei împart apele tainicei mării, manifestându-și forțele fie în complicitate, fie în rivalitate. Dragoste și moarte în perpetuă goană, atracție, voluptate...

Apariția spontană a iubirii care-l rupe din rostul lui de geniu scufundat în lumea absolutului, determină ilustrări metaforice incredibile, oximorone, deci șocante, purtate în zona imperceptibilei disocieri între cele două spații: „*Când, deodată, tu, răsăriși în cale-mi./ suferință, tu, dureros de dulce.../ Pân-în fund băui voluptatea morții/ Nendurătoare*”. Marea cu apele ei tălăzuite este incapabilă să stingă focul patimii umane incendiare, provocate de iubire, magistral descrisă în **Odă. (în metru antic)**: „*Jalnic ard de viu./ chinuit ca Nessus,/ Ori ca Hercul, înveninat în haina-i,/ Focul meu a-l stinge, nu pot, cu toate/ Apele mării.*”

Element al naturii terestre și cosmice, deopotrivă, căci desemnează infinitatea apelor cosmice primordiale, marea separă spațiul ce adăpostește eroina, aleasă de destinul ei romantic ca protagonistă a unei povești unice și imposibile, de restul lumii, ferind-o de întinare și tănuindu-i vinovatele „visuri de luceferi”. Marea este singurul spectacol care i se permite, fascinantă oglindă cosmică în care se reflectă eclatanta imagine a iubitelui astru: „*Privea în zare, cum pe mări /răsare și străluce/pe mișcătoarele cărări/ corăbii negre duce*”. Simbolistica mării conduce la interesante apropieri de sens și substanță. Ca simbol al dinamicii vieții, marea este locul zămislirilor, al transformărilor și al renașterii. Apa ei simbolizează o stare intermediară între



virtual/latent și concretețea realității, o situație ambivalentă a incertitudinii, care conduce la ideea identității între viață și moarte. Din apele ei se nasc zei și monștri, așa că nu e deloc improprie nașterea, din fecundarea ei de către cer, a tânărului voievod, „cu păr de aur moale”, metamorfoză angelică a Lucefărului, chemat din adâncuri de invocățiile tulburător de patetice ale fetei de împărat. „*El asculta tremurător./Se aprindea mai tare/Și s-aranca fulgerător./Se scufunda în mare./ Și apa unde-au fost căzut./În cercuri se rotește/ Și din adânc necunoscut/un tânăr mândru crește./Din sfera mea venii cu greu/ ca să-ți urmez cărarea/ iar cerul este tatăl meu/și muma mea e marea./Ca în cămara ta să viu/să te privesc de-aproape/ am coborât cu-al meu senin/și m-am născut din ape.*”: Ca mamă a Lucefărului-voievod, dar și ca împărăție peste care el stăpânește, marea prezintă din nou ambivalența ipostazică. În fapt, ambele ipostaze induc ideea de matrice, spațiu al genezei și al existenței eterne. Acolo o invită pe cea care a pus stăpânire pe ființa lui extatică. „*Colo-n palate de mărgean /te-oi duce veacuri multe/și toată lumea din ocean/de tine o s-asculte.*”

Marea ca zeitățe a iubirii, se transformă într-un spațiu guvernat de Eros, provoacă iubirea și procrează, zămislește.

Dar Thanatos se arată dur și intransigent din aceeași mare - devenită geniu al morții, al prefacerilor aneantizatoare, al căderii în mineral. Poezia „*Când marea... turbează de valuri împinsă/și-și scutură coama de spume și vânt,/când nori-alung ziua din lumea cea plânsă,/când tunete cânt:// atunci printre nouri, prin vânt și prin unde/o rază de aur se toarce ușor/și-n fundul sălbatic al mării pătrunde/prin vânt și prin nor./Ce caută raza din ceruri venită,/din galbena steauă ce-aleargă prin cer./ce caută-n mare, în noaptea cernită/Und-razele pier?//În fundul cel umed al mării turbate,/În lumea-i noptoașă, în sânu-i →*

VALERIA BILȚ

de-amar./Lucește o stea în piatră schimbată./În mărgăritar./E-amanul a stelei ce palidă trece/și-aruncă prin nori a ei rază de nea./E-amanul căzut dintre stele, ce rece/În mare trecea.” Este un poem ce pare o schiță premergătoare a scenei scufundării în mare a luceafărului, doar că destinul razei, imagine eliptică a Luceafărului, este nefericit, marea nu mai reprezintă apa primordială a genezei, ci devine apa morții.

Dar, pe de altă parte, moartea în sine, ca spațiu de trecere dintr-o dimensiune într-alta, trece razei moarte să se recreeze, căci căderea în mineral nu e echivalentă cu moartea decât unilateral, din perspectiva luminii răpuse de întunericul străfundurilor marine, iar în fapt, ea devine o bogăție a mării.

Cuplul erotic, alcătuit din „străfundul mării” și „raza de aur”, experimentează eterna incompatibilitate a esențelor, situație care împiedică înfăptuirea iubirii, deși raza trece prin grele încercări, ea trebuie să pătrundă nori, vânt, intemperii stihiale, cu toate acestea, efortul epuizant nu este răsplătit, ci se stinge în străfundul „mării turbate”, tocmai acolo unde ar fi fost de așteptat să găsească împlinirea erotică.

În ipostază de zeitate malefică, marea exercită o atracție fatală asupra razei de aur, pe care o înghite nesățioasă „în sânul-i de-amar”. Ritualul Miu vede în acest act un ritual salvator pentru „întunecatul blestem”, din păcate, fără efect, căci blestemul nu se dezleagă, ci se perpetuează și înveșnicește antinomia dintre lumea telurică și cea astrală.

Incompatibilitatea protagoniștilor acestei iubiri fatale este anticipatoare a incompatibilității dintre luceafăr și fata de împărat și am putea considera că această poezie, ca, de altfel, multe altele, este o secvență-variantă a celebrului poem.

Avem în vedere și faptul că poemul **Când marea** a fost scris în 1863, iar **Luceafărul** în 1883, la o distanță de douăzeci de ani.

Aceeași observație se poate accepta și în cazul poeziei **Adâncă mare**, în care se sugerează aceeași ipostază a mării ca spațiu al morții : „Adâncă mare sub a lunii față./Înseninată de-a ei blondă rază./O lume-ntreagă-n fundul ei visează/Și stele poartă pe oglinda-i creață./Dar mâni-ea falnică, cumplit turbează/Și mișcă lumea ei negrumăreață./Pe-ale ei mii și mii de nalte brațe/ Ducând pieire - țări înmormântează./ Azi un diluviu, mâine-o murmuire./O armonie, care capăt n-

are-/Astfel e-a ei întunecată fire./Astfel e sufletu-n antica mare./Ce-i pasă - ce simțiri o să ni-nspire-/Indiferentă, solitară-mare!” Blondele raze sunt incapabile să valorifice înseninarea pe care o exercită asupra mării. N-au forța necesară să potolească turbarea ei falnică, marea continuă să înmormânteze în apele ei țări, pieirea e inevitabilă, căci „sufletul anticei mări” e insașiabil, iar ființa ei impasibilă, rămâne solitară și magnifică, deci mare!

În postuma **Când privești oglinda mării**, Marea ascunde dar și dezvăluie mistere. Noianul verde și amar al mării este în corespondență metaforică cu „marea de mâhnire și venin” a sufletului „nemângâiet” al eului liric. Iar pustia umedă a mării, comparată cu un sicriu se așează pe corespondența metaforică a traiului și identității nefericite a eului liric: „suflet mort, zâmbiri senine”. Atmosfera marină este covârșitor tulburată, agitată, în consonanță cu starea de spirit a eului poetic, tabloul fiind aproape identic cu registrul climateric din „Adâncă mare”, în ambele poezii exprimând tristețe și nefericire asumată: „Când privești oglinda mării/ Vezi în ea/ Târmuri verzi și cerul sărei./ Nor și stea./Unda-n plesnetul ei geme/Și Eol/Sună-n papura ce fremde /Barcarol./Un minut dacă te-i pierde /Tu, măcar/Sub noianul mării verde/Și amar./Colo-n umeda pustie /Ca-n sicriu./Te-ai simți pe vecinicie/ Mort de viu./Vezi pe buza mea pălăit/ Un surâs./Vezi pe fruntea-mi liniștită/ Dulce vis./Și al luncei vânt de vară/ Călduros/Cântă-n lira mea amară/ Lânguros./ De-ai pătrunde c-o privire/ Al meu sân/ Să vezi marea-i de mâhnire/ Și venin./Ai cunoaște-atunci bine/Traiful meu./Suflet mort, zâmbiri senine/Itaț eu!”(1869)

În **Unda spumă**, misterelor teaurizate în adâncul tălăzuit i se adaugă și metafora hiperbolizată, „marea de amintiri”, despre copila adorată, pe care o cântă „ca pe o sântă”: „Unda spumă, vântul trece/Cu suflarea-i rece/Peste marea ce suspină/Tristă și senină./Cum nu-s vântul ce aleargă./Pe oglinda largă./ Luciul apei de-l încruntă/Cu unda mărunță?/Căci așa trece suvenire/ Blânde de iubire/Peste-o mare de misteruri/Ce coprinde ceriuri/Printre visele amare/A copilei care/O ador, o cânt cum cântă/Harfa pe o sântă”!(1869)

De un epic romantic fascinant, deși parțial eludat, poemul **În fereastră dinspre mare** (1876) înfățișează (și el) o scenă ruptă parcă din povestea fetei de împărat îndrăgostită de Luceafăr, dar

destinul acesteia este sortit pierii în apele ademenitoare, malefice ale mării. La fel este și destinul pescarului care se nimerește în locurile fatidice. „În fereastră dinspre mare/Stă copila cea de crai/Fundul mării, fundul mării/ Fură chipul ei bălai./ Iar pescarul trece-n luntre/Și în ape vecinic cată/ Fundul mării, fundul mării./Ah! Demult un chip i-arată./Spre castel vreodată ochii/N-am întors și totuși plâng-/Fundul mării, fundul mării/Mă atrage în adânc.”

Atrași de adâncuri, fascinația mării devine pentru amândoi mormântul vieții umane, dar spațiu de împlinire erotică întru veșnicie.

Poezia **Cu pânzele-atârinate** valorifică două motive romantice cunoscute: eternitatea naturii și mitul fericirii. Primul este ilustrat prin valorile mării, cu efemera undă :

„De ce mă întristează/că valurile mor/când altele urmează/rotind în urma lor?” , iar mitul fetei Morgana, devenit motiv al fericirii veșnic căutate, niciodată gustate pe deplin, este mai explicit ilustrat, prin chiar reiterarea percepției generale: „Un crez adânc pătrunde-va /de-a pururi omenirea/ că undeva, undeva/ e fericirea. Și toți aleargă după ea./n-o află nicăierea”.

Sentimentul de tristețe insurmontabilă se desprinde din tulburătoarea elegie **Mai am un singur dor** (1883).

Dorința testamentară a eului liric prilejuiește o apropiere între sufletul său secătuit (și jinduit după liniștea absolută) cu nemărginirea mării, al cărei zbcium geme ca un bocet, într-un „aspru cânt”. **Mai am un singur dor, în liniștea serii/Să mă lăsați să mor./ La marginea mării./Să-mi fie somnul lin./Și codrul aproape/Pe-ninsele ape/Să am un cer senin./Nu-mi trebuie flamuri/Nu voi sicriu bogat./Ci-mi împlețiți un pat/Din tinere ramuri./Și nime-n urma mea/Nu-mi plângă la creștet./Doar toamna glas să dea/ Frunzișului veșted./Pe când cu zgomot cad/ Izvoarele-ntruna/Alunece luna/Prin vârfuri lungi de brad./Pătrunză talanga/ Al serii rece vânt./Deasupra-mi teiul sfânt/Să-și scuture creanga./ Cum n-oi mai fi pribeag./De-atunci înainte./M-or troieni cu drag/Aduceri aminte./Luceferi ce răsar/Din umbra de cetini./Fiindu-mi prietini./O să-mi zâmbească iar./Va geme de patimi/Al mării aspru cânt./Ci eu voi fi pământ./În singurătate-mi.”**

Marea eminesciană este un spațiu mistic, un simbol al inimii omenеști zbciumate de patimi, dar și un spațiu ambivalent, o conivență erotică și fatală în simultană expresie.



Lucrare de referință în eminescologie

## DICTIONAR ESENȚIAL

„OAMENI DIN VIAȚA LUI  
EMINESCU”

Reactualizarea ontologică a  
„mitului Eminescu”  
(III)

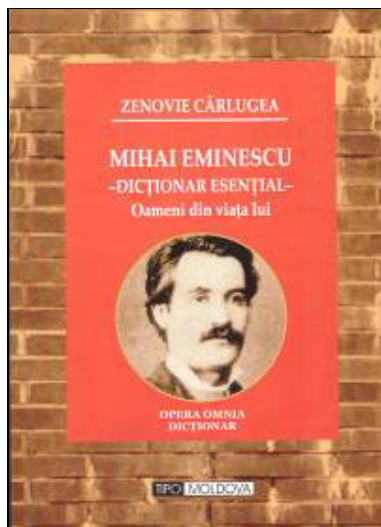
Fire vizionară, exegetul are meritul de a grăbi și legitima necesitatea antropologică de identificare a noi, sintagmatiche dimensiuni biobibliografice ale Marelui Poet.

Analogia cu Mihai Cimpoi, care este de părere că „unghiurile exegetice, mereu înnoite, determină (în cazul lui Mihai Eminescu – n.n.) o renunțare categorică la vechile șabloane interpretative”, nu este deloc forțată. Ne bazăm, trăgând această concluzie, pe convingerea lui Zenovie Cârlegea că numai în anumite „oglinzi ale alterității” „personalitatea lui Eminescu se reflectă, dincoace de o mitizare care a lucrat spornic și, mai ales, dincolo de imaginarul specios din anumite construcții exegetice, cu întregul freamăt mundane și epidermic al ființei omenești, cu preferințele, cutumele, angoasele, complexe, reacțiile, implicările și evităările, atragerile și respingerile, dar mai ales cu iluziile uitătoare de sine și deziluziile amarelor regăsiri de sine”. Se poate chiar avansa ideea că reconstituirea metodică a „lumii lui Eminescu”, de către cel din urmă, printr-un altfel de construct memorialistic, contribuie fundamental „la rotunjirea mitului privind Omul în manifestări și implicări contigente”.

Manifestarea de către Zenovie Cârlegea a unei persuasiunii temeinice, deliberative, tematice, transcende contextul istoric al contestării actualității celui care metamorfozează și înnobilează „realitatea realului” (Nietzsche).

„Eminescu, constata Svetlana Paleologu-Matta (*Eminescu și abisul ontologic*, Editura Augusta, 2007), atinge tonalități și armonii înalte, care se află în noi, dar pe care va trebui să le descoperim”.

De la acest deziderat pornește istoricul și criticul literar Zenovie Cârlegea în întreprinderea sa de a evoca vremurile și oamenii care l-au înconjurat pe Mihai Eminescu, cu care acesta a intrat meteoric sau



mai așezat în contact, astfel încât să deslușim mai bine splendoarea chipului său fizic, spiritual și moral, dar și înțelesurile unui inegalabil „poet național” (G. Călinescu) în care, stabilește Z. Cârlegea, sălășluia deopotrivă o conștiință de român adevărat și una de artist genial, de reformator al Poeziei și deschizător de epocă literară.

Reflecțiile meticolosului autor al *Dicționarului* în discuție ilustrează mai mult decât capacitatea deosebită a unui intelectual-elitist de a genera un pretext de revizuire a „ceștiunii lui Eminescu” și de a putea răspunde fără echivoc întrebării (consacrată deja de Adrian Dinu Rachieru în *Eminescu după Eminescu*, Editura Augusta, 2009): „ce facem cu / din Eminescu?”, imperativele menținerii culturii române atât de șubrezită de „ostilii”, „aberații săi detractori de serviciu”, ca să-l cităm pe Eugen Simion.

Fără a urma vreun model în construcția amplei lucrări, fără a experimenta, istoricul literar Zenovie Cârlegea, cu un pronunțat caracter enciclopedic, definește „organicist” și programatic pe de o parte fenomenologia sacră a „mitului Eminescu”, pe de altă parte modelul cultural pe care acesta l-a impus din „zilele de aur a scriiturilor române” până în această perioadă plină de fantasmagorii, tensiuni și absurdități de tot felul cu care suntem contemporani.

Fixând clar ideea definitorie că orice mecanism al actului de creație pune în valoare intrinsecă arhetipuri monografice indubitabile, criticul sublimează statuia demiurgului Eminescu.

Incursiunea exegetică a distinsului cercetător în istoria literară românească în devenire, deopotrivă intertextuală și relațională, marcată de apariția providențială a celui „mai important mit cultural românesc” (Th. Codreanu), a devenit, dincolo de un fascinant excurs documentar, un test al culturii. El îmbogățește, aplicativ și epistemologic, bibliografia eminesciană cu schițe de portrete literare realizate cu o înaltă rigoare științifică, cu personalități celebre și minore, cu figuri și figurine care, într-un fel sau altul, au influențat existența poetului.

«Despre Eminescu – afirmă dl. Zenovie Cârlegea într-un *Cuvânt înainte* – s-au scris biblioteci întregi, însă nicio carte de formula aceasta. Este vorba de un dicționar monografic care adună la un loc oamenii din viața poetului (de la membrii familiei și rude, la prieteni, colaboratori, cunoscuți de-a lungul celor aproape patru decenii de existență), lucrare asemănătoare aceluia dedicate de noi lui Lucian Blaga (I, 2017, II, 2018), Tudor Arghezi (2019) și Constantin Brâncuși (2020). Reformulând într-o manieră sui generis o documentare strânsă, cu totul inedită și, așadar, verificată, în planul istoriei literare, asemenea dicționare ajută la o mai bună cunoaștere a omului, operei și epocii respective. Totul fiind posibil prin evidențierea atât a personajelor de prim-plan cât și a altora de plan secund din biografia poetului, fără de care portretul autentic nu ar putea fi realizat și înțeles pe deplin. Prin prezentul „dicționar monografic”, readucem, așadar, în prim-plan Omul, în diferite etape ale vieții sale, văzut într-o ipostaziere poliedrică și multirelațională.

Am preferat, dincolo de tratarea schematică, în general, articole de o mai cuprinzătoare informație biobibliografică și, desigur, cu un accent deosebit pe relația avută cu poetul, pe parcursul întregii vieți, tinzând așadar la articolul-eseu care să ofere o înțelegere mai nuanțată și o viziune structurată și cât mai exactă a problematicii, ușor controlabilă de bibliografia în materie. Nu de puține ori ne-am izbit de lipsa unor informații despre «oamenii din viața» poetului, nu toți fiind nume cunoscute ale vieții social-politice și literare, →

FLORIAN COPCEA

impediment depășit totuși printr-o asidă documentare pe mai multe planuri. Am însoțit textele cu imagini-document, în funcție de conținut și în limita accesului nostru la iconografia respectivă, raportându-ne, când a fost cazul, la situația social-politică internă și internațională.

Sunt de regăsit în paginile acestei cărți membri ai familiei și rude ale poetului, scriitorii, gazetari, literați, artiști, intelectuali, politicieni, dar și oameni din lumea comună - toți mai mult sau mai puțin conștienți de valoarea omului cu care interacționau -, ale căror mărturisiri nu pot fi ignorate, dimpotrivă ele surprind anumite trăsături și linii umane dintr-o anumită perioadă sau moment al vieții, pe care mulți așa-zii confracți nu le-au văzut sau le-au ignorat de-a dreptul.

Din toate aceste zeci și zeci articole (în total 180) dedicate celor care l-au cunoscut, în principal, mai mult direct decât indirect pe poet - numiți de noi generic și din motive de structurare lexico-monografică oameni din viața lui, - se poate vedea întregul complex de împrejurări al relaționării sau expectativei, al implicării mai mult sau mai puțin în viața poetului, în general distanța dintre „subiect” și „actanți” în funcție de care fiecare individ „catagrafiat” aici dă seamă în posteritate de felul în care l-a cunoscut și apreciat pe omul în care sălășluia deopotrivă o conștiință de român adevărat și una de artist genial, de reformator al Poeziei și deschizător de epocă literară.

Fire complexă, scindată în atitudini contrare, ca fel de a fi între solitudine și sociabilitate, dar și fixată pe anumite valori de la care nu a abdicat niciodată, Eminescu ilustrează un portret moral, intelectual și artistic incomparabil, ușor de întrevăzut în „catagrafierea” de față a „oamenilor din viața lui”.

Omul și Artistul - această asumată „excepție inexplicabilă printre noi” ce ne-a ajutat să depășim condiția noastră minoră (E. Cioran) - vorbesc deopotrivă despre o epocă istorică și culturală, pregătitoare de jertfă și de ideal al unității naționale, o Românie „dodoloață” restituită istoric întregului neam, gândită deja de Eminescu și căreia i-au fost martori puțini din contemporanii săi de cuget.

Lumea lui Eminescu, bogată, variată, plină de freamăt, evocă, în consistența și devălmășia ei, o societate românească în care savoarea Orientului este estompată de atitudini, convingeri și forme ale civilizației occidentale, ciocnire ce se vede mai bine din articolele publicate în „Timpul”, mereu în război cu „Românul” lui C. A. Rosetti, oficiosul liberal, „organul fanariot din strada Doamnei”. Poate prea pătimeasă această polemică de ani de zile (1877-1883), în care Eminescu se vede că gândea nu numai în contexte de politică internă, ci și într-o viziune mai largă, europeană, de vreme ce problemele abordate erau, dincolo de planul național, de interes continental (situația geo-politică și etnică a Basarabiei, Ardealului și a Românilor din Peninsula Balcanică, „chestiunea evreiască”, „comisia mixtă a Dunării”, afacerea «drumurilor de fier», războiul ruso-româno-turc de la 1877-1878, cu toate avantajele și dezavantajele, Congresul de la Berlin, aderarea României în octombrie 1883 la Tripla Alianță, abandonând tradiția colaborării cu Franța, despre care poetul, deja bolnav, nu se mai putea pronunța etc.)...

Această multitudine de „voci”, rezonând într-o posteritate mai mult subiectiv generoasă decât exactă, a contribuit la rotunjirea mitului privind Omul în manifestări și implicări contingente. Desigur, un construct imaginar memorialistic care, pornind oarecum de la unele elemente și trăsături reale, s-a tot rostogolit prin vremuri «complicând» portretul personalității lui Eminescu cu aproximări și aluvionări de tot felul, hașurând fie tezist și romanțios, fie prin naive și inconștiente abuzări, fațete ale condiției biografice.



Sorin Bârgăoan, Tingire cu ceapă

Ne-am străduit să aducem în articolele monografice respective toate aceste «voci», unele din inebranabila și ineluctabila preajmă a autenticității, altele situate la distanțe mai mici sau mai mari de timp, toate însă pariind pe o anume onestitate și onorabilitate a mărturisirii în cauză, pe un registru memorialistic larg, de la memoria pia, fidelisque crudelis, la egotismul histrionic-fantezist și anecdotic al unor impenitenți inevitabili ca Grigore Ventura, D. Teleor ș.a. ...

Peste tot, însă, ideea mereu vie de a decripta, din toate acestea, specificitatea și autenticitatea acelor gesturi, exprimări, comportamente ce au dat măsura inconfundabilei personalități. Deloc transcripțică, adică lipsită de judecata critică, atitudinea noastră transparentă de fiecare dată, rămânând oarecum echidistantă, adică lăsând portretul să se alcătuiască din toate mărturisirile probante, care se completează una pe alta, interferează și se luminează reciproc.

Ne place să credem că, în aceste oglinzi ale alterității, personalitatea lui Eminescu se reflectă, dincolo de o mitizare care a lucrat spornic și, mai ales, dincolo de imaginarul specios din anumite construcții exegetice, cu întregul freamătul mundan și epidermic al ființei omenești, cu preferințele, cutumele, angoasele, complexele, reacțiile, implicările și evitățile, atragerile și respingerile, dar mai ales cu iluziile uitătoare de sine și deziluziile amarelor regăsiri de sine...»

Echilibrat în judecăți, căutând în tainicul univers în care s-a format și a evoluat M. Eminescu repere biografice necunoscute sau laconic exploatate, exegetul, autoritate de marcă în istoria literaturii (lucrări asemănătoare a dedicate lui Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Constantin Brâncuși), conferă „travaliului” său estetic un stil original, astfel fiind rezolvate o serie de dileme sau luând naștere alte provocări de receptare altcumva a vieții acestuia, de evidențiere, dacă vreți, a unor „trăsături și linii umane pe care mulți așa-zii confracți nu le-au văzut sau le-au ignorat de-a dreptul”, evident, atunci când s-au aplecat să decripteze opera sau să „elucideze” enigmatica biografie a „românului absolut” (Petre Țuțea).

Mihai CIMPOI - 80  
**MIHAI CIMPOI**  
ȘI SINTEZA EMINESCOLOGIEI

Eugen Simion observă, în prefața la cartea lui Mihai Cimpoi, *Dicționar enciclopedic: Mihai Eminescu* (Editura Gunivas, Chișinău, 2012, 584 p.; ediția a II-a, revăzută și adăugită, 2018, aceeași editură, 800 p.; ediția a III-a, col. „Pleiade”, sub egida Academiei Române, București, Editura Tracus Arte, 2019, 1284 p.), că, dincolo de complexitatea operei sale de critic și de istoric literar, autorul de la Chișinău este, în primul rând, un mare eminescolog. Altfel spus, că Eminescu este *arheul* lucrător (*nisus formativus*) în personalitatea lui.

De altfel, Mihai Cimpoi, în varii contexte, amintește de spusa călinesciană că pentru un critic român proba de foc este Mihai Eminescu. G. Călinescu însuși este model exemplar de *scriitor total* în sensul eminescian al cuvântului. Nici nu e de mirare că a fost adeptul conceptului de *critică totală*, în prelungirea căruia creează și Mihai Cimpoi. Dacă autorul *Principiilor de estetică* (1939) se salva de eclectism prin subordonarea tuturor disciplinelor la imperativul *estetic*, Mihai Cimpoi își adaugă năzuința unei *hermeneutici ontologice* ca factor unificator a ceea ce el numește *mitopo(i)etică*, salvându-se, la rândul-i, de epigonism călinescian.

Cantitativ, dar nu numai, opera de eminescolog a lui Mihai Cimpoi este impresionantă. Dincolo de numeroasele articole și studii risipite prin diferite cărți, reviste și ziare, s-a impus prin volumele: *Narcis și Hyperion* (1979, 1986, Chișinău, 1994, Iași, col. „Eminesciana”), *Spre un nou Eminescu (Dialoguri cu eminescologi din lume)* (1993, Chișinău, 1995, București, *Mă topesc în flăcări. Dialoguri cu eminescologi din întreaga lume*, Chișinău, 1999), *Căderea în sus a Luceafărului* (Galați, 1993).

Masiva cercetare *Dicționar enciclopedic: Mihai Eminescu* vine să încununeze opera lui Mihai Cimpoi alături de cealaltă realizare de anvergură, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (patru ediții, plus varianta compendiu la Editura Litera Internațional, Chișinău-București).



Cartea se deschide cu un triptic: *Cuvânt-înainte*, deja semnalat, al lui Eugen Simion, cu *Argumentul* autorului, după care urmează un *Tabel cronologic* eminescian. Enciclopedia propriu-zisă este structurată în nouă masive capitole care acoperă aria vastă a tot ce ține de Eminescu și de eminescologie, încheindu-se cu un *Indice de nume*, cu o Anexă și ilustrații sub genericul *Pe urmele lui Eminescu cu Vasile Șoimaru*. Autorul ne oferă și un *Rezumat* în română, germană, engleză, franceză, italiană, spaniolă și rusă. Documentația e vastă, aproape exhaustivă, adusă la zi (2019). Edițiile a doua și a treia sunt adăugite cu un vast dicționar de termeni eminescieni, într-o concepție diferită de ale celorlalte lucrări care s-au realizat până astăzi. Este vorba de șase *Glosare* vizând poezia, proza, literatura populară, publicistica, *Fragmentarium*, dramaturgia, traduceri.

Una dintre lansările de răsunet a avut loc la cea de a șasea ediție a Congresului Mondial al Emnescologilor (Chișinău, 4-5 septembrie 2017), inițiativă instituțională care i se datorează, bucurându-se de un merit ecou în cultura de pe ambele maluri ale Prutului, dar și în spațiul mondial, participanți la congres fiind, anual, eminescologi, traducători ai poetului de pretutindeni.

Lucrarea, de anvergură hasdeiană, este destinată a fi atât un instrument de formare-informare, cât și unul pentru lectură, oglindă a personalității stilistice a lui Mihai Cimpoi. De aceea, mi se pare că *Dicționar enciclopedic: Mihai Eminescu*, deocamdată operă unicat în cultura noastră, este destinată cititorilor de toate vârstele, de la elev până la specialist. Autorul reține *esențialul* în toate articolele

dicționarului, satisfăcând exigențele unei lucrări enciclopedice, dar *nuanțând* acolo unde este nevoie și formulând punctul de vedere propriu. Conceptul de „dicționar” al criteriului alfabetic este prezent doar parțial, în anumite secțiuni (de pildă, capitolul VII despre *Eminescologi. Esești. traducători*), în majoritatea cazurilor predominând aspectul enciclopedic, teoretizat, altminteri, în *Argument*.

Etimonul grecesc *enkyklopaideia* (cu semnificațiile de *înăuntru, cerc – educație*) îi sugerează lui Mihai Cimpoi metafora centrală de *cerc eminescian*, acea „uriașă roată a vremii” stăpânite de geniul poetului, pe care eminescologul de azi intenționează s-o refacă din plasma vieții și operei lui Eminescu, în spiritul călinescian al *criticii totale*, având ținta unei „educații complete” a tineretului de azi, dar nu numai (p. 7). Altminteri, spectrul lui G. Călinescu este și aici invocat, Mihai Cimpoi propunându-și să ducă mai departe ceea ce marele critic preconiza în capitolul *Descrierea operei eminesciene*, anume să releve „schema organică a operei lui Eminescu”. Paradoxul vine de acolo că acest *organicism* a fost condamnat, la rândul-i, să se realizeze „enciclopedic”, prin „fragmente” și, fatalmente, ne apare „codificat”: „E un univers codificat, «runic», «palimpsestic», care reactualizează versul din *Epigonii* «Carte tristă și încălțată / Ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra». Navigarea cu mouse-ul în cazul în care ar fi introduse în calculator (*fragmentele* operei eminesciene, n.n.), ar produce delicii intelectuale de nedescris. / E un amalgam nesupus ordinii științifice, ci doar legii probabilității, asemenea variabilei aleatorii din matematică, în care găsim aliate: însemnările de lectură, notele de la curs, notații de diferită natură, fiziografii, adică mici tratate privind diferite domenii și denumite astfel de poetul însuși, fișe caracteriologice și lexicologice, diagrame cu reprezentări concrete sau fanteziste ale obiectelor și schemelor, ecuații și formule matematice de tot soiul – detalii documentare, inserturi (de felul flashback-urilor de azi), versuri, aforisme, expuneri succinte de doctrine și sisteme (referințe la Kant, Schopenhauer, Hegel), grafeme →

**THEODOR CODREANU**



(«denumirea mărimilor prin litere»), «idei vizionare», definiții, reguli” (p. 8-9).

Iată-l, așadar, pe Eminescu însuși impunând cercetătorului spiritul enciclopedic, acea „coincidență a contrariilor” pe care o observa Mircea Eliade ca fiind cheia înțelegerii „enigmei” Eminescu (p. 10). Labirintica operă eminesciană îl determină pe autor să recurgă la diferite tehnici de cercetare și de expunere a datelor, cea mai vizibilă fiind aceea a „contrapunctului”. De pildă, elementele biografice sunt reluate din diverse unghiuri de vedere (chiar contradictorii), oglindind atât momentele și conjuncturile când au fost concepute întâia oară de către eminescolog, cât și variatele interpretări ale istoriei și criticii literare. Astfel ni se prezintă datele din *Tabelul cronologic* coroborate cu cele din articolele *Portret-sinteză*, *Biografia*, *Arborele genealogic*, *Strămoșii poetului*, *Personalitatea*, *Anturaje*, *Moartea civilă* și altele. *Tabelul cronologic* apare ca secvenț-matcă dezvoltată arborescent în alte articole. *Portretul-sinteză*, reluat din *Dicționarul general al literaturii române*, scris împreună cu Eugen Simion, este păstrat în forma de acolo, cu modificările ce se impuneau noii structuri: reconfigurarea paragrafelor, lipsa intercalărilor privind cronologia vieții și operei, eliminarea citatelor din eminescologii și a bibliografiei, valorificată în finalul enciclopediei. În aceste texte, Mihai Cimpoi nu schimbă moștenirea tradiției eminescologice, de factură călinesciană, adoptată de Academia Română, privitor la biografie, pecetea contribuțiilor personale fiind vizibilă, în schimb, în abordarea operei (de exemplu, mitopo(i)etica ființării eminesciene se arată convergentă cu structura unui anumit număr de *mituri* care străbat întreaga operă a scriitorului, cele mai multe relevate de Eugen Simion). În articolele vizate, Mihai Cimpoi rămânea, la prima ediție, la informarea seacă și convențională a survenirii, pur și simplu, a bolii psihice la 28 iunie 1883, cu toate consecințele vehiculate, care, însă, lăsau în ambiguitate activitatea intelectuală a poetului din cei șase ani vitregi. Istoricii literari, chiar și G. Călinescu și George Munteanu, au lăsat o umbră puternică de derută în fața corespondenței din această

perioadă, a traducerilor (*Gramatica sanscrită* a lui Franz Bopp, operă de maximă dificultate, apoi a celor din Mark Twain sau Émile Augier), nemaivorbind de publicistica de la „România liberă” și „Fântâna Blanduziei”, de capodoperele poetice cărora le dă forma strălucită pentru tipar etc. În schimb, revine contrapunctic, cum spuneam, cu onestitatea cercetătorului, în alte articole, unul dintre ele intitulându-se, după o sintagmă a lui N. Georgescu, *Moartea civilă*. Între timp, Academia Română a încercat să soluționeze vechea controversă printr-o sesiune de comunicări ale specialiștilor (Irinel Popescu, Ioan-Aurel Pop, Cecilia Cârja, Ioana Bonda, Victor A. Voicu, Octavian Buda, Dan Prelipceanu, Călin Giurcăneanu, Eduard Apetri, Codruț Sarafoleanu, Vladimír Beliș), dezbateri finalizată cu o carte coordonată de Eugen Simion sub titlul *Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor* (Fundăția Națională pentru Știință și Artă, București, 2015, din ediția a II-a, 2021, inclusă fiind și contribuția dr. vasluian Valeriu Lupu).

Totuși, o altă moștenire a eminescologiei rămâne controversată/„necorectată”: este vorba de convingerea lui Perpessicius, preluată de toți eminescologii, că ediția princeps a *Poesiilor* este exclusiv opera lui Titu Maiorescu. O preia și Mihai Cimpoi: „În decembrie 1883 îi apare volumul *Poesii*, cu o prefață de Titu Maiorescu, la Editura Socec din București. Volumul cuprinde șaiszeci și patru de poezii publicate între 1870 și 1883. Maiorescu le pune într-o anumită ordine pentru a le da o mai mare relevanță. Este mulțumit de ceea ce obține, căci iată ce scrie Emiliei

Humpel, sora sa: «Poeziile, așa cum sunt orânduite, sunt cele mai strălucite din câte s-au scris vreodată în românește și unele chiar în alte limbi»” (p. 26).

În teza lui Perpessicius, fundată și pe scrisoarea către Emilia Humpel, există însă o adevărată piatră a *ambiguității* precum aceea de pe mormântul Mântuitorului. Maiorescu, demonstrează N. Georgescu în foarte documentatele studii despre edițiile operei eminesciene (și mai ales în Mihail Eminescu, *Poesii*, ediție critică, studiu introductiv, comentarii filologice și scenariul probabil al *ediției princeps* de N. Georgescu, Editura Academiei Române, București, 2012), este *ambiguu*, la maximum, când scrie *așa cum sunt orânduite*, fiindcă nu precizează *de către cine* „orânduite”? Logica aristotelică nu lăsa decât un răspuns, prin raportare la *boala* poetului: *de către Maiorescu*. Dar Maiorescu și-a luat măsuri de precauție, spunând că nu „de mine orânduite”! A fost nevoie de uriașul efort benedictin și detectivistic al lui N. Georgescu pentru a arăta că *Poesii* este CARTEA construită de Eminescu însuși, dar „stricată” și grav compromisă (în ochii exigenței ai autorului) de Titu Maiorescu, de unde și atitudinea ostilă a poetului față de „cadoul” făcut de critic în foarte enigmatică vizită de la cumpăna anilor 1883-1884. Sunt încredințat că la o viitoare ediție a enciclopediei sale, Mihai Cimpoi va avea în vedere și demonstrația lui N. Georgescu, dat fiind că apariția celor două cărți s-a produs simultan, la sfârșitul anului 2012. Ecouri ale acestei nemulțumiri a poetului găsim și în scrierile lui Caragiale (*Două note*).

Altminteri, trăim în inevitabila epocă a *rectificării adevărului*, în spirit eminescian, ceea ce Mihai Cimpoi și face, masivul său op născându-se chiar din această perspectivă a eminescologiei. Aș zice că e meritul său de căpătâi în raport cu tradiția eminescologică, autorul basarabean aflându-se în avangarda cercetărilor, reușind să mute centrul de focalizare eminesciană a spiritului românesc la Chișinău, unde a înființat, între altele, Centrul Academic Internațional „M. Eminescu” și a organizat primul Congres Mondial al Eminescologilor, în septembrie 2012. →



**Vasile Bahnaru, Nicolae Băciuț, Nicolae Dabija, Mihai Cimpoi, la Casa Memorială „Lucian Blaga”, Lancrăm, 5 mai 2011**

Parafrazând un autor vechi, nimic din ceea ce-i eminescian nu-i rămâne indiferent lui Mihai Cimpoi. El adună și glosează cele mai variate teme eminesciene: de la cele deja inventariate la *mitul Eminescu*, complexitatea structurală a universului său trecută prin *clasicism, romantism, baroc, simbolism* și chiar *postmodernism avant la lettre*. Apoi cultura uriașă a poetului, cu referințe la personalități istorice, figuri culturale, autori citați, traduși, eroi literari, personaje mitologice, trecând prin disciplinele științifice și filosofice care l-au marcat pe poet: filosofia, filosofia indiană, istoria, economia politică, religia, pedagogia, preocupări lingvistice, idiomatice, paremiologice etc. Ar fi putut adăuga aici și *dreptul* (coroborat cu *etica*), domeniu în care Eminescu a cugetat în chip original, cum dovedesc doi specialiști în domeniu: C. Jorjescu și C. Petrescu (cei doi lipsind nu numai din prima ediție a Enciclopediei, respectiv neincluși în capitolul *Eminescologi. Eseși. Traducători*). Este vorba de volumul *Valori etice în opera lui Eminescu*, Editura Minerva, București, 1989.

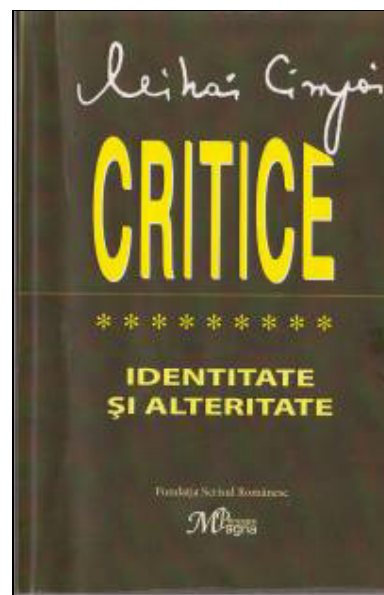
În complexitatea ei, este pusă problema încadrării poetului în tipologiile culturale, atent la dificultățile unei asemenea întreprinderi, sesizate încă de G. Călinescu.

Se știe că istoria și critica literară a optat, aproape unanim, pentru *romantismul eminescian*, poetul însuși exprimându-și aderența la acesta în cunoscuta poemă *Eu nu cred nici în Iehova*. Totuși, contemporanii, în special Titu Maiorescu, au refuzat o asemenea strictă opțiune, mentorul Junimii considerându-l „om al timpului modern”. Alții au mers mai departe, considerându-l contemporan nu atât cu Victor Hugo, cât cu Baudelaire și Rimbaud (Ioan Constantinescu). Eu însumi, într-o carte din 1984 (*Eminescu – Dialectica stilului*) am încercat să-l scot de sub etichetele tiranice de „romantic întârziat”, „ultimul mare romantic european”. Într-adevăr, un geniu depășește „complexele de cultură” ale unei epoci. Mihai Cimpoi invocă îndoiala lui G. Călinescu privind existența unui romantism al literaturii de fundal: „Romantismul este o atitudine exclusiv a marilor romantici, care apoi firește s-a generalizat prin

imitație” (G. Călinescu, *Opere*, 15, București, 1979, p. 84). Marele romantism eminescian este cel care a creat eminescianismul, nu un pretins romantism al epocii. Scara estetică, de valori, este cea care decide asupra canonului literar. Mihai Cimpoi trece în revistă diferite concepții despre romantism, inclusiv pe cele recente, vehiculate peste ocean și la noi de către Virgil Nemoianu, preluate de Nicolae Manolescu: *High* (vizionar) și *Biedermeier* (epigonic, „îmblânzit”, manierist). La Eminescu, am găsi ambele forme. Pe această cale a amestecului stilurilor colective, s-a putut demonstra apartenența lui Eminescu și la clasicism, baroc, simbolism, modernism, postmodernism etc., încât problema pare să rămână încă deschisă. Mihai Cimpoi face bine că trece în revistă multe din aceste controverse. O viitoare ediție va trebui să ia în considerație și poziția cu totul singulară, pentru vremea ei, a lui A.C. Cuza, care a dedicat, în al doilea deceniu al secolului al XX-lea, o carte masivă problemei romantismului eminescian și romantismului în genere, carte rămasă, din păcate, în manuscris până în 2010: *Mihail Eminescu ca reprezentant al romantismului*, vol. I-II, în colecție, vol. 23-24, ediție îngrijită de I. Oprișan, Editura SAECULUM I.O., București, 2010. Nimeni, în cultura noastră și chiar în cea europeană, nu vine cu o disecare mai profundă a conceptului de *romantism*, ca antiteză la *raționalismul cartezian* care a sufocat cultura ultimelor secole. Cartea lui A.C. Cuza rămâne de valorificat în edițiile următoare. Și asta cu atât mai mult, cu cât Mihai Cimpoi se află într-o apropiată vecinătate cu A.C. Cuza, subliniind *modernitatea* romantismului eminescian: „Modernitatea lui Eminescu se cere înțeleasă nu prin opoziție cu clasicismul, ci printr-o complementaritate dialectică, poetul nelăsându-se încadrat în forme canonice” (p. 95).

Și asta fiindcă el însuși a fost suprema întruchipare a *canonului literar*, ca Shakespeare sau Dante, în sensul dat sintagmei de către Harold Bloom.

Carte de vastă erudiție, profund atașată spiritului de sinteză hegelian de către un trăitor îndelungat în labirintul operei eminesciene, *Dicționar enciclopedic. Mihai*



*Eminescu* este o lucrare care ne lipsea, măsură a personalității lui Mihai Cimpoi, care înscrie istoria și critica literară din spațiul basarabean în concertul realizărilor majore din cultura românească actuală. Portretul unui astfel de creator nu putea fi mai bine schițat decât a făcut-o Eugen Simion: „Mihai Cimpoi are – în imaginația mea de valah – figura și semnele comportamentale ale unui răzeș din epoca lui Ștefan cel Mare. Voinic, țepăn, niciodată grăbit, cu vorba domoală, coborât – aș zice – direct din spațiul sadovenian, pare că s-a hrănit toată viața lui cu rădăcini de stejar. Ține drumul drept pe la mijloc, și, de-i pornit într-o direcție, n-o schimbă până nu ajunge la locul cuvenit. Îmi place la el, între altele, că se ține de cuvânt. În țara lui Mitică, atâta statornicie nu este socotită o mare virtute.

De aceea, răuvoitorii noștri ne consideră oameni de vorbe și nu, cum s-ar cuveni, oameni de bine. Am credința nestrămutată că Mihai Cimpoi nu-i un om de vorbe și ce promite face.

Ca un țăran basarabean, hârșit de viață, stă locului și, contrar prejudecății despre adamismul nostru tradițional, duce lucrurile la capăt. Nu-i place să construiască din fuga cailor, cum spunea G. Călinescu că am fi făcut, noi, românii, de-a lungul veacurilor, și nu lasă neterminată catedrala pe care a început-o” (p. 5).

Nu se putea portret mai adecvat la plinătatea spirituală a celor 16 lustri de viață!

## N. Steinhardt - 110 ani de la naștere

*Mormântul morților este inima celor vii.* (Jean Cocteau)

Vizitez, la fiecare sfârșit de iulie, mormântul - din inima mea - a Monahului Nicolae de la Rohia (pentru mine, simplu, Nicu). Născut la 29 iulie 1912, așa cum am mai scris de multe ori, el a fost prietenul pe care l-am iubit și admirat pentru vioiciunea lui cuceritoare și exaltarea pe care o transmitea celor din jur. Deși prieten cu toți membrii familiei, avea subiecte diferite de conversație pentru fiecare: cu mama (pentru el, *Juna*) discuta despre pictură, cu fratele aborda literatură și filosofie, cu tata dezbătea probleme juridice, iar cu mine (pentru el, *Cântăreața*) vorbea despre muzică. Dedicăția alăturată este scrisă mamei pe cartea **Critică la persoana întâi**, de N. Steinhardt, Ed. Dacia 1983.

De la un timp, însă, mi se pare că am un dialog atât de viu cu vechiul meu prieten, încât în inima mea nu e numai mormântul lui, ci însuși el, Nicu cel pe care-l cunosc. Și asta mai ales de când au apărut cele două volume de scrisori ale lui, pe care le citesc și, oprindu-mă la câte un pasaj, îi spun părerile mele, având cu el un dialog imaginar de toată frumusețea.

Tocmai am citit în engleză o carte de memorii ale lui Yehudi Menuhin apărută - pentru prima oară - în ianuarie 1971. O citisem, acum am recitit-o.

Între timp, am primit cele două volume de corespondență ale lui N. Steinhardt, apărute la Editura Polirom / Mănăstirea Rohia 2022, sub îngrijirea lui George Ardeleanu. Și, cu toate că scrisorile se pot citi în orice ordine, ele fiind de fapt niște adevărate eseuri, am respectat ordinea propusă de editor. Desigur, primul volum, cu fotografia lui și a mea pe copertă, îmi încălzește sufletul de la început!

Zilele trecute am ajuns cu lectura la scrisorile adresate unui prieten din America. Expeditorul i se adresează cu prenumele Jenya și îi scrie o minune de scrisori, care, ca și cele către Virgil Ierunca, conțin, în marea lor majoritate, impresii de lectură. Scrisorile primite de N. Steinhardt de la prieteni nu figurează în volumele de corespondență. Dar, din scrisorile trimise de de el, se înțelege nu numai

dialogul, dar și faptul că acest prieten îi trimitea cărți, iar el se bucura cu exaltarea lui caracteristică, de neuitat.

Lectura scrisorilor, pentru mine, e un fel de a-l asculta pe N.S. vorbind, pentru că exact cum vorbea, așa scria.

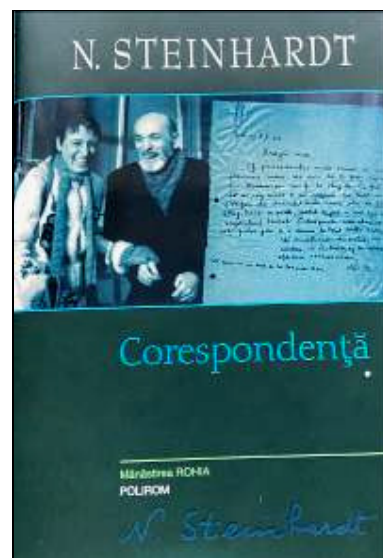
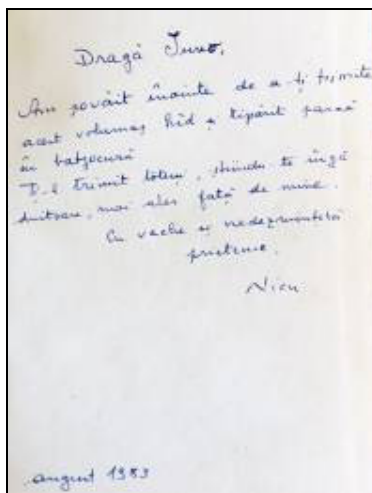
Și, parcurgând scrisorile către Jenya, am dat de una din care am aflat de un pachet întreg de cărți primit, toate în engleză, iar una dintre ele era chiar cea de memorii a lui Menuhin. Au urmat vreo trei scrisori în care autorul lor nu înceta să laude cartea lui Menuhin, s-o caracterizeze cu mare entuziasm, să enumere calitățile muzicianului și să-și exprime marea bucurie a lecturii.

Cum să nu-l fi simțit pe Nicu lângă mine, discutând exact despre cartea care de curând mă copleșise și pe mine? Scrie Nicu: „*Îți mulțumesc, așadar, în modul cel mai sincer și din toată inima, pentru a-mi fi dat prilejul să citesc o carte atât de interesantă, de bogată și de atrăgătoare*”. (p 227). Urmează multe alte comentarii și, citindu-le, mi s-a părut că dialoghez direct cu prietenul meu mai mare, ca pe vremuri.

Întâmplarea - sau coincidența - de a mă fi întâlnit din nou cu prietenul meu prin cartea lui Menuhin exact când o recitisem a fost mai mult decât impresionantă.

Nu de mult a mai fost o întâmplare care mi-a adus din nou prietenul lângă mine. Am scris deja despre dragostea lui pentru mâte și despre faptul că eu îi dădeam ilustrate cu pisici primite de la o prietenă din Germania. Ea îmi trimitea ilustrate și cu pui de căței, dar lui i le dădeam numai pe cele cu pisici.

Acum câteva zile, căutând o fotografie, am dat peste o mulțime de



poze de căței. Erau cele rămase de la prietena mea din Germania, după ce lui Nicu i le dăduser numai pe cele cu pisici. Așa mi-am adus aminte de un dialog cu el, în care eu, nedumerită de faptul că el prefera numai pozele cu pisici, l-am întrebat de ce le iubea atât de mult. Mi-a spus că iubea și câinii, ca pe orice făptură creată de Dumnezeu. Câinele, un animal vesel, energic, spunea el, e devotat stăpânului până la sacrificiu. Pentru câine, adăuga el, stăpânul e omul. Pisica, pe de altă parte, e mai independentă, mai liniștită, ea e făptura Domnului. Liniștea și calmul ei sunt binecuvântarea trimisă de cel de sus.

M-am gândit la vorbele lui și, ulterior, am aflat că și la Rohia erau câteva pisici, iar printre scrisorile din primul volum de corespondență sunt și unele adresate unei familii care avea o pisică, pe care Monahul n-a uitat s-o menționeze în fiecare epistolă.

Închei relatarea celor două episoade recente, cu momente în care înțelepciunea, credința și cuvintele marelui meu prieten N. Steinhardt au rezonat în mine la fel de intens ca atunci când el venea în vizită la noi în familie sau mă plimbam și discutam cu el, fie ca studentă, fie, mai târziu, ca om de știință. Și cum să nu fie așa, când am lângă mine fotografiile cu el, cărțile lui, unele cu dedicație pentru mama („Juna”) și, acum, corespondența lui - în care-i aud vocea și-i recunosc ideile? Nicu are nu numai mormântul, dar și sufletul său nemuritor în mintea, inima și trăirea mea de zi cu zi.

**VERONICA PAVEL LERNER**  
Canada, iulie 2022



# INTEGRALA N. STEINHARDT

## DE LA „MONOLOGUL POLIFONIC” LA DIALOGUL POLIFONIC

Autor al unei sintagme paradoxale, „monologul polifonic”, titlul ultimei cărți care trebuia să apară antum (în 1989), dar care a apărut postum (în 1991), N. Steinhardt ilustrează prin întreaga sa viață și operă, nevoia de comunicare, de dialog.

Între tăcerea carcerală și cea monahală, N. Steinhardt și-a făcut mereu auzită vocea gândului său.

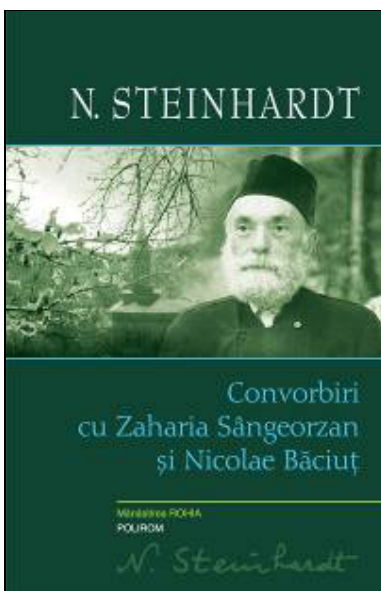
Bănuim câtă voluptate a rostirii avea monahul de la Rohia, trăitor „între viață și cărți”.

Din cele 22 de volume ale integralei N. Steinhardt, editată de Polirom, două volume sunt de dialoguri: Zaharia Sângeorzan, *Monahul de la Rohia*. N. Steinhardt *răspunde la 365 de întrebări*, și N. Steinhardt, *Între lumi*. *Convorbiri cu Nicolae Băciuț*. și Ioan Pinte, *Primejdia mărturisirii*. *Convorbirile de la Rohia*. În fapt, sunt trei cărți realizate de autori diferiți, care au dialogat cu N. Steinhardt, dar grupate în două volume.

Ieșirea în viața literară a lui N. Steinhardt, după lungi interdicții, începând cu înlăturarea lui în 1947 de la *Revista Fundațiilor Regale*, unde își reluase colaborarea în 1945, după ce mai colaborase aici între 1936-1939, a făcut inevitabil interesul pentru viața/biografia celui care trecuse și prin experiența închisorilor comuniste și prin atâtea munci umile, ca urmare a refuzului său de a pactiza cu o ideologie în care nu putea să se regăsească.

Ne-am văzut prima dată și ultima dată în 1985, la Saloanele Culturale „Rebreanu” de la Bistrița (prilej de întâlnire pentru Constantin Noica, Gabriel Liiceanu, Thomas Kleininger, Mihai Șora, Andrei Pleșu ș.a.), după ce ne intersectasem în colaborarea sa cu revista *Echinoc* și apoi cu revista *Vatra*.

Deși, când ne-am întâlnit, nu avea publicate decât trei cărți după revenirea în viața literară, *Incertitudinile literare*, 1980 (premiat de Asociația Scriitorilor din București), *Geo Bogza, un poet al Efectelor*, *Exaltării*, *Grandiosului*, *Solemnității*, *Exuberanței și Patetismului*, 1982, *Critică la persoana întâi*, 1983,



notorietatea lui avea relief. Pe de o parte, era povestea poziției lui în procesul Noica-Pillat, care i-a adus o condamnare la 12 ani de muncă silnică, apoi botezul său într-o ortodoxie în închisoarea de la Jilava, în 15 martie 1960, iar pe de altă parte, *Jurnalul fericirii* intrase în conștiința publică, chiar dacă nu fusese încă publicat, doar confiscat manuscrisul de către Securitate, și în 1972 și în 1984, ceea ce a atras și mai mult atenția asupra lui N. Steinhardt.

În plus, N. Steinhardt s-a retras cu discreție din viața publică, renunțând la „civile”, și a optat pentru viața monahală în 1980, alegând Mănăstirea Rohia, unde stareț era atunci părintele Serafim Man.

După întâlnirea noastră de la Bistrița, colaborarea cu revista *Vatra* a devenit mai strânsă, eu fiind cel care ținea legătura cu părintele Nicolae. După mai multe convorbiri telefonice, atât despre soarta textelor trimise cât și despre intervențiile cenzurii, am prins curaj, mai ales după ce părintele Nicolae mi-a comunicat că a primit cartea mea de poeme, *Muzeul de iarnă*, despre care a și scris, urmând să găsească o revistă unde să publice recenzia sa, deși, îmi mărturisise într-o scrisoare, că, „de o oarecare vreme încoace, (...) nu mai sunt publicat nici de *Vatra*, nici de alte reviste” (8 august 1986).

Era una dintre frustrările sale, pentru că unele publicații literare nu-i mai acceptau textele, fără explicații.

Am îndrăznit atunci, într-o convorbire telefonică, să-i propun un dialog epistolar, pentru rubrica fanion,

„Vatra dialog”. Răspunsul a venit într-o scrisoare: „Sunt oricând gata (și bucuros) să dialoghez cu Dvs., fie că dialogul va apărea ori ba”. (scrisoare din 22 noiembrie 1986).

Dincolo de dialoguri sporadice, N. Steinhardt nu s-a prea lăsat antrenat în dialoguri literare, fie și realizate de la distanță, chiar dacă, de la Mănăstirea Rohia, părintele mai ieștea în lume - și la București, dar și la Beclean, Baia Mare, Bistrița, ori din motive de sănătate, ori ca să participe la evenimente literare.

Acestea au fost premisele demarării dialogurilor epistolare în care l-am antrenat și au fost o experiență aparte în acele vremuri, în care comunicarea își avea nu doar legile, ci și neputințele ei.

Încercările de a publica fragmente din acele dialoguri n-au fost dintre cele mai fericite, intervențiile cenzurii producându-i multă amărăciune și adesea furie monahului de la Rohia.

„Vă rog să fiți atent la textul trimis Consiliului. Pot fi ștersături, dar nu admit pentru nimic în lume adaosuri ori schimbări de sens. Contez pe vigilența și buna Dv. credință. N'ăș vrea să-mi fie modificate gândurile. Mai bine: să nu apară! Firește că nu mă opun la scoaterea unor pasaje ori la f. mici modificări de termeni”. (scrisoare din 22 noiembrie 1986).

În 30 decembrie 1986, îmi scria resemnat: „Desigur că textul alăturat nu poate vedea lumina tiparului. Vă rog să-l păstrați: nu se știe... De asemenea, vă rog să păstrați și paginile nepublicate din precedentul dialog”.

Am continuat însă dialogul nostru epistolar, fără să-mi imaginez că se va întâmpla degrabă vreo minune și această experiență se va putea materializa într-o carte.

Pentru mine, însă, a fost un privilegiu să pot comunica și astfel, tăcut, cu N. Steinhardt.

Intenționam, având ca model cartea de *Convorbiri cu Marin Preda*, a lui Florin Mugur, să realizez un parcurs biografic, lucru pe care l-a sesizat repede părintele Steinhardt. La finele unui dialog din 19 ianuarie 1987, într-un PS, îmi scria: „Văd, →

**NICOLAE BĂCIUȚ**  
(Cuvânt la Simpozionul

„Actualitatea unui model cultural și spiritual: N. Steinhardt”, Mănăstirea Rohia, 28 iulie 2022)

iubite domnule Nicolae Băciuț, că întrebările ce-mi pui (trag nădejde că nu vei lua în nume de rău această renunțare la pronumele de politețe de pers. II pl.) mă îndeamnă, vrând nevrând, către o autobiografie!

Se cuvine să-ți mărturisesc: îmboldit de bunul și dragul meu răposat prieten Dinu Pillat, am scris, în 1969 – 1971, o relatare a trecerii mele de la iudaism la creștinism și a procesului „lotului intelectualilor mistico-legionari” din care m-am pomenit a face parte. Relatarea a luat în mare măsură înfățișarea unei autobiografii și proporțiile unui destul de voluminos manuscris. În urma unui denunț, manuscrisul (intitulat *Jurnalul fericirii*) mi-a fost confiscat de Securitate în 1972. În 1975, în urma intervenției Uniunii Scriitorilor, mi-a fost restituit, spre a-mi fi din nou confiscat în 1984 și depus la Arhivele Statului. Cele spuse de mine mai sus apar, mai pe larg, și-n altă formă, în *Jurnalul fericirii*. Se cădea să-ți fac această mărturisire.

Confiscarea cea de a doua, din 1984, se datorează tot unui denunț, al unor scriitori care au vizitat biblioteca mănăstirii Rohia și-au înștiințat organele de drept că ea constituie „o filială a Europei Libere” (aceasta fiindcă au găsit aici volume de Mircea Eliade, Emil Cioran, Monica Lovinescu etc., oferite mie când am fost la Paris în 1979 – 1980, și aduse legal în țară.)

Dar, destul. Poate că te-am vindecat de ideea continuării unui dialog cu un fost bandit și client statornic al Securității.

Cu sinceră afecțiune și alese simțăminte,

N. Steinhardt”

Firește, am continuat să dialogăm epistolar mai bine de doi ani, din 4 februarie 1986, până în 2 mai 1988. Chiar dacă resimțeam adesea îngrădirile genului, fiind lipsit de ritmul oral al dialogului, de deschiderile spre alte întrebări.

În registru epistolar, cel intervievat avea avantajul de a răspunde pe îndelete, elaborat, substanțial, nu o dată răspunsurile fiind mici eseuri pe o temă dată. Ele aveau însă și amprenta spontaneității, pentru că, am convingerea că ele erau redactate ca

replică imediată. Textele erau de cele mai multe ori, dactilografiate, dar sunt scrisori la care răspunsurile sunt scrise de mână, cu o caligrafie cursivă, fluidă, aerisită, adesea textul fiind înclinat în sus, spre dreapta, ca și cum ar avea de urcat! („Mi s-a defectat mașina de scris. Trec deci, bucuros de altfel, la toc”, îmi scrie părintele Nicolae în 10 august 1987)

Disponibilitatea de dialog a lui N. Steinhardt era de larg orizont. Cu cultura sa solidă, temeinică, putea face conexiuni și trimeri livrești surprinzătoare. Intelectualul rasat a făcut pact cu smeritul călugăr, dând unul altuia oportunități de a-și manifesta și arta literară și pe cea spirituală. Risc să afirm că a fost călugărul cel mai erudit din istoria ortodoxiei monahale românești. Sigur, a venit din viața laică cu toată ființa sa, cu o cultură solidă, dar în viața monahală și-a șlefuit spiritul, racordându-se la viața literară pe care o urmărea îndeaproape, fiind la curent cu ceea ce se întâmplă relevant. Dar dădea, în același timp, altitudine opțiunii sale religioase, atât prin cultura teologică, cât și prin implicarea sa monahală.

N. Steinhardt avea ceva din anvergura celor care ar putea face parte din Sfatul Înțelepților. În plus, avea vervă, umor, (auto)ironie, vorbea cu tâlc, cu subînțelesuri, știind să lase loc lecturii printre rânduri.

Era foarte deschis, era liber în gândire, spunea ce avea de spus, cu toată arta de a-și proteja scrisul în fața vigilentei cenzuri.

Era însă preocupat în aceeași măsură și de soarta celuiilalt, a celui care punea întrebări, îngrijorat ca nu cumva prin scrisul său, prin apropierea de sine să aibă cineva de suferit.

În dialogurile noastre a răspuns și la întrebări, provocatoare, poate chiar incomode: „Vă confirm primirea întrebărilor, provocatoare!”, îmi scria într-o scrisoare din 30 septembrie 1986.



**M-rea Rohia, slujbă de pomenire**

Iată și o astfel de întrebare:

- *Ați iubit? Ați fost iubit de – iată, am rețineri, sficiune, mi se pare că e impudic să pun o astfel de întrebare – o femeie? („Dacă dragoste nu e, nimic nu e” – o spune cu atâta gravitate și profunzime, cred, Marin Preda).*

- Cer voie să tac.

O mărturisire, totuși, să fac: am cunoscut, aveam vreo douăzeci de ani, iubirea, am știut și eu ce înseamnă a ține se părea că lumea e a ta, că tu începi lumea, a pluti în euforie și în fericire absolută. A. G. și eu nu ne-am căsătorit. Astăzi, când ni se întâmplă să ne întâlnim, ne privim cu atenție, acoperiți de praful abraziv, de funingina și de noroiul anilor, ne privim și cred că amândurora ne pare foarte bine că nu ne-am căsătorit.

Ei, fericirea, cum zice Proust, e cel puțin pentru unii oameni, o eroare”.

Nu-mi pot îngădui acum, aici, să intru într-o analiză sub multiple aspecte a demersului nostru epistolar, inclusiv din perspectivă comparativă.

Nu știam nimic atunci când realizam acel schimb epistolar, nici despre exercițiile de dialog ale lui Ioan Pinteș, și nici de cele de mai târziu, ale lui Zaharia Sângeorzan. Eu am mers pe calea mea.

Cele trei dialoguri sunt formule diferite și tehnic și ca substanță. Pe toate trei le consider însă că au făcut ca să avem trei cărți recuperate, care n-ar fi existat dacă nu erau insistențele reportericești, deși „Primejdia mărturisirii” este de altă factură, ea însemnând dialogul față la față și, în plus, era și statutul de ucenic al interlocutorului.

În cele nici două decenii de manifestare literară și editorială, după ridicarea interdicțiilor, N. Steinhardt a avut totuși forța și resurse interioare pentru a contura o operă distinctă, unică în literatura română.

Îmi reproșez că eram prea tânăr și necopt, încât să știu să profit, în sensul cel mai bun al cuvântului, de șansa de a fi fost în dialog cu N. Steinhardt.

Iar acum, îmi reproșez că nu am putut spune cât aș fi vrut despre „Actualitatea unui model cultural și spiritual: N. Steinhardt”.

Pentru că acesta este orizontul meu de întâlnire cu părintele Nicolae de la Rohia.

Ecouri

## N. Steinhardt. Între lumi – Convorbiri cu Nicolae Băciut

„Biserica este raiul pe pământ. Fericit este cel ce o cercetează cât mai des” (Abecedarul vieții duhovnicești, sentința 58)

Stimate domnule Nicolae Băciut, vă rog mult să primiți cu bunătațe și bucurie câteva ecouri izvorâte în inima mea după cercetarea cărții Nicolae Steinhardt. **Între lumi – Convorbiri cu Nicolae Băciut**, carte pe care mi-ați dăruit-o la Reci, în județul Covasna, în 2 iulie 2022

„Între lumi” sau între lumini, așa spune metaforic, a locuit părintele Nicolae Steinhardt, mai ales în timpul cât a stat în închisoare. Numai de acolo a izbutit să trimită către noi raze de sinceră iubire, prin scrierile sale.

Prin opera pe care a lăsat-o, părintele ne vorbește cu discreție, vehemență și entuziasm, acum când au trecut aproape 33 de ani de la plecarea sa la Domnul. Vedem aici un semn de smerenie care îl cere Domnul Iisus Hristos de la noi și de care părintele a ținut cont.

Refugiul său la Rohia, locul acela cu adevărat mistic, din care se vede numai Cerul, nici vorbă de vederea unei case sau a unui sat. Pentru monahul Nicolae Steinhardt, Rohia întruchiează Raiul, - nu acela în care au fost așezați Adam și Eva, ci acela care ni l-a făgăduit Mântuitorul la a Doua Sa Venire și care pentru mine seamănă cu spațiul unde odihnește acum Mănăstirea de la Rohia și părintele Nicolae.

De fapt, și plecarea sa la Mănăstirea Rohia sugerează tocmai idealul monahului dar și al oricărui creștin de a fugi din lume, de a fi singuratic, după cum îndeamnă Sfinții Părinți ai Patericului și ai Filocaliei.

La Rohia, părintele și-a auzit vorbirea sinelui cu eul și, prin acest meșteșug dialogic, a intrat în „relaționare” cu Dumnezeu. Ne întrebăm cu durere, câtă lumină, în plus, ar avea opera lui Noica, dacă filosoful răspundea la chemarea lui Dumnezeu.

Noi ignorăm, în mare parte... la nivel de societate, să ne însușim idealul celor care s-au jertfit în închisori pentru credință și neam. Și la liceu și la gimnaziu și în facultăți, ar trebui să fie prezente în cărțile de

învățare ale copiilor și tinerilor... - texte din cărțile nevoitorilor din închisori.

Răspunsurile monahului Nicolae din carte sunt așa de vii, încât au darul de a ne entuziasma, a ne regenera, și încă îndrăznesc să spun mai mult, - are menirea de a ne învia!!! Am simțit o reîntinerire a spiritului după ce am isprăvit de citit cartea.

De vreo câțiva ani, îl părăsisem pe bunul monah N. S., în sensul că îl citeam mai rar, dar acum, primind cartea de la dv., trăiesc o intensă bucurie duhovnicească a revederii, a reîntâlnirii cu scriitorul.

Disprețul absolut față de lașitate a tatălui scriitorului, m-a trezit instantaneu, precum m-ar dezmetici un pahar de apă rece aruncat dezinvolat de către cineva în plină față. Am uitat de curaj, care este virtutea esențială ce deschide ușa inimii pentru a primi lumina.



Îmi amintesc respectul infinit pentru virtutea curajului a părintelui Nicolae, care citează direct din Apocalipsă, unde se spune răspicat că „Fricoșii vor fi aruncați primii în iezerul de foc”. Dar și faptul că apărarea Dreptului constituțional constă în curajul fizic în fața morții, dovedește că părintele vedea în virtutea curajului o rază trimisă de divinitate către inima noastră, văzându-ne în întunericul care orbecăim.

Mă cuprinde un plâns interior ca în *Epigonii* lui Eminescu, acum când îmi văd propria stare, dar și a generației mele care mi se pare că ignoră orice spirit de jertfă; mai mult, ne cuprinde o bucurie tâmpă în fața acestei căderi morale și teologale. Și doare așa de mult... când observăm că lipsește gândul de ridicare din cădere și ignorăm să conștientizăm că ne aflăm în prăpastie.

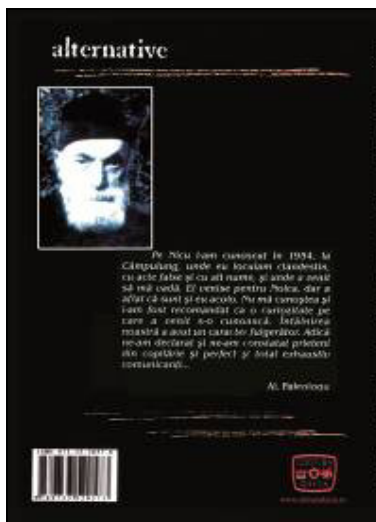
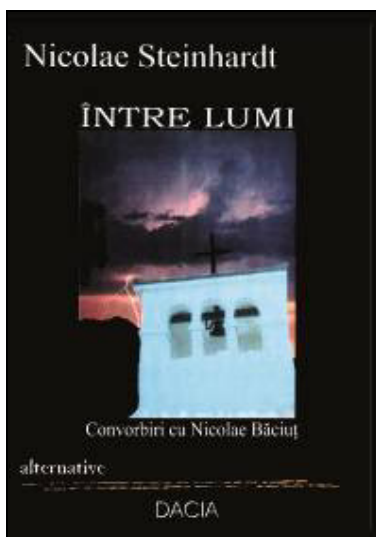
„Jurnalul fericirii”, „Dăruind vei dobândi” „Între lumi” și alte cărți ale părintelui Nicolae, fac parte din acele puține opere artistice care, după ce le citim, dorim instantaneu să le recitim. Pentru că e prezentă iubirea, dar mai cu seamă chemarea la fericire și la căutarea frumuseții, despre care și Dostoievski și părintele Nicolae erau convinși că va salva lumea.

În scrierile părintelui e o dorință de reazezare la locul lor a celor deviate și strâmbe ale oamenilor și apropierea persoanei umane de Icoana Divinității. Respectul său pentru cititorii avizați și culți răzbate din fiecare filă a cărților sale. Multe ecouri și idei mi-au fost trezite și prin citirea cărții „Între lumi”. Însă știm că închiderea în cuvinte a câtorva crâmpie de viață nu este facilă.

Închei, cu gândul că voi reveni. Știu puține persoane care să-l fi cunoscut pe Părintele Nicolae Steinhardt pe când era în viață. Rămân la convingerea că întâlnirea cu un om e o mare sărbătoare. La Reci eu am trăit o astfel de bucurie.

Cu respect și considerație,

VALERIU TĂNASĂ





Aniversări

## Centenar **MARIN PREDĂ** (născut la 5 august 1922, în Siliștea-Gumești, Teleorman – decedat la 16 mai 1980, la Mogoșoia, Ilfov)

În acest an – anul Marin Preda? – se împlinește un veac de la nașterea marelui scriitor-romancier – probabil, pentru unii din generațiile de azi, o noutate... Nenorocul său este că a scris și creat în timpul proletcultismului și în continuare în vremea fostului sistem, ceea ce este tot mai greu de digerat de unii „constructori” ai noii, modernei și avântatei democrații literare. De-aceia, pentru mulți așa-zii iubitori de literatură, el este din ce în ce mai încărcat de păcatele antedecembriste, trăind sub regimul comunist, imposibil să nu fi fost el atins de aripa protectoare a ideologiei bolșevic-comuniste. Și-atunci? Atunci, trebuie făcut uitat, dat la parte și, până la urmă, vorba lui Ion Băieșu, „băgat la capitolul etc. din istoria literară”. Copii, știți cine a scris romanul *Cel mai iubit dintre pământeni*? Nu, nu se mai prea știe...

Înaintând în secolul douăzeci și unu, Marin Preda este făcut uitat că a fost unul dintre cei mai importanți romancieri români din perioada postbelică și nu numai. Proza sa va rămâne pentru generațiile de scriitor-naratori una de referință, și datorită talentului său, desigur, dar și exprimării epice în multe locuri unicat în literatura română. În sensul afirmațiilor de mai înainte, mărturie prin timp stau volumele publicate, între care: *Întâlnirea din pământuri*, roman (1948), *Desfășurarea* (1952), *Moromeții*, roman, volumul I (1955), volumul II (1957), *Intrusul*, roman (1968), *Imposibila întoarcere*, roman (1972), *Marele singuratic*, roman (1972); *Delirul*, roman (1975), *Viața ca o pradă*, roman (1977), *Cel mai iubit dintre pământeni*, roman (1980), „O carte monumentală, care ridică prestigiul întregii proze românești, carte a unei conștiințe și-a unei epoci” (Marin Sorescu)...

Trecând la ale noastre, însă fără a părăsi cadrul general, trebuie să menționăm, ca o curiozitate, că Marin Preda purta cu sine teama de o posibilă reîntoarcere a realismului socialist – i-auzi! – afirmând la o întâlnire cu însuși Ceaușescu: „Dacă

vreți să introduceți realismul socialist, eu, Marin Preda, mă sinucid”. Aceste cuvinte consolidează nu doar verticalitatea morală, ci și curajul aproape nefiresc de a-l înfrunta pe temutul Ceaușescu. Dar acest lucru ținea cumva și de psihologia țaranului teleormănean? „...trebuie să mărturisesc, cu aproape înspăimântată uimire, că Marin Preda mi s-a părut cel mai greu de înțeles dintre toți oamenii pe care i-am întâlnit în viață.”, a spus Ana Blandiana, în volumul bine-cunoscut *Timpul n-a mai avut răbdare: Marin Preda*, Editura Cartea Românească, 1981, respectiv: Adrian Păunescu (p.52) și Ana Blandiana (p. 95).

Și apropo de moartea marelui scriitor, la 16 mai 1980, la scurtă vreme de la apariția celebrului roman *Cel mai iubit dintre pământeni*, se spune că stiloul său cu peniță de aur nu a mai putut fi folosit, fiindcă... nu mai scria! Oarecum în același context, se mai spune că pe acest ultim roman, Marin Preda îl purta cu sine tot timpul, ca manuscris, fără îndoială având pentru sine o importanță cu totul specială, ca o superștiție sau presimțire neagră. Adevărat sau doar se presupune – problema nu este pe deplin elucidată – moartea lui Marin Preda prin asfixiere ar fi avut loc drept urmare a romanelor *Delirul* și *Cel mai iubit dintre pământeni* nu prea agreeate atât de Securitatea românească, în special, cât de KGB-ul sovietic... Deoarece,



măcar în *Delirul*, mai direct sau mai voalat, autorul se situa pe poziția ideii de reabilitare a lui Antonescu...

Însuși fratele scriitorului, Saie, susține ideea că ar fi fost vorba de un asasinat al Securității, varianta cu care este convinsă și familia.

În această ordine de idei, prima lui soție, Aurora Cornu, stabilită la Paris, declara că obișnuia să participe la ședințe de spiritism pentru a se întâlni cu Marin. În cea mai frumoasă declarație de dragoste spusă după moartea lui Preda, poeta recunoștea: „Îl aștept în viața următoare...”

O superștiție sau...?

Până una-alta, Marele MARIN PREDĂ, prin scrierile sale, își cere dreptul la respect și la o existență care este o cotă-parte extrem de importantă din întreaga istorie a literaturii române și de-aceia memoria sa trebuie cinstită așa cum se cuvine, așa cum suntem obligați să o facem cu toții.

**DUMITRU HURUBĂ**

## Coroandena lui Dimitrie Stelaru

(LII)

Scrisoarea trimisă de Benedict Corlaci, de la București (Uniunea Scriitorilor din R.S.R., Șos. Kiseleff nr. 10, sect. 1), în 4 iunie 1969 (data poștei: 05.06.1969), lui Dimitrie Stelaru, la Călimănești (Casa Scriitorilor, str. Lenin 21, jud. Vâlcea, data poștei: 06.06.1969).

### București, 4 iunie 1969

„UNIUNEA SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA - București, Șoseaua Kiseleff, nr. 10, Raionul „30 Decembrie”

**Domnului Dimitrie Stelaru**

Casa Scriitorilor, B-dul Lenin, nr. 21, Călimănești, Județul Vâlcea

### Iubite Stelarule,

Cînd am aflat aici, din a doua ta scrisoare, că nici pînă la data cînd îmi scriai nu primiseși banii – pur și simplu, aș fi vrut să mă înhațe pămîntul, de rușine. Era exact a opta zi, de cînd doamna Ștefănescu, de la casieria Fondului Literar, îmi dăduse toate asigurările că ți-a expediat cei [n.n.: cele] două mii de lei.

Am mers imediat la ea și din nou mi-a fost rușine, de rușinea ei, mai precis de rușinea care-ar fi trebuit s-o cuprindă, cînd mi-a mărturisit, cu destul indiferență, că abia în ziua de vineri 30 mai ți-a trimis banii. De aceea, prin urmare, nu-i primiseși încă.

Ba, mai mult, aflu tot ieri, de la aceeași prea fericită doamnă, că nu ți-a trimis decît vreo șapte sute de lei, adică atît cît a mai rămas din niște drepturi ale tale de autor, după ce a binevoit să scadă, cu de la sine putere, cei două mii de lei pe care ți-i obținusem dela Fondul de 2%, așa cum ți-am scris, prin aprobarea lui Zaharia Stancu, întrucît, îți amintești, Traian Iancu lipsea atunci din București.

Ce să-ți mai bat capul cu indignările mele, care m-au cuprins în momentele acelea. Am înțeles că, fără voie, în loc să te ajut, mai rău te-am încurcat. Acești funcționari, cu ideile lor, sunt căcănăria pămîntului! Și nu m-aș fi deosebit de ei cu nimic, dacă n-aș fi căutat pe loc o soluție reparatorie. Am căutat-o, am găsit-o și sper că-ți va aduce satisfacție.



Iată această soluție: Am luat un formular de la Fondul literar, am cerut pentru tine un împrumut de două mii de lei, am semnat cu numele tău, apoi m-am dus la Iancu, căruia i-am explicat corect întreaga pățanie, inclusiv originea fortuită a semnăturii. El a aprobat. Pe urmă, din nou, la aceeași blajină doamnă Ștefănescu, căreia i-am cerut clar să-ți expedieze de urgență acești bani. Mi-a spus că ți-i va trimite cu poșta a doua zi, adică astăzi, cînd îți scriu.

Sunt acasă, e ora șase dimineața (miercuri), peste cîteva ore voi merge la Uniunea Scriitorilor și voi verifica promisiunea ei de ieri. De astă dată, nu o mai cred pe cuvânt.

Astfel, nu mai ești cu nimic dator la Fondul de 2%, și unica ta datorie, în sumă de două mii de lei, e la Fondul Literar. Cu alte cuvinte, exact cum ai dorit inițial și cum aș fi procedat încă de atunci, dacă Iancu n-ar fi lipsit din București.

A rămas, desigur, întîrzierea, pe care nimeni n-ar fi mai avut cum s-o repare și te rog să nu te superi pe mine, pentru că nici prin gînd nu mi-a trecut că ar putea și altfel decît mi se spusese. Sper, însă, că măcar banii aceștia îți vor veni la timp.

În altă ordine de idei. Vineri, adică poimîine, Florica va pleca spre Călimănești, cu Ana Christina. După cum ți-am scris rîndul trecut, am vrut să vin și eu, măcar pentru cîteva zile, dar iadul almanahului, din ale cărui cuptoare îmi scot minimala pîine zilnică (citește: silnică), nu mă lasă din ghiarele lui.

Sunt bucuros că, în sfîrșit, Ana Christina va ajunge să-l cunoască pe

Eunor. Nu știu cum să-ți spun, dar copilul tău e într-un fel și al meu, pentru că dragostea, pe care ți-o port de aproape treizeci de ani, se revarsă acum și asupra lui.

Cînd va fi să mor, aș fi mulțumit să știu că acești doi copii de astăzi au devenit sau vor deveni la fel de buni prieteni între ei.

Îți doresc multă sănătate. Cele mai respectuoase sărutări de mâini, Doamnei Tale. Îmbrățișări frumoase, Eunorului.

Scrie-mi de urgență, ce mai faci, dacă ți-au sosit banii și, eventual, cu ce ți-aș mai putea fi util. Primește, te rog, dragostea [postatorului?]”.

**Benedict Corlaci**

București, 4 iunie 1969”

P.S.

Piesa ta, *Zeii prind șoareci*, am trimis-o în tipografie. Sunt convins că va aduce onoare Almanahului. E însoțită de cîteva ilustrații făcute de Geta Brătescu – sunt bune, sper că-ți vor plăcea și ție.

**Benedict Corlaci”.**

### Notă

Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

\*

Scrisoarea trimisă de Felicia Marinca din București (Editura Minerva), în 27 septembrie 1969, lui Dimitrie Stelaru, la București.

### București, 27 septembrie 1969

„**Stimate Tovarășe Stelaru,**

Vă rog mult să vă faceți timp să veniți la Editură, dacă nu mă găsiți pe mine, treceți pe la redacția artistică la tov. Argetoianu.

E bine să fiți informați de unele aspecte ale modului de apariție a cărții\* înainte de a se tipări.

Sunteți așteptat. Cartea nu va pleca fără a vă spune opinia la sugestiile făcute de tehnoredactor. *Eu în special* să veniți.

Multă sănătate dvs., soției și salutări prietenești lui Eunor.

**Felicia Marinca, 27. IX. 1969”.**

### Notă

1.\*Este vorba de manuscrisul pentru volumul *Coloane*, care avea să apară în 1970.

2. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

**GHEORGHE SARĂU**

## Vatra veche dialog



### ZENO FODOR

„Teatrul nu poate fi învins,  
pentru că el s-a născut din viață  
și reflectă viața”.

(III)

-„Da, Valentin Silvestru a fost și va rămâne un reper, în domeniul criticii teatrale. Dar să ne întoarcem la tine. Ai fost Director general al Teatrului Național din Târgu-Mureș, în perioada 1997 – 2000. Care a fost sau care au fost cele mai importante realizări ale tale, ca director? Neîmpliniri au fost?

-Am fost director al Teatrului Național pentru o perioadă prea scurtă pentru a-mi implementa programul, fiind obligat să mă pensioneiez. Primul ministru Radu Vasile hotărâse ca tuturor actorilor care au împlinit vârsta de pensionare să li se desfacă contractele de muncă (neînțelegând că în teatru este nevoie și de actori bătrâni), iar în această situație eu nu îmi puteam permite să fiu o excepție.

Ceea ce am reușit, a fost să aduc în teatru, la ambele secții, o serie de tineri foarte talentați și să promovez un repertoriu cu piese de reală valoare. S-au montat două dintre marile tragedii ale lui Shakespeare (*Macbeth* și *Richard II*), am avut premiere absolute cu piesele *Eu când vreau să fluier, fluier* de Andreea Vălean (piesă care câștigase un valoros concurs de dramaturgie, iar spectacolul, montat de Theodor Cristian Popescu, a fost invitat la un important festival din Germania), *Înviere*, poem dramatic de Lucian Blaga, *Domnița nebănuitelor trepte*, de Constantin Cubleșan, după corespondența dintre Lucian Blaga și Domnița Gherghinescu Vania, *Ping Body*, de

tânărul scriitor Radu Macrinici, *Job*, o adaptare de Radu Afrim, după un roman de Raymond Jean. Premiere pe țară au fost: *Albertine în cinci timpuri*, de Michel Tremblay, cel mai important dramaturg canadian de limbă franceză, *Dragoste și sânge*, de Victor Haïm, unul dintre fruntașii dramaturgiei franceze contemporane, și *Dineu cu proști*, de Francis Veber (chiar dacă cei de la Teatrul Național din București, care au montat-o câțiva ani mai târziu, se laudă că ei au descoperit acest text). Am mai montat *Totul în grădină*, de Edward Albee, *Trei gemeni la Paris*, de Antonio Mattiuzzi-Collalto (un contemporan al lui Goldoni), *Iñes de Castro*, de Alejandro Casona, o foarte frumoasă poveste de dragoste (poate cea mai frumoasă după *Romeo și Julieta*), inspirată dintr-un caz real din evul mediu portughez, un spectacol de commedia dell'arte intitulat *Pățania lui Arlecchino*, *Cazul Popescu*, de Mircea Ștefănescu (cu care am sărbătorit centenarul nașterii acestui important dramaturg). Ultima premieră programată de mine și realizată la începutul directoratului prietenului meu Cristian Ioan a fost *Orfeu în infern*, de Tennessee Williams.

Am avut și neîmpliniri, în sensul că două spectacole, cu piese foarte valoroase, în care îmi pusesem mari speranțe (*Richard II* și *Iñes de Castro*) nu s-au ridicat la nivelul sperat de mine. Nu au fost spectacole proaste, au avut și succes de public, dar eu mă așteptam la mai mult.

Realizarea pe care o consider însă cea mai importantă este faptul că am conferit identitate celor două secții, dând celei române numele de *Compania Liviu Rebreanu* (alegând numele unei mari personalități, care să stea cu cinste alături de Caragiale, Eminescu, Alecsandri, Lucian



Zeno Fodor împreună cu Emil Boroghina

Blaga, ale căror nume le poartă alte teatre naționale), iar celei maghiare numele de *Compania Tompa Miklós* (adică a celui care a înființat teatrul târgumureșean și l-a condus, cu succes, timp de 20 de ani).

După pensionare, directoarea teatrului reșițean, actrița Mălina Petre, mi-a propus să devin consultant artistic la ei. Am acceptat și am înființat acolo „Colocviul Național de Regie” (reluând, de fapt, un festival care a funcționat cândva, timp de 3 sau 4 ediții, la Bârlad, fiind apoi interzis de autoritățile comuniste pentru că marii regizori, prezenți acolo la discuții, făceau afirmații „neconvenabile” regimului).

Acțiunea de la Reșița a avut succes, ecolul în presă a fost foarte favorabil, dar și spectatorii s-au bucurat de posibilitatea de a vedea spectacole deosebite. După trei ediții de succes, Mălina Petre a fost destituită, atunci am plecat și eu de acolo, pe noul director Colocviul nu l-a interesat.

Imediat după asta, am realizat, la Târgu-Mureș, la solicitarea Secretariatului General al Guvernului, un apreciat Festival al Teatrelor Naționalităților Conlocuitoare.

-În perioada 1991 - 1998, te-ai aflat în postul de director al Teatrului pentru Copii și Tineret „Ariel” din Târgu-Mureș. Cum arăta lumea inocenței, din biroul tău? Care erau provocările ca director al unei instituții ce avea ca public țintă pe cei mai mici spectatori? Împliniri? Neîmpliniri?

-La Teatrul de păpuși din Târgu-Mureș am ajuns în ziua de 1 aprilie 1985 (și nu a fost o glumă, am fost transferat „în interesul serviciului” de Comitetul județean de cultură). Motivația oficială era că postul de secretar literar se vacantase (secretara literară fusese numită directoare), teatrul avea două secții (iar eu cunoșteam ambele limbi) și era nevoie de cineva cu experiență (se știa că eu frecventez spectacolele păpușărești - deci știam „cu ce se mănâncă” această artă -, că am scris de multe ori despre ele, că ținusem pentru păpușari prelegeri de istoria teatrului).

Motivul real era că, în acei ani, când se strânsese tare șurubul ideologic și scăzuse drastic→

TAMARA CONSTANTINESCU



subvenția, eu îmi exprimam deschis nemulțumirile legate de multe directive „de sus”, pe care le consideram dăunătoare culturii. Am fost, deci, marginalizat.

Păpușarii, pe care îi cunoșteam bine, m-au primit cu brațele deschise și mărturisesc că cei 12 ani petrecuți alături de ei au fost foarte frumoși, plăcuți și mi-au lăsat amintiri de neșters.

Teatrul de păpuși din Târgu-Mureș era unul dintre cele mai performante teatre de animație din România. Beneficia de două trupe (română și maghiară) de mănuitori talentați, câțiva chiar deosebiți, de doi regizori (Maria Mierluț și Pál Antal) care erau recunoscuți ca fiind printre cei mai buni cinci regizori din țară în acest domeniu, de un scenograf de excepție (József Haller).

Se realizau spectacole excelente, se cucereau premii, au fost și câteva turnee în străinătate. Unul dintre acestea a fost în India și Pakistan, cu un succes enorm.

Când am ajuns eu acolo, directoarea era doamna Smaranda Enache, un om de mare cultură, inteligentă, echilibrată, profesoară de limba franceză la bază. Ne-am înțeles excelent. În decembrie 1989, imediat după Crăciun, ea a înființat, împreună cu compozitorul Boldizsár Csiky, Liga Pro Europa, o asociație care de-a lungul anilor a organizat multe cursuri, prin care tinerii erau familiarizați cu principiile democrației occidentale. Activitatea Ligii dezvoltându-se foarte mult, doamna Enache a demisionat de la teatru, dedicându-se total Ligii.

Rezultatele activității acesteia au fost apreciate, iar președintele Emil Constantinescu a numit-o ambasadoare în Finlanda.

Și astfel, la 1 mai 1991, am fost numit director al Teatrului de păpuși. Am hotărât să modific denumirea instituției în *Teatrul pentru copii și tineret „Ariel”*. Motivul era urmarea experienței mele la acest teatru și scopul - mai amplu decât cel pe care îl îndeplinise până atunci - pe care ar trebui să-l îndeplinească în educarea artistică a tinerii generații.

Pe scurt: am observat că, după împlinirea vârstei de 10 ani, copiii nu mai vor să frecventeze

spectacolele cu păpuși, considerând că ei sunt deja prea mari pentru acest gen de teatru „al celor mici”. Dar nici la spectacolele Teatrului Național nu se duceau încă, ele erau prea greu de înțeles pentru ei. Treceau, deci, vreo 6-7 ani în care tinerii, în anii lor de formare intelectuală, se rupeau de arta scenică, se dezobișnuiau de frecventarea spectacolelor teatrale. Pentru a-i ține legați de teatru, era nevoie să se realizeze spectacole adecvate vârstei lor, dar cu actori „pe viu”. De aici denumirea de Teatru pentru copii și tineret. Am adăugat la această denumire și cuvântul Ariel, pentru că celebrul personaj shakespearian este simbolul tineretii și al fanteziei. Și, pe deasupra, acest nume se scrie și se pronunță la fel, atât în limba română cât și în cea maghiară, ceea ce este important la un teatru cu spectacole și spectatori de două limbi.

Cu Teatrul „Ariel” am participat, în Franța, la Festivalul Mondial al Teatrelor de Marionete, cel mai mare festival de gen din lume, am avut un contract de colaborare pe mai mulți ani cu Teatrul de păpuși din Eger (Ungaria), am fost în Italia, Austria, Iugoslavia.

Teatrul „Ariel” avea - și are și acum - mulți spectatori, pentru că cei mici sunt aduși la teatru în grup, de educatoare și învățătoare, atât la Târgu-Mureș cât și în multe localități din județele Mureș, Covasna, Harghita, Bistrița-Năsăud, unde copiii au abonamente. Numai



**Sorin Bârgăoan, Tehnologie poetică**



**La Teatrul Țândărică, în Festival, alături de Daria Dimiu, Raluca Tulbure, Tamara Constantinescu, Mircea M. Ionescu și Maria Mierluț**

duminica sunt spectacole „libere”, când copiii vin la teatru cu părinții sau bunicii.

Este extrem de emoționant să vezi bucuria (la cei mai mici și uimirea) cu care copiii se întâlnesc cu personajele-păpuși, care pentru ei sunt ca niște ființe vii.

Am avut, desigur, și spectacole pentru adolescenți, pe care, pe vremea mea, le frecventau și adulții. Unul dintre cele mai reușite și de mare succes a fost *Cuconițele mele dragi*, realizat după schițe de Caragiale. Reușite importante au mai fost *Micul prinț*, după cartea celebră a lui Antoine de Saint-Exupéry, sau *Baladă pentru șapte cerbi*, după o legendă populară (acesta a fost în turneul din India și Pakistan).

Având încredere în mine, păpușarii români m-au ales, alături de doamna Margareta Niculescu (directoarea și regizoarea Teatrului Țândărică, profesoară la cea mai importantă școală de teatru de marionete din lume, cea de la Charleville-Mezières) și de renumitul regizor Cristian Pepino, să fiu reprezentant al României în Consiliul Internațional UNIMA (Uniunea Internațională a Marionetiștilor).

În mai 1997, am dat concurs pentru postul de director general al Teatrului Național din Târgu-Mureș. Am reușit și am fost numit pe post cu începere de la 1 iunie. Consiliul Județean Mureș, căruia îi este subordonat Teatrul „Ariel”, m-a menținut însă și pe postul de director al aceluia teatru, până în ianuarie 1998, când a apărut o lege care interzicea să fii ordonator de credite la două instituții de stat. Am ales Teatrul Național.

Miezul unui ev aprins

# Bălcescu

(IV)

Fiind vorba de o reconstituire funcțională și importante fiind, ca urmare, „conținutul de idei” și fervoarea atitudinii, latura ilustrativă în sine nu are de ce să conteze prea mult, încât jocul epic facil și înscenările de operetă nu trebuie să mire. Iată una al cărei erou este o celebritate, Ana Ipătescu: „Simbriașul de la moară / Cade-alături; n-a murit, / Strigă: – Geaba, cațaoane, / Trânta nu s-a mântuit! // Și nu a sfârșit să spună / Ce avea de spus, că, iată, / Drum croindu-și printre gloanțe, / Cine, mare, mi s-arată? // O femeie. Naltă este, / Și nu-i cu mâinile goale / Parc-î zână din poveste, – / Doar că ține-n mâini pistoale. // – Haideți, frați! Tot înainte! / Moarte celor ce-au trădat! / Glasul Anei Ipătescu / Peste gloanțe-a răsunat”. Un criteriu al elocinței obținute oricum, probabil că de sorginte populară, baladescă – de unde adesea și un aer de nepotrivire stânjenitoare, chiar de contrafacere – explică și exagerările și licențele poetico-ideologice. În Parisul revoluției, spre exemplu – unde se află „Valahul cu ochii negri și chipul cunoscut” și „E-n rând cu muncitorii, care-au ieșit în stradă”, luptând contra lui „Ludovic bancherul”, „S-avântă țesătoarea cu ochii arși de trudă, / Aleargă-n focul luptei mecanic de tren” (Cântul IV) – e un conglomerat de atare fapte de poeticitate a vorbelor cu realitate discutabilă, dar dubiul îl impune în primul rând „mecanicul de tren”, care dă bine ideologic, poate ca și fragila țesătoarea, aducând în scenă un detașament proletar rezonant, doar că e greu de crezut că acesta există în februarie 1948 de vreme ce tren au parizienii, la acastă dată, de mai puțin de doi ani. Din aceeași categorie, valorificându-se opinia deja citată a lui Roller, face parte conținutul scrisorii pe care o trimite „Capetelor cu coroană / Cuviosul Neofit” – el însuși un cap, aici, al reacțiunii: „Dacă nu veniți cu oaste, / Moartea noastră fi-va tristă, / Vor pieri uciiș boierii / De Răscoala comunistă” (Cântul XIII). În croirea lui auctorială, taie cu poftă irepresibilă o foarfecă persiflantă cu personajul frecvent utilizat în epocă și care funcționează pe bază de insinuare ignobilă, iar în expunere se folclorizează în maniera unui miticism anticlerical și ateu destul de cunoscut: „Are-averi mulțime, / Mânăstiri cu robi, / Lungi moșii cu vite / Și-aur greu în bobi. / Că, vezi, bun îi raiul / Din lumea



cealaltă, / Dar fără de nume-i / Peștele din baltă! / Și-ngerii cu aripi, / – Orice-ar fi să spu – / Nu sunt ei mai fragezi, / Nu, decât un pui! / Nu-i glumeț prea sfântul / Tare-i înnorat, / Însă gânduri de-astea-l / Rod neîncetat. / – Vrea Bălcescu asta, / Mult prea blestematul, / Grosul Mânăstirii / Să-l înșface statul. / Cică omul crucii, / De e drept și sfânt, / Nu are nevoie / De prea mult pământ...” (Cântul X).

Că Bălcescu recuperat literar, mai ales cel al lui Eugen Jebeleanu, a devenit pretextul și ocazia unui veritabil catehism ideologic comunist ilustrat și, prin urmare, destinat consumului popular și menit să aducă roade despre care nu s-ar mai cere discutat – în fond, cele care se așteaptă în general de la produsul „artistic” realist-socialist –, asta este doar o față a realității. Există însă aproape mereu și o cealaltă față, în alt chip iminentă, însoțind precum umbra obiectul sau constituindu-se, după un alt fel de „adevăr al vieții”, cu elemente avute în vedere și contracarate sau nu (în temeiul preluării și valorificării critice a faptelor trecutului – privință în care în Uniunea Sovietică a existat mereu mai multă și mai curajoasă inițiativă, dar și, măcar, încurajare pentru alții), comentate sau nu și cel mai frecvent trecute sub tăcere din motive ușor de înțeles. Ea participă la receptare nechemată – chiar combătută sau cu atât mai mult –, îndeplinind un rost propriu, cu nimic mai puțin important decât al celei oficiale, de bună seamă însă că asta mai apăsător cu cât sunt mai culturale condițiile receptării și suferind, adevărat, în timp, efectele unei anemieri continue. Dar e prematur pentru anii '50 să se considere atenuată – și nici vorbă că dispărută – acțiunea acestui resort reminiscent de apanajul conștiinței și memoriei colective, chiar dacă este agresivă și se desfășoară pe toate fronturile invazia ideologică a comunismului. Bălcescu, trebuie spus,

nu fusese anterior nereeditat și nefrecventat. Răul subteran curge și trebuie ținut seama că, în cazul lui, în contul celeilalte fețe, chiar firavă public – deși poveștile de viață ca a lui exercită mereu atracție și e de așteptat ca imaginea lui de factura evocării culte să fie puternic marcată de cea populară –, avem mai întâi o componentă de atare colportaj, folclorizată rural sau urban, care îl asimilează boiernașilor răzvrățiți din cine știe ce cauze contra ordinii și autorității popriei lumi, precum unii haiduci, aventurieri ciudați și neînțeleși sau atașați și dedicați unor cauze generale ori și una și alta, iar dacă e vorba de pașoptism, aparținători de aceeași categorie și unii chiar mai sus-puși, angajați în mișcări radicale și în răsturnări nereușite sub înrâurire de idei și asocieri conspirative occidentale, personaje sortite excepției, unei vieți de obicei grele asumate, suferinței și marginalizării sau reintegrării prin cădere la învoială, pentru că cei puternici își au mereu rațiunile și înțelegerile lor. Și, în orice caz, avem în panoplia imagisticii culte a personajului cu circulație persistentă istoric mărcile care l-au făcut emblematic și care îi explică poziția rezistentă în galeria valorilor patrimoniale ale comunității. Ele sunt inevitabil prezente în bagajul receptorului și fac din întâlnirea cu orice imagine nouă o confruntare (care iscă înțeleș, sens, semnificație – și evaluare, atitudine, acțiune în consecința acestora), dar în destulă măsură devin inevitabile și pentru propunătorul de imagine nouă, care își alege acest personaj și nu altul tocmai în temeiul condiției lui emblematic și are, deci, șanse să capteze atenția și să-și impună produsul cu atât mai mult cu cât găsește o cale de mijloc, cât mai puțin conflictuală, în asocierea existentului – de care trebuie să fie conștient și față de care trebuie să aibă considerație – cu nouitatea, cu aportul propriu de orice factură ar fi acesta. Altfel spus, există deja un Bălcescu pentru acel Eugen Jebeleanu care trebuie să impună literar un Bălcescu al său – precursor al ideologiei, angajării, luptei și izbânzii comuniste – și alege sau trebuie să o facă printr-un epic asistat îndeaproape și covârșitor de un „erou liric” deținător în deplinătate al adevărului ideologic, atașat acestuia și accentuat persuasiv.

Propriu-zis, tocmai de aceea, în mai orice latură a gândirii și acțiunii lui Bălcescu al lui Jebeleanu poate fi identificat un Bălcescu preexistent – incontrolabil, neconformat ideologic→

**AUREL BUZINCU**

în grade diferite, între acceptabil și tolerabil cu dispensă, dar putând duce, motivat, orincotro și până oriunde în lectura speculativă, chiar excesiv (care nu este totuși altceva decât una dintre lecturile aplicabile unui text care se oferă sub etichetă literară).

Iată-l glăsind, spre exemplu, în acord cu sine și relevant mai ales în alt palier decât cel fixat prin pactul de lectură, către Faud pașa: „Tălmăcește, dragomane! / Spune cum că țara asta / Cea de sine stătătoare, / N-a cerut niciunei armii / Să o calce în picioare. / Că neatârarea țării / E sfințită prin tratate / Și că cei ce-au pus pecetea / Vodă Mircea e, și Vlad e” – și pe urmă, insistent, chiar dacă „Alb e Faud de mânie”: „Tălmăcește, dragomane, / Rogu-te, înc-un cuvânt. / Spune: că pământul ăsta / Nu-i și nu va fi nicicum / Al acelor care-l calcă / În copite iar, acum...” (Cântul XV).

Ar putea oare împiedica pe cineva acest „copite” să vadă cine anume calcă „pământul ăsta” chiar „acum”? Nici vorbă. Doar că cine s-ar apuca să arate cu degetul spre o atare posibilă lectură, inclusiv denunțator, și-ar asuma un mare risc. Și e de adăugat aici, consonant în același palier, demersul fără rezultat al lui Bălcescu pentru o alianță între moșii lui Iancu și armata revoluționară maghiară a lui Kossuth, care amână prea mult răspunsul la condiția românească de recunoaștere ca nație, pentru că ungurul nu are convingerea „Că în luptă cu tiranii / Asupriții toți sunt gemeni”, iar Iancu, de partea cealaltă, nu înțelege la timp „...că e lucru neiertat / Să încerci să-ți iei dreptatea / Ca argat la împărat” (Cântul XVII).

Doar că astfel de puneri în ecuație, în timp ce evidențiază calități indiscutabile ale eroului, ceea ce e conform și prin excelență pozitiv, sunt de natură să sugereze, tocmai ca efect al interferării în receptare a celeilalte fețe a realității, o interogație de-a dreptul subversivă.

Adevărat că poate bine ținută în frâu (sau bine ascunsă) prin pactul lecturii și prin prezența, de fapt din același plan, a unor trimiteri fruste la elemente de apanajul vizat de interogația subversivă și acreditate aici ca pozitive și favorabile: „Măreață oaste a lui Stalin (Lenin), / Slăviți să-i fie veșnic pașii, / Tu, ce zdrobit-ai jug de veacuri, / Tu, care-ai măturat vrăjmașii!”.

Iar așa primate lucrurile – dar cum oare altfel să fie de privit ceva ce se oferă sub eticheta literaturii? –, ceea ce este cert un catehism ideologic ilustrat

devine, în măsura în care nu poate (sau nu dorește) să-l ocolească pe Bălcescu al imaginarii consacrat și astfel apelează, deci, la istorie și implicit la cultură, un moment al afirmării naționalului.

Ba încă a unui național care se afirmă ineluctabil, intrând în acord cu viziunea materialismului dialectic și istoric, legic, obiectiv, obligatoriu, deși ar trebui să-i pese de internaționalismul proletar, pe care, de fapt, îl înfruntă și pe care, după ce stau în opoziție și chiar în timp ce stau astfel, și-l asociază struțo-cămilește.

Și măcar încă două exerciții de recuperare poetică a lui Bălcescu s-ar cere aduse în atenție, oricât de pe fugă, pentru o idee cât mai întregită despre anvergura și complexitatea fenomenului.

Ar fi vorba, mai întâi, de cel al lui Nicolae Labiș, juvenil și mimetic în mare măsură, de inspirație cvasișcolărească, din sprintenul baladesc evocator *Lui Nicolae Bălcescu*, publicat în 1952 (unde se poate citi : „Se-nvrăjbiră căpitani – / Dar înflămânzita gloată, / Ei, țărani între țărani / Nu s-au dușmănit vreodată. / Ei nu știu dușmani – decât / Pe boieri hapsâni la fire...), dar și dintr-un mai elaborat tehnic și ca idee poetică Nicolae Bălcescu (recuperat din manuscrise și pus în circulație de numai câțiva ani de Nicolae Cărlan), în care rostirea poetică despre „un răzvrătit, / un cântăreț, / un înțelept”, a cărui moarte printre străini nu a îngropat „cel mai mareț ideal / din câte se visară” are în primul rând rostul unei oficieri în solemnitate ritualică – modalitate lirică ce avea să fie mai târziu o cărare des umblată.

Și cealaltă, Bălcescu trăind – plecaciunea, oricât de barbiană de adevăratelea, din 1956 a lui Ion Barbu, cu „frate cărvunar” și „Bălcescu, început de calendare” și cu atingerea unei teme puțin frecventate public în „Ai multursuzei tagme, gianabeți / Cu oftica-nțeleși și cu exilul, / Un veac avar te vrură sub pecete, / Și zveltei libertăți suciră trilul”.

Semnificativ e și că editorii volumului postum din 1964, recuperator și el, *Ochean*, Al. Rosetti și Liviu Călin, au simțit nevoia să explice, desigur că în legătură cu longeviva și densa carieră de exemplu poetic negativ a lui Ion Barbu, de ce au găsit nimerit să încheie culegerea cu acest poem, anume „întrucât mesajul lui reprezintă ecoul puternic al epocii noastre în opera unui poet sensibil la idealurile de progres și avânt social”...



## DIACUL

Privesc, pe masă, blândul meu condei:

Îl port și când nu-l port. Și zi și noapte.

Hârtia albă, în – albă – carnea ei,  
E plină de tăișuri și de șoapte.

Condei avea și tata. Însă el  
Îl mânuia spre-a desluși vreo carte.  
Eu am făcut la fel. Dar și-n alt fel:  
Am dus condeiul tatei mai departe.

Bunicul – Dumnezeu să se îndure  
De duhul lui – trudea, și el, la scris.  
Plimba penița iute pe zăpis,  
Ca pe-o închipuire de secure.

Străbunii mei, popor întrezărit  
În tulburata sângelui oglindă,  
S-au sprijinit pe plug. Și, negreșit,  
Pe sabie, pe lance sau pe flintă.

Îi știu pe toți. Îi simt. Plugari, oieri,  
Cu snopul de săgeți într-o desăgă.  
Ori călăreți, înveșmântați în fier,  
Rotind în soare lanțul greu cu ghioagă.

Din începuturi, fiecare-și duce  
Destinul către mine, cel de-acum.  
Eu însumi sunt fărâma dintr-un drum,  
Cu-aceleași semne: grai, și neam, și cruce.

Când Domnul e cu noi, cine să șfarme  
Acest torent de duh și de cuvânt?  
Condeiul meu, condeiul meu cel blând,  
Călit la focul Spiritului sfânt,  
E cea mai oțelită dintre arme.

12.XII.1999 - 11.VII. 2022.

EUGEN DORCESCU



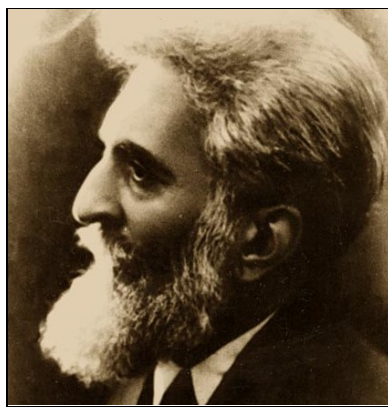
## Blocnotes

### Componenta artistică a personalității lui **Garabet Ibrăileanu**

Pentru mulți dintre românii de azi, (încă) necertați la cuțite cu cultura, ba chiar pentru cei mai mulți contemporani, ne asigură ilustrul cărturar ieșean Const. Ciopraga, prefațatorul volumului *Adela* (Editura pentru Literatură, 1969), Garabet Ibrăileanu a fost, văzut de la distanță, drept „critic de la Iași», «îndrumătorul *Vieții românești*», profesorul”.

Da, a fost și va rămâne în literatura română cu rangul de critic referențial, îndeosebi după apariția în anul 1909 a volumelor *Spiritul critic în cultura românească și Scriitori și curente* (ambele cărți au apărut la editura *Vieții românești*) a fost într-o atare măsură inima *Vieții românești* (prestigioasa revistă ieșeană apare pentru prima dată în martie 1906, își încetează apariția în august 1916, dată la care România intră în primul război mondial, reapare la 1 martie 1920, iar din 1933 este condusă de Mihail Ralea și George Călinescu, de la 1 ianuarie mutându-și sediul la București), încât Mihail Sadoveanu ne înștiințează că „N-a apărut un rând în revistă, fără să fi fost cetit mai înainte de dânsul”, după cum a fost conștiințiosul și productivul profesor – la început (anul 1900) profesor de limba română la Liceul internat „C. Negruzzi” din Iași, unde-l cunoaște și-l simpatizează pe Calistrat Hogaș, apoi (începând cu anul 1908) profesor suplinitor la catedra de Istorie a literaturii moderne de la Facultatea de Litere din Iași, facultate pe care o începe în 1890 (se născuse la Târgu-Frumos pe data de 23 mai 1871, din părinți armeni – Teodor și Maria, născută Marcovici) și al cărei profesor titular va deveni în anul 1912, adică după ce-și publică teza de doctorat *Opera literară a domnului Vlahuță*, unde „își expune concepția despre critică” (Const. Ciopraga).

O critică despre care, ne informează același Ciopraga, „s-au emis păreri intenționat minimalizatoare”, în principal din cauza stilului „aproape oral” al lui G. Ibrăileanu, respectiv un stil în legătură cu care George Topârceanu, prieten cu criticul și prețios colaborator la *Viața românească*, ne



spune în articolul *Pro memoria (Viața românească, anul XXVIII, nr. 4-5, aprilie 1936)* că „scria totuși adesea cum îi venea în condei, simțind parcă un fel de pudoare să-și pună în valoare propriile însușiri de scriitor”.

Ce anume face ca unii oameni (firește, cei puțini) să fie gânditori (filosofi, respectiv teologi), artiști sau științifici/oameni de știință, pe când cei mai mulți dintre ei rămân oameni obișnuiți, adică reprezintă baza oricărei comunități – intelectuali (profesori, ingineri, medici, economiști, avocați), muncitori și/sau țărani?

S-au emis mai multe ipoteze pe această temă (de pildă, marele pesimist german Arthur Schopenhauer era de părere că tainicul mecanism sufletesc al oamenilor obișnuiți este pe trei sferturi voință și un sfert inteligență, de unde orientarea lor înspre activitățile practice, pe când la „înzestrați” lucrurile stau exact pe dos – trei sferturi inteligență și doar un sfert voință, de unde îndreptarea lor spre teorie și descoperirea sensurilor ascunse în lucruri, căutare mai mult sau mai puțin interesată în cazul savanților, artiștilor și teologilor, însă complet dezinteresată în cazul filosofilor autentici), dar nimeni nu poate descoperi miraculoasa formulă mental-spirituală a nenumăraților factori ce contribuie la împărțirea oamenilor în cugetători, de regulă izbitor de inactivi, și practicienii care, la diferite niveluri de școlarizare și de înzestrare nativă, știu să-și urmărească scopurile pragmatice în viață (altfel spus, „cei care vor să știe” și „cei care vor să aibă”), iar cugetătorii la rândul lor (a nu se confunda căutătorii adevărului și ai concepției generale despre lume pe baza cauzelor supranaturale, i-am numit pe teologi, cu filosofii de

meserie, gânditori ce se străduiesc să ajungă la adevăr și să ofere semenilor o concepție unitară despre lume, societate și om *cu ajutorul legilor naturale*), cugetătorii, deci, la rândul lor nu numai că – funcție de concepții și metodele întrebuințate – sunt de diverse orientări (idealiști, materialisti, raționaliști, empiriști, pozitiviști, aprioriști, pragmatisti, sceptici etc.), dar, ba sunt de acord cu sistemele filosofice anterioare, pe care le dezvoltă (de pildă, neperechea serie antică Socrate-Platon-Aristotel: pe baza *teoriei socratice a noțiunilor*, concepute prin abstractizare ca entități logice, Platon elaborează *teoria ideilor* sau a entităților metafizice, iar pe baza acestei teorii, la rândul său Aristotel elaborează *teoria formelor*, gândite ca instrumente ale creațiunii, pentru ca în perioada modernă să se impună în plan filosofic și cultural seria raționaliștilor Descartes-Spinoza-Leibniz, seria empiriștilor englezi Francis Bacon-John Locke-George Berkeley-David Hume și seria idealistilor germani I. Kant-Fichte-Schelling-Hegel), ba nu sunt de acord cu predecesorii, astfel rezultând nu doar noi sisteme filosofice, ci chiar noi curente în gândire și noi sisteme sociale (cu ceva timp în urmă marxismul și bolșevismul, astăzi neomarxismul și globalismul).

Da, căci – ne spune Petre P. Negulescu în tratatul *Problema ontologică* (Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1972) – „pe când științele pozitive pot fi studiate în mod dogmatic, filozofia, din nefericire, nu poate fi studiată cu adevărat decât în mod istoric”.

Ceea ce înseamnă că, nefiind un corp unitar de principii, admis de toată lumea și prezent în orice manual, „când voim să studiem filozofia, suntem nevoiți să ne adresăm fiecărui filozof în parte și să-i ascultăm părerile, rămânând firește liberi să credem pe unii sau pe alții sau pe niciunul dintr-înșii, după structura și afinitățile noastre sufletești”.

Se subînțelege că filosofii adevărați și de gabarit, pe care aproape că poți să-i numeri pe degete, nu trebuie coborâți la nivelul profesorilor de filosofie, chiar dacă unii dintre ei →

**GEORGE PETROVAI**

(bunăoară Kant, Hegel, Heidegger) au predat la faimoase universități, după cum matematicianul, fizicianul, istoricul sau scriitorul sunt altceva (și mai mult) decât profesorii respectivelor discipline.

Tot P.P. Negulescu ne face cunoscut în tratatul *Geneza formelor culturii* (BPT, Editura Meridiane, București, 1993) că izvorul gândirii și al creației se alimentează din pornirile afective, jocul imaginației și discernământul critic, ultima componentă a acestei triade fiind considerată de ilustrul nostru compatriot funcțiunea „de căpetenie a inteligenței”, și că aptitudinile de gânditor, artist, om de știință sau teolog sunt statornicite de misteriosul raport dintre jocul imaginației și discernământul critic, căci pornirile afective sunt extrem de puternice și mult peste medie în toate cele patru variante: la cugetători și științifici are prioritate discernământul critic în fața jocului imaginației, pe când la artiști și teologi raportul este inversat.

Însă nici așa nu ne putem explica în mod satisfăcător uimitorul dar al unor oameni de a gândi, imagina, planifica și crea, deoarece în acest complex proces, specific condiției atomane (reamintesc una dintre superbe definiții date de Platon filosofiei: „Filosofia este asemănarea cu divinitatea pe cât îi stă omului în putință”), mai intervin, după caz, excitațiile sau inhibițiile generatoare de optimism ori de pesimism, sensibilitatea, sublimarea, talentul (atenție, talentul este înnăscut, dar nu este ereditar!), mediul geografic, factorul etnic, curentul de idei și inteligența/logica individuală (ultimii patru sunt factori obiectivi), curiozitatea, modul cum funcționează glandele cu secreție internă – tiroida, capsulele suprarenale și hipofiza (funcționarea lor defectuoasă duce la grave tulburări psihice și fiziologice, chiar la idiotenie), precum și *nevoia organică a cunoașterii*, acest extraordinar imbold care nu numai că-i îmbogățește pe unii pământeni cu *curajul mizeriei exterioare* (cinicii antici, Baruch Spinoza, Ludwig Feuerbach, Herbert Spencer și mulți alții), dar chiar sunt în stare să-și dea viața pentru biruința adevărului și triumful ideilor descoperite de ei (Socrate, mulțimea martirilor creștini și de alte confesiuni, Giordano Bruno)...

Revenind la Garabet Ibrăileanu după această digresiune contextual-informativă, nu știu câți dintre românii zilelor noastre anapoda (cu tot mai mulți analfabeți funcționali, falși culti și „profesori” corigenți la disciplina pe care pretind c-o predau elevilor) au habar că el a rămas orfan de mamă la vârsta de cinci ani, iar la 16 ani (era elevul Gimnaziului „Roman-vodă” din Roman), rămâne orfan și de tată. Toate aceste cumplite încercări l-au sensibilizat într-o asemenea măsură și pentru toată viața, îndeosebi pretimpuria moarte a mamei sale, încât – cu multă duiosie – el evocă figurile amândurora în scrierea *Amintiri din copilărie și adolescență* („Am mai mult o impresie nelămurită despre *fiița* ei, despre *esența* ei sufletească, despre ceva cald și lipit cu patimă de copilul acela, care azi sunt eu”, respectiv „Rămași amândoi orfani oarecum, la moartea mamei mele, se făcuse între noi o legătură de prietenie, de *camaraderie*”, deoarece tatăl lui Garabet era „un om voinic, curajos, bun și de o inteligență mijlocie”, pe care fiul îl iubea „cu amor, cu o iubire fizică”, plăcându-i să-l sărute pe barbă), chipul mamei fiind evocat și în romanul *Adela*, prin intermediul fragmentelor din *Jurnalul* lui Emil Codrescu, cvadragenarul personaj al cărții: „Azi se împlinesc treizeci și șase de ani de la moartea mamei...”

În pofida unei „lămuriri” a editorului, mai exact a lui Garabet Ibrăileanu, cum că „*Adela* nu e un

roman autobiografic”, mulțimea „coincidențelor” din viața autorului și cea a personajului său, îl fac pe cititor nu doar să zâmbească atunci când citește inutila „precizare” auctorială, ci chiar mai vârtos să aibă convingerea, după atenta lecturare a volumului, că lucrurile stau de-a-ndoaselea.

De pildă, mama lui Emil Codrescu, la fel ca cea a lui G. Ibrăileanu, moare când el avea în jur de cinci ani, iar comentariile lui din *Jurnal* pe marginea acestui dureros eveniment („În copilărie, fata cu părul castaniu îmi era mamă. La douăzeci de ani, soră. Astăzi o simt fiică”), sunt aproape identice cu amintirile autorului: „Ea a murit la vârsta de 31 de ani, și o văd ca o fată. Mama mea, acumă când eu am 40 de ani, când sunt mai bătrân decât ea, îmi apare într-un chip foarte curios, pe care e greu să-l exprim. Mama mea *este mai tânără decât mine*”.

Apoi, este adevărat că Emil Codrescu terminase medicina, specialitate care ar fi trebuit să facă din el un om hotărât și activ. Contrar așteptărilor, ne înșuștează Const. Ciopraga, îl vedem comportându-se „ca un umanist dezabusat, rațional și sentimental, consumat de planuri solitare, sterile”, care se arată atât de pasionat de artă și filosofie, în general de cărțile de reflexiuni, încât autorul său preferat este Diogene Laertiu (e drept, în paginile cărții acestuia, poate chiar acolo unde recitise de curând despre Epicur, ataraxie, apatie, decadența Greciei, „teroaarea de răspundere a intelectualului prea lucid și prea mult preocupat de urmările faptelor lui”, el pune la presat florile datorite de Adela), iar pe peretele camerei sale, ăla „din dosul mesei-birou”, atârână portretul lui Schopenhauer.

Vasăzică, exact ca în cazul studentului Garabet Ibrăileanu, căruia Coco Dumitrescu-Iași, profesorul lui de filosofie, îi recomandase cele 10 volume laertiene despre viețile și doctrinele gânditorilor antici, carte „de care tânărul gânditor a rămas legat toată viața, încât în vacanțe o lua regulat cu el în popasurile la mănăstirile nemțene” (C. Ciopraga). În plus, continuă prefațatorul câteva pagini mai departe, dacă Emil Codrescu îmbină știința medicală cu disciplinele umaniste, la rândul său G. Ibrăileanu a studiat psihologia →



Sorin Bărgăoan, Mireasa lui  
Februarie

și logica în mod sistematic și ani la rând, căci „Pentru Ibrăileanu-criticul psihologia constituia un mijloc de a ajunge la analiza științifică a fenomenului literar”.

Așa a rezultat *Adela*, singurul roman al criticului și „cel mai bun roman de analiză pe care îl avem” (G. Călinescu), despre care Eugen Lovinescu afirmă în *Istoria literaturii române contemporane* că „este un model de literatură psihologică, străbătută de o poezie reală”, iar prefațatorul susține că proza romanului este „expresia unui observator de formație științifică, mai exact, a unui scriitor psiholog”.

Nu în ultimul rând, dragostea ezitantă, întortocheată și nedusă până la capăt a lui Emil pentru Adela, cea care „nu este o apariție obiectivă, ci mai degrabă proiecția lirică a unui visător predispus la idealizare” (C. Ciopraga), constituie încoronarea artistică a tuturor acelor amoruri duios-răscolitoare și, de regulă, știute doar de Garabet în copilăria și adolescența sa (pasiunile pentru Tinca, Profira, Eliza, Estella etc.), amoruri despre care ne spune în *Amintiri* ba că „mi-au ascuțit mai mult decât orice simțul observației”, ba că „Amânarea a fost întotdeauna calea pe care am fost dispus să o aleg – aceasta probabil din cauza lipsei de voință, combinată cu lipsa de încredere în mine și cu acel mod de-a gândi al meu, care se rezumă în: «da’ dacă?»».

Idila aparte, începută – cu două decenii în urmă - la modul jucăuș și neprihănit între cei doi (prieten la toartă cu părinții Adelei, introvertitul Emil o cunoștea pe aceasta de când era de-o șchioapă și-l întreba cu adorabila logică a copilului, dacă doctorul de cai nu este „un cal mai mare”), idila celor doi protagoniști, deci, se petrece în Bălțătești, stațiune situată în apropiere de Târgu-Neamț, de Ceahlău și de mănăstirile nemțene.

În mod normal, ceea ce se cheamă fără neîncetată tendință a lui Emil de a complica lucrurile cele mai simple (de exemplu, vede o experiență psihologică „pe sufletul ei și mai ales pe al meu”, simte prăpastia dintre el și „femeia de alături”, nu știe bine ce simte, de îndată ce ea îl întinerește și-l îmbătrânește), această relație de-o vară, de după divorțul Adelei, cu vizite reciproce și poposiri la mănăstiri, ar fi trebuit să atingă la sfârșitul

verii și al romanului punctul culminant, măcar prin declarația lui de dragoste și perspectiva căsătoriei lor.

Nici pomeneală de așa ceva. Cei doi se despart – ea pleacă din stațiune împreună cu mama ei, iar el rămâne să despice firul în patru mai dihai ca altădată: „E rușinos să înclin spre ipoteza că mă iubeste, (Era adolescentă când treceam de amiaza vieții!) Dar... nimic nu e adevărat și totul e posibil. În cazul acesta, nu m-am purtat mai bine decât în celălalt. Nu i-am răspuns clar că o iubesc, deși, cu deplină conștiință sau nu, ea a făcut tot ce putea ca să-mi provoace destăinuirea; m-am ferit în mod lamentabil; mi-am trădat voința de a nu-i spune că o iubesc; (...) nu am întreat-o nimic, nu i-am cerut nimic, nu i-am propus nimic, nu i-am făgăduit nimic.

Așadar, din motive de înalt ordin moral și sentimental – imposibilitatea de a crede că o femeie ca ea mă poate iubi, frica de a nu o putea face fericită chiar dacă m-ar iubi, care deghizează poate o lașitate – m-am comportat mai rezervat doar, ca orice bărbat care prinde într-un colț mai întunecat pe o femeie cu care flirtează și pe care o crede destul de accesibilă”.

Prin ce anume se impune *Adela* în atenția cititorilor și în literatura română ca un prestigios roman, astfel că „întregește în mod elocvent profilul marelui critic” (Const. Ciopraga) și – menținându-și prospețimea artistică – continuă să fie o remarcabilă călăuză în dificilul proces de cunoaștere a omului?

În primul rând prin sobrietate (întreaga acțiune a romanului este magistral condensată într-un număr relativ mic de pagini) și prin precizia științifică a unui stil, despre care prefațatorul afirmă că reprezintă deplinul acord „între expresie și idee”. Pe urmă, prin aceea că, inspirat de marea literatură rusă, *Adela* este un concis roman de analiză și introspecție, în care „avem monografia psihologică a iubirii (...). dar mai ales extraordinar de profunda analiză a îndoielii” (G. Călinescu), că la ilustrul nostru compatriot se constată un cult al femeii, cu „o abia perceptibilă tendință spre senzual” (C. Ciopraga), și că, aidoma lui Ivan Turgheniev și Lev Tolstoi, scriitorii care și-au iubit eroinele (primul pe Elena din popularul roman *În ajun*, al doilea pe Anna Karenina din celebrul



**Sorin Bârgăuan, Culesul păpușoiului**

roman omonim), Garabet Ibrăileanu o iubeste pe Adela, fapt pentru care ne-o înfățișează deodată realistă și romantică, respectiv ca pe-o adorabilă ființă zglobie, înzestrată cu un duios și suculent umor feminin, pe când Emil, personaj eminent analitic și dizolvant, în ciuda faptului că acordă cea mai mare atenție ideilor și sentimentelor de vârf ale omenirii, n-are alura eroului excepțional, ci nefericita ținută a unui învins din pricina ezitării, ne spune C. Ciopraga, „de a se apropia cu toată convingerea de formele palpabile ale vieții”.

Nu în ultimul rând, valoarea artistică și educațională a romanului *Adela* este garantată de încântătorul parfum al regionalismelor și arhaismelor (*saltare* pentru sertare, *evantaliu* pentru evantai, *adinioarea* pentru adineaori, *cămeșă* pentru cămașă, *mânică* pentru mânecă, *păreți* pentru pereți, *cetesc* pentru citesc, *întâi* pentru întâi), de prelungirea aforismelor din scrierea *Privind viața* în roman („E așa de încântătoare femeia asta urâtă, că începe să mi se pară frumoasă!”, „Iubirea nu glumește, e gravă”, „Nasul Cleopatrei a determinat istoria lumii”, „Tot ce nu este etern, este zadarnic. Nimic nu este etern”, „În amor omul se mulțumește cu un nimic, și nu se mulțumește cu nimic”) și, desigur, de splendidele descrieri cu care autorul ne bucură simțurile: „Când vineți, când roșii, munții înalți de pe Bistricioara, strălucind în soare cu toate stâncile lor”; „Și-n fundul prăpastiei, la utrenie, aiurând, sunetul clopotului de la schitul invizibil...”; „Un cer violet, departe, într-o dimineață aspră de august”.



# Eugène Ionesco, teatrul ocultat

## (III)

### Apprendre à marcher

*Apprendre à marcher* a fost pus în scenă în aprilie 1960 la Théâtre de L'Etoile, cu o coregrafie semnată de Deryck Mendel. Acesta a apărut în volumul *Théâtre IV* (1966), dar nu a fost reluat în *Théâtre complet*. Textul piesei *Apprendre à marcher* este însoțit de o sintagmă care îl definește, „idée d'un ballet”, fapt care o determină pe Hélène Laplace-Claverie să considere că avem de a face cu un embrion de proiect, iar nu cu o operă finită, date fiind, spune autoarea, și dimensiunile reduse ale acestui text (1). Dacă ar fi fost un embrion, iar nu o operă finită, Ionesco ar fi amânat cel puțin publicarea lui în *Théâtre IV*, nu l-ar fi introdus el însuși în sumar în 1966. Faptul însă că nu a reluat-o în 1991, în *Théâtre complet*, ediție nerealizată de Ionesco însuși, ci de Emmanuel Jacquart și insuficient supravegheată de autorul antologat din cauza bătrâneții, nu e un motiv suficient pentru a considera că *Apprendre à marcher* e un embrion, iar nu o operă finită. În 1966, când ieșea din tipar *Théâtre IV*, Ionesco era un autor în plină forță creatoare, spre deosebire de 1991, când apare ediția lui Emmanuel Jacquart. De altfel, piesele relativ disponibile care lipsesc din această ediție-cult sunt cele tratate aici, opt la număr, spre a nu mai vorbi despre cele crezute pierdute și descoperite în 2002, în arhiva lui Jacques Poliéri. Sintagma care a dus în eroare raportarea la acest text e, ca în multe cazuri, o invenție sintagmatică a lui Ionesco, definind un teritoriu între genurile literare și, astfel, inventând un gen. „[O] idee de balet” prezintă un proces invers decât *Le Jeune homme à marier*. Nu din concret se ajunge la balet, la dans, ci din abstract. Scurtimea textului nu poate fi invocată, pentru că raportul scenariului mut cu mișcarea e altul decât ne permite cronometrarea unei replici să aproximăm. Un scenariu de o pagină poate dura la fel de bine 5 minute sau 50 de minute, fără să contravină cu nimic textului.



Abstracțiunea terminologică de la care pleacă Ionesco ține de inteligența versatilă a criticului din *Nu*, care avea reflexul sintagmelor foarte bine găsite, adevărate trouvailles ale epocii (totuși, epoca criticii de tip impresionist a lui G. Călinescu, în România, și a lui Albert Thibaudet, în Franța), nicidecum indici că textul ar fi neterminat. Coregrafia spectacolului realizat, în 1960, cu acest balet ionescian, a fost semnată de Deryck Mendel, dansatorul englez pentru care Samuel Beckett compusese, în 1956, *Actes sans paroles I* (2). Samuel Beckett va inventa genul dramaticului abia în 1965-1966, prin *Come and Go* (3). Antepunând ideea în fața dramaticului, prin *Apprendre à marcher*, Ionesco anticipează dramatica beckettiană și revalorizează sugestia, reinstaurând teatrul de idei și chiar o anumită limpezime a abstractului, racineană. Aceasta, retroactiv, se poate descoperi și în *Cântărețul cheal* sau, mult mai solemn și, cu o cutie de rezonanță mai puțin sabotată, în *Noul locatar*. Ritualicul minuțios până la matematic, din *Come and Go*, e dispus la Beckett nu până la a ucide misterul, ci până la a-i prelua controlul și a părea că i-l generează (tot o formă de supunere, de siluire, până la urmă). Caracteristica piesei ionesciene *Apprendre à marcher* e tocmai aceasta, cu circa cinci ani mai devreme, notele finale fiind integrate în piesă, mai precis piesa constând numai în note, fără nicio replică. Nu doar mențiunea „idée

d'un ballet” ar fi trebuit să fie pentru critică semnul originalității, ci încă una, atent ca o intrigă textuală introdusă de Ionesco în dedicație, plasată între paranteze, ca o didascalie de principiu: „(Cet argument a été développé dans une chorégraphie et mise en scène de Deryck Mendel, pour Françoise et Dominique, qui l'ont dansé.(4)”. Prin urmare, după idee, avem argument. Practic, înțelegem că textul e un argument pentru idee. Insinuând, prin terminologie, raționalitatea, Ionesco anticipează totodată și ritualicul matematic beckettian din *Come and Go* tocmai prin raportul dintre idee și argument. Cele două cuvinte cheie, unul în paratext, iar celălalt în didascalie de principiu pun în scenă un balet ideatic, un balans asemănător celui metafizic din *Noul locatar*, unde, la început, obiectele aduse în noul apartament sunt concentrate, mici și foarte grele, iar, la sfârșit, mari și ușoare, evanescente, devalorizate ca relevanță. Revenind la raportul dintre genuri, e o eroare să citim ad litteram, în virtutea istoriei genurilor, diferența dintre (o idee de) balet și dramă (-aticulă). Atât Ionesco, cât și Beckett inovează în corolarul tradiției, producând ceea ce Harold Bloom numea misreading, dar nu o lectură greșită a unui autor, ci a tradiției însăși. Greșeala nu mai e o greșeală, ci un adaos de semnificație, un aport personal (și chiar personalist). Elementele comune ale celor două piese dispun vecinătatea, precum și prin raportul termenului cu conținutul. Așa cum *Cântărețul e cheal* și învățarea să mergi e o reînvățare să meargă a unui paralizic (Ionesco utilizează formule succesive și graduale de dizabilități pentru a releva natura umană și, în cazul lui *Apprendre à marcher*, pentru a suplimenta ritualicul prin ceea ce cu umor negru am putea numi „siestă”), Beckett utilizează o diminutivare bilingvă (radical englez și sufix francez) a lui Dumnezeu (Godot), precum și o diminutivare a dramei prin dramaticulă. Ideaticul siluiește manifestarea, acesta fiind motivul fundamental care a→

DARIE DUCAN

1. Hélène Laplace-Claverie, *Dictionnaire Eugène Ionesco*, op. cit., p.57.

2.Id.

3.Samuel Beckett, *Collected shorter plays*, Faber & Faber, London, 2006, p. 192.

4.Eugène Ionesco, *Théâtre IV*, Gallimard, Paris, 1966, p. 265.

determinat critica epocii să numească acest tip de teatru încă de la început ca fiind anti-teatru. Critici precum Léonard C. Pronko (5) sau Ronald Hayman (6) acreditează acest concept, totuși prea ultimativ pentru perspectiva diacronică pe care ar fi trebuit să o aibă. Dacă dizabilitățile (în *Cântăreața cheală* până și ticul cu limba al domnului Smith sau delirul lingvistic-mășinal pot fi considerate forme lejere de dizabilitate psihică) reprezintă o naștere neconformă sau o dobândire a unei diformități, diminutivarea diacronică (dramaticula nu e o dramă mică, ci o idee de dramă) presupune genetic oprirea din creștere. În simbolistica beckettiană, acel arbrisseau (arbust) din *Așteptându-l pe Godot* nu e un arbore mic despre care presupunem că o să crească, ci un arbore despre care știm sigur că nu va crește. Aceeași viziune pe dos o are Ionesco în *Apprendre à marcher*. Ni se inculcă optimismul (pedagogic aproape) că nu doar că paralizatul va reînvăța să meargă, ci că mersul pe care îl va învăța acum va fi cu adevărat Mersul, că acesta va restabili criteriul mersului însuși. Simbolistica durerii care reabilitează banalul e intim specific literaturii lui Ionesco și, în general, literaturii creștine. Ionesco, încă de la *Despre Melodramă* lucrând cu fatalitatea și cu raportul aproape electric al naturii umane dintre coincidențe (7), are toate argumentele de a fi considerat un scriitor de iluminare creștină. Marii mimi ai primelor decenii de creștinism s-au reconvertit prin observarea miracolelor, unii fiind chiar persecutați pentru aceasta. Ardalion, Porfirie, Vavila sunt astfel de cazuri de „sfînți mimi” (8). Ionesco sugerează în *Apprendre à marcher* un caz similar, de rescriere mai degrabă prin pantomimă decât prin dans a unei experiențe a revalorizării. Profund creștin,

5. Léonard C. Pronko, *Théâtre d'avant-garde. Beckett, Ionesco et le théâtre expérimental en France*, op. cit., pp.152-163.

6. Ronald Hayman, *Theatre and Anti-Theatre: New Movements since Beckett*, Oxford University Press, 1979.

7. Eugen Ionescu, *Despre Melodramă*, în *Zodiac*, martie 1931, pp.54-55.

8. Teodor Baconschi, *Le Rire des Pères: essai sur le rire dans la patristique grecque*, Desclée De Brouwer, Paris, 1996, pp.237-239.

*Apprendre à marcher* redescoperă banalul, firescul, tradiționalul chiar cu fascinația cu care ar fi ceva nou, fundamental, aceasta fiind în realitate cea mai profundă filozofie ionesciană simplu exprimată, recognoscibilă mai peste tot (*Nu, Sclipiri, Lecția, Setea și Foamea* etc.). Firescul e privit dintr-un alt unghi. Iar această perspectivă îl pune în lumina personală a unei intrigi optice, de perspectivă, coborâtă parcă din lustra lui Baudelaire, observând nu doar ce e de văzut, scena, convenția, ci tot ceea ce o înconjoară și o plasează într-o lumină a intimului, ca un reflector al indicibilului. Există o anumită relevanță, dacă nu avem monolog interior, avem didascalie interioară. Piesa lui Ionesco e în întregime o didascalie în interiorul căreia se individualizează alte didascalii. Vorbim despre o ierarhie didascalică constituită prin importanța și unghiul pe care le vizează și din care se adresează. Nu avem de a face cu o cacofonie didascalică, ci cu un comportament osmotic. Limbajul nonverbal luând locul celui verbal, are încă inerția de a se comporta ca unul verbal, pentru a se distinge de nonverbalul inițial (cam ca la Becket arbustul față de arbore). Dincolo de teoria terminologică, brăiele dantești ale didascaliiilor suscită o foarte subtilă polemică asupra naturii scriiturii, unică, la care Ionesco nu s-a mai reîntors în niciuna dintre piesele sale. Scăparea tânărului (prin scara lui Iacob) nu e din fața imobilizării, ci din fața ispitei, reprezentată de infirmiera care dansează, pentru a urca scara. Scăparea de ispită o vom regăsi ca temă recurentă în predica pe care Maximilian Kolbe le-o ține în lagăr colegilor lui de detenție, în libretul omonim. Mișcarea jocului spectral ionescian e de la concav la convex: infirmiera trebuie să îl întoarcă din moarte prin medicină, nu prin dans, dar acesta capătă valențe terapeutice la fel cum luciditatea, în Antidoturi, capătă valențe medicale. La fel, Maximilian Kolbe ar fi trebuit să fie într-un lagăr condus de torționari inamici, nu de unii care, fiind astfel, îi dau ocazia mărturisirii creștine. Paradoxul soluției sublimării îl găsim și aici, anticipând, în alt registru, raportul din Maximilian Kolbe. De asemenea, caracterul oniric pe care

Hélène Laplace-Claverie îl invocă nu se justifică (9). Cheia e mai degrabă cea a raționalismului pe care Ionesco îl sugerează prin terminologie, dar un raționalism mistic, nicidecum o visătorie. Infirmiera nu e visată dansând, el nu visează că e un bun dansator, ci e „stârnit” de ea prin dans, prin contaminare. În momentul în care intră medicul și femeia bătrână și îi surprind, tânărul se prinde de scară și dispare tras de aceasta mai mult de jena de a fi fost prins. Până și în această deosebit de comprimată bucată mistică vedem urmele melodramei (pe linia *Cântăreața cheală - Betrayal*), dar și o nuanță deosebită a raportării la ea: tânărul, sub presiunea rușinii că a fost descoperit flirtând, fuge, invalidând faptul că poate să meargă. Alege moartea, dar nu ca o eliberare, ci tocmai ca soluția de la care fusese distras de dansul infirmierei ca de un cântec de sirenă. Infirmiera amintește (mai ales prin finalul burlesc în care medicul e șocat să o vadă în colanți, iar bătrâna pleacă vociferând „mutește”) de *Guturaiul oniric sau Domnișoara de farmacie*, sau în sketch-ul *Îl cunoașteți?*, unde avem de a face cu un striptease abil direcționat (10), dar, la data respectivă, manuscrisele acestor două sketch-uri fuseseră pierdute (11). Ele vor fi descoperite abia în 2002, în arhiva regizorului Jacques Poliéri, putându-se abia de atunci încolo remarca similitudinea. Spre deosebire de ele, în *Apprendre à marcher* avem de a face cu o melodramă mistică, dacă nu chiar cu un striptease mistic, piesa fiind veriga lipsă la jumătatea distanței și totodată liantul dintre bulevardiera (în aparență) *Cântăreața cheală* și Maximilian Kolbe. În *Victoria Station*, Harold Pinter realizează un dialog care induce un tip asemănător de iluminare. „Dizabilitatea” e dublă, dispecerul nu își poate controla șoferul de taxi din cauza distanței, dar și din cauza lipsei de autoritate cauzată de pasa mistică a șoferului. Dispecerul („Controller”) e invalidat prin pierderea controlului. El rămâne lucid și îngrijorat, nu cade în contaminarea—

9.Id.

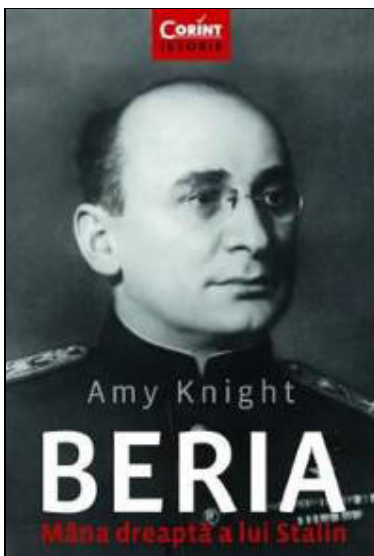
10. Sept pièces courtes -1953, in *L'Avant Scène*, Numéro 373/374, 1/5 février 1967, p.84.

11.Id.

## Un tandem malefic

Djușavili și Beria. Adică dictatorul și unealta sa. Criminali cu bună știință. De fel din Georgia. Purtați de soartă pe culmi. Nu doar de putere, ci, îndeosebi, de ticăloșie. De cruzime. Inumanitate. Corupție, carierism, parvenitism. Politicianism feroce. Egotrie. Minciună. Uneltiri o droaie. Lașitate. Lipsă de scrupule. Patologie, până la urmă. Nefericire, în ultimă instanță, pentru milioane și milioane de oameni nevinovați. Care-au pierit cu voia și din cauza lor decenii la rând...

Căinoși chiar între ei. Ca și pe la noi, de altfel. Fiindcă nu suportau niciun afront. Nicio părere contrară. Considerându-se cei mai grozavi. Beria gudurându-se și lingușindu-l pe Stalin în permanență. Mistificând c-un tupeu enorm. Inventând dușmani și pericole neîntemeiate. Omorând în dreapta și-n stânga înfiorător. Rude, prieteni, colegi, adversari, inamici. Pentru generalism, bolșevism și soviete. Veritabil Himmler comunist. Umblând după demnități și avantaje



la care alții nici nu visau. Atât că până la urmă o justiție divină le-a luat piuitul și s-au dus în iad, cuvenit înmiiit...

Toate astea și-nică altele scoase util din arhive și mărturii stau azi în pagini de carte demne de citit. Amy Knight, o cercetătoare americană bine pregătită, a oferit lumii recent un volum\* realmente util despre satrapii de vârf ai unui veac nu tocmai senin

în a doua parte a lui. Bolșevismul din Răsărit, comunismul din Europa de Est și nu numai creând și lăsând după ele suferință, nemărginit. Textul se citește lejer și fără probleme. Semn indubitabil că septuagenara de peste ocean mânuiește condeiul cu rost și pricepere cuceritoare. Ca un novelist aproape. E documentată-mbelșugată și familiarizată cu arealul istoric în chip adecvat. La fel cu ideologia, politica vremii.

Deopotrivă, echilibrată în afirmații, evaluări, judecăți. Informația e cuprinzătoare, structurată chibzuit și te-mbie norocos la lectură cu folos. Fiindcă scoate la lumină istoria cândva cenzurată. Adevărul, pe cât se mai poate. Urât, odios, cumplit, de nenumărați trăit. E clar, socot concludiv, că Amy a făcut o treabă cert de-apreciat și de recenat. Tocmai ce eu încercam în aste rânduri puține, ca răsplată de la mine pentru truda-n slove la fix rânduită. De atâția alții îndelung râvnită, dar neizbutită...

**ADRIAN SIMEANU**

\*Amy Knight, *Beria. Mâna dreaptă a lui Stalin*, Ed. Corint, 2018

→mistică a celuiilalt. Spre deosebire de *Aprendre à marcher*, unde religiozitatea nu e sugerată, ci subînțeleasă prin misterul creației (subliminala învățare să umble a unui copil), la Pinter ea apare ca o convertire bruscă, asemănătoare sfinților mimi. Pinter nu are acuitatea sau interesul de a-și autoteoretiza piesele și a sublima această încadrare critică a lor printr-o formulă precum cele ale lui Ionesco („anti-piesă”: nu însă și anti-teatru, „farsă tragică”, „comedie naturalistă”, „guignoladă” „idee de balet/argument” etc.) sau Beckett („mimă”, „film”, „dramaticulă” etc.), însă are abilitatea de a ambigua (12).

### Bibliografie

#### a) Principală

1. Eugène Ionesco, *Théâtre complet*, Édition présentée, établie et annotée par Emmanuel Jacquart, coll. « Bibliothèque de la Pléiade », Gallimard, Paris, 1991.

12. Mel Gussow, *Conversations avec Harold Pinter*, Traduit de l'anglais par Isabelle D. Philippe, Denoël, Paris, 1998, pp. 44-47.

2. Eugène Ionesco, *Théâtre IV*, Gallimard, Paris, 1966.

3. Eugène Ionesco, *Théâtre VIII*, Préface Michel Corvin, Gallimard, Paris, 2002.

4. Eugen Ionescu, *Englezește fără profesor*, în *Secolul 20*, 1, București, 1965.

5. Eugen Ionescu, *Despre Melodramă*, în *Zodiac*, martie 1931.

#### b) Secundară/critică

1) Shlomo An-Ski, *Le Dibbuk. Entre deux mondes*, Texte français de Xavier Maurel, postface de Daniel Mesguich, *Le bruit des autres/ Espace Rachi*, Paris, 2004.

2) Teodor Baconschi, *Le Rire des Pères: essai sur le rire dans la patristique grecque*, Desclée De Brouwer, Paris, 1996.

3) Samuel Beckett, *Collected shorter plays*, Faber & Faber, London, 2006.

4) Michael Billington, *The Life and Work of Harold Pinter*, Faber & Faber, London, 1996.

5) Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dictionnaire des symboles*, Robert Laffont/Jupiter, Paris, 1982.

6) Katherine H. Burkman, *The dramatic world of Harold Pinter. Its basis in ritual*, Ohio State University Press, 1971.

7) Jeanyves Guérin (coord.), *Dictionnaire Eugène Ionesco*, Honoré Champion, Paris, 2012.

Mel Gussow, *Conversations avec Harold Pinter*, Traduit de l'anglais par Isabelle D. Philippe, Denoël, Paris, 1998.

8) Ronald Hayman, *Theatre and Anti-Theatre: New Movements since Beckett*, Oxford University Press, 1979.

9) Isidore Isou, *Oeuvres de spectacle*, Gallimard, Paris, 1964.

10) Maurice Lemaître, *La Danse et le mime ciselants lettristes et hypergraphiques, précédé de La danse et la pantomime de l'Antiquité aux lettristes, par Isidore Isou, et suivi de Partitions mimiques et chorégraphiques, d'un Manifeste pour une pantomime surréaliste, et de Trois arguments de mimes surréalistes*, Grassin, Paris, 1960.

11) Harold Pinter, *Plays Three*, Faber & Faber, London, 1997.

12) Harold Pinter, *Plays Four*, Faber & Faber, London, 2011.

13) Léonard C. Pronko, *Théâtre d'avant-garde. Beckett, Ionesco et le théâtre expérimental en France*, Traduit de l'américain par Marie-Jeanne Lefèvre, Denoël, Paris, 1963.

14) Hanna Scolnicov, *The Experimental Plays of Harold Pinter*, University of Delaware Press, Newark, 2012.

15) *Sept pièces courtes -1953*, in *L'Avant Scène*, Numéro 373/374, 1/5 février 1967.



# Conflicte morale în literatura română

(I)

În paradigma științifică, filosofică și conceptuală a eticii, se disting multiple valori, principii și norme morale, supuse cunoașterii și conștientizării, orice carență sau abatere putând conduce la dileme morale, ce implică problematica alegerii sau la fazele accentuate ale acestora, la conflictele morale, psihologice sau interioare, care adesea generează conflicte exterioare. Concepția etică referitoare la dilemele și conflictele morale vizează, indubitabil, și sfera beletristică, operele literare, plâsmuiri ale imaginației scriitorilor, în care personajele, reprezentative pentru anumite categorii umane, traversează uneori crize existențiale flagrante sau enigmatice, soluționate favorabil sau nu.

Prozatorii transilvăneni, Ioan Slavici și Liviu Rebreanu, înflăcărați susținători ai valorilor fundamentale, general umane, naționale și tradiționale, precum dreptatea, adevărul, sinceritatea, cumpătarea și statornicia, aspect reflectat în romanele lor, „Mara”, respectiv „Ion”, veritabile fresce ale societății ardelenesti și monografiile ale lumii patriarhale de la jumătatea secolului al XIX-lea până la începutul secolului al XX-lea, construiesc personaje simbolice, a căror structură morală nu impresionează atât prin complexitate, cât prin coordonatele etice conflictuale.

Pentru a înțelege însă convingerile, resorturile și rațiunile morale și comportamentale, specifice lumii transilvănene tradiționale a acelor vremuri și transpuse în creațiile epice prin intermediul personajelor, este necesară cunoașterea particularităților spațio-temporale, sociale, politice și economice, dar și a modului în care acestea își exercită influența asupra individului și asupra unei întregi colectivități.

Spațial, acțiunea operelor literare se desfășoară în localitățile transilvănene de pe Valea Mureșului (Radna, Lipova, Arad), respectiv de pe Valea Someșului (Prislop – în roman, Pripas; Năsăud – în roman, Armadia; Jidovița), aflate sub stăpânire austriacă și, ulterior, austro-ungară.

Temporal, acțiunea romanului slavician este plasată după Revoluția de la 1848, în perioada absolutismului austriac. Autorul ilustrează ascensiunea



nea unei noi clase sociale, burghezia, și laturile pozitive ale capitalismului, despre ale cărui principii consideră că exprimă progresul societății. Lumea ardelenescă, cu ateliere meșteșugărești, bresle de meseriași și negustori este lumea în care banul circulă, sporște și reprezintă un mijloc de a dobândi un statut social superior. Acțiunea romanului rebrenian se situează înaintea Primului Război Mondial, în perioada dualismului austro-ungar, în care Transilvania e subordonată părții maghiare, ce intensifică discriminarea celorlalte etnii, cu urmări dramatice asupra intelectualilor care stârnesc agitație împotriva regimului politic, pledând pentru unitatea națională. Cu toate acestea, se înregistrează o dezvoltare economică, se consolidează relațiile capitaliste, iar familiile se întemeiază în funcție de interesele materiale, într-o lume în care statutul social este stabilit de averea pe care o posedă fiecare individ.

Conform studiilor de cercetare științifică (1), spațiul transilvănean surprinde prin diversitate etnică, lingvistică, confesională și socială. Pe același teritoriu, conviețuiesc români, sași, secui, ucrainieni, slovaci, sârbi, croați și evrei, de religie ortodoxă, catolică, reformată, luterană sau iudaică, cu statuti sociale diferite, toți având însă același ideal, păstrarea individualității naționale.

În lumea tradițională ardelenescă de la jumătatea secolului al XIX-lea până la începutul secolului al XX-lea, credințele, convingerile, cumele și mentalitățile colectivității au rolul de a modela individul și de a-i oferi posibilitatea integrării stabile în comunitate, prin acceptarea, asimilarea, conștientizarea și respectarea acestora, aspecte recunoscutibile în

orice mediu social. Integrarea impune și perpetuarea familiei, iar normele sociale vizează, în mod firesc, cele trei evenimente majore ale existenței umane: nașterea, căsătoria și moartea.

Căsătoria, momentul în care se creează grupul social, în general, presupune mai multe etape. Cea dintâi, peșitul, implică întâlnirea mirilor cu părinții, la care pot participa și alte rude. Mirele și părinții acestuia o cer în căsătorie pe față de la părinți, tocmindu-se apoi pentru zestrea ei. Neînțelegerile în acest sens pot conduce la eșuarea planului marital, situație umilitoare pentru ambele familii, la nivel obștesc. Logodna se oficializează în biserică, drept garanție împotriva săvârșirii nelegitime. În această etapă, se decide scriptic zestrea și se oferă reciproc arvunile, darurile pentru mire și mireasă, din partea familiilor acestora. În cazul confesiunilor diferite, logodna se consfințește în ambele biserici, fiind tolerată cu dificultate. Cununia civilă, neînsoțită de cea religioasă, stabilește tinerilor doar statutul de concubini. Cununia religioasă este imperativă și se desfășoară tot în cadrul bisericii, ca și logodna, alături de nași. Nunta sau ospățul reprezintă ultima etapă a căsătoriei și angrenează aproape întreaga comunitate, care celebrează uniunea mirilor.

Particularizând, în mediul rural transilvănean, mariajele mixte dintre catolici și necatolici sunt acceptate cu circumspecție, iar legislația austriacă prevede ca astfel de cununii să fie oficiate de către preoții catolici, ulterior fiind permisă dubla ceremonie. Recăsătoria este îngăduită de biserică, dar cu respectarea perioadei de văduvie sau după divorț. De asemenea, există rigori și presiuni laice și ecleziastice, care se răsfrâng cu precădere asupra tinerilor de etnie, religii și statuti sociale diferite. Partenerul, în vederea conviețuirii, trebuie ales din localitatea de domiciliu, altfel apărând suspiciunea dorinței de a accede înspre un statut social superior. Predominante sunt profesiunile rurale, strâns legate de domeniul agriculturii și de domiciliu, puțin numeroase fiind profesiunile urbane, care determină un statut→

**Drd.CARMEN-GABRIELA PANĂ**  
(Școala Doctorală LITERE,  
Universitatea din București)

social mai dezirabil. Nenumărate constrângeri provin și din partea părinților care, de cele mai multe ori, aleg viitorul partener al propriului copil, cu acordul acestuia sau nu, pe baza unor interese sociale, economice și profesionale. Ca excepții, tinerii care optează pentru o soție de altă etnie, religie sau cu un statut social inferior sunt lipsiți de dreptul la moștenire, iar tineretele sunt considerate lipsite de moralitate, ca și în cazul în care dezvoltă relații compromițătoare înaintea căsătoriei, când se impune cu celeritate mariajul.

Dacă familia acceptă uniunea celor proaspăt căsătoriți, există obligativitatea ca aceștia să locuiască alături de părinți, ceea ce generează o serie de frustrări și conflicte.

În orice familie din mediul tradițional ardelenească, intervine și chestiunea consuetudinară a autorității bărbatului și a femeii, deja stabilită prin normele comunitare, conform cărora atribuțiile și responsabilitățile lor nu se intersectează, nu se confundă și nu se inversează, nici în familie, nici în gospodărie și nici în comunitate.

De regulă, tinerii căsătoriți locuiesc alături de părinții băiatului sau, destul de rar, alături de părinții fetei, doar dacă tânăra moștenește o avere însemnată și tânărul este sărac, orfan sau dezmoștenit, caz în care autoritatea lui devine discutabilă în fața tatălui fetei. Indiferent de situație, prin legile civile și religioase, bărbatul este investit cu cea mai pronunțată autoritate în familia sa, încă din momentul logodnei. Spațiul destinat preocupărilor zilnice este bine delimitat. Bărbatul își desfășoară activitățile în spațiul pastoral și agrar, iar femeii îi revine deplina autoritate asupra spațiului gospodăriei, existând și excepții prilejuite de evenimentele campestre. Totuși, mai târziu, se configurează două tipuri de relații între soți, cele în care tinerii sunt vădit dependenți de părinți, se supun cutumelor obștei, iar femeia deține un statut social inferior și, rareori, cele în care aceștia sunt emancipați, independenți și iubitori, acceptând egalitatea dintre bărbat și femeie, variabile ce influențează considerabil coabitarea tinerilor căsătoriți.

Uniunea matrimonială, în afara intereselor de ordin pecuniar și, uneori, a sentimentelor sincere de dragoste, înseamnă și procreație. În

lumea rurală transilvăneană, femeile dau naștere multor copii, dar puțini ajung la maturitate, rezistând selecției naturale și, de aceea, dar și din cauza dificultăților cotidiene, părinții nu dovedesc niciodată prea multă afecțiune față de aceștia. Conform legislației austro-ungare, dacă un copil moare după naștere, drepturile successorale se transferă către mamă, care moștenește averea tatălui, în cazul decesului, iar dacă moare unul dintre părinți, copilul moștenește averea defunctului. În privința copiilor din familiile mixte, băieții sunt botezați după religia tatălui, iar fetele, după confesiunea mamei, dar dacă logodna și cununia părinților sunt oficiate de un preot catolic, se insistă asupra botezării copiilor după religia catolică. Indiferent de apartenența etnică, confesională sau socială, una dintre preocupările principale a tuturor familiilor este cea de integrare a copiilor în planul social și, din acest motiv, încă de timpuriu, ei sunt familiarizați cu mentalitatea și cu îndeletnicirile adulților, învățând să-și câștige existența, să devină independenți și să fie pregătiți pentru următoarea etapă a vieții.

Fără îndoială, cel din urmă moment care marchează nefast parcursul existențial prilejuiește, de-a lungul timpului, o pluralitate de comportamente și cutume, atât de variate în lumea patriarhală ardelenească.

Decesul oricărui membru al grupului social extins ocazionalizează înfăptuirea unui ritual complex, alcătuit din trei etape: pregătirea pentru înmormântare, privegherea și înmormântarea, multe dintre elemente fiind păstrate și în contemporaneitate. Ca și în cazul celorlalte evenimente, întreaga comunitate participă la ceremonialul funerar, ceea ce confirmă atât spiritul profund religios, specific mediului tradițional, cât și solidaritatea colectivă.

Astfel, cunoscute fiind reperele spațiale și temporale, contextul social, politic și economic al epocii, dar și caracteristicile celor mai importante momente din viața țaranului transilvănean, aspecte evidențiate sau sugerate în cele două opere literare, se poate configura o percepție mai riguroasă asupra modului în care toate acestea influențează sau determină conflicte morale la nivelul mai multor personaje.

Romanul realist și tradițional „Mara”, de Ioan Slavici, publicat în 1894, în revista „Vatra” și abia în 1906, în volum, „primul roman obiectiv al Ardealului” (2), este considerat „cel mai bun roman al nostru înainte de «Ion»” (3). Tema generală sau supratema creației literare o reprezintă societatea patriarhală ardelenească de la jumătatea secolului al XIX-lea, căreia i se subordonează tema familiei, a iubirii și a banului.

## BIBLIOGRAFIE

1. Brie, Mircea, *Familie și societate în nord-vestul Transilvaniei (a doua jumătate a secolului XIX – începutul secolului XX)*, Editura Universității din Oradea, 2008

2. Cioculescu, Șerban, Streinu, Vladimir, Vianu, Tudor, *Istoria literaturii române moderne*, Editura didactică și pedagogică, București, 1971, p. 268

3. Cioculescu, Șerban, *Curs de istoria literaturii române moderne*. Literatura militantă, București, 1947, p. 51

4. Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe*, Editura 100+1 Gramar, București, 1998, p. 125

5. Slavici, Ioan, *Mara*, Editura Ștefan, București, 2002 (citatele din roman aparțin acestei surse)

6. Lovinescu, E., *Istoria literaturii române contemporane* (vol. II), Editura Minerva, București, 1973, p. 257

7. Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Semne, București, 2003, p. 647

8. Petrescu, Cezar, Liviu Rebreanu, *Gândirea*, Cluj, anul I, nr. 9, septembrie 1921, p. 168

9. Dragomirescu, Mihail, *De la misticism la raționalism*, Tipografiile Române Unite, București, 1924, p. 410

10. Rebreanu, Liviu, *Ion*, Editura Minerva, București, 1977 (citatele din roman aparțin acestei surse)

11. Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Semne, București, 2003, p. 647

12. Ibidem, p. 648

13. Ibidem, p. 647

14. Ibidem, p. 649

## Memorialistică „Caietul albastru” al lui Nicolae Balotă

Impresionant eseu memorialistic și, totodată, un jurnal intim, „Caietul albastru” constituie în fapt o biografie spirituală a unui remarcabil cărturar român al secolului trecut, Nicolae Balotă (1925-2014), critic, eseist, istoric și teoretician literar român. Umanist erudit, de formație filosofică și teologică cu vocație hermeneutică și deschidere comparatistă, Nicolae Balotă a elaborat această monumentală operă, publicată în 1998, incluzând și o colecție de tip saint-simonian de portrete ale contemporanilor, constituind o adevărată mărturie a epocii în care a trăit, una dintre cele mai complexe apărute după 1990.

Aflat în trenul care urma să-l ducă de la Cluj la București în noaptea de 2 spre 3 ianuarie 1956, Nicolae Balotă, pe atunci în vârstă de 31 de ani, este arestat. Conștientizând rapid situația, el ia cu el doar valiza și paltonul și lasă în compartiment servieta în care se găsea jurnalul său intim, conținând critici virulente la adresa comunismului. Jurnalul, un caiet voluminos, legat în pânză albastră, este luat de un tânăr clujean, vag cunoscut în cercurile în care se mișca Balotă (Bobi Muscă, viitor doctor în chimie, soțul Monei Muscă), care se afla întâmplător în compartiment și urmărise scena. Dându-și seama că servieta fusese lăsată în mod intenționat, el are inspirația de a o preda la serviciul de obiecte găsite din Gara de Nord, după care îi anunță pe Ion Negoșescu de arestarea lui Balotă. „Nego” o cheamă la București pe mama lui Balotă care scoate geanta de la „obiecte găsite”, în timp ce el așteaptă pe o bancă în parcul din apropiere, pentru a nu fi observat de Securitate. „Caietul albastru” supraviețuiește și arestării lui Negoșescu însuși care i-l trecuse discret lui Cornel Regman. Acesta îl restituie autorului în anul 1964, la eliberarea acestuia din domiciliul obligatoriu. În 1979, când Balotă emigrează, caietul, aflat în apartamentul percheziționat din care Securitatea confiscă numeroase cărți și manuscrise, scapă ca prin minune nedescoperit.

Paginile jurnalului propriu-zis se referă la perioada 29 octombrie 1954-1 ianuarie 1956. Se cuvine a fi prezentată, pentru înțelegerea mai bună a consemnărilor autorului din ampla lucrare, o scurtă evocare a arestărilor lui Nicolae Balotă, precum și a parcursului ulterior al acestuia. Prima dată, a fost arestat în 1948, pe când era proaspăt

asistent la Facultatea de Litere și Filosofie din Cluj. A fost judecat și condamnat pentru deținere și răspândire de material subversiv, descoperit în urma unei percheziții la domiciliu, care consta din cărțile de literatură, istorie, filosofie și politică din biblioteca proprie. Eliberat din închisoare în 1949, este demis din funcția didactică de la universitate, ca fost deținut politic. După cinci ani de șomaj, este din nou arestat în 1956 din cauza întocmirii unui memoriu cuprinzând un rechizitoriu al încălcării libertăților democratice și religioase de către regimul comunist. Urmează șapte ani de detenție la Jilava, Făgăraș, Gherla, Pitești, Dej, precum și doi ani de domiciliu forțat la Lătești. A fost eliberat în 1963, în schimbul unui acord de colaborare, ca agent informator al Securității, care s-a derulat timp de 24 de ani, până la plecarea lui Balotă din țară. În 1979, a devenit profesor invitat al Universității „Ludwig-Maximilian” din Germania. Stabilizat în Franța în 1981, a predat literatură comparată la Universitatea „Rabelais” din Tours și la Universitatea din Le Mans. Concomitent lucrează și la postul de radio „Europa Liberă”. În 1987, a solicitat și a obținut azil politic în Franța, în 1990 devenind cetățean francez. A revenit periodic în România, susținând cursuri de literatură comparată în calitate de profesor invitat la universitățile din Cluj și București. În anul 2003, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj i-a conferit titlul de „Doctor honoris causa”.

Revenind la jurnal, mai trebuie menționat că, întorcându-se după 1989 în țară, Nicolae Balotă își regăsește „caietul” intact, se entuziasmează, îl citește atent și îl adnotează, completându-l cu ce s-a mai întâmplat între timp cu personajele evocate și explicând cum a evoluat el însuși. Dacă această operațiune este apreciată de unii ca originală și binevenită, Matei Călinescu o găsește nepotrivită: „În 1998, când a apărut <<Caietul albastru>>, jurnalul intim pe care l-a ținut în 1954-1955, înainte de a doua sa arestare, însoțit (din păcate) de un abundent comentariu scris în anii '90, am citit cele două volume cu sufletul la gură. Jurnalul propriu-zis mi s-a părut una dintre cele mai importante scrieri <<de sertar>> din toată perioada comunistă, o carte în sine extraordinară, o capodoperă a literaturii subiective românești. Jurnalul era de fapt și un roman autobiografic, cu personaje memorabile (...) Schimbarea de perspectivă și de ton dăunează mult

lecturii jurnalului original. Cu atât mai mult cu cât sunt inserate în corpul jurnalului, întrerupându-i continuitatea” (Matei Călinescu, „Un altfel de jurnal. Leșirea din timp”, Ed. Humanitas, 2016)

**Fragmente:** =De când mă știu, aș putea spune, dar mai precis de la vârsta de cincisprezece ani, am ținut - cu unele intermitențe - un jurnal intim. În epoci diferite, el a luat înfățișări felurite: când simplul caiet de note referitoare la evenimentele, la trăirile zilei, când jurnal de lectură, uneori repertoriu al exercițiilor spirituale, consemnare a meditațiilor, urmând un „itinerarium mentis in Deum”, alteori caiet al unei pasiuni obsesive, de cele mai multe ori un „melting pot” în care ghiveciul cuprindea reflecții, note pe marginea cărților, a evenimentelor din lume, scrisori, însemnări de călătorie, proiecții în imaginar, vise, ficțiuni. În anumite perioade purtam, chiar două „jurnale”, unul pentru consemnarea reflecțiilor, altul pentru urmărirea desfășurării unei experiențe intime acaparatoare. Nu arareori textele depășeau limitele însemnării „zilnice”, constituindu-se în eseuri construite zile, dacă nu săptămâni de-a rândul.

=Caiete întregi, file numeroase din aceste arhive intime s-au risipit, au pierit prin naufragiile ultimelor decenii, prin locuințe percheziționate, părsănite, confiscate, trecute în „patrimoniul statului”. Altele, tot numeroase, s-au regăsit în lăzi sau saci eșuați - dacă nu pe plâji pustii - prin garajele și magazinele prietenilor sau ale rudelor. Câteva mi-au parvenit, aduse sau transmise clandestin peste frontiere, în perioada în care eu însumi, refugiat politic în Franța, nu mă puteam întoarce în țară.

=Amenințarea continuă și anxietatea permanentă se tocesc. Nu mai suntem răniți continuu de ceea ce ar trebui să ne rănească la fiecare pas. O plimbare de un sfert de oră pe un bulevard bucureștean ar trebui să te facă să vomezi de scârbă. Treci nepăsător și doar din când în când ceva - ca o epifanie negativă - te izbzește. Dar șocul durează doar câteva clipe, câteva minute, pentru ca apoi să se risipească. Lozinci, imagini propagandistice, sunete, frânturi de conversație, figuri sinistre, clădiri delabrate, toate ar putea să te violezeze, să te violeze, dacă n-ai fi învelit în crusta tot mai groasă a tuturor rănilor tale cicatrizate.

DORIN NĂDRĂU



## POEMELE APOCALIPSEI

Poemele din urmă ale lui RĂZVAN DUCAN, adunate în volumul cu un titlu frapant (*Aștept o farfurie zburătoare căreia să-i zic mamă*, Vatra veche, 2022) se succed în formula unui jurnal în versuri ce acoperă o perioadă abia trecută (noiembrie 2021 - aprilie 2022). Mărturia poetului e conectată la interiorul propriu dar și la ambianța socială care-l condiționează. Între componentele acesteia persistă temutul COVID (abia trecut în „recesiune”) și noul sezon „apocaliptic” (termen uzitat în densa prefață a editorului Băciuț), acela al războiului (cu seria lui, părănd nesfârșită, de criminale orori), concomitent cu maladiile interne ale societății care ne condiționează. „Mersul lumii” ar fi o alunecare ineluctabilă spre „catastrofa finală”. Poezia ni se oferă ca antidot special la răul presimțit în rostogolirea lui primejdioasă. De aici formula adoptată, aceea a „atitudinii sociale”, a „civismului” militant.

„Calitatea de martor” se constituie la Ducan predominant negativă, el ia poziție contra tarelor unei structuri sociale în derivă, deschide ochiul „rău”, intolerant, asupra unui lung șir de anomalii vechi și noi ale lumii în care trăiește, aruncat fără voie în ipostaze mai mult sau mai puțin nefaste. Sincopa libertății ca reacție la asaltul covidului e marcată de semnalul alarmanț al închiderii („ne vor închide-n case”) reluat leit-motivic pe mai multe strofe, anticipând iminența catastrofei. Închiderea e în „închisori”, „ca infractori de rând”. Mijloacele recluziunii sunt „drone și zăvoare”. Aspectul: „Ne vor zidi ferestre./ Cu soare-n degetare”. Între scopuri ar fi – „să salivăm la frici”, cu moartea speranței („și numai deznădejdea/ Să ne mai bată-n poartă”). O vagă aluzie invocă temutele „verzi certificate”. Finalul aduce o micșorare de spațiu – exterior și interior: „Ne vor închide-n case/ De melci, și-n libertate./ Vom avea drept la dăre./ Din scârba lor trasate”. Restricțiile din vremea pandemiei sunt reprezentate simbolic prin actul vaccinării, amplificat hiperbolic până la virtualitatea crimei: periodicitatea „abuzului” se



acelerează temporal („din șase în șase luni” până la „șase săptămâni”), spațial „din șase în șase case”) și ca intensitate a ofensei reciproce: „ne-om injecta/controla/amenda/judeca/condamna” unii pe alții, la interval de luni, săptămâni, numere de case, cu urmarea: „vom sta la coadă-n cimitire./ Pentru locurile libere rămase” (p. 33). O profeție extinsă a unor dezastre în lanț e avansată în numele iubirii de țară, către generațiile noi, „cei de poimâine”: „Spunând că e țara voastră./ Veți arăta în viitor un stick./ Veți vorbi despre criptoțara./ Aflată la distanță de un clic”. Țara viitoare va fi una a lipsurilor multiple: „fără pământ” dar cu poliție sporită, o țară străbătută „cu pasul virtual”, iubită „în contumacie”, cu o istorie „văduvită de propria geografie”; țară spațiu al chiriei „pentru aerul respirat”, cu impozit „pe privilegiștea frumoasă”, cu taxă „pe limba română”, cu oameni „liberi cât de lungă-i lesa”, „fără identitate” (43-44). Ca soluție radicală vede poetul înlocuirea condurului Cenușăresei „cu un pantof bărbătesc, mândru de glie”, în căutarea, cu cerbicie, a celui „providențial”, salvator, menit să „restarteze neajunsurile”, găsind „măsura potrivită” și având „ca icoană, țara sa” (46). La polul opus, introspecția sinelui relevă lacune grave, de atitudine dar și de resurse, fizico-psihoice. Poetul admite faptul că „mi-am omorât Sisiful din mine”, „bob cu bob, am pus de-o oboseală/ Și necheful pe chef a prins altoi”. Alte semne ale mutației: lehamite, victimizare („în zid imaginar mă simt

ca o Ană”; „mi s-a coclit toată voința”), starea de resemnare. Instinctul vital trece în letargie. Se invocă statutul „pensionării”.

De altfel, tema aceasta, pensionarea ca act de retragere, sistare a activității survine cu o anume insistență într-un ciclu aferent. Schimbarea anticipată se vrea una pe linie caritabilă, o dăruire de timp celor până atunci ignorați sau uitați, intrare „cu toate brațele deschise într-un timp paralel./ Unde voi proba relativitatea lărgită a disponibilității./ la relativitatea restrânsă la tine, la ea și la el” (95). Un poem al contrastelor (*Încă*) se conturează, ironic, pe opoziția „vârsta”/iubire. Un „da, iubesc” rezistă deasupra căderilor admise cu dezarmantă franchețe. E invocată o iubire împotriva carenelor: „Da, iubesc cu pielea fleșcăită./ Cu încetineala în faptă și în gând/ Cu valva de pe cord și în acord./ Cu alte boli care îmi stau la rând”. Iubire „cu pumnul de pastile”, „din adânc de alzheimer”, însă totuși iubire, „cu ultima celulă”, „cu-adâncul și înaltul/ Cu care sinele mi-a fost blagoslovit” (98). Efectele „vârstei” sunt evocate cu o acumulare de remarci acide: de la entuziasm atrofiat, „transformat în rutină”, convertit în „lipsă de chef”, apoi „delăsare” („un pas”), „saturație” („încă un pas”) și „încă un pas”, până la „lehamite” – „totul din cauza feedback-ului și a vârstei”, motiv repetat în mai multe rânduri, dominând confesiunea (97). O înlănțuire de contraste intră în sfera de atribute ale senectuții. Vârștii sunt rând pe rând bătrâni sau seniori, înțelepți/boșorogii, „bunei” dar și „babaci”, părinți dar și „fosile”, tataie-mamaie în registru mediu, iar în răspăr – „măseaua stricată”; iarăși părinți „cu gând la moștenire”, în absența căreia „vor deveni babalăci/ Ce nu vor a muri” (Ei). Cel mai adesea poetul înregistrează, cu acută luciditate, însemnele vârstei („vopsirea părului, îmbrăcarea tinerește, comportamentul în/ aceeași notă, liftingurile” etc.) dublate, în răstimp, de mutații interioare: „Ceasul de la mână nu-i mai la mână. Limba orelor a căzut în/ tensiunea arterială și diabet, cea a minutelor în încheieturi și oase, iar secundarul în parkinson și alzheimer. Cadranul este/ unul al grijilor la pătrat” (Pentru oric...). →

IOAN MARCOȘ

Se încearcă o repunere a vieții în rost, pe noi coordonate: „Îmi voi reseta percepția față de timp,/ iar bucuriilor personale de nișă/ am să încerc să le dau o nouă combustie” (*Mâine, poimâine...*).

O falie crescândă între generații, între eul matur, protector al dascălului și indiferența tinereții adesea refractară la „educație” face obiectul multor consemnări radicale, observații caustice. Astfel, dascălul-poet notează: „Sunt sigur că, dacă aş vorbi unor copaci,/ așa cum vorbesc elevilor la clasă”, copacii și-ar mări propriile „posibilități de înverzire”, un cer înnorat „ar fi capabil să se însenineze”, „pășările ar fi în stare să vorbească limba respectului”, pereții despărțitori – de li s-ar vorbi, precum elevilor – „s-ar putea reconverti,/ spre a deveni pereți de susținere”, deosebit de elevii reali, închistați în obtuzitate. Un discurs indirect despre calități didactice absente aflăm la pagina 74. Subiecții „istorisirii” sunt și în acest caz pereții, care la ora de clasă „erau toți, până la unul,/ nerăbdători de a afla lucruri noi și de a se instrui pentru viață. Niciunul nu lipsea”. Sarcasme în lanț dezvăluie realitatea dedusă, lipsită de perspectivă: „există interes pentru cunoaștere”, „ești ascultat”, „se aude musca pe pereți/ și toată lumea e numai ochi și urechi de var”. Treptat locul central îl ocupă tăcerea: „interactivă”, liniște „astfel tasată, de putea fi tăiată cu cuțitul”. Sunt notate „grade diferite de tăcere”, „consistența unora”, iar ca temă de casă se cere imaginea unei „clase cu elevi în ea”, cu tăcerea din răspunsuri și întrebări. Cât despre „ora viitoare”, așteptarea e „să ascult pereții și să văd ce-au înțeles/ despre elevi”, despre „gălăgia tăcerii acestora la ore./ atunci când mai vin”, comparativ cu „tăcerea gălăgiei lor” etc. E o cascadă a sarcasmelor, mascând disperarea. Vacuitatea dezarmantă a unei părți a învățării e marcată în imagini pregnante. Elevii ies de la școli „cu rucsacul plin dolidora de timp pierdut”, având drept „azimut” inconștiența, cărând neștiutori „bolovani” ce blochează zborul. Predicția asupra timpului e iarăși sumbră: „Și vor face totuși eforturi ca să-l găsească./ Negăsindu-l, să-l compenseze, măcar./ Dar timpul pierdut e bun pierdut/ Și nu-l echilibrează nimic pe cântar”. Abordarea sarcastică la extrem o

întâlnim în poemul în proză *Am vorbit...*, cu seria lui de reduții la absurd a practicii educației. Abilitățile aferente unor noi meserii sunt intenționat ignorate, în prim plan fiind aduse accesoriile acestora: „De exemplu, se impune meseria de birjar fără birje, unde elevii se vor pregăti metodic în injurii și mârâanii”. Cursurile/module sunt și ele hilare. Profesorii alocați vor avea „spor de nesimțire”.

Diplomele vor confirma „meseria de Înjurător-Mârâlnar”, înscrisă în „nomenclatorul meseriilor” la poziția „omului bou, urmaș pe linie dobitoacă al omului nou”.

Degradarea învățământului e încununată cu falsități la cel mai înalt nivel – facultățile, instituții deformante, alienante. Acolo „pe colegi nu-i cunoști/ Și nu știi cum se intră în clădire”, „nu se cere nimic, socot./ Doar diplome de participare”; sunt (non)facultăți „care te girează intelectual/ Pentru Eminescu de pe bancnote” (*Ce facultăți...?*)

Dar nu totul e pierdut, nerecuperabil. Există un revers posibil al răului. În pas cu actualitatea primejdioasă a războiului, posibil extins, generației nesigure cu învățarea i se acordă, pentru probabile sacrificii viitoare, „nota înțelegerii” anticipate.

Lungii liste a erorilor i se adaugă calități nebanuite. Cei care „nu învață și nu știu nimica”, vor cunoaște frica, cei dispuși „să nu scrie” vor da „test de vitejie”, „cei cu blugii rupți în genunchi”, „obraznici”, vor ajunge „în lupta de apărare”, „șmecherii” vor „ține tricolorul”, cei care „tăceau la lecții” își vor apăra și profesorul, poate vor muri „ca sfinți eroi, apărători de țară”.

În această formulă ingenioasă, negativitatea e convertită valoric, ea dovedindu-se reziduuul unor virtuți pozitive, accesibile în dinamica vieții (*Tineri de liceu*).

Compoziții ocazionale sunt dedicate unor spirite tutelare venerate de poet. Eminescu în primul rând e invocat între detalii biografice și revelații esențiale, dovadă a interesului studios și admirației constante pe care urmașul i-o poartă. Un tablou: „Raluca Iurașcu și pruncul” e o dorită asemănare cu „Fecioara Maria cu pruncul, a lui Rafael” dintr-o Capelă Sixtină „ce la români e icoană”. Un alt poem în

proză surprinde, în remarci acide, convenționalitatea festivistă a aniversărilor: „15 ianuarie, când începe din nou să se aspire locurile tasate de uitarea de peste an, să se dea cu mătura și pământul peste obișnuința nepăsării crase, să se dea cu straturi groase de vopsea peste ipocrizie... Ba chiar să se dea cu spray care să miroase a simțire înaltă” (p. 52). Poemul următor lamentează scurtimea dureroasă a vieții poetului: (*Doamne*) „Ce consemn important a călcat,/ ce ofensă impardonabilă a adus,/ de i-ai dat un timp așa de scurt,/ să spună ce avea de spus?”. Alternanța punct/virgulă, atribuită textelor eminesciene („În fiecare punct pus de Eminescu/ la sfârșitul unei propoziții,/se ascunde câte o virgulă”) câștigă, în interpretarea lui Ducan, un sens de acută profunzime: „E un cod binar,/ virgula disimulată în punct,/ cod care se lasă descifrat” doar de cei puțini, pătrunși de „visul lui Eminescu”.

Asocieri inspirate sunt rezervate lui I. L. Caragiale sau Nichita Stănescu, întrupări superioare ale unui *genius loci* special, ploieștean.

Coarda politicii e întinsă și ea la extrem, în registru pamfletar. *Mai fii minte* e o punere în realul crud - a trădărilor, „lingușirilor”, „adeziunilor”, prefăcătoriei continue din logica sistemului totalitar.

O pagină bine condusă reînvie franc atmosfera alienantă a veacului „de aur”: „am devenit ași în a ne face,/ Și ne făceam, de-a fi lăsați în pace./ Dar în pace nu ne lăsau de fel./ Căci ne doreau spălați pe crebrel”. O percepție speculativă a cozii survine în poemul cu același nume: „Stăm la coadă în firescul nostru,/ Și tot în firesc, coada ne ia în primire./ Și suntem pradă cozii, nemijlocit./ Și totodată, gura ei de hrănire”. O meditație despre „țara cea mai fericită din lume”(105) exclude politicianii din ierarhia acesteia. Cea mai fericită e țara „care nu are deloc tribune./ De la care nimeni nu se înalță/ Pe naivitate și slăbiciune”, țara fără discursuri, cea „cu microfoanele tăiate”, „în care nu se dă din gură”, căci „politicienii nu s-au născut încă”. În viziune dublă, prevalent sceptică, ne apare sărbătoarea Crăciunului. Dacă substanța profundă a semnificației acesteia e prilej de bucurie, sufletele pioase se întristează față cu degradarea sacralității: „S-au—

spart colindele la orașe/ Și ca o apă a curs esența lor”, căci „Nu-s porți deschise de oameni primitivi/ Și se colindă la-ntâmplare”. Ritualul e înjosit de „neștiința colindelor”, protagonistii „se prostesc, răsând la nimic”, vestesc minunea „pe facebook”, făcându-se doar „că dau din gură”.

Mai consideră de bon-ton „Să colinde „cool” în locul lor./ Siamezul frate, smartphone”. Sărbătoarea e sacrificială, golită de conținut, semnele sacralului se obnubilează. Astfel, Iisus „se naște direct pe cruce./ Ieslea-i Golgota cea grea./ Magii pleacă văzând cu ochii./ Iar steaua își recheamă lumina la ea” (*S-au spart colindele*).

Moartea sărbătorească se contrapune sărbătorii, „versatilul Crăciun se rescrie”, în succesiune de bine și rău: „O, ce veste minunată, două puncte de vedere./ O, ce veste îndoliată, bucurie și durere!/ O, ce cetină de brad, o, ce tină” (*De Crăciun*). Răspunsul e apelul la sacru, cale a „vicisitudinii destructurate”.

La nivel individual, destructurarea, renunțarea la tarele eului oferă, în subtext, o paradoxală reinventare.

Pe această linie se înscrie, în ultimă instanță, speculația despre valențele „prostiei”.

În poemul *Fii prost*, pledoaria ironică pentru „avantajele” prostiei reale alunecă treptat în revelarea celei aparente, refuzul înțeleptului de a pluti pe val cu lumea comună: „Fii prost./ Dar fii prostul cel bun./ Cel care cogito/ Și ergo sum./ Fii prost./ În răul lui Heraclit./ Ca să vezi lumea./ Cum s-a coclit”. În disoluția individului, destructurarea apare ca „decizie” de valori: decizie de vise, de starea de a fi milos, „de propriul sine”, „față de înalt”, „decizia de om”. Înțelepciunea râvnită este o aspră stare de veghe, un solipsism conștient în orizontul comunității.

Răzvan Ducan detectează, cu ingenioasă artă, singurătăți poetice în agora. Ochiul lui scrutează curajos ochiul furtunii. E un împătimit al comunicării, are vocația acesteia, dar și harul de a se izola în substanță creatoare. În pragul senectuții, el are o vigoare lirică mereu tânără.

Poetul Ducan este fiu adevărat al unei „farfurii zburătoare” - inspirația, căreia e în stare să-i spună mamă în limbajul privilegiat al poemelor.

## „Trimbund cu Nichita”

sau Răzvan Ducan

și rezonanța poetică atemporală

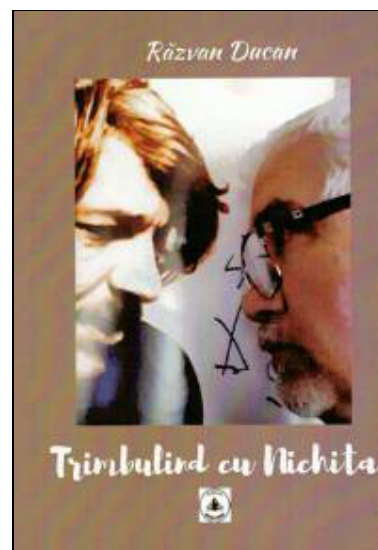
Cartea *Trimbund cu Nichita* a apărut recent, la Editura Vatra Veche din Târgu-Mureș, editură condusă de omul de cultură Nicolae Băciuț, cel care și girează noua apariție, scriind și semnând *Prefața*.

Cunoșteam, în parte, cărțile publicate de Răzvan Ducan de-a lungul timpului, am și scris despre poezia sa într-o vreme, așa că nu mă așteptam la o carte nouă care să vină, să schimbe „macazul” cu care ne obișnuise în răstimp de ani buni. Apreciam poezia frustă, adesea ca decupată dintr-un jurnal cotidian, și care se simțea cum se născuse din frământări poetice, printr-un travaliu obligatoriu, dar care, la schimb, ne oferea un text liric fluid, dovadă a unui talent scriitoricesc ce nu putea fi stăvilit. Mai toate poemele lui Răzvan Ducan mi se păreau a fi scrise anume pentru ca el, poetul, să „rezolve” astfel, să vindece de răni umanitatea însăși. Poetul scrie așa cum un țăran își ară ogorul, nu stă să numere silabele, nu caută focuri de artificii în sintagme și, totuși, reușește să se exprime artistic, să comunice idei care altora ne scapă din discursul poetic. El are curajul să pună sub „lupă” o lume.

Așadar, cum nu mă așteptam la schimbări majore în evoluția sa poetică, care atinsese deja maturitatea și consistența de expresie, m-a surprins plăcut, am fost fascinată de noua sa apariție editorială, volumul de poeme *Trimbund cu Nichita*.

Mi-am zis, de la început, că este un poet curajos, cum altminteri să pui în pagină și aproape în oglindă, fragmente preluate din marea Poezie nichitaniană, și să „brodezi” un dialog peste spații și timp?.. Am citit cartea și m-am dumirit. NU este vorba de curaj, frondă poetică, este asumarea crucii poetului ajuns la maturitate, a creatorului care știe că este pe aceeași undă de rezonanță cu toți marii gânditori ai planetei, știe că a atins punctul de conexiune cu Poezia în sine.

„Știi, Nichita..., Așa își începe fiecare poem din cartea pe care o semnează și ne-o dăruiește. Dialogul inițiat în vers alb și cu o lejeritate ce elimină din start convențiile asumate



de oameni, prin formule de politețe etc., dialogul reverberază într-un decor reconstituit prin mesaj poetic. Este ca și cum Răzvan Ducan ar vorbi cu Poezia însăși. Pentru el, poetul născut nu făcut, noțiunea de Poezie nu are nevoie de aprobări, de licențe. Înetat, se adapă din același izvor al inspirației universale.

Am observat în mai toate poemele din cartea amintită, o translatore spre Prezent a ideii din care s-a născut versul lui Nichita Stănescu.

Oare cum ar scrie azi, Nichita? Îmi pun întrebarea conștientizând că în răstimpul cronologic pe care îl marcăm de la marea-despărțire de Nichita Stănescu, lumea și obiceiurile noastre, patima umană, frumusețea impersonală și natura în forma pe care o creдем a fi statică, toate, toate acestea s-au schimbat, s-au transformat. În bine? În rău? Nu știu. Veți spune, că nu a trecut veacuri și că generația lui Nichita încă creează pe pământ, nu în ceruri, și că, da, am evoluat, ne-am simplificat viața prin tehnologie IT, că avem timp berechet să citim, să scriem, să facem filosofie. Eu nu cred că este chiar așa.

Nu mai există climat potrivit pentru prietenia, generatoare de poezie. Nu mai există acele „găști” de artiști și filosofi care formau o galaxie în jurul unui nucleu, așa cum a fost Nichita. În acest context al singurătății scriitorului, Răzvan Ducan vine și scrie scrisori din actualitate, răspunde cu cuvintele sale la cuvintele scrise anterior, de Nichita. Aș îndrăzni să spun că îl informează despre lumea în care ne învârtim→

MELANIA CUC



# Suburbiile fricii

În volumul de versuri *Suburbiile fricii* (Florești: Limes, 2021, 158 p.), Gheorghe Vidican scrie o poezie a universalității, una personalizată în „suburbii”, formula sa pare simplă: navigând între *corso* și *imperii marfiene*, tot așa cum străbate timp *neolitic* și epoci *posdecembriste*. În acest spațiu-timp, el vorbește despre universalitatea mirărilor („suntem contemporani cu mirările noastre”, p. 17), a neliniștilor, a trădărilor, a fricii. E locul în care umbra lasă amprente (*Cenușăreasa*, p. 62).

Titlul culegerii e dat de textul *Suburbiile fricii* (p. 45-46), unde „bucuria și disperarea fricii calcă una în urma celeilalte” și găsim afirmația: „țipetele tale vestesc nașterea poemului un fel de a-ți pierde/ mințile în suburbiile fricii”, pentru ca în finalul poemului, spațiul să fie umplut de beatitudine: „în joben pescarii cu năvoadele pline vâslesc prin lacrima/ mamei/ pictori haimanale poeți fericiți în suburbiile fricii”. Temă reluată la p. 115: „există o gură a frumuseții suburbie a fricii”, cu lămuritorul vers: „și iarăși vine înfrigurată iubirea suburbie a fricii”, cu extensia: „există o gură a frumuseții o parte singurătate o parte noi/ suburbie a fricii”. Încât putem afirma că volumul *Suburbiile fricii* e o carte de poeme despre iubire.

Textele de la începutul volumului sunt alcătuite după o tehnică a reluării inversate a versurilor, așa cum mai practică la noi, cu virtuozitate, Miruna Mureșanu.

Atmosfera predilectă a „încăperii cu pereți albaștri”, ca metaforă a «visătoriei» (mulțumesc, Alexandru Lungu), se încarcă de simbolice oglinzi cu găuri („găuri în oglindă făcute cu un burghiu poetic”, p. 11) –

→astăzi. Mesajele poematice sunt clare, pe înțelesul cititorului, și dacă există ca adevărat viață după moarea biologică și pentru marii poeți, atunci, sigur că Nichita îi citește poemele.

Răzvan Ducan este împătimit de Poezie, deține, și a transmis gena Poetului și fiului său, Darie Ducan. Astfel, s-au pus bazele unei adevărate dinastii lirice într-un oraș patriarhal, precum Târnăveniul.

*Trimbulind cu Nichita* este o carte de poezie mai altminteri decât



metaforă a introspecției, învăluite în aromă de cafea și valuri de vodcă ori pălincă. Gheorghe Vidican este un supraréalist postmodern. Observații cotidiene de o infinită tristețe neagresivă: „noi înlocuim nimicul cu ambalajul” (p. 28).

O superbă imagine a părăsirii: „în gaura cheii o liniște sumeriană” (p. 50). Termeni mai puțin cunoscuți, cum ar fi „erosimare” (p. 78) necesită explicații, întrucât dicționarele nu ne ajută.

Cele mai frecvente sunt trimiterile la universul nevăzătorilor/ văzătorilor, lucru firesc pentru un referent cultural la Asociația Nevăzătorilor Bihor-Sălaj și inițiator al Festivalului Internațional de Creație Literară pentru Nevăzători «Pașii profetului», îngrijitor de antologii și volume ale poezilor nevăzători. Între acestea: „degete legate de mâini cu litere braille” (p. 12), „dialogăm cu păsările în degetele orbului litere braille” (p. 14), „literele braille devin o tundă plină de liniștea degetelor” (p. 18), „casa poemelor o hărmălaie de litere braille” (p. 38), „lentile de contact ale cerșetorului se

suntem obișnuiți clasic. Poemele nu sunt imuni compuși pentru o instituție literară, cum a fost și este Nichita Stănescu. Este o carte despre cei care creează pentru că altminteri ar rămâne fără respirație.

Distanța dintre Nichita și Răzvan poate fi socotită doar de critica literară, de istoricii Literaturii. Noi să ne bucurăm că există poeți contemporani care cred în steaua lor, care fac din pelerinajul lor spre desăvârșire, un exercițiu de apropiere

sparg sub greutatea/ fericirii” (p.78), „prin lentilele de contact polițistul își privește demnitatea” (p. 80), „într-un ochi întors în degetul orbului” (p. 81). De altminteri, și volumul de versuri apărut în 2015 la Cartea Românească se intitulează *Ochi hăituiți de trădare*.

Numeroși poeți invocați în textul cărții: Esenin (p. 25), Baudelaire (p. 61), Montale (p. 65), Blake (grafiat „bleake”, p. 67 și 68), Plath (p. 73), Celan (78) și alții.

Întrucât iubirea se conjugă cu orbirea, poetul încearcă câteva definiții ale fericirii: „vidul mușcă din oameni marginea nepăsării e vecină cu/ tărâmul fericirii” (p. 58) – ne amintește de Raymond Radiguet, cu-a sa: «Fericirea este egoistă», „fericirea e o stradă cu umbrele clădirilor obeze” (p. 64), „poemele despre mireasma înflorită a fericirii sunt scrise de/ orbi pe trupurile noastre” (p. 65), „ni se descifrează secretul fericirii în șuieratul unei amintiri” (id.).

O stare de bine se-așterne peste conștiința cititorului acestei cărți cu poeme de tandră iubire lucidă în nebunia ei, clarvăzătoare în propria orbire: „...lumina felinarului alungă noaptea în mirosul pălincii/ înainte de a te striga îți ascund trupul în sângele meu/ pasărea phoenix îți desenează umbra în umbra mea/ un copac plin de mâini buzele tale/ înfășoară lacrima în celălalt eu/ sâniî tăi sărbătoare de fluturi/ înclue și descuie așteptările trecătorilor/ decojește zâmbetul de negura nopții/ cerșetorii ne decupează sărutul din lacrima mamei/ mahmuri fluturii adorm în palmele noastre/ mirosul cafelei se leapădă de umbra dimineții pe buzele/ noastre/ dincolo de inimă o fereastră deschide o altă fereastră”... (*Nocturnă*).

MIHAI POSADA

omenească între sufletele marilor creatori, oriunde și oricând s-ar fi aflat aceștia.

Voi încheia cu un fragmentul din poemul de la pagina 18, o mostră de declarație de iubire pentru Poezia, poezia care nu îmbătrânește, nu moare, nu are limite impuse de moda zilei, nici de teoreticienii Literaturii.

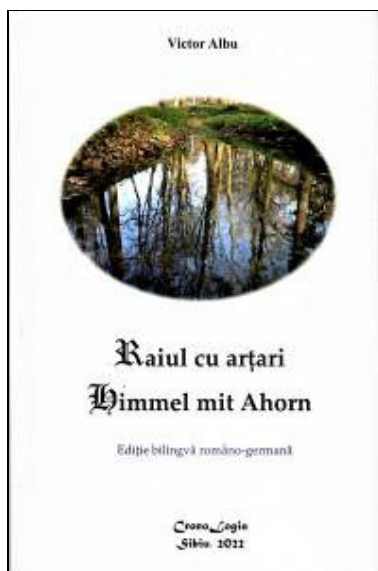
„Știi, Nichita, / câte mulțumiri sunt în așteptare/ pe țeava spuselor și nespuserilor/ pentru viitorul poeziei românești / arătat de tine cu mâna?”...

## Foșnetul paradisiac al arțarului

Victor Albu se află la a șasea sa carte de poezie, o carte de maturitate, de înalt meșteșug poetic, de bogat conținut ideatic. Titlul ei, „Raiul cu arțari” (Himmel mit Ahorn), evocă acel punct înalt în care se strâng toate aspirațiile, unde sublimează toate durerile în intensitatea lor ascendentă, unde se produc transfigurările – Edenul în care Adam seamănă harnic nume în lumea multicoloră de păsări, arbori și flori, încercând să le înțeleagă și astfel să se definească pe sine. Arțarul, simbol de putere, toleranță și rezistență în mitologia celtică și credințele din China și Japonia, prin învăpăierea cromatică a frunzelor sale în toamnă, este în ton cu arderile din inima poetului, setos de lumina dar cu „aripi ce se frâng”. Cartea constituie în fapt o dublă sărbătoare, deoarece a apărut în ediție bilingvă, traducerea în germană fiind realizată de către un alt talentat poet, Christian W. Schenk, care a rezolvat într-un mod admirabil problemele de echivalență a metaforelor și a cuvintelor mai puțin comune, precum și problemele de sintaxă și muzicalitate.

Paul Valéry spunea că un poem trebuie să fie o serbare a intelectului și poezia lui Victor Albu urmează această opinie. Hugo Friedrich povestește că Valéry, văzând răspunsul lui Mallarmé, „Versurile nu se fac cu idei, ci cu cuvinte”, dat pictorului Edgar Degas, debutant în poezie, care se lamenta că nu reușește să scrie bine din cauza excesului de idei, a notat: „Aici este tot secretul” – căci, pentru adevărata poezie, forța cuvântului este mai mare decât forța ideii.

Victor Albu a absolvit liceul Octavian Goga din Sibiu (la clasa specială de matematică) și facultatea de construcții, deci este un om al ordinii sublime a lucrurilor abstracte, dar și al rigurozității măsurabile a lucrurilor concrete. Există o legătură secretă între matematică și poezie, o gândire și o receptivitate comună ambelor - calități ce conferă celor care le stăpânesc o logică și un mod de exprimare diferit de al celorlalți. Mintea strălucită a viitorologului Mihai Botez observa că poetul Ion Barbu a devenit creator în matematici numai după ce și-a lichidat trecutul literar, că „punctul de criză al mesajului poetic barbian se află la



intersecția categoriilor experiență și notație, ceea ce explică necesitatea permutării sintaxei” și că poetul matematician savura ermetismul lui Moréas rezultat „din concentrarea extremă a copleșitorului său curent de gânduri și emoții orifice”. Poezia lui Victor Albu urmează același făgaș. În plus, imaginile barbiene, aparent insolite („patru scoici, cu fumuri de iarbă de mare”) își găsesc ecou în cele ale lui Victor Albu („larmă aburindă”, „maci aburind”, „aburi de prunc”).

Nu sunt cuvinte alese aleatoric în poezia lui Victor Albu. Uneori ele ar părea că sunt dictate de cantabilitatea versului, pentru că aceasta conferă o forță intuitivă, irațională dar extrem de sugestivă minții prin semnalul furnizat de simțuri. Cugetând la sonorele versuri barbiene „Vir o con go eo lig/ Oase-nchise-afară-n frig”, Leonid Dimov comenta că „silabele onomatopice din primul vers pregătesc intervertirea de spații din cel de-al doilea: a închide afară” și astfel se realizează tabloul decantării morții. Noica observă că rima poate naște cuvinte și închide bucla gândului, ritmându-l (*Creație și frumos în rostirea românească*).

Poetul nu recurge la lipituri ca Herta Müller, nici la Magnetic Poetry cu cuvinte așezate la întâmplare pe ușa frigiderului. Deși un poem este dedicat lui Gellu Naum, Victor Albu doar experimentează, căci poezia suprarealistă nu este poezia proprie lui. De la suprarealism au plecat oniricii, de care poate am fi tentați să-l apropiem pe Victor Albu, dar de la pictura suprarealistă și nu de la literatură.

Poemul în proză *Onirocritique* al lui Guillaume Apollinaire sună astfel: „cărbunii cerului, trandafirii lăstăreau bolți de viță care se plecau sub povara ciorchinilor de lună”. Oniricii de la noi, Dumitru Țepeneag și Leonid Dimov, evită metaforele propunând asocieri neașteptate în neobișnuite sisteme de referință. Țepeneag comentează astfel poemul lui Dimov, *Destin cu bile*, care începe cu versurile „Vaporul vechi cu două roți uriașe/ Plutește pe sub poduri, prin orașe./ Licori albastre, galbene, verzui”: „În acest pictural, care poate părea parnasian unui ochi neatent, există o atmosferă stranie, subtil creată prin câte o imagine neliniștitoare care te face să te gândești că realitatea devine aici sprijin semantic, sursă lexicală”.

Spre deosebire de toți aceștia, Victor Albu compune o poezie de mare rafinament metaforic, mergând până la metafore de gradul doi - o metaforă a metaforei, ceea ce impune cititorului o mai îndelungată atenție la receptare dar mesajul devine mai bogat, produce emoție și bucurie și rămâne statornic în memoria sufletului. Chiar dacă, în caz extrem, găsim metafore imposibile precum „sudoare de mierlă”, „vis răgușit” sau „stele cu copite moi”, acestea nu sunt alăturări onirice, insolite, la maximum de condensare, ci sunt metafore greu de înțeles, de taină - codurile secrete ale autorului, aura care sporește vraja poeziei.

Rostul poeziei adevărate este să zugrăvească inefabilul, căci ea este singura formă de cunoaștere care îl poate exprima (sugera). Mallarmé, în ermetismul poeziei sale, încerca să creeze conceptul unui lucru inexistent. Folosind termenii lui Ion Negoițescu pentru caracterizarea liricii lui Eminescu, putem afirma că Victor Albu trece, în poeziile sale de vârf, de la mesajul neptunic la acela plutonic, al adâncurilor încă nerostite, al „vărstelor eterne” și al „noptii fără început a visului”. Cele mai inspirate poeme ale lui Victor Albu, lucrute cu migală de orfevier, respiră fiorul apropierei de frumusețea lui Dumnezeu, ca la acel ceas de cufundare în meditație și rugăciune când se aprinde inima: „a năvălit iar cerul/ trupul meu liniștit/ macii în holde/ mușcă din asfințit” (*trup liniștit*). Un poem sprinten poartă titlul „hai la rai”, care amintește →

**HORIA ION GROZA**

foarte direct vorba Părintelui Cleopa de la Sihăstria: „mâncă-v-ar raiul”. Inspirare versuri, cu iz filocalic, aflăm în psalmii săi: „iată-mă lacrimă/ în boț de pământ/ Doamne, sunt aici/ iată-mă cum sânt” (*psalm*). „Cascade de cicoare/ din dealuri se preling/ ard ca o lumânare/ în lacrimă de frig/ icoane dorm în culme/ cu pleoapele pe rug/ privesc din altă lume/ la sfinții care curg” (*psalm*). Poemul *umeri* sună rilkean.

Volumul cuprinde trei părți cu frumoase nume: *Dealul mut*, *Arde o pasăre* și *Trup de inger*. Luna și stelele întunericului apar frecvent. Ele exprimă veghea de sus asupra acțiunii omului și naturii, aduc fior cosmic. Deși lumina este un factor care însufleștește multe poeme, poetul nu pomeneste soarele decât o dată și acela e „soare de miază noapte” (*curmătură*). Discret ca natură, el caută umbra care spune poezia luminii. Alt cuvânt frecvent este „dor”, un cuvânt necesar, vital poate, sufletului poetului, căci el exprimă, chiar indirect, setea de asimilare a universului, setea de absolut.

Victor Albu cunoaște pe deplin forța cuvântului. Niciunul nu este grațuit. Iată, de pildă, ultima strofă din *trup liniștit*: „luna mă-ngroapă/ în puhoai de dor/ raiul deșiră, un mal de alior” Poetul dovedește marele rafinament al artei sale, stăpânirea perfectă a fiecărei nuanțe: aliorul nu vine în vers doar ca o cerință sonoră, ci este într-adevăr o plantă ierboasă de pajiște uscată, deci de sete, de dor.

Poemul *nimb* este laconic, dens, și frumos ca un proverb al regelui Solomon: „gâște/ cu pendule/ în piept/ atârână/ într-un/ nimb/ ruginit/ și-nțelept”. Mișcarea gâtului ca un orologiu, ca o pendulă, marchează trecerea pe nesimțite din timpul perisabil de toate zilele în cel etern, al profunzimilor. În poemul *trup de inger*, trei strofe ca trei afirmații bine ponderate, se leagă discret într-o ascensiune spre ceruri într-o tăcere în care se aude doar scârțâitul carului. Diminutivele „căruț” și „deluț” dau viață dulce, de dragoste, realității seci, concrete. Diminutivul, formă lexicală atât de proprie limbii românești, „sporește pentru că înființează”, spunea Noica. Poemul *trup de inger* construiește cu mijloace moderne un tablou pastoral, în care simțim pe Grigorescu cu carurile sale și pe Horia Bernea cu dealurile.

Poemul scurt ca un haiku *poveri*, închinat lui Lucian Blaga, evocatorul „luminii create în ziua dintâi” (Blaga, *Lumina*) vorbește despre liniștea de dinainte de creație a cărei lumină, până a-și încheia drumul, se împovărează cu zbuciumul rebel, iconoclast, al lumii create în doritele ei izbeliști profane. Un poem înrudit, *lumina tresare*, se referă la două timpuri și tablouri: (1) cel trecut ca la strânsul fânului de lucernă pe rouă ca să nu se scuture frunzele când se simt zboruri departe sus sub stele și (2) cel prezent și viitor – când în contemplarea pe prispă la mijit de zori întâmpinăm lumina ce începe să tresară din somnul nopții, pregătindu-se a se așterne, sub albastrul cerului, stăpânind peste faptul zilei. Expresia „mi-e dor” leagă cele două momente, situându-ne exact la interfeșta acestora.

Motivul botgrosului (ciresarului), o pasăre mare, greoaie ca albatrosul baudelairean în care poate se oglindește cu noi nuanțe poetul, pasăre sperioasă, preferând ascunzișul, dar vajnică în a sparge sămburii și chiar devasta livezile, un personaj „cafeniu sfios”, prilejuiește un frumos poem cu sonorități barbiene, cu inspirate dar neașteptate alături adjectivale: „dulce gângav/ dealul jilav/ agale mănrouă/ lacrimă nouă// cafeniu sfios/ suavul botgros/ tremură pur/ și fără contur// foșnet de ascet/ calcă încet/ cu cireșe în cioc/ pe răni la soroc” (*cafeniu sfios*). Poemul începe ca un descântec, curge pitoresc, dar sfârșește brusc, într-un vers amar, sfâșietor, existențial, căci rănile pe care pasărea calcă încet și apăsat sunt ale noastre, la ceasuri bine socotite de pronia atotputernică.

Multe poeme par acuarele de mare finețe, stampe japoneze, unde



Sorin Bârgăoan, Trei pe șparhat

fiecare trăsătură, cât de delicată, porcede direct din inefabilul din jurul nostru. Așa este *praf de râu* cu liniștea casei, binefăcătoare și plină de înțelesuri tainice, în vibrația fluturilor de lumină (minunată încheiere). Un frumos tablou de noapte cu lună („luna se-nfruptă/ ca vulpile-n vii”) constituie *calcă norul agale*. Un alt pastel, *raiul cu arșari*, evocă malul râului din copilăria poetului, cu voluptatea scaldei, cu maci roșii ca pete fierbinți, cu parfumul luncii împădurite, cu curgerea neîntreruptă a luminii parcă spre marile viitoare focuri ale toamnei din frunzele arșarilor ce străjuiesc un rai pământesc. Și deasupra tuturor, veghea stelelor pe imensitatea bolții care, din întunericul de deasupra luminilor din vale, transfigurează ființa cu aripi încă imperfecte. Iată și un peisaj de ploaie de vară: norii acoperă încet cerul, ploaia se năpustește cu furie dar trece repede lăsând să reapară cerul ca prunci de cicoare printre nori ce se răsfiră: „aici șade cerul/ țese coajă de nor/ luna-ndârjită ară/ ploii în mohor// prunc de cicoare/ bate vita pe crupă/ brazdă cănoasă/ din lumină să rupă” (*prunc de cicoare*).

Poetul este ardelean și-și iubește rădăcinile. Râul Șteaza și Sibiul transpar în poemele sale o dată cu imaginea mamei, parcă, cumva, în tonul familiar al „Mamei” lui Coșbuc. „Căzut adânc cu/ capul pe genunchi/ ascult/ Ardealul apunând//lumii de seară/ mușinând/ foșnet de nor/ și stropi de miere/ în pleoapa grea/ a mamei mele” (*Ardeal apunând*). „Mi-e dor de un/ burg foșnind arini/ de sfinții care/ dorm în Ursuline/ și ulițe călcând/ pleoapă de crini/ de luna care/ coace pâine// mi-e dor de nopți/ mustind a măr/ de tălpi în luncile/ celeste/ și ploaia ce se/ scaldă-n calapăr/ de mama care/ arde la ferestre” (*Mi-e dor*)

Hotărât, lectura volumului *Raiul cu arșari* oferă, prin cele mai reușite poeme ale sale, întâlnirea cu marea poezie.

Lirica lui Victor Albu denotă maturitate, stăpânire a meșteșugului poetic, bogăție ideatică, putere de exprimare a inefabilului. Intensitatea emoțională a versului este înveșmântată discret în hainele de sărbătoare ale cantabilității.

Așteptăm cu nerăbdare noi creații ale acestui remarcabil poet.



# AVATARELE VIETII LA ÎNTÂMPANARE

Dincolo de valența taumaturgică pe care o exercită, poezia este uneori un veritabil Bitdefender VPN, îndrituit să protejeze sufletul uman de loviturile pe care concretul vieții (schopenhaueriana *lume ca voință*) îl exercită, volens-nolens, asupra acestuia. Chiar dacă toți poeții și, implicit, artiștii, au în vizor formule de schimbare a lumii ca voință prin oferta *lumii ca reprezentare*/ *Die Welt ist meine Vorstellung*, în anumite epoci există o categorie de poeți care se dovedesc a fi îndrăzneți cercetași precum cei care, mergând în fața trupelor, se apropie extrem de mult de terenul inamicului.

Poeții cercetași, temerari cum sunt, cutează să pună mâna și să pipăie durerile omului sufocat de urgiile mereu aceleași și aceleași, ale societății prezentului, iar discursul lor liric se dovedește a fi suprema cale de a-și manifesta greața față de nebulia concretului lumii. În lirica românească actuală, unul dintre acești poeți este și Sorin Grecu, „un boxer liric al epocii noastre”, cum îl caracterizează Ionuț Țene adăugând: „spirit scormonitor, incisiv și un perpetuu revoltat față de statutul sinelui în preajma societară”, căutând la fel ca Albert Camus „să ofere o definiție a omului revoltat” (1).

Debutând publicistic cu poezie în revista *Tribuna* (1979) și editorial în 1985 în cadrul volumului colectiv Alpha 84, Sorin Grecu, „figură emblematică a liricii din Ardeal” (2), autor a numeroase volume de versuri, între care se numără și *Pudriera cu apă*, *Just so poems*, *Vara coriștilor*, *Mic manual de traumatologie*, *Viața amânată – plimbare prin infern*, *Ieșirea din trup*, *Catedrala primatelor*, *Omul transformer*, *Viața la întâmplare*, și al unui volum de povestiri adevărate cu titlul *Celălalt Cluj* - scrie o poezie de „o frumoasă trăire emoțională, într-un cod esențial banal”, pe care „știe s-o descifreze elegant, fără stridențe acute, descoperind în dramaticul consum al nimicului, al perisabilului, frumusețea însăși a stării lirice fundamentale” (3).

Bine individualizat prin stilul atipic, ce amintește într-un anume fel de poezia de frondă, surprinde absurdul existenței din perspectiva „vieții



la întâmplare”, ca fiind, așa cum precizează autorul în dedicația cu care mi-a dăruit cartea *Viața la întâmplare*, obiectul cronicii de față, cel puțin una „despre Apocalipsă” (4).

Părănd a descinde direct din baudelaireanul *Fleurs du mal* și trecut parcă, atât prin argezianul *Flori de mucigai*, cât și și prin viziunile apocaliptice ale expresioniștilor germani, mesajul eului liric care deplânge condiția „noi tipologii umane a transumanismului la modă azi”, „omul transformer”, se definește prin nevoia unei „ieșiri din immanent”, printr-o „încercare de a fenta acribia gregarului pentru a se elibera sufletul prin frumos, dreptate, adevăr și muzică” (5) și nu în ultimul rând, prin refuzul categoric de se conforma normalității străambe a diriguiților acestei lumi, cartea oferind un susținut portret al eului nepregătit să vadă nimic: „Ăștia-ți confiscă în fiecare zi câte o hârtie de turnesol/ câte un gând câte un adjectiv câte o sculă de exprimare/ câte o icoană câte o ică”. Bulversat, acesta încearcă să supraviețuiască în curpenișul social, în care se vede cel puțin imobilizat, apelând parcă la ultimele arme defensive din dotare: „strângi din dinți le recompui pe toate încet/ din propriul scuipat propriul sânge propria limfă/ obsedat de gândurile oamenilor corn-flakes/ răstigniți de frică” (*O vedere asupra nimicului*, p. 5).

Poezia lui Sorin Grecu este populată de lumea celor cărora „sufletul li-e gamelă goală”, în timp ce eul frondeur caută salvarea unde nu mai e nicio salvare: „să deschizi ușa spre terasa unde se deschide prăpastia/ să pășești pe golul acela

minimalist-salvator/ să calci peste păsări în momentul zborului/ dar cheile nu se potrivesc nu deschid nicio ușă/ n-alungă niciun duh - ba din contră/ le cam dau de veste/ singurătate singură” (*Hotel*, p. 16); o lume în care „manipulatorii de cadavre savurează crude/ calotele craniene ale copiilor renăscuți/ și desfac verzi fetuși cu brișcă” (*Anotimp*, p.17); o lume în care „călăii nu-și menajează/ nici măcar oamenii lor/ și ajung să se canibalizeze până la urmă între ei” (*Moartea, ca un viespar în pahar*, 21), în timp ce și destinul pare a nu mai ține de o anume rânduială bine pusă la punct: „dar ca-n atâtea alte rânduri ai fost amânat din nou/ dintr-un motiv pe care ucigașii nu-l știau:/ pentru tine moartea are pregătită o altă regie/ o altă variantă de ieșire din decor” (*Moartea, ca un viespar în pahar*, 21); o lume în care până și iubirea, consubstanțială iubitei, este compusă din „foste iubite ucise și ciopârțite (...) ca-n Frenzy - filmul acela al lui Hitchcock”, fără ca „tu – criminal pasionat” să fi păstrat „în formolul amintirii/ măcar așa de leac vreo inimă - deși majoritatea țipau” (*Știi exact*, p. 23); o lume în care viața e „un ziar proaspăt cumpărat” și în care te trezești că „scrijelești încontinuu poeme de iubire/ asemeni unui asistat al speranței/ scos cu forța la promenadă/ în dimineața bătrâneții tale” (*Jurnal de sex*, p. 67)

Încă din primul discurs liric al prezentului volum, lumea aflată într-o permanentă degradingoladă este una în care „te redrezezi din mers/ printre proști/ cu cizmele tale de șapte poști de duminică/ strângi din dinți le recompui pe toate încet/din propriul scuipat propriul sânge propria limfă/obsedat de gândurile oamenilor corn-flakes/ răstigniți de frică” (*O vedere asupra nimicului*, p.5) – metaforele „scuipat”, „sânge”, „limfă”, „gândurile” din finalul poemului, fiind corespondente-ecouri ale motivelor simbol din incipit, marcând într-un stil inedit, ce anume i se confiscă („Ăștia-ți confiscă”) sufletește, omului care cutează a gândi contra curentului: „hârtie de turnesol”, „gând”, „un adjectiv”, „o sculă”, „o icoană”, „o ică”, într-un cuvânt nevoia de libertate a cuvântului. Stilistic vorbind, pentru început merită să observăm în textul extras mai sus, ca nucleu etalon care prefigurează→

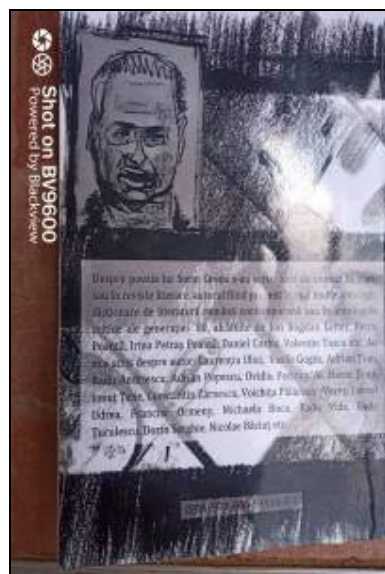
NICOLAE SUCIU

raportul om-societate, relația dintre verbul-predicat (confiscă) și substantivele complemente directe, între care predomină, nu atât cele concrete: „hârtie de turnesol”, „ică”, „o icoană”, cât și substantivele abstracte: „gând”, „adjectiv”, „sculă de exprimare”, pentru a sublinia permutările înregistrate în arealul abstract al ființei noastre, deocamdată numit suflet. Acei „ăștia” de care depinde viața bietului om se dovedesc a fi și cei care „te trepanează pe creier ca să ne deschidă mintea” (1984, p.13). Pe fondul acestei lumi a robotizării - Golem de „oameni transformer” - se înregistrează odiseea avatelor eului liric în luptă cu „noua normalitate”, cu apariția omului robot ca „paradigmă a unei noi umanități electrificate de pixeli și structuri nanometrice, care sufocă sufletul!” (6).

Cum să nu se simtă eul un alienat într-o lume absurdă, în care „o întreagă nație adormită/ mulțumită/ de libertatea de a privi la televizor/ de a se plimba cu muzica-n căști/ și să treacă apoi calea ferată exact când vine trenul” și în care patriotismul constă doar în banalități generate de o așa-zisă prostie, cum ar fi ridicarea monumentului „eroilor căzuți în accidente de circulație” din satele în care „fiecare familie are cel puțin un mort/ care s-a-ncometat s-o traverseze când a fost cazul” (*Moartea în somn*, p.7), timp în care „lupta aeriană pentru supremație au câștigat-o net ciorile” alungându-i pe vulturi și izolându-i „definitiv în munți” (p. 8). De remarcat motivul ciorilor ca morb al morții, cu care ne obișnuie Van Gogh, anticipând totodată atmosfera macabră din *Omul transformer* („și-apoi sutele de mii de ciori/ ce-ntuneacă cerul spitalelor - în amurg/ când se întorc de la groapa de gunoie a orașului”; „Revenind la obsesia ta continuă -/ ciorile de la Medicina Legală/ ele au tăbărit cândva și peste tine/ ca-n Hitchcock”). Cum să nu se simtă omul zilelor noastre un străin într-o lume care se vede obligat să involueaze evoluând în pervertire: „te va-ntâmpina cu o fețișoară de școlăriță insolentă/ dispusă să-și piardă/ cât mai rapid virginitatea/ înainte să te facă să dispari/ ca și cum n-ai fi existat” (*Evoluție*, p. 10)? Cum să nu-și simtă acest om, veritabilă carne de tun și cobai, sufletul ucis într-o lume în care se poate empatiza

cu manipulatorul de cadavre care n-are voie să se blocheze emoțional (*Empatie cu manipulatorul de cadavre*, pp.11-12). Orice ar fi, eul, scârbit de trăirea exterioară (strict materială, pe orizontala vieții) a vieții, încearcă să supraviețuiască trăind-o măcar pe plan interior (pe verticala vieții): „mergi mai departe serbezi prin muncă/ mărețul sentiment de libertate indusă/ în adăpostul secret al femeilor cu copii maltratate de soți/ de fapt încerci să salvezi o lume interioară” (*Eroul proilor*, p.26), acesta participând la „cheful oamenilor singuri (...) de dragul semnificației cuvântului”, din „respect și considerațiune/ asemeni morții” (*Cheful oamenilor singuri*, p. 29). În lumea acestora, prin „înlăturarea singurătății drept singura izbăvire”, eul se vede din nou și din nou, torturat de teroare, provocat fiind de suprapunerea de imagini traumatizante (cea cu „doi gemeni morți la naștere/ și ascunși la morgă de un autopsier grăbit/ exact în pântecele unui proaspăt decedat” – p. 30). De reținut e faptul că „la cheful oamenilor singuri te-ai mai liniștit/ ai simțit singurătatea ca pe o pasăre evident rară”, departe de „magicul cuvânt”, eul se liniștește, „ca nu cumva până la urmă și singurătatea ta/ să intre la apă//să se moleșească” (Id. p.31).

Mesajul liric care concretizează în cuvinte răbufnirile avatelor eului descins „în City/ refăcând un puzzle/ fără de care ai rămâne de-a dreptul incomplet” (p. 89) și surprins stilistic, de regulă, prin formele neaccentuate



ale pronumelui personal (te, - ți), însoțite de mărcile verbelor aferente, la aceeași persoană și număr, dar și prin forma accentuată a pronumelui personal pers. I (eu) e și o alcătuială de scrisoare de adio adresată unor „voi” cărora le transmite „semnul distinctiv/ v-am cam iubit” (*Aproape vreau să vă apun - lui Ciprian Chircadiu*, pp. 33-34): „și-abia acum când unesc piesele de puzzle/ și dau scenele înapoi/ înțeleg că te-am subestimat” (Id., p. 37).

Instinctul de conservare al insului care-și caută iubirea ca univers compensativ, prinde teren și e comparabil cu al pescărușilor din *O oră nepotrivită chiar și pentru manipulatorul de cadavre*, cu „modul lor de a se salva/ la începutul sfârșitului lumii”, observând că legătura „cu aceste păsări” simbolizând zborul, descinse parcă din eminescianul *Numai poetul*, se rezumă la a vedea „lucrurile mai mult/ dintr-un unghi de fugă/ deschis instantaneu în timp ce tu caști în plin sărut”, la o oră nepotrivită „chiar și pentru manipulatorul de cadavre” (p.41), când „îți găsească imaginea/ pitită acolo în hiperrealitatea mea deloc virtuală/ printre fotografiile cotidiane cu suflete distruse/ (tu vie arzândă mereu surprinzătoare dornică de atingeri) / asta când nici măcar eu nu știu/ dacă atingerea pe care ți-o cer e cumva a mea/ sau a morții nude pe care atâta de mult/ obișnuiesc s-o laud” (*Dau de fotografia ta*, pp. 53-54) sau când „culegi ultimele esențe – realitatea în fond/ adevărat rege al iubirilor reșapate”, palpând „viața indusă cu branula/ în trupul vecinic tânăr neferice” (*Iubiri reîncălzite (poem de dragoste)* – p. 77 –79).

Acest tu, instanță a eului liric, posibil justițiară și comparabilă până la un loc, cu nichitianul „tulburător nu știu ce” (7) sau cu un fel de „conștiință a poeziei”, privește cu nostalgie înapoi, „la crășma de cartier” unde „doar-doar te vei regăsi pe tine cel vechi stând într-un colț/ cu paharele de vodcă aliniate în față// nici urmă de ființă astrală” (*Crășma de cartier*, p. 45). Altădată, „ieșit cu violență din apocalipsa sinelui/ conștientizezi că ai trăit până acum/ adevăruri parțiale - minciuni în toată regula”, că „ai fost redus clar de tot la unitate – / mecanismul stricac al trupului/ o mașină procurată în leasing/ pe care ai folosit-o în exces/ →

sufletul - și el la naftalină - / pe când te vei trezi de-a binelea/ să mănânce o pâine și gura lui” (*Supraviețuirea novicei*, p. 49). Față-n față cu singurătatea „cea mai frumoasă femeie/ pe care o mai poți avea acum când apatia triumfă/ iar restul lumii fuge fuge fuge să se salveze/ pământul ți se trage ca un preș de sub picioare/ lăsând libertate de mișcare valului”, nevoia salvării devine și mai alarmantă: „tu – de fapt un balon cu hidrogenul pe sfârșite/ de la penibile și nereușite încercări”, motivul vitrinei semnificând conștientizarea posibilei ieșiri ratate: „iar când te privești involuntar în vitrină îl întâlnești/ pe eternul încăpățânatul nerecognoscibilul mutant// ieșit brusc din tine să se salveze și el” (*Singurătatea*, pp. 65-66); „deși ești aparent liber/ umbli prin jungla urbană nebărbierit/ asemeni urșilor și mistreților/ fericit c-ai sărit din programarea recentă a morții (...) / ești din ce în ce mai prezent într-o altă dimensiune (...) „practic să controleze pentru o fracțiune/ softul hologramei în care te-a vârat de-a valma/ alături de celelalte furajate/ excentricul annunaki” (*Anunnaki* 55-56) sau „aștepti cu inima cât un purice/ să fii atacat în orice moment de clădirile acoperite cu solzi/ gata-gata să se materializeze” (p. 90), „cu ADN-ul modificat”, „teribilul reptilian annunaki din tăblițele babiloniene” (p. 91).

Ducând existențialismul la un punct terminus și nemaigăsindu-și salvarea în transcendentul profan, eul alienat devine un viețuitor într-o stare de obturare a propriei ființe, ceea ce explică cumva aplecarea poetului spre imagini apocaliptice. Spre exemplu, în *Screenplay*, adresarea la persoana a II-a singular, ca și cum ar fi un altul ceva mai impenetrabil: „ești și tu și ai și acolo/ un releu conectat fără aparent vreun scop” (p. 70), „cobori spre alte repere mai accesibile/ la morgă de pildă” unde „habar n-ai pe cine cauți/ morții în schimb te salută cu familiaritate// te așteaptă lângă ei de-o viață” (*Absență*, p. 75), intensifică sentimentul alienării: „Ai pornit în călătorie mânat de un impuls/ de-a fugi de tine însuși/ și totuși de a te redescoperi într-un târziu/ întreg dar totuși modificat pe o stradă periferică” (*Viața la întâmplare*, p. 82), al derutei, dar și al nevoii de un punct arhimedic: „așa

cauți să fixezi chipuri familiare în mulțime/ și derutat de ceva vreme de generozitatea/ Dumnezeului tău/ îl amâni și-l experimentezi pe cel al Întâmplării/ dar poți spune fără șovăire/ că până la urmă tot al tău îți apare în față/ nu întârzie niciodată își face imediat simțită prezența” (p. 82), o prezență menită să completeze „brusc tabloul mendeleevic/ al elementelor apocalipsei în plină desfășurare” (p. 84) – prefigurând faimosul poem *Apocalipticele*, din următorul volum de versuri *Omul transformer* (8): „și în sfârșit/ pe lângă traumatizanta experiență/ ai realizat că sentimentul acela de frustrare/ descoperit pe fețele nou-veniților la Medicina-Legală/ ascundea de fapt un lucru evident – un personaj atotputernic/ un gen de stăpân al locului/ nu concepea că aflat acolo/ ai fi altceva decât unul de-al lui/ sclav al unei forțe/ care te-a acaparat între timp/ aruncându-te fără preaviz/ direct în infernul lui Dante” (pp. 54-55).

În acest vâcos *Ev al dezumanizării speței umane*, când pare-se, numai poezia ar mai putea aduce salvarea omului aflat în război cu el însuși, prinde contur și raportul om-supraindividualitate ca posibil punct de sprijin, sens unei lumi a năruirii: „distingi tot mai clar limbajul codificat/ al divinității care te fixează în chingi/ Dumnezeu este oricum cel care nu lucrează global/ ci teribil de personalizat/ așa că regreți timpul pierdut pe nimicuri generaliste” (*Anotimp*, p. 17). Înstrăinarea coincide cu raportul dintre eu și îngerul pământean: „oricum îngerul pământean/ te-a adus și pe tine aici pe jos” (*Rapidă privire asupra lumii la casa Maicii Sfinte din Loreto*, p.57), ceea ce conduce, volens-nolens, fie la necesitatea/ derularea rugii în teroare: „ești obligat să te rogi în teroare – cu groază/ ca o mostră a acestei lumi” (id. p. 61), „precum restul selfimii” (id., p. 62), fie la speranța unei mântuirii de rezervă: „și dacă nu cumva/ îngerul acesta extrem de concret de lângă tine/ te-ar putea îndruma el spre mântuire” (id., p. 63), deși punctul de sprijin spiritual nu întârzie să apară nici în *Rapidă privire asupra lumii la casa Maicii Sfinte din Loreto*: „acum, când ești oricum destul de departe/ de liniștea cu care te-ai obișnuit în mănăstirile de acasă” și nici în *Luton*,

Mary Poppins rămâne în aer! : „îți târâși așadar pașii pe străzi/ te rogi cu ardoare/ să ajungi odată în spațiul tău/ conținut în prima bisericuță de-acasă (...) încă dorința ta/ devine din ce în ce mai arzătoare/ să te regăsești mai repede printre icoane și sfinți” (p. 93)

Adresat unei instanțe justițiare marcată stilistic prin formele neaccentuate ale pronumelui personal de pers a II-a singular (ți-, te) sau prin simpla autoadresare, ceva mai intimă (eu), discursul liric, gemând de încărcătură confesivă (adresat evident, și iubitei) apare ca o ploaie de piese de Lego aruncate de cineva, alandala, care trebuie găsite de cititor, pentru a fi aranjate într-o anumită ordine, în ideea găsirii sensului – originală modalitate de a vedea lumea împrăștiată ca niște piese de puzzle sau ca niște cioburi de geam spart, unde, pentru insul alienat, un eventual contur abia prinde viață: „un biet mutant / care n-a reușit să-și înțeleagă pe deplin/ limitele sau blestemul/ de a fi o reconfortantă ofrandă/ pe tipsia mâncătorilor de suflete” (*Luton, Mary Poppins rămâne în aer*, p. 94).

Dacă pentru Emil Cioran „A fi lucid înseamnă a avea distanța de rațiune, a călări mintea, a-i veghea alcătuirile și destrămările identității tale, dar mai cu seamă a fi chirurgul propriului cadavru...” (9) pentru autorul *Omului transformer*, a fi lucid înseamnă a-și asuma suprema răspundere față de aspirațiile spre libertate ale tuturor celor care mai doresc să rămână oameni în anormalitatea lumii travestită într-o normalitate de rezervă.

## BIBLIOGRAFIE:

1. IONUȚ ȚENE - Poetul Sorin Grecu este un boxer liric al epocii noastre – în <https://www.napocanews.ro> > 2022 > March
2. Ibid.
3. Constantin Cubleșan – În „*Curierul Primăriei*”, 1999, despre volumul de debut *Pudriera cu apă*, ed. Paralela 45
4. SORIN GRECU – *Viața la întâmplare*, ed. Dota, 2019
5. ȚENE, id.
6. ȚENE, Ibid.
7. NICHITA STĂNESCU – *Fiziologia poeziei*, ed. Eminescu, 1990, p. 15
8. SORIN GRECU – *Omul transformer*, ed. Dota, 2021.
9. EMIL CIORAN – *Razne*, ed. Jurnalul literar, 1995, pp. 9-10.



## Mitologia incantatorie a sentimentelor

Maria Mona Vâlceanu, *Poeme din vis*, ed. Zodia fecioarei, Pitești, 2021

În vremurile noastre supra-tehnologizate și reformulate cibernetice, dragostea nu mai este o temă generală, ea este – pe cât se poate – obscurizată și resimțită ca un sentiment al slăbiciunilor ce erodează integritatea omului postmodern. Cu toate acestea, există – din fericire – și excepții.

Autoarea creează o mitologie rafinată a imginarului și un cuplu edenic care reia dialogul iubirii sapiențiale, proiectat în *Legendă*: Iubita mea,/ Crăiasa mea,/ pe-obrazul tău/sunt urme de ochi,/ cine te-a privit?! Iubitul meu,/ Mirele meu,/ înserarea și-a lăsat/ voalul pe obrazul meu,/ nimeni nu m-a privit.// Iubita mea,/ Crăiasa mea, în sufletul tău/sunt urme de dragoste,/ cine te-a mângâiat?! .../ apele Bosforului m-au legănat,/ ele m-au mângâiat. Iată deci tema erotică imaginată precum un dialog, formă care revine în finalul volumului, în ultimul text, *Cântecul Evei către Adam*, ca un fel de artă poetică a sentimentelor.

Maria Mona Vâlceanu decupează poeme din vis vorbind despre lumea concretă a sentimentelor, fără proiecții onirice, fantasmagorice, dar în reprezentări culturale, cu referințe biblice și mitologice în care simplitatea discursului asociază sinceritatea, devoțiunea sufletească și împlinirea cu distincția și discreția.

Sintetizarea unor referințe biblice, mitologice și folclorice se face într-un „diapazon personal”, cum spunea poetul – azi, aproape uitat – Valeriu Pantazi.

Desigur, pornind de la poeme, putem să conturăm și dominantele visului, în fond o viziune a sentimentelor care se polarizează tematic între o perspectivă memorialistică – problema timpului – și o atitudine religioasă prin invocarea de personaje și situații biblice.

Specificul acestei poezii în elaborare unitematică se cristalizează în conexiunile pe care le angajează cu filosofia timpului și morala creștină, în spiritul incantatoriu al unui sentiment fluid inefabil, incontrollabil. Dragostea este un univers de

exprimare umană în care îngerii cântă un Te Deum și aleargă calul albastru al lui Nichita. Dar și gara e albastră, și gutuile sunt albastre și ochii albaștri într-o oglindă îmbătrânită. Autoarea nuanțează meditația sapiențială și o augmentează într-o elevație sufletească creștină. Iubirea are o solemnitate ceremonială, chiar o anumită gravitate, în felul în care Shakespeare ne propune „zadarnicele chinuri ale dragostei”, și de aceea semnificația motto-ului rămâne misterioasă și profundă, depășind o aparent simplă referință folclorică: „Dragostea mea pentru tine/ Arde macii pe coline”.

Maria Mona Vâlceanu performează meditația intelectuală asupra sentimentului inefabil, ceea ce angajează conexiunea cu diverse preocupări umane: religioase, filosofice, morale, psihologice, totul într-un mod rafinat plin de distincție, fără rezoluție didactică.

Dar structura de poezie elaborată, cerebrală, nu sufocă autenticitatea sentimentelor, naturațea discursului și firescul elevației intelectuale.

Într-adevăr, ultimul poem din volum este un text de referință, o artă poetică a sentimentelor înalte; astfel, din *Cântecul Evei către Adam*, reținem a doua jumătate a poemului și finalul: (...) 3. De n-ai fi tu/ n-ar mai rodi măslinul/ smochinul și-ar întoarce frunza grea,/ nici cântec n-ar mai fi,/ nici dimineață,/ doar pietre reci, pustii/ în calea mea.// 4. Desculți prin nisipuri,/ desculți,/ cu soarele-n ochi/ și cu amintirea/ grefată pe umeri,/ înaintând prin Timpul care/ ca o perdea se trage-n lături/ suspinând, Eva, mi-ai șoptit, Eva!/ Eram viața ta/ cu adieri de vânt.// 5. Dragostea pentru cel pe care-l iubesc/ e mai înaltă decât zborul înalt al luminii/ și sărutarea lui cu gust de iarbă/ (...)/ Iubirea e mai puternică decât Moartea,/ știi/ cerul e mai albastru decât clipa/ și dincolo de pragul înalt vom fi doar/ două inimi trăindu-și risipa.

Iată că un performant și activ animator cultural, un pedagog dedicat, un editor și un jurnalist de primă mână poate fi în același timp un creator autentic care știe și poate să se detașeze de angajările sale pentru a străluci în vocația poetică originară.

AURELIU GOCI

## PLANETA STĂ ACASĂ



Se știe că poeții sunt cei mai sensibili receptori ai informațiilor de pe planeta noastră ori de mai aproape sau de mai departe de ea, sublimându-le în versuri, în cursa metaforelor, uneori, lăsând timpului dreptul de a le descifra și a le verifica credibilitatea. De aceea, unele scrieri, de-a lungul timpului, se numesc capodopere, generații succesive descoperind, înțelegând alte și alte mesaje, potrivit cu gradualitatea dezvoltării societății, și, tot de aceea, poezia își are propria filosofie, motiv pentru care se mai numește și regina literaturii.

În volumul de poeme *Planeta stă acasă*, publicat la prestigioasa Editură Neuma, Apahida, 2022, poeta surprinde vacarmul omenirii într-o cheie apocaliptică reproșând Pământului (...) că „n-a făcut mai mult să ne apere/ de noi înșine” (*Reproșul pământului*), civilizația umană nefiind altceva decât o închisoare a spiritelor, care va lua sfârșit cândva: „(...) asta a fost tot, lumea s-a terminat/ stimați deținuți, sunteți liberi...” (*Terminus*).

Nativă ori dobândită, poeta Victoria Milescu dispune de o gândire metaforizată, astfel încât are capacitatea de a preface în poezie prozaicului cu o ușurință ce amintește de grația mult lucrată a plutirilor dansului pe scenă. În același timp, situându-se la o înălțime spirituală, care-i conferă o detașare cât și →

ELIZA ROHA

observarea obiectivă, lucidă a adevărilor oricât de incomode, poeta operează cu simboluri cunoscute, cărora le atribuie alte sensuri: „Ne spălăm pe mâini de ziua de ieri/ de cea de azi, ne spălăm/ de trecutul prezent, de viitorul trecut/ (...) viața se spală pe mâini de noi/ moartea, la fel” (*Ablutio*). Cuvintele sale par a fi îngerii cu aripile frânte de păcatele omenești, căzând pe pământ, direct pe filele cărților, într-o lume în care oamenii poartă mască la proprie și la figurat și nici „(...) îngerii nu se mai apropie de noi/ suntem contagioși/ putem îmbolnăvi materia, antimateria/ (...) purtăm mască/ masca nu poartă nicio vină/ doar zâmbetul mascaradei. (*Orașul poartă mască*).

Una din temele predilecte ale poeziilor sale e tristețea însingurării, determinată de imposibilitatea de a mai iubi. Se pare că oamenii își plimbă aura întunecată, percepută sub forma unor umbre umblătoare și o tristețe nevindecabilă îi cutreieră poetei toate fibrele existenței: „(...) iarna m-a dat în grija mea și mă ceartă/ că umblu prea dezbrăcată de iubire/ și încălțată cu o singurătate prea mare (...)” (*Prin iarnă*). Muzica, panaceu și limbaj universal, îi motivează și susține cursul vieții într-o lume a „fulgilor suicidari”: „(...) îmi ține de urât Toccata/ și Fuga în Re Minor de Bach/ (...) noaptea îi dă brânci zilei începătoare/ descarcă-te, zice, cum fac și eu/ ascult Carmina Burana/ (...) ninge cu șaibe, piulițe, șuruburi/ din atelierile circumstelare/ îmi ține de urât viața, îi caut un diminutiv/ și un motiv pentru a o jefui cu tandrețe/ John Atkinson Crimshaw îi/ pictează noaptea pe chip/ noapte înseamnă infinit în toate limbile...” (*O lingură de materie pe zi*).

Cutremurătoare dar și curajoasă e poezia *Lipsă la cântar*, inducând către cruzimile comerciale din zona medicinei la zi: „A murit vara, pe arșită/ cei ce s-au strâns în curtea spațioasă/ împodobită cu flori exotice/ s-au precipitat spre cimitir/ acolo unde a fost dus urgent sicriul/ a murit de covid, așa i-au anunțat/ nu puteți să-l vedeți, nu deschideți/ familia, prietenii stau la distanță cerniți/ se împart pungi cu pomana tradițională/ fratele lui se apropie nevăzut/ Ești tu? Ești bine?/ Da, se aude răspunsul șoptit dar/ mi-au scos inima, plămâni, ficat/ ce am să fac?/ Atunci când lucrăm la maga-

zin/ inspectorii îmi găseau de fiecare dată/ lipsuri în gestiune/ acum și Dumnezeu o să-mi reproșeze/ că iar am lipsă la cântar” (*Lipsă la cântar*).

Dacă în poezia *Un preț bun*, își strigă durerea în fața distrugerilor care ne-au marcat țara: „(...) pe verde circulă doar insomniile/ ele trec granița fără pașaport/ doar cu un mic bagaj de-acasă -/ fotografia unei țări/ care a fost odată a noastră/ prea frumoasă și prea bogată/ să nu fie râvnită, furată/ și dusă departe, prostituată/ încât să ne fie rușine că ne-a născut/ să o blestemăm că nu putem/ să ne-o scoatem din gând, din inimă/ pentru un preț bun/ decât cu prețul vieții.”, multe alte poezii sunt ecoul puternic al războiului nedrept cu forța nevăzută a pandemiei covid. Versurile sunt marcate de o emoționantă și crescândă intensitate a durității cuvintelor ce ștanțează efectele suferințelor omenești ale zilelor noastre, ca și cum ar striga, iată tabloul urgiei, sunteți mulțumiți? „În lume se moare/ orizontul face un pas înapoi, dezorientat/ dar unde să te ascunzi/ (...) în lume se moare, n-avem destule incineratoare/ ne vor dizolva în baze, în acizi, ne vor topi/ trecutul istoric dintr-o rațiune superioară/ să nu contamineze noua ordine abisală/ un tânăr cântă la trompetă Liniște./ luna e în transă/ dimineața șterge cerul cu dezinfectant/ în lume se moare (...)” (*Nu atinge visul*).

Poeta survolează lumea, febril, fără a mai găsi un punct de sprijin, urâtul a luat locul frumosului, răul a luat locul binelui într-o realitate sumbră, cu dirijori din umbră: „Trăim și nu înțelegem ce trăim/ suntem într-un film/ cu roluri scrise definitiv/ mie nu-mi place personajul meu/ nu-mi plac nici replicile/



**Sorin Bârgăuan, Orfism**

demolându-mi imaginea/ dintr-o prestație anterioară (...)/ supereroii stau în umbră, nu apar/ da, e noul val/ pe unde este ușa de intrare a normalității/ de jur împrejur doar exit, exit!/ sponsorul e mulțumit, primește aplauze/ regizorul e premiat cu Globul de aur/ sau Globul pământesc/ în care ne va ghici viitorul” (*Ușa de intrare a realității*).

Simbolul harului său poetic, vrăbiuța albă de care nu s-ar putea desprinde, îi însoțește existența, chiar dacă o îndurerează profund, hrănindu-se din viul ei: „(...) Găsiți-mi un leac/ pentru rana din palmă/ o țin cu grijă, cu spaimă/ ca pe o vrabie înfrigurată/ o vrabie albă/ cu ciocul roșu de sânge/ vindecarea mea/ ar însemna moartea ei” (*Rana din palmă*).

Într-o lume lipsită de tandrețea și candoarea iubirii aproapelui, a iubirii care aduce culoare și farmec vieții, naturii înconjurătoare, ca o amintire, un scurt puseu nostalgic, timpul devine „marele călău” agonizând împreună cu tot ceea ce înseamnă ființă pe pământ, situație în care poeta se simte vinovată că mai trăiește: „Iertați-mă că încă mai trăiesc/ iertați-mă că încă mai respir/ aerul dens, al tuturor/ (...) iertați-mă că uneori mai cânt/ cu vocea răgușită, în falset/ (...) iertați-mă că încă sunt în viață, motiv culpabil/ sub fulgere tăioase de vorbe și priviri/ iertați-mă că încă mai cobor sau urc treptele/ până la nori din nu știu ce motiv/ iar umbra credincioasă îmi urmărește/ gestul periculos când lacrima vorbește/ mai bine decât mine, iertați-mă/ că sunt în lungul șir fără sfârșit o cifră/ care încurcă într-un fel...” (*Iertați-mă*).

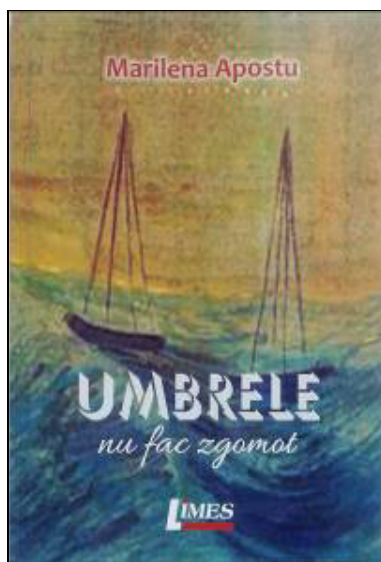
O disperare acutizantă ce a cuprins omenirea induce poetei sentimentul unui sfârșit de lume, poate doar al unui ciclu social căruia îi aparține, căruia îi aparținem cei din generația actuală, poate chiar universul și-a schimbat mersul, graba rotației prinzându-ne în capcana unui „faliment” al sentimentelor ce ne-au bucurat și răvășit existența, unui „faliment” al unui modus vivendi, totul cuprins, metaforizat într-o poezie de amplitudine, de profunzime, de înalt rang nobiliar al scrisului, parcă încercând să oprească o nechibzuită locomotivă din fuga ei către un haos ce sfidează armonia naturii umane.

## Despre dramă și izbăvire

Încă din volumul *Iubește-ți departele!*, apărut în 2019, la editura bucureșteană Semne, poezia Marilenei Apostu ne întâmpină cu o tristețe congenitală și – prin blândețea tonului unei drame asumate și transfigurate estetic – devine familiară, învăluitoare, fiind vorba de pierderea persoanei apropiate, urmată de conviețuirea cu amintirea acelei/acestei iubiri: „Pe aici nopțile sunt tot mai/ lungi și mai reci./ carnea mea caută căldura versului tău” (*Zilnic scriu la un poem de dragoste*).

Ca un pendant la afirmația lui Odysseas Elytis: «Iată de ce scriu. Pentru că poezia începe de acolo de unde ultimul cuvânt nu-l are moartea», poeta știe și mărturisește: „am de orânduit poeme”, iar cuvântul ei – fericit har peste nefericire – impune în fața morții: „Dezleagă-mă de moarte/ de piatra subțire pentru o mie de ani!”, după cum citim la p. 74, în volumul din 2021, scos la Apahida, de editura Neuma și intitulat *Orașul cu femei triste*. O luciditate ce taie ca lama îi ordonează adevărata viață, poezia: „Carnea îngăduită să fie femeie vorbește/ ca o frică dezlegată” (p. 76). Tristețea hărăzită poetei rămâne, însă, irepresibilă: „Cât de mult îmi lipsește strigătul tău!/ În loc să scriu poezii/ puteam sădi flori împreună în vechiul oraș/ să împărțim frunzele, petalele, cerul” (*Id., abia îmi amintesc trăsăturile tale*, p. 48).

Aceeași stare poetică, parcă purtând «aparent masca resemnării», cum remarca Horia Gârbea; aceeași tandră tristețe matură, sfâșietoare în fond și acordată propriului registru liric, strălucește și în volumul apărut în 2022 la Limes: *Umbrele nu fac zgomot*. Textele nu poartă titlu, vom cita doar pagina. „În carte e îngropat un bărbat/ ce n-a cunoscut femeia care l-a iubit atât de mult./ Am ajuns prea târziu” (73). Dezarmant de



limpede, această autoreferențială raportare la lipsa de „zgomot” a neantului: „De mult nu caut nimic./ Voi merge în liniște./ N-am să fac gălăgie./ n-am să strig./ n-am să plâng” (46). Sunt trăirile unei ființe adânc rănite existențial, care transformă dramele în iubirea-tandrețe: „Voi avea fața tivită când mă voi juca de-a zgomotele./ Jumătate din mine te va striga să-mi ștergi pletele ude./ Cealaltă jumătate a ațipit ca un copil./ Am venit dintr-o poveste ca să tăcem în acest oraș/ care nu știe a râde./ Unde ești?/ Mătăsurile au îmbătrânit așteptându-te./ Aseară am scris un poem pentru cămașa ta cea vișinie” (78); sau: „Dar te rog nu muri! [...] Durerea în piept crește ca o perlă” (88). Încercătura de poeticitate face lectura să curgă cu sufletul la gură, imaginile izvorăsc broboane înfiorate, dincolo de aparenta resemnare domnește, implacabil, absurdul: „Caut moduri de a-mi irosi viața./ femeia există cât un asfințit, adică o mie de ani” (37). Lamentoul alunecă precum Orfeu către Euridice, parcă firesc, în descântec: „Umblu pe drumuri cu un descântec rece./ Să te întorci!” (38).

## Aripi frânte

Prin dicționarul – antologie „Pasărea cu cloș de rubin”, apărut la Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca, 2022, scriitorii Dumitru Cerna și Aurel Podaru își asumă responsabilitatea unei călătorii pe urmele poezilor români plecați prea

devreme la cele veșnice. Cartea impresionează, atât prin volum cât și prin conținut, dar mai ales printr-un adevăr cutremurător: „Moartea are o paletă de manifestări sub cele mai tragice înfățișări ale ei”. Se moare, vorba cuiva, și la Paris cum se moare la București sau la Iași și oriunde, dar nu din aceleași cauze. Literatura universală a înregistrat multe nume

Titlul volumului e un vers de la pagina 59, în timp ce – explică poeta: „Pâinea e dată de Dumnezeu,/ setea e dată de zgomote” (77), iar ilustrația copertei descinde ca din versurile: „Nu mă întreba cine sunt/ poate o alunecare între două corăbii” (88).

Un superb ecou eminescian, din *O, mamă...*: „mereu mă vei citi./ voi scrie mereu” (58). Pentru Marilena Apostu, poezia este propria izbăvire. Exprimată la cote estetice remarcabile. Vestala unui athanor al sentimentului tragic, proiectat în viitor perpetuu, poeta coagulează hieratici nucleii nostalgici ai iubirii - anamneză trăite într-o *illo tempore* numită când „acea vară” (28 și 53), când „ziua aceea de vară” (61), când „acea zi de vară” (75), ori – cu oarece creștină speranță, „vara viitoare” (91).

Spunem că femeile sunt mai slabe decât bărbații, dar iată o lecție de putere: „Sunt o femeie./ iubesc ochii blânzi și degetele fine./ Sunt o femeie/ cu sânge trist și aștept/ vara viitoare cuvintele frumoase./ până atunci sunt o oarecare” (91).

Dar „Poezia e totuși un scaun de tortură” (14), afirmă Marilena Apostu – ca o dragoste pe care i-a fost dat să nu o poată ocoli. Poeta se prezintă ca o femeie pe malul „fluviului proaspăt” (65); danubian în geografie (autoarea locuiește la Galați), heraclitean în poezie: „visătoarea de la Dunăre” (74). „Vara viitoare” poate fi și o declarație de credință în transcenderea prin iubire a morții, iar acest amănunt o apropie de tragismul unor Anne Sexton sau Silvia Plath, dar o și depărtează conceptual: „Știi, îngerii n-au rezistat/ în istorie deoarece le-a fost smulsă lecția de răbdare!” (36). Avem așadar toate motivele să așteptăm noi volume de versuri moderne de la Marilena Apostu, înzestrată cu răbdarea unei veritabile Penelope în absolut, precum este înzestrată cu har poetic.

MIHAI POSADA

de poeți a căror pană a sângerat prematur: Rimbaud s-a stins la 37 de ani, Sylvia Plath la 30, Lord Byron la trei decenii de viață, Alfred de Musset la 46 de ani, etc. La fel se întâmplă și în literatura română, unde se află un șir întreg de creatori lirici asupra cărora se apleacă autorii acestei cărți. Efortul lor este imens, este un→

MIRCEA DAROȘI



exercițiu intelectual cum puțini oameni de cultură se mai încumetă astăzi să-l facă. Cartea are aproape 550 de pagini și cuprinde 63 de poeți români născuți în perioada 1769-1974 și petrecuți din viață mult prea de vreme. Pleiada lor începe cu Barbu Paris Mumuleanu, Alexandru Hrisoverghi, Cârlova, Alecu Ruso, Nicolae Văcărescu, până la Daniel T.Suciu, Iustin Panța, Francisc Doda, Ronald Gasparic, Cosmin Oancea, Ioana Viviana Michiu, Daniel Turcea, Nicolae Labiș, Virgil Mazilescu sau Petru Aruștei. Cel care deschide cartea poezilor „condamnați la nemurire” este Mihai Eminescu, a cărui operă prefațează acest volum. Titlul ales de autori „Pasărea cu clonț de rubin” este metafora sângeroasă a morții folosită de Nicolae Labiș în ultima sa poezie scrisă pe patul de spital. Din interpretările unor critici literari, referindu-se în mod special la cel ce avea doar „douăzeci de ani și încă unul”, „rubiul” este o piatră roșie care simbolizează regimul comunist. Pasărea „cu ciocul roșu” l-a ucis pe marele poet. Labiș a preluat această viziune „luceferică” de la Esenin și a pus-o pe seama propriei sale sorți. Lucrarea cuprinde date biografice, referințe critice și o selecție de poeme din opera fiecărui poet, fără să țină seama de vreun criteriu valoric. Tot autorii spun că n-au pus într-o ordine alfabetică pe cei stinși din viață, ci i-au așezat cronologic după anul morții. Au intervenit asupra textelor, numai acolo unde a fost necesar, îndeosebi la formele arhaice ale cuvintelor care nu făceau atingere la stil și prozodie, ori normele ortografice erau depășite. Din biografiile prezentate rezultă și cauzele morții celor plecați la ceruri : boli, accidente, regim carceral, catastrofe naturale, ucideri ori sinucideri, precum și împrejurările în care s-au petrecut tragediile. Nu lipsesc nici aspectele intime și familiale ale poezilor. Dintre cei 63 de poeți care aveau multe de oferit literaturii române, trei sunt originari din județul Bistrița-Năsăud : Veronica Micle (1850-1889), Mihai Pleș (1959- 1999), amândoi din Năsăud, și Ion Moldoveanu (1913-1939) din Lechința. Despre operele lor au scris ardeleni Dumitru Hurubă, Gheorghe Pleș, Ion Buzași, Octavian Ruleanu, ș.a. Portretul **Veronicăi Micle** este sensibil conturat în referințele

criticului și istoricului literar Irina Petraș : „O inimă plină de visuri, un „creier de rând” servite când și când de o expresie remarcabilă în modesta ei distincție...Trăind în iluzie, odată pierdut suportul poveștii de iubire, nu se va mai regăsi, cum presimțea într-una din maximele sale: „Pierzând cerul fericirii tale, cu anevoie mai poți găsi pământul de unde ai plecat”. Pentru **Mihai Pleș** sunt elocvente aprecierile lui Nicolae Băciuț, Mircea Daroși, Raveca Vlașin și Leon Pop, cuprinse în prefața volumului „Turnul Abel”: „Mihai Pleș e un poet în toată puterea cuvântului, chiar dacă n-a reușit să pună în raftul de bibliotecă decât două cărți, una antum și aceasta, postum, de care s-a îngrijit mama lui, care a și descoperit manuscrisul pe care l-a păstrat ca pe un odor de preț și care a simțit, acum, ca pe o datorie de suflet să facă cunoscute cuvintele de dincolo de lumi ale fiului său. Deși a trăit departe de lumea dezlănțuită a vieții literare, într-o provincie discretă, el a dat relief unui destin, până la urmă tragic, intrând în galeria celor cu care timpul n-a mai avut răbdare, de la Iulia Hașdeu la Magda Isanos, de la Nicolae Labiș la Daniel Turcea” (*Nicolae Băciuț*). „Rămas în manuscris, volumul de poezii al lui Mihai Pleș, intitulat *Turnul Abel*, este o completare a celui dintâi numit simbolic *Psalmi curbi*.

Ambele volume au conotații biblice, dar sunt puternic ancorate în realitățile cotidiene.

Poezia sa este filtrată printr-o experiență de viață ale cărei forme inedite surprind prin stilul său personal. Este un poet modern prin forța cuvântului, un excelent artizan al subtilității și ingeniozității. El se impune ca un artist fin, îndrăzneț și



Sorin Bârgăoan, Mere de țuică



original” (*Mircea Daroși* ). „Fire interiorizată și sensibilă, poetul Mihai Pleș asimilează concretețea prozaică și vulnerabilă a lumii noastre materiale, filtrând și trasând entelehial haina poetică, în adâncă oglindă a sinelui. Poetul știe să pună în lumină viața, interpretând-o și dezagregând-o în fărâmituri, coboară în banalitatea lucrurilor înconjurătoare pe care le contemplă sondând marea taină a vieții și a morții. Mânuieste metafora poetică cu iscusință și, cu intuiția și analiza geologului, restructurează imaginea întregului adâncindu-i misterul” (*Raveca Vlașin*) . „Poetul îl evocă pe biblicul Abel: „ne-ai învățat un lucru trist, nu mai ajunge să fii bun/sunt prea mulți frații tăi flămânzi de ură”. O constatare amară, dureroasă, bunătaea nu mai este suficientă pentru singurătatea vieții terestre, am ridicat răul din iad printre noi. (*Pr. Leon Pop*).

Despre **Ion Moldoveanu**, criticul literar Ion Buzași spune într-un articol : „Regretat sincer de colegii de generație, comentat cu afectivă prețuire de critici și istorici literari din generația interbelică și actuală care au relevat virtuțile artistice ale creației sale, Ion Moldoveanu, mai ales prin câteva poezii antologice, rămâne un nume reprezentativ în poezia ardeleană interbelică și un poet autentic în lirica românească”. Cartea lui Dumitru Cerna și Aurel Podaru este un adevărat periplu literar, o restituire necesară a celor petrecuți ca florile câmpului, lăsând în urma lor o poezie a clipei care trăiește și respiră încă în cultura românească.

# Ghemul ischemic

sau „evadarea în libertatea promisă de un dumnezeu al Poemului”.

Scriitorul Ioan Cioba ne-a obișnuit să vină în fața cititorilor cu cărți de esență lirică specială, personală; cu volume de poeme moderniste, dar care au ca sămbure viabil, viața în toată complexitatea și frumusețea ei.

Deși în ultima perioadă ne-a surprins plăcut, cu o trilogie epică de o arhitectură și compexitate socio-politică suficient de cosmopolită pentru a ne distrage, parcă, atenția de la relația sa mai veche cu Poezia, Ioan Cioba intercalează între cele trei volume ale romanului scris și o carte nouă de poezie.

Apărut la Editura Școala Ardeeană din Cluj-Napoca, volumul liric a beneficiat de o ținută grafică elegantă, ce se datorează colaborării notorii dintre autorul cărții și artistul Radu Feldioreanu, artist ale cărui lucrări grafice, și de data asta, completează vizual, nevăzutul, Cuvântul, pe care ni-l sugerează poetul. Cu o experiență dublată de har, și graficianul și scriitorul, singular și laolaltă fac din *Ghemul ischemic* un exercițiu ca de zbor-dublu înspresc recunoașterea frumuseții Omului în secolul nostru.

Ghemul, ca noțiune a vieții continue, cu trecerea a firului, prin mai toate elementele esențiale, cele care țin în echilibru mintea și sufletul, ghemul devine matricea din care pornesc toate poemele din această carte frumoasă și ca obiect, și ca lectură.

La prima vedere și cunoscând stilul, nu doar modernist, dar și complex, laborios, al poetului Ioan Cioba, am putea crede că aveam de-a face cu un singur poem-gigant, un poem segmentat pe idei și metafore, tradus prin pagini pentru ca de la început până la finalul cărții să ne identificăm fiecare dintre noi cu ghemul - fir-al-vieții-strict-personal.

Desigur că intenția autorului, de-a ne implica în travaliul scrisului său, există, pentru că acest „joc interactiv” (scriitor-cititor) nu lasă nicio secundă, textul, să lăncezească, să se dilueze, dar meritul autorului se definește evident, prin puterea sa de creație, autentică facere a unei lumi în care Poezia radografiază-pe-viu, ne arată tarele, umbrele și penumbrele îndoielilor și certitudinilor noastre. Poezia lui Ioan Cioba ne și vindecă de spaima pe care o trăim zilnic, ca indivizi, în devălmășia unui timp din ce în ce mai grăbit.

În poemul *Ghem cu cearcăne*, poetul face constatarea: „ne-au rămas zilele scurte..”

Nu despre zilele din calendarul clasic e vorba aici, ci despre zilele pe care nu mai aveam timp să le trăim cu viețile noastre la intensitatea cu care se crede, că le trăiau înaintașii. Nu ne mai miră puterea de reacție a autorului, care face din fiecare pagină în parte un fel de redută vizibilă doar de pe partea luminată a lunii noastre de naștere. El ne avertizează încă de la începutul cărții, zicând: „când ai un scut/ atât de fraged cum e trupul/spaimele mătură des/toate urmele cerului/ nădușit din păduri te întoarce/doar mâna dibace a dimineții/ca o limbă de clopot/ ridicând lespedea ochilor”.

Eu, cititorul, iau aminte și deși nu intenționez să schimb destinul poemului, nu pot să nu mă gândesc (și) la trupul meu fizic, și la cel mental, energetic etc./ pentru ca, citind mai departe să mă las cu totul absorbită de filosofia sa, poetică, autentică, care transpare ca o apă freatică prin sedimentele de sare ale unui lac sec.

Găsim în texte un fel de materializare a fericirii personale, dar și a uneia generale, găsim de fapt umbra fericirii pe care ți-a conferă creația autentică semnată de Ioan Cioba.

Este o „umbră” bună, generoasă, precum cea din jurul arborilor care protejează dar și distruge florile câmpului, buruienile. Poezia lui Ioan Cioba nu este foc de artificii, nu este acel ronțait de foricele după care nu rămâne nimic.

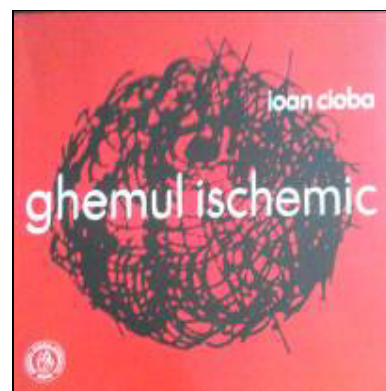
Poezia sa te pune în mișcare, gândești mai altminteri decât o făceai mai înainte de-ai fi citit cartea.

Titlul *Ghemul ischemic*, inițial te duce cu gândul la inimă și rețeaua de vase sanguine, cărora le datorăm bucățica noastră de viață, dar dincolo de imaginea pur anatomică, care vrem sau nu vrem, ne vine în imaginație, sunt „ghemele” poveștilor noastre eterne, valențe ale unui arhaism antehic prin care ne raportăm la lumea modernă, tehnicitată, robotizată, și care, parcă să gata să explodeze.

Poetul, cu armele sale, imaginația și darul de-a lega între ele cuvintele, ne arată lumi foarte posibile, lumi lăuntri-



Sorin Bârgăoan, Primăvară



ce unele dintre ele, altele sunt numai desenate din vârf de peniță. O seriozitate asumată, asociată cu Omul cel care nu face rabat de la calitatea lucrării sale, indiferent care este „lucrarea”/ se simte aproape pe fiecare filă, o deslușești și ești bucuros că ai reușit să fii parte din această enigmă. Pentru că, da, cartea de față este o enigmă menită să ne scoată din amorțeala cotidiană, să ne demonstreze că oricât de încâlcit ar fi ghemul vieților noastre, există un mod prin care separăm firele, derulăm zilele și evenimentele, mergem mai departe.

De la nuanțe de tragism antic, aproape, la vibrații lirice de un erotism ce nu are nimic în comun cu obrăznicia modei literare de astăzi, de la greutatea apei adunată-n ghem la vâltoarea generală, până la nostalgii și rotații caligrafiate pe calendare autentice, totul se încheagă, se leagă cu nodul-gordian al metaforei. Cum azi trăim la viteză maximă, noi, oamenii, cetățeni ai Planetei, nu vom încerca sisific, demodat, să dezlegăm silabele, cuvintele de legătură. Nu mai aveam răbdarea să descălcim nițele, ghemule, să desfacem NOD care ne desparte scriitor de cititor. Noi suntem forța și vom tăia în carne vie (metaforic vorbind), vom deșira ghemul - ischemic, așa ca niște copii ce scot măruntaiele unui ceasornic, și apoi, nu mai știu, nu mai pot să le asambleze la loc.

Ca un avertisment, liric din fericire, este această carte, pe care Ioan Cioba a scris-o, nu ca sa ne sperie, nici să ne distreze, doar pentru a ne face părtași unui experiment filosofic-literar rar, și care ne „aprinde beculețele” / ne face să gândim și să trăim un pic mai frumos între jaloanele noastre de înstrăinare.

*Ghemul ischemic* este o carte despre curajul de-a merge pe firul poveștii, iar acolo unde povestea se termină, să căutam firul lipsă, Cuvântul care nu doar că zidește, ne-a transformat din viețuitoare în Oameni.

MELANIA CUC

# CALEA NORILOR ALBI

Rarisim vei întâlni, autorul/ autoarea care, nefiind la prima carte (roman ori volum de versuri) să se bucure, deja să exulte atunci când se apucă să aștearnă primele rânduri ale unei noi scrieri. Elena-Maria Cernăianu e dintre acești curați, aș spune chiar naturali, neclătinați de deșertăciunea meșteșugului (a minții și mâinii „Handwerk” cu o expresie a gânditorului secolului 20). Înainte de a sfârși primele pagini ale romanului **Ziua a opta** (Editura Brumar, Timișoara, 1999), Elena-Maria Cernăianu îmi scria, ca unuia care i-am comentat o dată o narațiune, cu aceeași exuberanță (o expansivitate în fața faptei, dar care bucurie nu ar presupune și o mică, neînsemnată exaltare?) într-o corespondență pe e-mail: „Stimate Domn A.I.Brumar, este pentru prima dată când am simțit atâta bucurie... Douăzeci de ani (!) am citit și studiat cărțile conferințelor lui Osho..., sunt oșistă convinsă, gândesc asemenea lui, îl iubesc... Da, este socotit un tip paradoxal, așa sunt și eu, pentru că toate Adevărurile sunt paradoxale, dar nu toate paradoxurile sunt adevărate. Mi-am propus să scriu despre cele 7 corpuri ale omului – puțini știu cine sunt, din câte corpuri suntem formați și ce înseamnă toate acestea... Pornind de la dorința despre o cunoaștere minimă s-a țesut o poveste încântătoare, de care sunt mândră, chiar dacă această carte este scrisă pentru cei 3-5 cititori care înțeleg ce am vrut să spun. Dumneavoastră cu siguranță veți înțelege farmecul acestei scrieri.”

Personajele (unele inventate, Rania, Noga, Tat Savitur, Igo, făcând parte dintr-un inventar oniric, altele neaoș românești, Floarea, Victor Gorun sau des întâlniri, Cornel, Vladimir etc.), în mare măsură neînzestrate tipologic (după tiparul, să zic, al romanului clasic) dezbăt, la inițiativa protagonistei Rania (un alter ego al autoarei), gândirea (nu filosofia, desigur, cum era să spun) a lui Osho.

Născut într-un sat indian la 1931, *iluminatul* Osho (acesta e termenul ce i se potrivește, nu filosoful, nu misticul, predicatorul etc.), într-o familie de confesiune jainistă, a avut și a purtat mai multe nume: Achorja



Rajneesh, Bhagwan Shree Rajneesh. Numele Osho, cu care e cunoscut din cărți și de către o multitudine de adepți provine (după Google) din japoneza antică, unde „O” ar însemna „cu multă iubire”, „cu grație”, dar și „echilibru”, „armonie”, „Sho” fiind *extinderea multidimensională a conștiinței*, sau „binecuvântat”. Interesant (ceea ce trebuie reținut pentru a-i înțelege orientarea în lumea miilor de credincioși, între care și autoarea noastră) e că la moartea sa, în 1990, Osho ar fi spus: „Vă las, vă dăruiesc visul meu”.

Tânăr fiind, atinge ceea ce va numi *iluminarea*, „cea mai înaltă culme a conștiinței”. E momentul, după cum e încredințat, că biografia exterioară conține, urmând să trăiască de-acum într-o stare de unitate absolută cu legile intime ale ființei. Va călători, polemizează, în acestea cu alți lideri religioși, conduce tabere de meditație, adunând mari mulțimi de oameni: 20.000-50.000 de devoți. Mai cunoscut este *ashramul de la Poona*. În doctrina sa, oral constituită, asociază tehnicile meditative orientale cu psihoterapiile apusene. După mutarea în Oregon și după convocarea adepților la o lungă serie de prelegeri este expulzat din Statele Unite. Deși cărțile care-i poartă pe copertă numele sunt nenumărate (aproximativ 650 de volume), se pare că Osho nu a scris niciuna. Ar fi (și aici îmi amintesc de filosoful român Nae Ionescu, care a făcut o prestigioasă școală) numai transcrieri ale discursurilor sale

datorate discipolilor. Având oroare de gândirea în corsetul sistemului, prelegerile sale acoperă domenii largi, de la psihologie la filosofie. Gândirea este în viziunea sa, cu termenul cristic, o *cale* (și aci amintesc de filosoful secolului 20, tedescul Martin Heidegger care, într-o scriere ultimă, înlocuia termenul filosofie cu acela de *sarcină – la tache - a gândirii*; Shree nu tindea oare, nu la a fi mesia Europei, dar a fi, spre deosebire de alții, european, oarecum, el însuși). Își numește, mai mult, în chip metaforic, egocentric și orgolios, deja poetic, cristic, repet, gândirea drept *Calea Mea. Calea norilor albi*. În definitiv, discursurile lui Osho sunt, majoritatea, comentarii pe marginea scrierilor indiene tradiționale (precum **Dhammapada** a lui Buddha, **Upanishadele**, **Vedanta** etc.), dar apoi **Noul Testament**, **Evanghelia după Toma**, **Evanghelia după Ioan**. Scrierile lui Osho au fost traduse în 34 de limbi străine.

După mărturisirea Elenei-Maria Cernăianu, care a declarat că „e oșistă”, mare parte din aceste scrieri le-ar fi citit. Ele (**Calea perfectă**, **Cartea despre bărbați**, **Cartea despre femei**, **Când iubești, cum să iubești conștient și să relaționezi fără teamă**, **ABC-ul iluminării**, **Iubire, libertate, solitudine**) constituie temeiul ideistic al romanului **Ziua a opta**. Esențială însă mi se pare aici **Secretul florii de aur**, una dintre cele mai esoterice tratate din lume: calea spre a deveni mai mult decât trup, calea de a merge dincolo de moarte, calea pentru a înflori.

Narativul romanului e simbolismul, după Osho, al celor 7 corpuri ale omului, simbolismul zilei a opta, următoare a celei de a șaptea, a Facerii. Ziua, probabil, a nemuririi, hărăzită eternității. Personajele, lansate în interminabile (întrerate totuși de pusee ironice ori hazoase) discuții esoterice, evocă, mai mult sau mai puțin fidel, discursurile oshiste. Spre sfârșitul cărții, în ultima treime, romanciera creează o poveste s.f. fermecătoare, inventând ceea ce ar putea fi *Visul* pe care l-a lăsat postum Osho, visul pe care îl scrie/transcrie acum romanul Elenei-Maria Cernăianu. Este, am putea crede, în registru onirolitic, o altă *Calea Mea. Calea norilor albi*.

A. I. BRUMARU

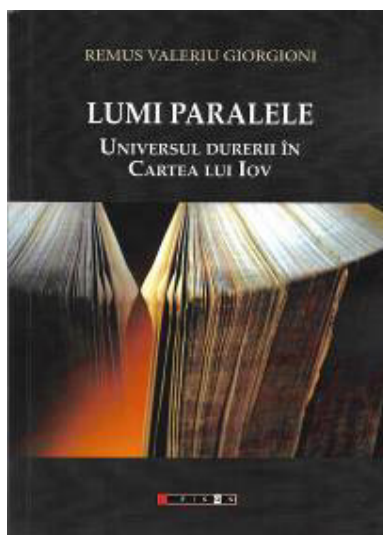


# Lumi paralele

## UNIVERSUL DURERII ȘI LUMILE ACCESIBILE

În vremea de azi, oamenii au viziumi diverse asupra lumii. Libertatea, accesul la informație în toate sistemele de comunicare, transferul de cultură dintr-o parte în alta a continentelor au generat o multitudine de tablouri filozofice, literare, teologice. Remus Valeriu Giorgioni în cartea *LUMI PARALELE. UNIVERSUL DURERII ÎN CARTEA LUI IOV*, (apărută la București: Editura Eikon, 2022, 302 pagini, ediția a II-a, București: postfața Petru Ursache, cu note bibliografice despre autor) ne propune o dezbatere serioasă asupra destinului uman. Tema este preluată din *Biblie* și din alte scrieri având ca personaj pe Omul *Iov*. Licențiat în studii biblice la BIMI (Baptist International Mission Incorporated) din Chattanooga, Tennessee, activ în domeniul literar prin cărțile de poezie și proză scrise, redactor la reviste de cultură, prezent prin eseuri și recenzii în revistele literare, autorul a reușit să fixeze în cartea de față problemele care au afectat/ afectează lumea în istorie. Problema societății, problema durerii umane, problema sensului în viață. Cartea a fost rezultatul muncii de mai mulți ani (7-10 ani), a pasiunii și misiunii artistului în lume. Trebuia s-o fi scris, așa mărturisește în *Argument minimal*, de fapt prefața. „Am scris-o întâi pe hârtie, în pat, pe genunchiul drept, pe care țineam mapa de carton; am pierdut-o de vreo două ori pe calculator. Iar acum lucrez iarăși de zor... Scriu aproape frenetic, având o singură temă conjugată: să nu se piardă cumva, între timp, cartea sau autorul” (p.5).

Personajul Iov e binecunoscut, el sintetizează prin existența sa *durerea* care afectează omul, indiferent de sistemul social. Și-a dus viața în societatea veche tribală, a țipat în istorie, a marcat destinul oamenilor. Mulți scriitori au scris pe tema acestei drame. Durerea e specifică individului, nu se manifestă în laboratoare, este pe piele proprie. Suferința e un mod de cunoaștere. Biblia ne arată că Iisus, personajul central al istoriei, a cunoscut, după întrupare, ceea ce trebuia cunoscut prin suferință. Numai suferința sculpează în mintea umană ade-



vărul...

Cartea *Iov* apare în *Biblie*, are o istorie aparte, face parte din cultura literar-religioasă a evreilor și a lumii, în general. Este o scriere veche, a rezistat în timp, a marcat generații, a pus în lumină destinului omului. Cititorul cunoaște de la început tensiunea/ conflictul/ motivația care pune în mișcare povestea, poziția Creatorului și poziția lui Satan, în raport cu structura complexă a omului creat. *Iov*, o personalitate a vremii conform standardelor sociale de atunci, se trezește, brusc, din frumusețea vieții în nefericitul ins, cățărât pe un munte de gunoaie (parcă sună modern), afectat de boli, de tragedii, de drame, de absurd... Destinul lui pune în mișcare o lume, familia, prietenii, slugile, îngerii, pe Dumnezeu. Relația omului cu Dumnezeu apare în prim plan, religia este în joc, cultura vremii, contextul în care trăiește omul, accesul omului la Dumnezeu, cu simbolul *muntelui* divin... El este prigonit, pierde tot, câștigă tot, nu are argumente, doar țipătul său în istorie, vorbele pe care le spune. Dreptatea/ neprihănirea sa nu-l ajută la nimic. Ceea ce-l ajută este relația cu Dumnezeu. Lamentația sa, invocarea judecării divine, apelul la instanța ultimă, conform normelor religioase ale vremii, nu-l ajută. Este neputincios, pare o păpușă în mâini nevăzute, soția, prietenii, toți se leapădă de el. Iov rezistă prin credința sa... Cei trei înțelepți din răsărit, filozoful tânăr, nu-l pot ajuta. Când vorbește Dumnezeu, și pune capăt procesului în care este implicat nefericitul personaj, lucrurile se cam lămuresc. Răspunsurile divine pun

capăt oricărui acuzații, autocenzurii, răspunsul este un adevăr la care omul nu are acces. Personajul *Iov* este nevoit să trăiască în acest context al durerii, un univers apăsător, modelator, crunt. La capătul întregului proces, *Iov* iese biruitor, a prezis apariția Salvatorului, a acceptat limitele sale, suferința l-a transformat. Această tragedie veche a pus în lumină prezența celor două lumi, lumea de jos, a suferinței. Lumea de Sus a eliberării.

Remus Valeriu Giorgioni definește în carte, în mod metodic și bazat pe probe, existența celor două lumi, secretele acestora, coordonatele societății croite după voia lui Dumnezeu. *Iov* deschide porțile istoriei, omul poate avea două cetățenii, una aici, alta în Cer. Autorul apelează la mijloacele teologiei sistematice, a teologiei biblice, la apologetică, face demersuri hermeneutice pertinente, citează din cultura vremurilor, se bazează pe știință, literatura e prezentă și ea. Cartea este un studiu aparent, dar are elemente de eseu, de jurnal spiritual, de mărturie, pune în evidență puterea culturii în istorie, limbajul este direct, accesibil, explică sensul în epoci diferite. Sunt și pagini poetice în care destinul este tema principală. Scopul omului, arată autorul, este găsirea Cetății Perfecțe, omul trebuie să evite calea dulce a răului, o cale străveche, ușor accesibilă, bazată pe necunoaștere. Scrisul ne ajută să fixăm problemele și să transmitem experiența umană, pentru a evita *deplasarea în cerc*. Omul trebuie să fie optimist, deși abisul este în față, el poate fi depășit. Suntem plimbați prin toată *Biblia*, autorul urmărește firul mesianic al narațiunii, pildele lui Iisus fixează adevărul prin analogii simple, accesibile omului.

De remarcat și modul în care autorul privește durerea. Mulți oameni nu se tem de moarte, ci de durerile care generează moartea, de boli, suferințe de tot felul. Singurul *cobai* la îndemâna medicilor este *omul*, nu se poate apela la alte sisteme medicale adiacente. De la o durere simplă, cauzată de boli diverse, se poate ajunge la iritare, agresivitate, angoasă, absurd, chiar crimă. Pentru omul legat de Creator, durerea este ingredientul care-l ajută să-și șlefuiască personalitatea, modul de a gândi. E reținută esența: „A suferi înseamnă a avea un secret comun cu Dumnezeu”, idee →

CONSTANTIN STANCU

preluată de la un filozof idealist din vremuri trecute.

Interesante sunt paginile în care scriitorul de azi face o paralelă între informațiile științifice și informațiile din Biblie. *Centura de fotoni*, care va afecta planeta, poate genera stări a parte ale ființei umane. Paralela dintre omul din viitor și arătările lui Iisus după înviere sunt interesante și plauzibile. Dovadă că rațiunea are locul ei, alături de revelație. Una e rațiunea omului limitat, alta e rațiunea divină. Remus Valeriu Giorgioni face o paralelă între absurdul filozofiei lui Cioran și absurdul (taina) din teologie. Ideile se întretaie, rezultatele sunt tentante. *Iov și Ghilgameș*, alt personaj al arhiliturii, sunt personaje în căutarea nemuririi, tentația omului de la început, cea pierdută în Raiul abandonat din cauza păcatului neascultării. Concluzia procesului dintre om și Dumnezeu este subliniată: „că oamenii nu-l vor putea înțelege niciodată și, în același timp, că nu se pot pune cu Dumnezeu” (p.76).

Din punct de vedere literar, autorul notează: „Cartea *Iov* rămâne o capodoperă și luată ca text literar, dar valoarea ei de prim ordin rămâne cea moral-religioasă. În esența sa cea mai profundă, *Iov* este un tratat de religie în versuri; tratat de morală religioasă după *Hamurabi*, dar înainte de *Tablele Legii*, grefat pe legenda vieții singurului inocent care a trăit vreodată pe fața Pământului, exceptându-l pe Iisus Hristos, Omul-Dumnezeu” (p. 93).

Sub forța evenimentelor, în căutarea ieșirii prin cer, *Cartea Iov* surprinde ziceri memorabile, valabile în orice vreme. Durerea marchează spiritul, relația cu Dumnezeu forțează limitele cunoașterii: „Omul se naște ca să sufere, după cum scânteia se naște ca să zboare” (p. 148). Exemplele pot continua, ele marchează spațiul și timpul, lasă o amprentă, dovadă că vorbele au putere.

Giorgioni trage numeroase concluzii în paginile cărții sale, merită reținute, cititorul va fi atent la acestea. Ele marchează existența, sunt direcții de acțiune în vremuri bune și vremuri rele. „Pe urmele *Eclesiastului*, *Iov*, aflat pe culmile disperării, în fundul abisului ca Iona în stomacul balenei (ab abissum clamavi ad Te, Domine!) are străfulgerarea acelei revelații cu Răscumpărătorul, care dă Cărții lui *Iov* o nemeivisată perspec-

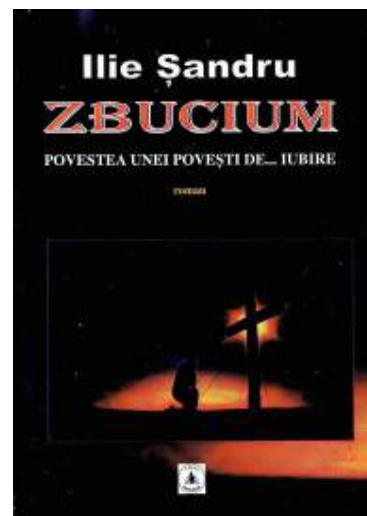
tivă spirituală pentru acea perioadă îndepărtată de timp. Este piatra de temelie a teologiei redempțiunii și a marelui Redemptor din creștinismul actual, Iisus Hristos... (p. 176).

La final, o *postfață* semnată de **Petru Ursache**, o analiză destul de extinsă a *Fenomenului Iov*, cu note pertinente, bazate pe istoria creștinismului, pe cultura universală. Explicațiile completează mesajul, dându-i o notă aparte în peisajul literar și teologic actual. Reținem că personajul poartă povara suferinței asumate, a responsabilității omului în fața Creatorului. Punctează izvoarele din mai multe puncte de vedere: literar, teologic, istoric, cultural, filozofic, al științelor cunoașterii. Face o legătură cu folclorul de la noi și marile scrieri ale umanității. Punctează relația moralei cu religia, focalizându-se pe lumile pierdute ale bunului simț. Reținem din *postfață*: „Omul contemporan încă se simte în firea lui *Iov*, chinuit de suferința fără leac a însingurării. De aceea, înțelegerea textului sacru îi dă cheia întâlnirii cu Dumnezeu și cu semenii, singura lui bogăție fiind *calea, adevărul și viața*” (p.276).

Bibliografia pe care s-a bazat autorul prezintă semne, repere în acceptarea universului durerii, în prinderea sensului. *Biblia* reprezintă un text solid, dar Remus Valeriu Giorgioni a apelat și la alți autori din biblioteca universală la care, din fericire, avem acces. Sunt tablouri simbolice, semne în calea cunoașterii temelor, provocând cititorul la discursul despre *Iad* și *Rai*, la viitorul care e fixat în Biblie, la cunoașterea țării Israel, ca o un loc aparte. Numele lui Dumnezeu este privit din diverse perspective, dar și creștinismul românesc, cu atâtea valori certe, unice. Sunt puse în balanță filozofia și credința creștină, lumea asiobabiloniană cu paradigmele ei vechi și cu simboluri noi. *Viitorul* apare ca o temă aparte și se simte în stilul de ansamblu al cărții, se deschide un portal în timp pentru a înțelege că există lumi paralele...

Durerea? „Ea nu este numai un complex de factori fizici și chimici cu suport anatomic (organul care simte durerea), ci un fapt de viață, o trăire care se repercutează în profunzimile ființei, după modelul cercurilor concentrice provocate de piatra aruncată-ntr-un lac” (p.10).

## Confesiuni despre... ieri!



Ilie Șandru este relativ cunoscut ca fiind autorul mai multor volume: *Ani de zbucium*, *Așa a fost să fie...*, *Eroica îndârjire*, *Fire din caierul amintirilor*, *În vâltoarea vremurilor*, *Peste hotarele timpului*, *Vremuri și destine* ș.a., dar și al unui roman cu titlu incitant: *ZBUCIUM – povestea unei povești de... iubire*, publicat recent la prestigioasa editură Vatra veche din Târgu-Mureș.

Viziunea despre lume a autorului surprinde diferența dintre două personaje situate la aceeași poli ai existenței, însă fiecare trăind diferit în aceleași momente ale segmentului temporal: Mihai Silion și Ilie Șandru. Titlul cărții este metaforic, sugestiv pentru neliniștile și suferințele personajului-narator, căci conflictul este unul interior, intrat în conștiință. Tema sinteză este cunoașterea realizată prin cele două experiențe: dragostea și societatea, cu toate implicațiile celei din urmă.

Romanul menționat cuprinde trei părți. Incipitul romanului prezintă o poveste de dragoste dintre doi elevi ai Școlii Pedagogice Române din Reghin: Mihai era în anul IV, iar Silvia Moldovan era cu un an mai mică. Pe cei doi i-a apropiat la început „*pasiunea cititului*” (p. 5), dar pe parcurs, amândoi au simțit că între ei „*începea să se teasă o idilă*” (p. 6). Pe la sfârșitul lunii mai, Mihai îi trimite Silviei un bilet „*printr-o colegă*”, practic uzuală între elevi, prin care îi propune o întâlnire „*a doua zi, duminică, după masa de prânz*”, la capătul străzii Petru Maior. Silvia →

DOINA BĂLȚAT

acceptă, iar întâlnirea celor doi se petrece într-un peisaj aproape edenic, „Pădurea Rotundă, locul de agrement al reghinenilor”: „Deasupra noastră, stejarii uriași își uneau coroanele ca într-o cupolă, iar razele soarelui primăvăratice se strecurau printre frunzele lor crude. Picura peste noi o pulbere de aur...[...] Ajunși în poieniță, ne-am așezat pe iarba crudă și încărcată de parfumul florilor” (p. 6), ni se confesează personajul-narator, Mihai. Mai mult, acesta era la prima întâlnire: „Pentru prima dată mergeam, ținând de mână o fată!”. Aici descoperă pentru prima dată frumusețea fizică a fetei: „era blondă, cu cârlioni de aur, cu fața aproape rotundă, pușin pistruiată, cu ochii mari și albaștri, asemenea cerului ce se ghicea printre crengile stejărilor (p. 6); [...] mijlocul, subțire și grațios” (p. 7).

La sfârșitul anului școlar, după susținerea Examenului de Stat, s-au făcut repartițiile, iar Mihai Silion a fost repartizat ca învățător într-o școală din raionul Toplița. Seara a avut loc o petrecere cu elevii absolvenți și profesorii la restaurantul „Lăpușna”, iar a doua zi a plecat spre gară. În loc să ia trenul spre casă, a decis să meargă la Răstolița, la casa brigadierului silvic, tatăl Silviei, petrecând o zi alături de aceasta. Seara a luat trenul spre casa părintească, loc în care protagonistul va participa la diverse activități gospodărești alături de tatăl său, în special la cositul fânului, dar îl așteptau și „sapa, grebla, furca, secera...” (p. 47).

După câteva zile însă, primește de la Silvia o telegramă, iar el pleacă în ziua următoare la casa fetei. Aceasta îi explică motivul telegramei: părinții și sora ei, Margareta, învățătoare în sat, erau la ziua unui frate, Silviu, la rândul lui inginer silvic, de vreo zece ani, la Șimleul Silvaniei, căsătorit și având un copil. Cei doi petrec împreună două zile de dragoste „înflăcărată, mistuitoare” (p.11), prilej cu care Silvia îi declară iubirea, sub imperiul unui presentiment parcă: „De aceea vreau să fiu a ta de acum și până dincolo de moarte”.

Este numit învățător-director la o școală din Platonești, succesor al Măricicăi, venită să „predea școala”, de care este atras fizic și cu care petrece prima noapte, notând în jurnal, printre altele „A fost o noapte

frumoasă” (p.17). Dacă până acum acest personaj părea tipul omului intelectual, iubitor, loial, depărtarea de Silvia îi schimbă perspectiva asupra iubirii pe care nu o mai consideră unică și absolută. Sincer față de Măricica, îi confirmă acesteia că mai are și altă iubită, amândoi fiind de acord să lase timpul să hotărască pentru legătura lor. Trăsătura dominantă de caracter a acestui personaj-narator devine ipocrizia, duplicitatea, lașitatea: intră și rămâne într-o relație pusă sub semnul frivolității și nu se gândește să renunțe la Silvia, fata inocentă, delicată, care va rămâne prima lui iubire, dar nici la Măricica, fata ușuratică, disponibilă, lipsită de orgoliu și demnitate, acceptând docilă orice loc care i se oferă în această relație.

Un incident cu „un tovarăș secretar de la partid, din Toplița” (p.18) îi asigură lui Mihai un transfer-sanctiune la Școala generală cu șapte clase din comuna Bilbor. Deschiderea anului școlar, însă, i-a trezit anumite amintiri legate de Silvia, pe care a și vizitat-o cu prima ocazie și cu care a mai avut „o noapte întreagă de dragoste” (p.27). Pe la sfârșitul lui octombrie, este chemat printr-o telegramă la Răstolița. Ajuns acolo, află de la Margareta și de la părinții acesteia că Silvia e moartă, în urma unei hemoragii provocate de o sarcină extrauterină. Mai mult, ultimul ei cuvânt a fost „Mihai”, semn al unei iubiri superioare. Eroul se simte vinovat de moartea Silviei și „o durere cumplită” a pus stăpânire pe întreaga lui ființă, murmurând neîntrerupt, lângă sicriu, „iartă-mă, Silvia!” (p.31).

Pe la sfârșitul lui decembrie, la consfăturile raionale din Toplița, o reîntâlnește pe Măricica, este consolată de aceasta și... totul reintră în normalul lor, totul devine deja previzibil, deoarece un cititor atent își va da ușor seama că cei doi se potrivesc precum sacul și peticul. Vacanța o petrece cu părinții în Săcal, unde o reîntâlnește pe Angela, predecesoarea Silviei. Lista cuceririlor nu se termină aici: o fostă educatoare, Mariana Cioată, îi cere să aleagă, într-un mod ultimativ, în numele unei iubiri puternice față de el, ori să devină soția lui, ori se va călugări. Ca și Măricicăi, îi propune „Să lăsăm timpul să hotărască...”, iar

apoi „Nu pot face asta! Am deschis ușa și m-am strecurat pe lângă gard, prin noapte, ca un hoț.” (p. 46). Neprezentarea educatoarei Cioată la post îl duce cu gândul la ceea ce îi declarase aceasta legat de călugărie... Dar tot cu omniprezenta Măricica își continuă idila... Urmează să plece pentru cei trei ani de armată, care, după primul an, se reduc la doi ani. Acolo un plutonier major cu care se împrietenește, Constantin Ciobanu, îi propune să o mediteze la română pe fiica acestuia, Nineta, care a întrerupt un an de școală din motive medicale. Ajuns la casa familiei Ciobanu, este primit cu multă simpatie și de soția acestuia, Maria. Nici nu ne mai mirăm că fata se îndrăgostește de acest gigolo, își declară iubirea pentru el și îi cere să îi spună Tuța. Ba chiar îl invită la sărbătorirea zilei de naștere, urmând să împlinească șaisprezece ani, de 10 august, nu peste mult timp. Măricica a intuit „capcana” în care va cădea *amorezul*, încearcă să prevină, dar... și de data aceasta se află tot pe locul doi. Între timp, protagonistul ia legătura cu părinții Ninetei, le spune că aceasta îl consideră prima ei dragoste, dar aceștia decid cu totul altceva decât s-ar fi așteptat, anume, îi propun siguranță materială, motivând că pe fiica lor o vor fericit alături de un om pe care și ei îl plăceau, adică alături de el. Acesta cade pradă tentației și nu mai revine la vechiul loc de muncă, ba chiar o evită pe Măricica, în favoarea Ninetei. Măricica descoperă unde se ascundea acesta, vine neanunțată și îi adresează, plină de mânie, cuvinte care, întâmplător sau nu, îl definesc: „Ticălosule!... Nemernicule!... Trădătorule!...”

Acesta, cu lașitatea-i deja demonstrată, dublată de o slugărnice crasă față de această femeie puternică și posesivă, îi declară: „Cred că mi-am pierdut mințile, așa cum ai spus. [...] Cred că am trăit un vis urât. [...] Îți mulțumesc, Măricica! Și nu știu dacă vei putea să mă ierți vreodată...” (p. 99). Sfânta ipocrizie se simte deja la ea acasă...

Măricica, prin răbdare, perseverență, șiretenie feminină, ori prin alternanța compasiune – agresivitate de limbaj garnisită cu reproșuri, atunci când o cerea situația, reușește să îl supună și să îl controleze pe acest fante de cartier, ba chiar ia inițiativa legalizării legăturii→



lor. Căsătoria a avut loc „pe la începutul lui noiembrie, de sfinții Mihail și Gavril”. (p.103). Toamna a ajuns student al Universității din București, la *fără frecvență*. Acolo o reîntâlnește pe Tuța, petrece un timp cu aceasta, îi vizitează părinții și fata îi reamintește că nu se va căsători niciodată cu alt bărbat. Ba chiar le scrie câte o scrisoare, lui și Măricicăi, prin care întărește această promisiune, gest neinspirat și total inutil, după părerea mea, justificat doar de vârsta ori de lipsa de experiență a acestei fete. Portretul lui Mihai este conturat prin mijloace directe, dar și indirecte. În acest roman, sunt folosite adesea procedee specifice tipului de roman psihologic, de tip subiectiv, în care apare o viziune unică asupra iubirii și a vieții, a societății în general precum: introspecția, autoanaliza lucidă, monologul interior, cu notarea stărilor fiziologice a senzațiilor organismului, fluxul conștiinței.

Perspectiva subiectivă face ca finalul volumului să aibă un caracter deschis, veridicitatea trăirilor protagoniștilor fiind puse sub semnul întrebării, dar autenticitatea și valoarea personajelor sunt accentuate. Iar personajele sunt construite cu grijă, având asemănări calitative (Silvia, Tuța, Lia, Ilie – tipul oamenilor de caracter, cu idealuri înalte, căci și Tuța, a cărei gândire precoce și comportament matur par să prefigureze un personaj de tipul Silviei, Liei), ori deosebiri (la polul opus celor trei personaje feminine menționate anterior, se situează Măricica, tipul femeii comune, banale, insistente, acaparatoare, dar și Mihai, diferențiat prin calități de Ilie, ambii învățători, aceeași vârstă, dar viziune diferită despre viață, despre iubire...).

După terminarea facultății, Mihai a devenit „secretarul Comitetului de Cultură și Artă al raionului Toplița”. Profesoara de română, o colegă, soția unui securist, vine cu soțul în vizită la Mihai, sunt primiți în biroul acestuia și răscolind pe masa de lucru cât timp Mihai este trimis după un pahar cu apă, află că ținea un jurnal în care își nota nemulțumirile referitoare la regimul politic totalitar. Așa se explică venirea *Securității statului* care îi confiscă jurnalul și îl ridică, pentru a-l duce la interogatoriu, spre spaima celor doi copii apăruți în urma căsătoriei, dar și a Măricicăi,

soția care nu știa despre existența aceluși jurnal.

În partea a doua, (*Pagini de jurnal*), strâns legată de prima, sunt citate pagini întregi cu însemnări anticomuniste din perioada ianuarie 1983 – ianuarie 1989. Mihai este trimis acasă din arest doar după un timp, grație unor seisme politice în Europa, destrămarea imperiului sovietic, mișcări stradale prin Timișoara... El constată ulterior cu amărăciune că un rău consemnat în paginile de jurnal s-a schimbat cu altul, s-a metamorfozat: „*Foștii pușcăriși, judecați pentru fapte grave, au devenit toți revoluționari! Mari profitori ai așa-zisei revoluții. [...] Libertate pentru cine și pentru ce? Libertatea de a fura, libertatea de a distruge tot ce s-a înfăptuit timp de aproape jumătate de veac, prin truda și sacrificiile imense ale românilor!*” (p.134).

Pe autorul Ilie Șandru am avut onoarea și plăcerea să îl cunosc în urmă cu patru ani. Mi-a atras atenția prin calmul, blândețea, decența și noianul de întâmplări interesante, unele autobiografice, la care făcea referire, în discuția cu o cunoștință comună. Astfel, omul și titlul volumului, mi-au stârnit curiozitatea. Acesta a fost doar primul pas spre lectura cărții care a fost relaxantă, plăcută, asta pentru că a descris o lume a dascălilor de ieri și de azi, o lume pe care parțial am cunoscut-o și în care am trăit ceva timp... Cu totul întâmplător, revăzându-l recent pe autor în aceeași locație din Toplița, l-am felicitat pentru roman și l-am rugat să îmi ofere câteva lămuriri legate de acest controversat personaj, Mihai, înrudit până la un punct cu „tipul omului de prisos” din literatura rusă. Mi s-a răspuns că personajele și întâmplările sunt reale, în mare parte, iar protagonistul în discuție a fost un tânăr moldovean, singurul cunoscut care avea aceeași dată de naștere cu cea a autorului și cu care acesta a făcut armata, fiind în relații de prietenie. S-a arătat chiar nedumerit de aversiunea mea față de acest personaj pe care dumnealui părea că îl înțelege, că îl simpatizează chiar... *De gustibus non disputandum!* M-am simțit ușurată că pot identifica pe omul din fața mea în eroul din a treia parte a cărții, nu cu Mihai, un personaj dezamăgitor, mutilând sufletește femeile care au avut nenorocul să îl cunoască și să se

îndrăgostească de acesta. Fusesem derutată de nararea la persoana I, dar și de *scăparea* autorului de la p.42, când tatăl îngrijorat i se adresează cu „Ilie” în loc de „Mihai”...

Cu totul altfel stă treaba în a treia parte a cărții (*Fără ficțiune! Povestea de viață a autorului*) (p.135). Este redată o frumoasă poveste de dragoste dintre autor și Paula Tănase, Lia, cum o strigau cunoscuții, sufletul-pereche, devenită soția acestuia, într-o duminică, la data de 15 noiembrie 1954. Povestea impresionează prin delicatețea și frumusețea interioară a personajelor, prin dragostea statornică și puternică, aceeași care i-a unit 66 de ani, până la moartea Liei. Cumva, personajul Lia este înrudit prin calități comune cu Silvia, cel din prima parte: ambele fete sunt frumoase, delicate sufletește, loiale persoanelor iubite, personaje superioare. Există, din păcate, anumite diferențe: Silvia este loială unui om instabil din punct de vedere sentimental, tipul omului comun care, din nefericire pentru ea, este și prima iubire. Moartea fetei apare parcă special pentru a o salva de la aflarea unui adevăr dureros, anume trădarea în dragoste a omului drag (aflat lângă sicriul fetei, Mihai nu regretă că a înșelat-o și a mințit-o, prin omisiune, desigur, neanunțând-o că nu este singura femeie din viața lui, cum ar fi fost firesc, ci doar faptul că se simțea vinovat de moartea prematură a fetei. Niciun gând despre copilul nenăscut...). Și Lia îi declară iubitului său, premonitoriu parcă: „*Dragul meu Ilie, vreau să fiu soția ta credincioasă de acum și până când moartea ne va despărți!*” (p.174), dar Ilie, ca personaj, este unul la înălțimea Liei, împărtășesc aceleași idealuri. Spre deosebire de Silvia, Lia își împlinește iubirea, are șansa să întâlnească omul potrivit și, așa cum a jurat, doar moartea a despărțit-o de acela care a iubit-o, la rândul lui, la fel de mult.

La finalul lecturii, am dat dreptate domnului Nicolae Băciuț, editorul care, în precizarea de pe coperta a patra, scria: „*Ilie Șandru și-a făcut din scris un mod de a trăi deopotrivă în trecut și în viitor, potențând prezentul, prin recuperare anamnezică, dar proiectând mereu și un orizont îndepărtat, ca o mărturie peste timp a propriului destin, în întregul său angrenaj relațional!*”.

# OSTATEC ÎN PROPRIA ȚARĂ

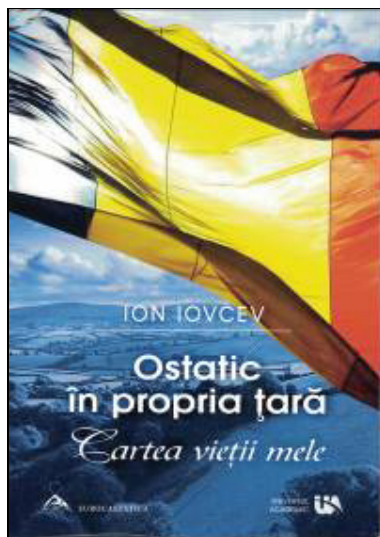
ION IOVCEV, Editura Universul Academic, București 2022

...O mărturie zguduitoare scrisă cu talent și dăruire sufletească de un compatriot de dincolo de Prut; o carte care se citește pe nerăsuflăte și pe care o recomand tuturor; o mărturie-document care ar trebui studiată în toate școlile din țară!

Mult timp am crezut că etalonul suferinței îl găsim în închisorile comuniste. Când au apărut însă mărturiile celor care au supraviețuit deportărilor în Siberia m-am cutremurat descoperind soarta înfiorătoare la care au fost supuși frații noștri basarabeni și bucovineni. Acum, citind cartea lui Ion Iovcev, îmi dau seama că noi, românii, am avut o soartă de martiri. Toți am fost răstigniți pe crucea lui Iisus. Mulți își continuă și azi martiriul. E cazul confrăților din Transnistria.

Noi, românii, supraviețuim de două mii de ani în pofida năvălirilor care au trecut peste pământul țării. De-a lungul istoriei, rușii au vrut să ne desființeze și ca țară și ca neam. Și nu au fost singurii. În cartea *În Umbra Europei*, Robert Kaplan afirmă, ca de altfel și alți scriitori, că însăși existența noastră reprezintă un miracol. Am supraviețuit, dar așa cum am scris în cartea *Români și România*, nu e suficient. Trebuie să învingem. Fratele Iovcev ne arată că putem învinge. O dovedește liceul românesc „Lucian Blaga” din Tiraspol.

Ion Iovcev s-a născut în perioada sovietică într-un sat din Basarabia. Tatăl sau, deși de origine etnică bulgară, învață la o școală românească și devine mare admirator al României. Mama să are rădăcini adânci românești. Amândoi sunt basarabeni. De la tatăl sau, autorul a învățat să fie integru. De la mama sa a primit cei șapte ani de acasă pe care i-a purtat cu cinste toată viața. Ion crește în satul natal cu limba maternă română, dar la școală e obligat să folosească alfabetul cirilic și să se declare moldovean. Studiile superioare le face la Tiraspol, oraș comunist și rusificat. La universitate se specializează în fizică și matematică și ajunge profesor de școală și ulterior director de liceu. În acea perioadă începe și lupta pentru identitate.



Pe fundalul luptei pentru identitate lingvistică și etnică, autorul ne prezintă o frescă socială a vieții din anii târzii ai Uniunii Sovietice, când oamenii nu mai erau arestați în mod automat, dar zbuciumul de zi cu zi pentru supraviețuire era acerb. Ca student, Ion pleacă în fiecare vacanță să muncească fie în Kazakstan, fie în Siberia or în Munții Altai, unde descoperă lumi diferite și cumva paralele celei oficiale. Condițiile sunt foarte grele, dar pentru a se întreține a trebuit să muncească. Despre Siberia, unde întâlnește și deportați din Basarabia, el scrie: „Am traversat Siberia, am văzut cum trăiesc localnicii și am înțeles că Moldova este un loc rupt din rai.” (p. 60). Poate așa se explică de ce rușii țin cu dinții de Basarabia.

Dezmembrarea Uniunii Sovietice și independența Moldovei le aduce noi speranțe basarabenilor și dorința reunificării cu țara. Am trăit personal acele momente pentru că în 1989 mă aflăm la Chișinău ca reporter al *Vocii Americii* și pentru că ulterior am revenit de mai multe ori în Basarabia și am fost în vizită și la Tiraspol. Evoluția firească pro-română a evenimentelor a fost însă blocată. Și totuși, Chișinăul a adoptat alfabetul latin și a militat pentru limba română. Pe de altă parte însă, la instigarea Moscovei, autoritățile din Tiraspol au declarat independența zisei republici nistrene și au declanșat un efort perfid de rusificare a românilor moldoveni.

Rușii sunt îngroziți de ideea că moldovenii sunt români. Autoritățile din Tiraspol resping cu îndrăcire adoptarea grafiei latine în școlile

românești din Transnistria. Ele cer imperativ ca limba să fie scrisă în grafie cirilică și să fie numită ‘moldovenească’. Și aici începe tragedia de peste 30 de ani, descrisă de Ion Iovcev, care lupta pentru menținerea românismului...

Dumnezeule mare, câtă ipocrizie! De ce se tem rușii? Ce fel de oameni sunt ei?

La scurt timp după proclamarea independenței nistrene, Moscova trimite la Tiraspol cazaci șovini și înrăiți, infractori eliberați din pușcării și diverși indivizi dubioși. Îmbrăcați în uniforme de camuflaj, aceștia patrulează înarmați pe străzi și intimidează populația.

În același scop de intimidare a populației moldo-române, autoritățile de la Tiraspol au înarmat și elementele criminale locale. (p. 81) În consecință, Transnistria rămâne suspendată între un trecut marxist, o Rusie expansionistă, o Moldovă neputincioasă și ambiguă, și o Românie distantă, care ea însăși se zbate să iasă de sub controlul fostei securități.

Metodele de intimidare ale KGB-ului din Tiraspol sunt draconice și variază de la amenințări până la asasinat. În luna mai 1992, Alexei Conovalev, vice-primar al satului Caragas, îndrăznește să înalte tricolorul românesc pe clădirea primăriei. La scurt timp după această Alexei dispăre și de-abia în octombrie i se găsește cadavrul aruncat într-o fântână abandonată. În paralel, școlile românești sunt continuu amenințate și timorate. La școală din Grigoriopol, de exemplu, un cazac din uniformă militară intră într-o clasă și împușcă rând pe rând toate cele 26 de litere ale alfabetului latin afișate pe un perete.

Autoritățile din Tiraspol au făcut orice, susține Iovcev, „pentru a trezi ura împotriva a tot ce este românesc și împotriva populației din dreapta Nistrului.” (p. 93) Cu un profund simț misionar, Ion Iovcev nu se lasă însă intimidat și își continuă muncă de educator. Și face acest lucru timp de 30 de ani, fără compromisuri și fără să renunțe la limba maternă și la programa analitică românească a școlii. Iată ce scrie el la pagină 97. „Limba română îmi este leagăn, deoarece am primit această dragoste→

Prof. Dr. NICHOLAS DIMA,  
USA, 30 Iulie 2022

de limbă de la părinții mei, de la mama și tatăl meu care au învățat în perioada interbelică în școală românească.” Apoi, continuă el... „Când după 1989 am trecut pentru prima dată Prutul, în pofida propagandei oficiale, am înțeles că suntem același popor, același neam, că vorbim aceeași limbă.”

Propagandă oficială promovată de Moscova a sucit totuși mințile multor locuitori din Transnistria. Numeroși ruși din zonă au profitat de ea, deși nu toți au fost adepți ai politicii separatiste. În același timp, unii români basarabeni au trecut de partea inamicului și s-au purtat câinește cu propriii lor frați. Autorul ne oferă nominal asemenea exemple. În ce privește soarta romanului, de neclintit Ion Iovcev, citez dintr-o scrisoare pe care mi-a trimis-o recent: „Am fost amenințat cu moartea la telefon, chemat pe la procuratura separatistă, pe la tribunale, am fost scos din casă, băgat într-o mașină și amenințat cu moartea băgându-mi o grenadă la piept... Numai Dumnezeu știe cum am fost salvat.”

În ce privește școala pe care a condus-o, în decursul anilor aceasta a fost devastată de două ori. Iată ce scrie autorul: „Prima devastare a avut loc în luna octombrie 1994, iar a doua, cea mai sălbatică, a fost organizată și îndeplinită la 15 iulie 2004.” ...Vandalii au spart ușile, au devastat mobilierul, au avariat instalațiile electrice și țevile de apă, au confiscat arhiva, au ars cărțile în limba română, au spart ferestrele... Aceiași vandali au smuls icoanele de pe pereți împreună cu portretele marilor noștri clasici Eminescu și Creangă... „Doamne!”, se întreabă autorul, „de ce atâta răutate în lumea asta?” (p. 165)

Ion Iovcev, împreună cu profesorii, părinții și elevii școlii, obțin totuși ajutorul fraților din Moldova și România și refac liceul care își reia misiunea. Apoi, în 2007 are loc ceremonia de decernare a diplomelor de bacalaureat a primei promoții a liceului „Lucian Blaga” din Tiraspol. Absolvenții se prezintă la ceremonie cu fruntea sus, dar nu vor uita niciodată prin ce au trecut pentru a-și menține dreptul de a fi români și eventual de a se reuni cu

țara, așa cum s-a făcut în 1918. În această idee, Iovcev mărturisește că a sperat că unirea se va repeta în 2018, dar nu a fost să fie. „Unirea nu s-a împlinit încă,” scrie el la pagina 233, adăugând, „Nimeni nu va putea întoarce roata timpului și mersul istoriei. Numărătoarea inversă a început...” Personal, aș vrea ca acest crez să răsună puternic în special în parlamentul de la București. Reîntregirea României se va împlini!

Între timp, liceul românesc „Lucian Blaga” a dobândit respectul multor oameni cumpătați și cu bun simț de alte naționalități din Tiraspol. Un medic de etnie rusă vine să-și înscrie fiul la liceul „Blaga”. O tânără mamă de origine bulgară și cu soț ucrainian dorește și ea să-și înscrie copilul la același liceu... Când ai demnitare și ești integrat te respectă și inamicii!

Trecând prin numeroase încercări, autorul e frământat de multe gânduri filozofice, dar și practice. El scrie că „regimul de la Tiraspol vrea ca românii din stânga Nistrului să își uite rădăcinile, să uite de unde provin, cine le sunt strămoșii... să distrugă cuvântul românesc.” Dar, adaugă el, „La început a fost Cuvântul și cuvântul e însuși Dumnezeu. Nu se poate distruge o limbă cu Kaleshnicovul..., deoarece cuvântul nu este material, cuvântul e sfânt, e spirit, e suflet, iar sufletul este nemuritor.” (p. 250). Și tot autorul continuă pe un ton realist, dar plin de speranță: „Nu e totul perfect în România, e rău și la Chișinău, dar în



Sorin Bârgăoan, Sub vântul veacurilor

Tiraspol, în regiunea transnistreană, e iadul pe pământ...” (p. 240). În semn de recunoștință, prietenul său ardelean, poetul Ioan Alexandru, îi spune cu lacrimi în ochi „Voi sunteți martirii neamului.” Aceste cuvinte, mărturisește fratele Ion, „m-au încurajat și m-au întărit.”

L-am cunoscut și eu pe regretatul poet. De altfel, am avut deosebita satisfacție să găsesc printre susținătorii lui Iovcev și alte personalități din Chișinău cu care m-am împrietenit și pe care le-am prezentat la Vocea Americii: Alexandru Moșanu, Gheorghe Ghimpu, Nicolae Dabija, Vasile Șoimaru, Grigore Vieru, poetul care mi-a dedicat o poezie, Ilie Ilașcu, și de ce nu, Iurie Roșca, cel care ne-a dezamăgit.

În încheiere, stimați cititori, recomand fără rezerve cartea *Ostatic în Propria Țară*. Cu atât mai mult cu cât autorul are talent de povestitor, disciplină de matematician și înclinații de documentarist. Limbajul său este bogat și modern, stilul cărții este cursiv, și organizarea ei o face ușor de lecturat. Miezul descrierilor este însă cutremurător. Nu mi-am putut imagina răutatea diabolică cu care rușii continuă să-i persecute pe românii autohtoni din Transnistria pentru ca aceștia să renunțe la identitatea lor etnică. Dar nu mi-am imaginat nici dârzenia cu care fratele Ion și profesorii școlii împreună cu elevii și părinții acesora își apară dreptul de a fi români. Ion Iovcev s-a retras anul acesta de la direcția liceului, dar ctitoria lui a rămas la datorie, iar el își continuă misiunea de român.



Sorin Bârgăoan, Portretul străbunicii



# Calvarul cultului greco-latin

Cultul greco-latin înființat în Transilvania prin Conciliul de la Alba Iulia (1697) prin care i se îngăduia unei părți a românilor din regiune dreptul de a fi considerați cetățeni cu drepturi depline ai provinciei, a însemnat, de fapt, redescoperirea latinității poporului român.

Tinerii care au adoptat acest cult al unirii cu Biserica Romei au avut prilejul să studieze în limba latină în marile universități catolice din Occident, redescoperind astfel, la nivel cultural și științific, nobila origine latină a limbii vorbite de românii din toate provinciile, ocultată fiind de secole de cultul creștin oriental, promovat în zonă prin limba greacă la început și mai apoi de limba slavonă.

În acest fel, s-a născut Școala Ardeleană, cu marile personalități ale iluminismului românesc, din care amintim doar câteva personalități uriașe: Ioan Inochentie Micu Klein, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Samuil Micu, Timotei Cipariu, Simeon Bărnuțiu, Alexandru Papiu Ilarian etc.

Mulți dintre ei au trecut munții și au înființat învățământul în limba română în Moldova și Țara Românească. La fel, prin intermediul acestor oameni, au început să se organizeze mișcările politice ale românilor din Transilvania, începând cu Memorandum-urile, cu organizarea culturală și politică a românilor din provincie, culminând cu Marea Unire a Transilvaniei cu Regatul Român din 1 decembrie 1918. Astfel, episcopul greco-catolic Iuliu Hossu a făcut parte din delegația transilvană care a înmănat personal actul Unirii de la Alba Iulia, la București, regelui Ferdinand.

În 1929, funcționau în România (stabilite și aprobate prin Concoratul dintre Vatican și țară) mitropolia de la Blaj și cele patru dieceze sufragane: Oradea, Lugoj, Cluj-Gherla și Maramureș. 7,9 la sută din populația României Mari aparținea acestui cult care realizase unirea sufletului românesc cu Roma apostolică în plan religios și cu Europa civilizată în plan politic și cultural.

Dar după lovitura de palat din 23 august 1944, când România a fost silită să abdice în fața hoardelor bolșevice, dictatorul rus a planificat desființarea acestui cult și în subsidiar ruperea țării de cultura și civilizația occidentală. Astfel s-a ajuns ca, în 1948, Biserica Greco-Catolică să fie scoasă înafara legii, iar 1,8 milioane de credincioși să

rămână fără posibilitatea de a se susține spiritual. 2.500 de biserici au fost închise sau dăruite abuziv clerului ortodox colaboraționist cu regimul, 1.700 de preoți lăsați pe drumuri sau închiși, o academie teologică, trei seminarii, mănăstiri și școli confesionale, la fel, închise.

Ioan Ploscaru (1911-1998), absolvent al Teologiei de la Blaj, hirotonit în 1933, cu studii perfecționate la Strasbourg și mai apoi la Institutul Catolic de la Paris pentru pregătirea tezei de doctorat, consacrat ca episcop tocmai în anul represiunilor (30 noiembrie 1948) va fi închis un an mai târziu și va ieși din închisorile și lagărele de exterminare după 15 ani.

Mărturiile lui despre calvarul personal și al cultului său sunt cuprinse în volumul *Lațuri și teroare*, apărut la Editura SigNata, Timișoara, 1993. În această carte nu sunt urmărite efectele stilistice ale evocării, episcopul român fiind atent doar la presiunile asupra trupului și conștiinței oamenilor prinși în acel malaxor al distrugerii, ordonat și pus în aplicare de nelegiuții ateii de la Răsărit.

Prezentarea obiectivă a condițiilor inumane în care erau claustrate marile valori ale neamului (foame perpetuă, frig, lipsă de aer, de igienă, perpetue jigniri, izolări pe perioade îndelungate), a psihologiei josnice, periodic asmuțite asupra victimelor lor din partea torționarilor, cruzimea, ura, disprețul ridicat la rang de valori din partea regimului represiv constituie în sine elemente de tensiune care deșteaptă tresăriri emoționale puternice din partea cititorilor.

Reproducem în acest sens scenele teribile când torționarii anonimi și sălbatici, incitați și excitați de ura regimului, îl chinuiau pe marele om politic Constantin Argetoianu, unul dintre politicienii cei mai inteligenți și abili ai perioadei interbelice, revenit în țară din misiunea occidentală, curajos, neînfricat, la vârsta senectuții, tocmai pentru a-și pune calitățile de administrator și organizator al țării în fața tăvălugului acestor criminali ai umanității. Spune autorul: „Îmi aminteam în acele clipe cum îl batjocoreau pe Argetoianu, făcându-l să grohăie sau să mormăie ca ursul, iar milițienii se amuzau. Către sfârșitul vieții, când nu mai putea umbla, milițienii îl urcau într-o roabă. Fugeau cu el apoi lăsau roaba din mâini... Bietul om cădea și se zdrobea” (p. 258).

Prin anul 1962, când România a fost admisă ca membru nepermanent al Consiliului de Securitate la ONU și s-a

încercat o altfel de reeducare față de cea din 1949-1952, realizată prin teroare, de la Pitești, de data aceasta prin convingere, sau prin amăgirea perversă cu libertatea îndelung așteptată, întemnițatul a declarat senin, adresându-se anchetatorului său devenit dintr-o dată mai uman: „... veți înțelege că am ceva care prețuiesc mai mult decât viața: credința în Dumnezeu. Eu știu că soarta mea se leagă de soarta Bisericii mele. Atâta timp cât ea nu este liberă, nici eu nu sunt liber și suport cu dragoste această privațiune mai dură decât moartea” (p. 430).

Mulți au căzut, însă, în această plasă. Toți erau la limita resurselor vitale. Distrofici până la îmbolnăvire, umiliți, cu organismul distrus de privațiuni, mulți au acceptat această mascaradă, înșelați, amăgiți de acești torționari care păreau că-și schimbaseră năravul. Dar nu era așa. Ei urmăreau să le zdrobească definitiv conștiința, să-i trimită acasă cu sufletul și voința pătate, să nu se mai regăsească în fața acelor ce le-au slujit ca exemplu și forță morală.

În vara lui 1964, când au început eliberările, autorul, lucrând la o fabrică de mobilă din penitenciar, a avut pentru prima dată drept la pachet de acasă și la o carte poștală. Afirmă el: „Era prima dată după cei aproape 15 ani de detenție că am putut vorbi cu cineva din afară” (p. 457).

Eliberați cu toții în acel an, „reeducați” sau nu, au constatat că întreaga țară era o închisoare, unde urmărirea, persecuțiile și anchetele continuau fără încetare.

Ceea ce a rămas ca o tragedie colaterală, desființarea bisericii greco-catolice din zonele transilvane unde romano-catolicii erau majoritari, deci comunitățile vorbeau limba maghiară, românii au fost nevoiți să treacă la acest cult, întrucât nu mai aveau biserici, preoți de limba română să le officieze slujbele, să le creștineze copiii sau să le îngroape morții. Astfel, nemaexistând nici școli în limba natală, mulți s-au deznaționalizat, deși unii încă afirmă cu mândrie că sunt români, dar într-o altă limbă, pentru că cea natală le-a fost interzisă de un regim sclerată.

Astfel, cartea episcopului Ion Ploscaru mărturisește despre calvarul unui om, al unei credințe, al elitei unei țări al cărei destin a fost deturnat pentru multe decenii de la evoluția firească de forțe străine, barbare, brutale, care și-au impus nelegiuirile și crimele după cea de-a doua conflagrație mondială, până în anul de grație 1989.

**GEO CONSTANTINESCU**

## DINCOLO DE APARENȚE

Cheia ambițiosului eseu închinat de Cristina-Rodica Mazălu lui Albert Camus (autor de acută actualitate și azi) este de căutat peste tot în cele câteva bune zeci de pagini, însoțite – după o strategie devenită normă – de versiunea lor franceză. Cu aceasta autoarea își dublează (fără a se dedubla) șansele de audiență. Dincolo de „pereții de sticlă” a două limbi puse în paralel, străbate înțelesul unitar al demersului. Exegeza e orientată spre detectarea sensului de creație și cugetare al unui spirit profund și vibrant totodată, apropiat omului fără a fi „umanist” propriu-zis, gânditor „de stânga” dar nu unul excesiv militant, cu o operă centrată subiacent, aflăm, pe noțiunile de revoltă și libertate. Eseista subscrie unei critici/lecturi declarat fidele, bazată pe citate de autoritate din comentatori proeminenți ai scriitorului, în vreme ce spiritul său non-conformist răzbate constant printre rânduri. Ea practică o disociere de autorul comentat, pe care-l aduce în lumina înțelegerii simpatetice, fără a aspira la postura de discipol.

Pornind de aici, eseu de față avansează ca interpretare critică a citatelor, extrase din opera camusiană ca și din comentariile criticii, într-un efort concentrat de elucidare – din și dincolo de pereții translucizi ai aparențelor faptice, ai sensurilor ultime ale unei conștiințe agonice. Ni se oferă un Camus „par lui meme” dar și prin alții, prin numeroase referiri la autor și la mesaje din opera sa. Demersului creativ din proza și teatrul camusian i se adaugă consemnările/reflecții din „Scrisori unui prieten german”, „Actuale” sau „Caiete”. Disocierile scriitorului față de contemporanii săi (un Sartre, de pildă) sunt adesea polemice, dar implicite, situându-l indirect în sfera existențialismului, mai aproape de conceptul absurdului. Politicește, Camus s-a auto-proiectat drept intelectual de stânga, religios el s-a dovedit, ca și M. Jourdain cu literatura, un bun creștin prin atitudine.

Profilul său sufletește ni-l arată atașat de „viață, natură, oameni”, adversar al „violentei, uciderii”, al „suferinței copiilor, minciunii”.

Actual el este prin întreaga operă, „actualizat” în dimensiunea „pande-



mică” el ni se impune „vorbindu-ne despre nevoia de comunicare, despre solidaritatea umană, despre claustrofobie, despre repulsia față de izolare” (p.8).

Profilul teoretic al eseului se conturează sub arcuirea a trei linii de forță din creația camusiană: revelația absurdului, omul revoltat și dimensiunea libertății.

Absurdul condiției umane este tendința „diluării în marele Tot”, căreia i se opune ca atitudine tentația aventurii, cu precădere a celei în conștiință. Datoria primă a omului e aceea „de a fi fericit”, datorie „contrară egoismului”, sursă a „unității”, afective, ca și „intelective”. Aspirația fericirii cuprinde, pe lângă cea individuală – și fericirea celorlalți, aspect care implică întrebarea privind esența gândirii lui Camus, una de moralist (deși se declară a nu fi unul în sensul comun al cuvântului) mai degrabă decât filosofică; de umanist însă nu de un umanism „primit”, aplatizat, formal (burghez), ci unul de atașament viu, implicând grija de a rămâne mereu „în contact cu omul”, pe linia unui mai autentic umanism, condiționat de „importanța libertății”.

Opoziția la absurd definește esențial „omul revoltat”, cel care mai întâi spune „nu”, care „refuză”, dar nerenunțând, spune și „da”. Revolta este asumare a trăirii, ca „judecată de valoare”. Revolta, ca și absurdul, implică judecata de valoare. Comunicarea se face în numele unor valori comune, provenind din „natura umană”. Interesante disocieri prilejuiesc comentariile privind „conflictul” între valorile „materne” și cele „paterne”.

Primele îl situează pe autor pe linia spiritului antic (dominat de simțul măsurii). De aici o anume distanțare față de existențialiști, care continuă efortul gândirii germane de a înlocui ideea naturii umane cu „situația umană”. Gândirea lui Camus este una „de amiază”, de esență mediteraneană. În concret, revolta apare ca începutul oricărei civilizații, opoziție la absurd, tradusă „nu prin sinucidere, ci prin perseverența de a trăi”. Lui Sisif (revolta mitică) îi succede Prometeu (revolta împotriva istoriei). Revolta celui dintâi promovează diversitatea, separația. Cea a lui Prometeu este o revoltă „unitară”. Cu sprijinul unor referințe de marcă (aici Majault) eseista aduce remarci semnificative privind esența revoltei, sau distincția între revolta metafizică („nostalgia unității”) și cea istorică („cucerirea totalității”). Se poate vorbi, la Camus, de o „solidaritate metafizică” în numele revoltei. Sub raport istoric, secolul al XIX-lea e secolul revoltei. De aici până la existențialiști, fenomenul revoltei este examinat ca punct de pornire în căutarea valorilor.

Eseul OMUL REVOLTAT este o „sinteză istorică”, una centrată însă pe „atitudini exemplare”. Per ansamblu, revolta metafizică stă sub semnul lui Prometeu. Revolta istorică e pusă în raport cu revoluțiile, care pot „trăda” revolta care le-a declanșat, ajungându-se astfel la un „terorism de stat” – cazul revoluției franceze, fascismului sau comunismului. La finele rezonanței din „Omul revoltat”, Camus pune în ecuație istoria și valorile, intenția lui fiind în esență respingerea „absolutismelor”, a „uciderii”, incompatibilă cu revolta. Aceasta din urmă are o valoare de mediere, negând atitudinea față de istorie ca un „absolut”. În numele valorii absolute a vieții, Camus respinge sinuciderea ca și uciderea. În existența absurdă, revolta poate ucide atât prin „refuzul total a ceea ce este”, cât și prin acceptarea „orbească” a ceea ce este. Uciderea, ca și sinuciderea sunt revoltă negativă. Revoltatul (inclusiv revoluționarul) refuză pedeapsa capitală în numele legii esențiale a vieții, lege a unității, a „participării”/solidarității. Poziția camusiană, contrară „oricărei violențe”, vizează împăcarea dreptății cu libertatea. Ultima fază a →

IOAN MARCOȘ

„Omului revoltat” în abordarea realității este creația, forma „cea mai pură” a revoltei.

A treia dimensiune a concepției camusiene a existenței este ideea libertății, apărută de el repetat, în principal în relație cu justiția și adevărul. Libertatea este văzută de filosof drept valoare primă a revoltei, inseparabilă de aceasta în evitarea căderii în nihilism. Relația libertății cu justiția/dreptatea e pusă în lumină de manifestările lor în „viața practică”, unele de condiționare reciprocă. Camus dă, în evaluarea celor două, prioritate libertății. Libertatea garantează deschiderea, dialogul. Speranța Occidentului, susține el, este aceea de „a concilia justiție și libertate”. În condiția lor optimă, cele două noțiuni își găsesc reciproc limita. În alt plan, libertatea ține în balanță domeniul valorilor. Libertatea autentică scade odată cu „excesul de bunuri”. Justiția întregeste manifestarea libertății, ea fiind „inerentă solidarității oamenilor”. Între valorile morale legate de libertate, adevărul își are o poziție aparte. Camus vede adevărul și libertatea drept împlinire a „căii înțelegerii”. Adevărul/sinceritatea e calea salvării umane. Pe această cale, libertatea primează, înaintea dragostei de frumusețe. Artistul este „martorul libertății”. Creația sa e rodul unor speciale condiționări: „Fără liberă expresie, nu există drepturi. Fără drept, justiția nu merge, fără justiție, libertatea este precară”. Pe urmele lui Pascal, Camus delimitează justiția și libertatea în numele fericirii. Antinomia justiție-viață este cheia gândirii lui Camus. El militează pentru o justiție care oferă „șansa fericirii”.

Partea a doua, analitică, a eseului are în vedere „personaje camusiene în revoltă”, cercetate în opere individuale.

În „Străinul”, Meursault este erou al absurdului, el își păstrează „eroic” libertatea interioară împotriva condiționărilor realității. Neschimbându-și defel poziția, el este, moralmente, și un „învingător”. Conștiinței sale îi sunt specifice suferința și revolta. El este un „spectator” al tăcerii forțat să comunice. Analog absurdului ieșit din lipsa de sens a „mimicii” de „dincolo de pereții de sticlă” ai cabinei telefonice (din „Mitul lui Sisif”), în „Străinul” Meursault înregistrează automatisme

la ceremonia funerară a mamei sale. În comportarea sa față de judecători el „demistifică” limbajul, refuză să mintă chiar și cu prețul vieții. Prin aceasta, el respinge prefăcătoria, conformarea la conveniențele societății. În opoziție cu procurorul - protagonistul „comediei procesului”, acuzatul face „procesul procesului”. El este victima unei logici „perfecte” orientate exclusiv spre condamnare/moarte. Erou absurd, Meursault cel mai adesea tace. Libertatea sa e una a clipei prezente, liberă de trecut și viitor. Chiar când constrângerea realului ia forma celulei, el își menține gândurile de „om liber”. Procesul fatal de schimbare aleatorie a împrejurărilor devine, în final, „aparatură care îl ucide”. Până atunci, tăcerea, în profunzimea ei, poate fi și un apel la dialog, la înțelegerea celuilalt. Opera lui Camus e, în ansamblu, îndemn la dialog, ca formă de libertate.

Piesa STAREA DE ASEDIU prefigurează, ca temă și mod de abordare, romanul *Ciuma*. Ideile în dezbatere: absurdul, revolta (metafizică), libertatea (în solidaritate). Piesa recurge la personificarea ciumei într-o ființă umană. Ciuma, aflăm, este „abstracția care ucide”. Piesa apără șansele individului (vieții) în contra „abstracțiilor și terorilor” Statului totalitar, stat ce riscă să devină o mașină de indus disperarea. Textul e și o apocalipsă, prezentare hiperbolică a uciderii în masă. Decăderea umană e precedată de degradarea limbajului, sursă a confuziei și haosului. Eroul Diego nu învinge deschis, dar protestează. În locul fericirii individuale, el preferă victoria colectivă, rămânerea printre oameni.

În CIUMA, axa de idei a romanului este, în viziunea eseistei: absurd, revoltă (metafizică), libertate.

Dacă „Străinul” expune neputința individului în fața absurdului, „Ciuma” probează echivalența punctelor de vedere față de același. Acțiunea înseamnă lupta „forțelor relativului (Rieux) împotriva celor ale absolutului (Paneloux)”. Într-un decor al luptei, singura lașitate este abandonul. Romanul este un refuz „al principiilor abstracte, al valorilor transcendente”, ca și refuzul așteptării „sfârșitului istoriei”. În spectrul generalizat al uciderii, doctorul Rieux a ales să vindece. El are vocația „valorilor de mijloc”: sănătatea,

profesia mai degrabă decât salvarea. Pentru el „fericirea este binele public”. Convingerea lui îl câștigă. Treptat, și pe Rambert. Personajele cu „idei gata făcute” (Tarrou, Cottard, Peneloux) eșuează. Dușmanul comun, ciuma, forțează comunitatea să caute solidaritatea, valoarea primară a revoltei.

Piesa CALIGULA are drept repere absurdul (situarea dincolo de limite), revolta (metafizică negativă), libertatea (absolută, distructivă). Descoperind absurditatea lumii (nefericită în fața morții), Caligula hotărăște să-și asume această absurditate în comportarea proprie. Caligula se revoltă în plan metafizic, apelând la logică el ajunge însă într-un blocaj. El probează dezacordul între eu și lume. Îi învață pe ceilalți libertatea, însă una care e putere de distrugere. Caligula tinde spre un sens (al libertății), imposibil de atins în sfera libertății absurde. Își caută fericirea indiferent la fericirea celorlalți, deci fericirea lui e „sterilă”. La capătul căutărilor sale, el admite că libertatea lui nu este una bună. A trăi și a fi fericit sunt imposibile în logica absurdului. Acțiunea brută a împăratului are, în evoluția spirituală a lui Camus „o funcție terapeutică”.

NEÎNȚELEGEREA este piesa ecou al mitului lui Sisif, una în care căutarea fericirii aduce revelația, pentru eroul central, Martha, că lumea nu are sens, este absurdă. Cuvintele-cheie ale evoluției sale sunt absurd, revoltă (negativă), libertate („înșelătoare”). Dezbaterea teatrală ilustrează eșecul aspirațiilor către o fericire „totală”. Martha e victima lipsei de măsură (uciderea). La fel Ian, al cărui exces e minciuna. Pentru ei, reluarea vieții de la capăt e imposibilă. Negativismul Marthei, îndreptat împotriva a toate celelalte non-euri, e unul absolut, ca la Caligula. Amândoi sunt în căutarea extremă, eșuată, a fericirii. Ian se salvează pe parcursul de la singurătate la solidaritate.

EXILUL ȘI ÎMPĂRĂȚIA oferă substanțiale răspunsuri la multele întrebări ridicate de meditația camusiană. Repere conceptuale: absurd, revoltă, libertate. Dincolo de posibilele înțelesuri, se poate vorbi de o „dialectică” a exilului și împărăției ca apropiere de identitatea eului („regatul” acestuia).

Revolta eroilor din acest volum e una sinuoasă, complexă. Janine→



## Laborator

### Chimie

Teci și foi ale tăcerii  
se-nșerpesc acizi nucleici,  
magic coduri  
se desfac apoi din tors,  
mătură fior de șoapte  
lungi soboare de celule  
holde străvezii de ape  
ca un prebotez al firii  
ca un șleau suriu de fapte.

Și prin falduri proteine  
gândul drept doar prin putere  
ca un deget ferm pe harpe,  
de nu sare prin cascade de enzime,  
cearcă ordinile toate  
lumi erecte și ruine.

Talentată clipa clipei  
viu scuipat divin în tină  
zi-cu-noapte își unește  
iar iscodul său frivol  
atacând pe jumătate  
mic eternul și-l nuntește  
frigului aproape gol.

### Selecție clonală

Da, cu mintea ta tăcută  
vrută, vrută și iar vrută  
să te-nalți din nou la vrană

și cu vinuri de putere  
cu pipete și andrele  
să țeși vrejuri de celule  
dintre leagăne lichide,  
protoplaști ce par că sar  
ca boboșe floricele  
din ulcele și mojar,  
pe sub cețurile gri  
reci fuioare de suspin  
sub obroc senin de jar;  
din umoare de pelin  
indivizi ca să răsară  
afectivi, cu melon negru  
și cu arcuri de busolă,  
scoici de slove-n tors de haină,  
pieptănați cu simț integru,  
cu acizi de tot aminici  
ce se schimbă-n mers de taină;  
să te joci în preființă  
doar o face plopul pere  
germinând între cuviințe  
și secvențe izomere.

Și când vara stă-n amiazi  
de ne-mpresură înșingurare,  
tu la margine de drum  
și de verde nu știu cum,  
tu să vii s-aduci mâncare.

### Terapie

Translatez citoplasme  
din găoace în găoace  
mai calde, mai frenetice  
mai pline de griji  
mai pline de vino-ncoace.

Aorta țiuie strident  
cu zgomote ce scad.  
Păroase pelerine  
trec prin ea cohortă  
cercetând trupul malad.  
Speranțe-ndreaptă  
secvențe-n intronii ce pier.

Croiți suntem  
din greșelile noastre,  
din orbul pentru ele  
și cuget boier.

**HORIA ION GROZA**

## DINCOLO DE APARENȚE

→din „Muții” se revoltă împotriva trecutului său. D.Arrast din „Piatra care crește” e omul măsurii creator de valori. El revelează sensurile liniștii. În altă parte, Jonas este „artistul la muncă”, în exilul izolării, incapabil să-și exprime revolta. „Renegatul” dezbate nihilismul opțiunilor absolute. Apelând la confesiunile din „Caiete” eseista dezleagă înțelesurile, la Camus, ale unor noțiuni decisive: libertatea, dreptatea, adevărul, fidelitatea, dragostea (componentă a solidarității). În triada dreptate-libertate-fericire examinată de M. Lebesque, libertatea e aproape de fericire, ca valoare pentru care oamenii acceptă să moară. Fericirea e împăcarea cu eul și lumea, starea „împărtășirii”, cea care conduce spre dialog. Rămâne totuși „căderea în despărțire”, care e moartea. Față în față cu destinul ca „forță de separație”, omul camusian respinge moartea întâlnită în natură sau istorie. El respinge sinuciderea și uciderea (intenționată). Este, ca atare, în contra pedepsei capitale. Viața trebuie trăită în extrem, cu disperare (nesperanță). Viețuirea în conștiința absurdului impune luciditatea, inerentă oricărei

acțiuni pozitive. Trăirea este un imperativ absolut, de unde refuzul tuturor „amănărilor” - trăsătură esențială în opera lui Camus. Cu tot refuzul repetat al existențialismului, Camus este apreciat ca un reprezentant al acestuia, atitudinea sa fiind reacție tipic existențialistă a „filosofiei omului” contra „excesului filosofiei ideilor și al filosofiei lucrurilor” (Mounier). Elucidându-și opțiunile proprii, Camus își atribuie o filosofie „inexistențială”. El distinge apoi între o filosofie „a evidenței” (la el „absurdă”) și una „de preferință”, a temelor personale. În definiția spiritului absurd, Camus include opțiunea pentru lume (un relativ). Privilegiind viitorul, indivizii devin „existențialști”, își acordă speranța. Acceptând absurdul, ei îl deferă, optând pentru trăire, pentru bucuria de a fi viu. Dacă lumea nu este unitară, omului îi rămâne sarcina de a-și realiza o unitate, fie înafara lumii, fie în interiorul ei. Esența omului absurd o constituie „succesiunea prezenturilor” în fața conștiinței. Absurdul și revolta supraviețuiesc grație limitelor pe care și le impun reciproc.

CĂDEREA apare, prin numele protagonistului, prin formula narativă

a spovedaniei, prin implicarea păcatului drept componentă a naturii umane, ca o operă pronunțat creștină. Dar a fost văzută și ca un „portret satiric” al intelectualului de stânga (cu aluzii posibile la Sartre). Tehnica prozei este proprie teatrului: aceea de monolog/dialog dramatic. Personajul central trăiește drama păcatului și a nevoii de confesiune publică a „erorilor” sale, inclusiv aceea a crimei indirecte.

Efectul confesiunii/incriminării sale este de a atrage în complexul vinovăției și pe ceilalți, martori ai procesului acut de ispășire.

Eseul de idei al Cristinei-Rodica Mazălu are o densitate specială. Atuările autoarei sunt decelabile în zona documentației, în preluarea critică a unei bibliografii de prima mână și interpretarea ei în economia operei camusiene. Privirea de sinteză e menținută constant, argumentată prin referiri sigure la detalii. Prin discursul eseistic de anvergură, autoarea adaugă încă o fațetă portretului său creator, în curs de fortificare. Dincolo de pereții de sticlă ridicați de timp în jurul identității sale, scriitoarea Mazălu își construiește un statut propriu, inconfundabil.

## Un roman despre viață și moarte

Apărut în limba română la editura Cartier din Republica Moldova în 2016, romanul Tatianeii Țibuleac cu titlu frumos, „**Vara în care mama a avut ochii verzi**”<sup>13</sup>, este tradus de Ernest Wichner în 2021 în germană și apare în condiții grafice excelente (legat și cu semn de carte) la o editură de elită, Schöffling, cu sprijinul financiar de la TRADUKI.

Romanul este scris la persoana întâi, povestitorul fiind un adolescent de 17 ani, dificil precum toți tinerii la această vârstă, mai ales că era pe deasupra și bolnav psihic, cartea având 77 de părți sau secvențe, de dimensiuni diferite. Numele lui este Aleksy și îl aflăm de-abia la pagina 18, când mama îi zice pe nume.

Mama, de 39 de ani, pe care tocmai i-a împlinit, „...era mică și grasă, proastă și urâtă” (p.7). El tocmai primise vacanța și urma să meargă la Amsterdam cu prietenii lui Jim și Kalo, dar mama vine și-l ia ca să sărbătorească împreună ziua ei, la care „*Noi stăteam în jur ca la priveghi*” (p.17). Ea îl convinge să o însoțească în concediu într-un sat din vestul Franței, cam la o oră de mers cu mașina până la Ocean. Mama îi promite mașina și acte false pe deasupra. El acceptă și astfel începe viața lor în doi. Aflăm că părinții lui erau de origine poloneză, dar s-au stabilit în Anglia, în Haringey, unde bunica avea un magazin alimentar, că tatăl, care îi părasește la un moment dat pentru una mai tânără și ia, sub ochii copilului, tot ce era de valoare din casă, era șofer de cursă lungă, iar mama era vânzătoare de covrigi, deși studiasă biologia... Aleksy a mai avut o soră mai mică cu vreo doi ani, pe Mika, care moare într-un accident (detalii în acest sens lipsesc) și după moartea căreia mama, timp de șapte luni, nu a ieșit din cameră, uitând că de fapt ea mai avea un copil, care suferă enorm din această cauză.

Viața lor în satul francez, unde locuiesc într-un fost depozit de cereale amenajat ca și locuință, devine tot mai interesantă, merg la piață să facă cumpărături, sau la

magazinul lui Karim, cunosc oameni din sat, admiră culturile de floarea-soarelui și roșul-sângeriu al macilor de pe marginea șoselei, care revin aproape obsedant.

Comparațiile abundă în text: „*Noi făcuserăm ultimul pas și timpul s-a închis în urma noastră ca un fermoar*” (p.67).

De-abia în secvența 26, mama îi spune: „*Eu am cancer, Aleksy, unul malign și agresiv*” (p.69).

Ea, de fapt, venise acolo ca să moară în aceste locuri. De acum, se pare, dificilul copil începe să o înțeleagă mai bine și din discuțiile lor află că ea nu a avut o viață ușoară și că el ar fi fiul lui Pavel, care însă acum era mort. Tot acolo o va cunoaște Alexy pe Moira, cu care se va căsători mai târziu și care îl va părăsi în urma accidentului pe care l-au avut cândva. Ce accident a avut Mika, ce fel de cancer are mama, ce accident a avut el cu Moira sunt aspecte asupra cărora tânăra autoare nu insistă, pentru că din punctul ei de vedere este importantă nu întâmplarea în sine, ci consecințele acesteia.

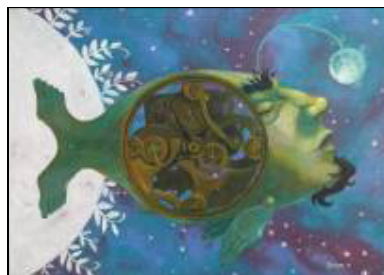
Frumos îi spune Moira: „...nu scrie Aleksy, te rog. Culoarele se pot uita, cuvintele nu” (p.176). El se va conforma și va deveni un pictor important.

Pe tatăl său îl mai vede în trei rânduri: la înmormântarea mamei, după accidentul lui și al Moirei, și la vernisajul primei sale expoziții, când acesta vine împreună cu cei doi fii gemeni.

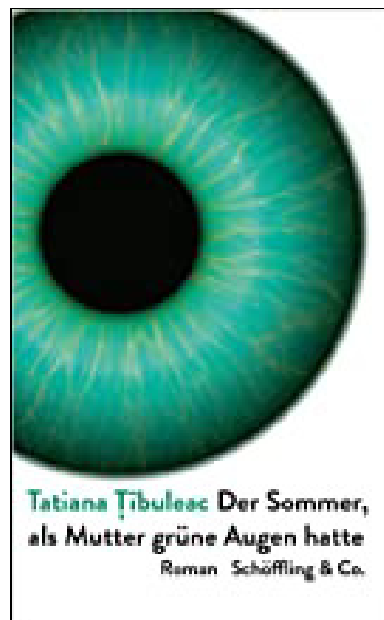
Confruntarea aceasta cu moartea îl va maturiza pe tânărul Alexys, care se simte tot mai apropiat de mama sa.

Romanul rămâne memorabil pentru felul în care este scris, prin alternanța dintre poezia pură și realitatea implacabilă.

Evoluția sentimentelor lui Alexys față de mamă este redată succint și poetic în secvențele despre ochii acesteia: 4. „*Ochii mamei erau o*



Sorin Bărgăoan, REM



greșeală” (p.14), „*Ochii mamei mele urâte erau resturile unei mame străine și foarte frumoase*” (p.34), 18. „*Ochii mamei plâng spre interior*” (p.55), 24. „*Ochii mamei erau dorința unui orb plin de soare*” (p.67), 28. „*Ochii mamei erau câmpurile pline cu tulpini florale îndoite*” (p.71), 33. „*Ochii mamei erau poveștile mele nepovestite*” (p.80), 49. „*Ochii mamei erau ferestrele unui submarin de smarald*” (p.125), 55. „*Ochii mamei erau scoici crescute pe copaci*” (p.140), 63. „*Ochii mamei erau cicatrici pe obrazul verii*” (p.160), pentru ca, spre final, în secvența 76, să fie reluate toate acestea și să mai fie integrată încă una: „*Ochii mamei erau boboci în așteptare*” (p.189).

Cartea se încheie nostalgic, cu fraza: „*Vara în care mama avea ochii verzi nu s-a sfârșit niciodată*” (p.190).

Nina Corcinschi în cronică ei la carte din revista „Vatra” nr.5-6/2020, vede cartea de față foarte apropiată de cea a lui J.D. Salinger, „De veghe în lanul de secară”. Noi o vedem, în măsura în care este vorba doar despre boală, de cancer, apropiată de cea a lui Erich Segal, intitulată „Love Story” și de „N-a dansat decât o vară”, de Per Olof Ekström.

Între timp, autoarea a mai publicat un roman, „Grădina de sticlă”, tot în limba română și tot la editura Cartier, în 2018, care, sperăm că, de asemenea, va fi tradus în limba germană.

MIRCEA M. POP

<sup>13</sup> Tatiana Țibuleac: **Der Sommer, als Mutter grüne Augen hatte**. Roman. Aus dem Rumänischen von Ernest Wichner, Schöffling & Co. Verlagsbuchhandlung GmbH, Frankfurt am Main, 2021, 190 p.

# IN MEMORIAM VASILE TĂRĂȚEANU

Academicianul Vasile Tărățeanu, poet și jurnalist, a plecat la cele veșnice luni 8 august 2022.

Născut pe 27 septembrie 1945 în satul Sinăuții de Jos, raionul Hliboca, Regiunea Cernăuți (Ucraina), Vasile Tărățeanu a debutat editorial, în 1981, cu *Harpele ploii*.

Alte volume publicate (selectiv): *Dreptul la neliniște* (Ujgorod, 1984), *Linia vieții* (Ujgorod, 1988); *Teama de înstrăinare* (Chișinău, 1990), *Litanii din Țara de Sus* (Timișoara, Ed. Augusta, 1995), *Litanii* (Iași, 1996); *Pământ în retragere* (Timișoara, Editura Augusta, 1999), *Și ne izbăvește pre noi* (Timișoara, Editura Helicon, 1999); *Dinafară* (Timișoara, Editura Augusta, 2003), *Ochean cu cioburi sângerânde* (Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2005); *Infern personal*, ediție bilingvă: în română și în franceză (Iași, Editura Danaster, 2005), *Crucificat pe harta țării, Vasile Tărățeanu – 60*, volum omagial, (București, Editura Semne, 2005), *Aruncarea zarurilor*, în Colecția Biblioteca Revistei „Convorbiri literare” (Iași, Editura Timpul, 2005), *Orizonturi decapitate* (Timișoara, Editura Augusta, 2005), *Degețelul salvator*, versuri pentru copii, în colecția „Biblioteca revistei Făgurel” (Cernăuți, Editura Zoloti Lytavry, 2006), *Cimitir ambulat* (Râmnicu Sărat, Editura RaFet, 2008), *Între spovedanie și rugă* (Ploiești, Editura Premier, 2013), *Și de o fi să mor* (Râmnicu Sarat, Editura Rafet, 2014), *Balanță răstignită între pământ și cer* (Râmnicul Sărat, Editura Rafet, 2015), *O sută și una de poezii* (București, Editura Academiei Române, 2018).

Volumelor de versuri li se adaugă și două volume de publicistică: *Iluzii și lanțuri* (Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2001) și *Stâlpul de foc* (Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2007).

În 1989, alături de alți scriitori români din Cernăuți, Vasile Tărățeanu a fondat Societatea pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu”. Din anul 2000, a fost președinte al Fundației culturale „Casa Limbii Române” din Cernăuți. A fost redactor-șef (director-fondator și editor) al gazetelor românești din Ucraina – Cernăuți: *Plai românesc* (1990–1994), *Arcașul*, *Curierul de Cernăuți*, *Junimea* etc.

Membru corespondent al Academiei Americano-Române de Științe și Arte, membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și al Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Iași, dar și membru de onoare al Academiei Române și director al Centrului Cultural Eudoxiu Hurmuzachi din Cernăuți, Vasile Tărățeanu a primit titlul de *Cetățean de Onoare al Municipiului Iași*, în anul 2019.



Ploiești, Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”, 30 martie 2014



A fost un militant de frunte pentru limba română în Nordul Bucovinei, În anul 2000, pentru merite deosebite în studierea, editarea, promovarea sau interpretarea operei eminesciene, prin decret prezidențial i s-a conferit medalia comemorativă „150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu”, iar în anul 2014 pentru întreaga activitate a fost distins cu Ordinul „Meritul Cultural” – în grad de Ofițer, Categoria A – „Literatură”.

Prin trecerea în Veșnicie, Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Iași a pierdut o voce importantă a literaturii române contemporane.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

LIVIA CIUPERCĂ

## DRAG FRATE VASILE,

Ai știut că toate drumurile noastre nord-bucovinene aveau două repere luminoase: Dumitru Covalciuc și Vasile Tărățeanu.

Câtă vreme vă știam pe voi acolo, știam că limba română nu pierde, nu se lasă îngenuncheată, oricâte sângerări și răni ar fi avut.

Veneam la voi ca la neamuri, dar, pe voi doi, Dumitru și Vasile, vă aveam ca de frați. Așa cum am fost deprinși să-i spunem lui Vieru, frate Grigore.

Ne veți lipsi, le veți lipsi tuturor celor care au crezut în voi și-n lupta voastră. Nădăjduim că au mai rămas jertfelnici pentru cauza voastră, pentru cauza noastră, că limba română va rămâne acolo să vegheze istoria noastră trecută și care va să vină.

Îți mulțumesc pentru toate întâlnirile noastre, care au sporit speranțele noastre.

Dragă frate Vasile, între noi va rămâne mereu liantul frățietății!

\*

## DRAGĂ FRATE NICOLAE

Muzeu de iarnă mi-am creat,

Singurând nostalgiat.

Cu idolii din a ta casă,

Memoria zăpezii când m-apasă.

Silabisind în orice seară

Din Manualul tău de ceară,

Ca sub Pleoapa lui Homer

Să nu mă simt, Doamne, stingher.

Din ieri în azi și în vecie

Un anotimp în colivie.

Te voi citi mereu, drag frate,

Cu dragoste, cu dor împresurate.

VASILE TĂRĂȚEANU

De ziua lui Nichita și a gloriei tale, 31.03.2014

NICOLAE BĂCIUȚ





### Dublu sau nimic

Sterilă rămâne frumusețea  
Privită de ochi solitari.  
Fără un dublu în care să se răsfrângă  
aceleași răni de lumină  
nu se adună picătura de extaz,  
adevărata împărtașanie.  
Dumnezeu nu l-a lăsat singur  
pe Adam în rai.  
Asta-i începutul în care cred.  
Și moartea. Care amplifică simțurile.

### Sonetul mării

Mă fură marea insinuantă,  
Cu mărgele spumoase m-ademeneste,  
Mă fură marea abisal frământată,  
Foșnetul mătăsoaselor valuri m-  
asurzește.

M-ascunde sub brațele ude, posesive,  
Se joacă cu visele îndrăgostiților de ea.  
Le fură zâmbetele, le-ncurcă șuvițele,  
Pescăruși ciugulesc lacomi din val  
dragostea.

De lăcomia mării n-am scăpare,  
Iubirea pentru ea mă înecă și mă doare.

### Lui Ovidiu. Carmen

Lira deasupra mărilor ține Ovidiu,  
spre Trimerus îndreaptă cântul,  
trist carmen despre iubire prigonită  
acunsă între versuri suave de dor.

Corina - enigmatică muză izgonită,  
pe strunele ciupite de vânt și de ger,  
din sălbatic Euxin primește  
delirul interzisului amor.

Pierdut în valuri oarbe de timp,  
Ovidiu plânge, tulbură Marea cea Mare.  
Talazurile Axaniei acoperă cântul  
iubirii  
cu lira întinsă în bolți către soare.

Veciile rod și adulmecă cerul

### Dimineți fără ore fixe

Vise aspre ca nisipul  
zgârie somnul cu cioburi,  
Pulsul trezește secunde rătăcite,  
face noduri din capete de memorie,  
diminețile nu mai au ore fixe,  
pulsul pipăie nesigur drumul,  
ca mersul orbului.  
Ușoară, respirația adulmecă aerul  
să prindă briza unui ecou  
pornit de departe, pornit de demult.  
Așteptarea a uscat plânsul ca seceta,  
praful se scaldă vioi în patul absenței.

### Vis

În prima ei noapte adevărată,  
mama a urcat peretele casei  
ușor, ca un fluture  
sprijinindu-se de cuie  
(pe care nu știu cine le bătuse)  
pană a dispărut din vedere.  
După ospățul de plecare,  
atâta mâncare rămasă pe mese  
dispărea, cum mă întorceam cu spatele.  
Cine are nevoie urgentă de atâta  
mâncare,  
Mamă, cine?

### Vis de omidă

Cel mai bine te-am aflat  
În tăceri și absențe.  
Acolo îmi antrenam auzul  
să prindă cel mai ușor freamăt  
al gândului tău plecat voluntar  
pe drumul pierdut al mătăsi.  
Răbdătoare omidă, consum singurătatea  
visând delirul plutirilor de aripi,  
imensitatea acelei călătorii  
cât o zbatere de foc a întoarcerii.

### Maree

Mareele pulsului  
țin în ecchilibru oceanul de secunde,  
ocean care se întinde  
de la mușcătura unui măr  
pană la zidul de umbre  
dincolo de care nu mai trece cuvântul.  
Mareele pulsului  
acoperă și descoperă  
plaja, pe care  
iluzia de a fi  
pare mereu proaspătă.

ȘTEFANIA OPROESCU

sub care s-a stins sublimul poet.  
Mai fi-va din soare, din val sau țărână  
aed cu abisuri de dragoste, oare?

### Epos

Mega Thalassa își spune povestea  
Și yachturi cochete plutesc peste ea.  
Pescărușii se plimbă pe plaja fierbinte,  
Din scoici și meduze sar spre mine  
cuvinte.

Cuvinte ca strigăt, cuvinte ca șoaptă  
Se-așază cu artă pe strune de harpă,  
Dau fraze cu miză, dau sunet cu ritm,  
Adună imagini, conturează un nimb.

Nimbul cuprinde în sine Thalassa  
Cu vuietul ei înfundat și cumplit.  
Se-aude-n adânc plânsul lui Nasso,  
Poetul la Tomis nedrept izgonit.

Din genunea de ape sar stropi de iubire  
Și lacrimi de tristă împăcare cu sine.  
Ovidiu imploră clemență și cere primire  
La clipa de taină a îndurării divine.

Ce face-n adâncuri Poetul la Euxinus  
uitat?  
Unde sunt Muzele ce-au vrăjtit  
destinarea-i,  
Unde-i augustul satrap, de ego trădat?  
Pesemne-s alături de el. Împart  
disperarea-i.



### Neîndurătoare zeiță!

Sparge-ți mărgelile de trupul meu, zeiță  
venită din illo tempore etern!  
Sparge-ți misterele stranii în firele apei  
ce ține în frâu oștiri de secunde!  
Când ai înghițit timpul fecund și-ai  
primit partea de dumnezeire!  
Revarsă-ți acum cetele sfinților tăi  
ancestrali și adu peste malurile vieții  
umane  
tridentul neptunului zămislit între fesele  
undelor tale!  
Zeiță mișcătoare, turbată și expertă în  
seducții,  
procură-ne nouă energia vitală, încarcă-  
ne veșnic cu nectarul zeiesc!  
Închină cu mine o cupă de ambrozie  
proaspătă și oferă-mi puterea eternei  
refaceri!

VALERIA BILȚ

## Despre educația prin limbă și istorie

Credem că în multe țări învățământul s-a pervertit în funcție de criteriile străine lui, îndepărtându-se de „materia primă” pe care trebuie s-o prelucreze și s-o reflecte în mințile elevilor.

De multe ori s-a pervertit prin complicare inutilă, utilizând concepte și noțiuni prea sofisticate pentru mințile și așteptările tinerilor, concepte și noțiuni care nu se pot construi pe cele simple, cum ar fi firesc, pentru că acestea din urmă nu au fost studiate și însușite niciodată.

Astfel, școala nu-și mai poate îndeplini complet misiunea ei educativă și cedează locul unor factori fortuiți, precum strada, Internetul, mass-media în general, care pot conduce spre o oarecare pregătire, dar superficială, plină de dezamăgiri și deziluzii.

Proiectul european nu se poate construi cu lozinci, cu teme care condamnă războiul și preamăresc pacea, cu idealizarea unei frății universale care nu a existat și cu ocolirea aspectelor „jenante” ale trecutului.

Proiectul european trebuie sprijinit pe experiența reală a trecutului, pe specificul popoarelor și națiunilor continentului, pe limbile, religiile și confesiunile lor, pe tradițiile lor culinare chiar. Înainte de a înțelege și a face unitatea, trebuie să cunoaștem și să prețuim diversitatea. Eșecul constituției europene, rezervele formulate de francezi, olandezi, britanici, irlandezi și de alții – tot mai numeroși – se datorează și unei educații nepotrivite.

Or Europa se poate construi de la sine ca proiect cultural – cum s-a și întâmplat, măcar în parte, în timp –, dar nu și ca proiect politic, care are termene.

Pentru ca proiectul politic să devină realitate palpabilă, e nevoie de o educație adecvată, dar nu de una forțată, nici falsă, nici tendențioasă. Limbile și istoriile popoarelor

europene – adică și limba și istoria românilor – sunt valori unice de cultură și de civilizație, pe care se cuvine nu să le obturăm, ci să le proiectăm în universalitate, cu statutul de tezaur al umanității.

### Povestea unui manual unic de educație europeană

#### Intenția

În anul 2008, am fost rugat să contribui, alături de câțiva alți experți, la elaborarea unui manual, cu profil istoric, de educație europeană.

Nu era vorba să se plece chiar de la zero, fiindcă exista un „prototip” în acest sens. Din varii motive, care nu interesează neapărat aici, planul nu s-a finalizat. De la un moment dat, după ce am aflat mai în profunzime intențiile inițiatorilor, m-am opus chiar și eu continuării demersurilor. După evoluțiile mai recente, de după anii de oarecare optimism ai largirii UE, nereușita planului respectiv are noi relevanțe.

Proiectul se chema „Manual pedagogic pentru o educație în spiritul cetățeniei europene” și nu-și propunea să transmită cunoștințe definitive asupra a ceea ce este sau nu este Europa, ci, dimpotrivă, să permită tinerilor europeni să se întrebe, să-și exprime propriile opinii, să le confrunte cu date susceptibile de a hrăni interogațiile lor și, prin aceasta, să contribuie la nașterea unui sentiment de adeziune la această formidabilă aventură, constituită de construcția europeană. Intenția declarată astfel era deosebit de ispititoare.

Cu alte cuvinte, se presupunea că elevii aveau să afle și să acumuleze



datele necesare despre Europa din alte surse și discipline școlare, urmând ca prin acest instrument să li se formeze sau fortifice simpatia, aprecierea, aprobarea, respectul față de Europa Unită, pe cale de a se face.

Dar, judecând mai pragmatic, ni se propunea să trecem peste faptul că majoritatea elevilor care vor avea acces la acest manual nu știau prea multe despre Europa fărâmițată și ghețozată, nici despre conflictele sale sângeroase; nu aveau idee dacă letonii vorbesc o limbă germanică, slavă, sau altminteri, nici dacă Ungaria numără zece milioane sau treizeci de milioane de locuitori; nu puteau spune dacă iluminismul a precedat romantismul sau i-a urmat acestuia; nu știau de ce i se spune Evului Mediu „vârsta întunecată”, nici de ce otomanii erau considerați inamicii „Republicii Creștine” în secolul al XV-lea și nici de când se poate vorbi de Italia ca stat etc.

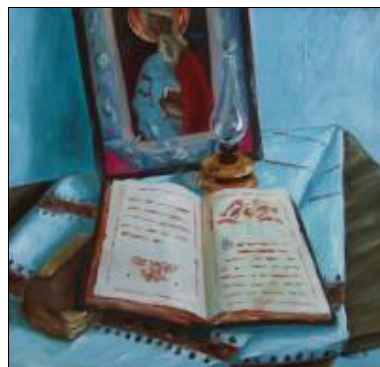
Reieșea cumva că aceste lucruri nu aveau importanță prea mare pentru „educația europeană”.

Ca premisă de lucru teoretică, se putea face această abstracție, dar, în subsidiar, era clar că tinerii, neștiind prea multe despre Europa și despre europenii de odinioară, nu aveau cunoștințe adecvate nici despre europenii de acum.

Presupunerea că tinerii știu datele esențiale despre Europa și că pot opera cu ele, deși acest fapt este o utopie, crea însă premise (după opinia unora) pentru modelarea minților tinere în funcție de voința arhitecților Europei Unite.

Pe de altă parte, multe dintre capitolele prototipului manualului transmiteau destule cunoștințe istorice, cu speranța că acestea aveau să fie receptate tale quale.

**Acad. IOAN AUREL POP**



**Sorin Bârgăoan, Altarul casei**

# Ioan Lupaș -

55 de ani de la trecerea în eternitate

Ne aducem aminte cu mare admirație de marele istoric, profesor, om politic, preot, academician, IOAN LUPAȘ, personalitate emblematică a neamului românesc. Născut la 9 august 1880 în Săliște (jud. Sibiu), ca vâstar al unei familii de țărani, și-a făcut studiile primare în comuna natală, iar Liceul la Sibiu și apoi studiază la Liceul ortodox „Andrei Șaguna” din Brașov. Trecerea sa la Brașov, unde a avut ca profesori, între alții, pe Virgil Onițiu, pe Vasile Gol-diș și pe Iosif Blaga, figuri strălucite de educatori transilvani, a fost un moment de importanță decisivă pentru ulterioara dezvoltare a sa. Examenul de maturitate l-a trecut aici în iunie 1900, I. Lupaș reușind să fie cel dintâi eminent din seria celui an. Studiile universitare, începute în pragul unui veac nou, le-a urmat la Universitatea din Budapesta, având ca specialitate: istoria și limba latină, iar după obținerea diplomei de doctor cu o teză despre *Biserica Ortodoxă Română din Transilvania și unirea religioasă în cursul veacului al XVIII-lea*, a plecat cu Goga la Universitatea din Berlin și de aici tot împreună într-o călătorie de studii în Italia de Nord.

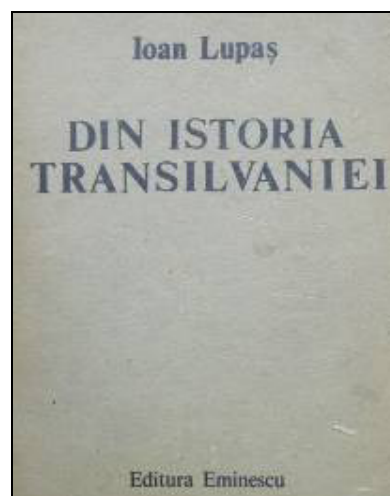
A fost apoi profesor de Istorie bisericească și Istoria românilor la Institutul teologic-pedagogic „Andreian” din Sibiu (1905-1909).

Catedra ce i s-a oferit la Institutul „Andreian” din Sibiu în 1905 a fost deci o consecință firească a activității de până atunci. A fost primul caz de abateră de la tradiția seculară a acestei școli, ai cărei profesori trebuiau să fie totdeauna și absolvenți de teologie. Cu Ioan Lupaș s-a făcut excepție, el fiind numai <<doctor în filosofie>>, la numire i s-a pus însă condiția să urmeze cursurile de teologie și să dea toate examenele. Astfel ajunse Ioan Lupaș la începutul carierei sale didactice să fie propriul său elev. Cu prilejul examenelor de sfârșit de an din materia predată de dânsul era chestionat de către asesorul consistorial Matei Voileanu, un cunoscut cercetător în domeniul trecutului transilvan. Lupaș a fost închis la Seghedin timp de trei luni, în 1907, iar în anul următor a fost silit să

se retragă din învățământ, fiind numit preot paroh și „administrator protopopesc” în Săliște, iar în 1910 ales protopop, concomitent a funcționat și ca „inspector” al școlilor primare ortodoxe din protopopiatul Săliște. În 1916/1917 a avut domiciliu forțat în județul Șopron, în Ungaria, și în Budapesta. A militat pentru unirea Transilvaniei cu vechea Românie, fiind delegat la Marea Adunare de la Alba-Iulia din 1 Decembrie 1918, membru în „Marele Sfat al națiunii române” și secretar general al „Resortului Culte și Instrucțiune Publică” din Consiliul Dirigent; deputat al Săliștei în primul parlament al României întregite. Din toamna anului 1919 este profesor titular la catedra de Istorie modernă a românilor și Istoria Transilvaniei la Facultatea de litere și Filosofie a Universității din Cluj, la care a funcționat până la pensionare, în 1946, formând numeroși profesori și cercetători; în mai mulți ani școlari a predat Istoria Bisericii Române la Academia teologică din Cluj. Din 1914 a fost membru corespondent, iar din 1916 membru activ al Academiei Române, mai târziu este președinte al secției istorice a Academiei (1932-1935); membru în comitetul central și președinte al secției istorice a Astrei; fondator și codirector al „Institutului de Istorie Națională” din Cluj, publicând cele zece „Anuare” ale acestuia. A fost deputat în mai multe legislaturi, ministru al Sănătății și Ocrotirilor Sociale, apoi al Cultelor și Artelor; din cauza activității sale politice, a fost închis mai mulți ani la



Sorin Bârgăoan, Zestre



Sighet din dispoziția autorităților comuniste. De asemenea, a fost membru în Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului și în Congresul Național Bisericesc al Mitropoliei Ardealului, iar după 1921, membru în Adunarea eparhială a Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului și în Congresul Național Bisericesc din București; delegat la Congresul ecumenic de la Stockholm din 1925.

A publicat lucrări, manuale didactice, articole, note, recenzii, majoritatea tratând teme de istoria românilor transilvăneni, istoria Bisericii și a culturii românești. A scris aproape o mie de studii și articole cu caracter istoric în „Revista Teologică”, „Telegraful Român”, „Biserica Ortodoxă Română”, „Tribuna”, „Românul” și în multe alte periodice. S-a stins din viață acest mare cărturar la 3 iulie 1967, în București, fiind înmormântat la Cernica, lăsând în urma sa o operă impresionantă și o activitate diversă în diferite domenii.

FLORIN BENGHEAN



# Legende române

**Evocări istorice (personalități și momente) strânse cu grijă, pentru posteritate, de V. A. Urechia (I)**

„Minunate sunt apropierea acestora ale literaturii orale ale popoarelor, ceea ce probează o dată în plus cât ar trebui ... să trăiască între ele ca niște adevărați frați”, afirmă V.A.Urechia într-o notă la cea de-a treia ediție a legendelor publicate. Volumul cuprinde, repartizate în patru părți, patruzeci și trei de titluri sintetizând subiecte diverse, mai mult sau mai puțin trecute prin filtrul popular.

Partea I, *Legende*, reunește povestiri, povești și snoave ilustrând câte o pildă: în *Vaca babei Floarea*, „Lăcomia pierde omenia” sau, în altă variantă autohtonă, „Nemulțumitului i se ia darul” iar, printre rânduri, „Rău cu rău, dar mai rău fără rău” (*Nea Sărăcilă*). Două dintre ele, *Ion Istețul* și *Popa care scie carte* (culese de la sfătosul moș Dudău din Brănișteni), au fost, cum am mai evidențiat, ascultate și apreciate de Carmen Sylva, pseudonim, ca scriitoare, al reginei Elisabeta, dar și în prezența lui I. C. Brătianu și a doctorului în teologie, Dulton: „Majestatea sa, Regina, a ascultat cu multă plăcere legenda originală a lui Ion Istețul și a fost foarte mulțumită să descopere că [intriga] unei frumoase legende germane în versuri este și la noi prezentă, reprodușă în povestea lui Moș Dudău a lui Miron Costin.”

Ion, de prin părțile Argeșului, în răspăr poreclit „Istețul” - căci minte avea „cât vârful de ac” - dus în cătănie timp de șapte ani, cum era pe-atunci, se bucură de atenția și de sfaturile căpitanului Gloanță, al cărui „vistavoi” (servitor) era, acesta descoperind candoare, modestie și strădanie în felul de a fi al ordonanței sale, calități pe care, om cu credință, le răspâștește. Sfaturile care-i vor fi de folos lui Ion, pentru mai ușoară ținere de minte, sunt repetate și învățate pe de rost: „Unde merg alții, mergi și tu!”; „Fă din drumul mare/Noaptea, o cărare”; „Cată-ți de treaba ta! Nu-ți băga lingura unde nu-ți fierbe oala!”; „Când ai zor, nu pune mâna pe topor!” îl vor conduce pe Ion, în cele din urmă, acasă, cu bine și cu bani în... cozonac. (Sic ! ) Nici el nu uită că recunoștința-i faptă creștinească, și, neștiind cum altfel ar putea să o manifeste, își zice: „Când o fi vreo bătălie, mă pun în fața lui să nu-l atingă glonț dușmănesc!” *Popa care scie carte* este o legendă ce prezintă o întâmplare din timpul lui Ștefan cel Mare. Acesta, auzind de fai-



ma preotului Onofrei, din Brănișteni, care cunoștea mai multe limbi și pe care toți îl respectau, cu excepția porcarului, îl pune la încercare adresându-i trei întrebări pentru al căror răspuns îi dă termen de o lună, urmând să întrunească special Divanul domnesc, la Roman: 1) „Cât prețuiesc eu? 2) În cât timp aș putea ajunge dintr-un capăt în altul al lumii? 3) Care este gândul în care greșesc?” Dacă răspunsurile aveau să-l mulțumească, preotul va fi făcut episcop, dacă nu, urma să fie ucis, iar modul de ucidere, în funcție de numărul de răspunsuri greșite. Că Dumnezeu mai umbla din când în când și pe Pământ, însoțit de Sf. Petre, să împartă amândoi ceva dreptate, s-a mai auzit, dar numai un povestitor popular, în simplitatea și naivitatea sa, poate să imagineze un Sfânt Petre privind, din cer, prin gaura cheii să vadă cum se mai descurcă baba Floarea. Să te cheme Sărăcilă și să mai ai și-o nevastă botezată Calicia, să se țină de tine „grap” și nevoia, înseamnă că nu-i chiar lucru curat... Și în *Nea Sărăcilă și Calicia*, îl găsim pe Dumnezeu poposind printre oameni, în bordeiul fierarului sărac, care, văzând doi drumeți amărâți - că, vorba ceea, „După coajă se vede pomul, după haină, omul” - nu le cere bani pentru potcovitul măgarului. Drumețul cel vorbăreț pretinde a fi unul din vechilii lui Dumnezeu și-l invită să-și exprime trei dorințe. Fierarul nu cere decât: orice va pune în pun-gă să nu poată ieși fără voia sa, cine se va așeza pe scaunul să nu se poată ridica fără acordul său, cine se va sui în nuc să nu se mai poată da jos dacă el nu acceptă. Cu aceste trei dorințe îndeplinite, îl va trage pe sfoară pe necuratul: de-acum, nu tu certî, nu tu războaie, nu tu despărțiri, prin urmare, le mergea prost judecătorilor, temnicerilor, călăilor. „Zapisul e zapis chiar și pentru cel cu coarne, că doar „Naiba” nu e boer de Divan să scrie una la zapis și alta să facă”, comentează culegătorul. Cum nici necuratul nu era chiar prost, Calicia se întoarce printre oameni și „de-atunci,

unde te-ntorci o găsești, de ea nu te izbăvești...” *Vorba potrivită*, la locul potrivit, am putea noi scurta conținutul istorisirii, tot pilduitoare este. Și aici avem de-a face cu un Ion, fiul Grapinei, „văr primar cu Ion Istețul, dar nu pe legătură de sânge, ci pe temelie de prostie”, precizează povestitorul. Ion pleacă la moară, sfătuit de mama lui să nu dea morarului mai mult de un pumn de fiece dimerlie (baniță). Pe drum, însoțit de Șarga, iapa care filosofează, trece printr-o mulțime de peripeții și, peste tot, primește sfaturi pe care le folosește ca nuca în perete, de parcă Stan Pășitul și Păcală ar fi fost urmașii săi: „Azi unul, la toamnă o mie !” urează el, trecând pe lângă un cortegiu funerar, „Dumnezeu s-o ierte!”, zice apoi, trecând pe lângă un alai de nuntași, „Așa ți se cade, muiere!”, trecând pe lângă o femeie cu piciorul rupt... ș.a.m.d. Întors acasă, mama îl dăscălește: „Așa e când nu potrivești vorba după oameni și după gânduri”, apoi, tot ea, în versuri „Vezi cu cine te-ntâlnești /Când te-apuci tu să grăiești”... sau „A tăcea mereu învață/ Că-i de aur și tăcere/ La cel ce n-are puterea”... *Soarta rea*, fără corespondent la alt popor, după știința culegătorului, inedită, centrată, așa cum o arată și titlul, pe importanța norocului, începe cu un superb citat din însuși Miron Costin: „Vremea, lumii îi e soție și norocu-i alta/El a sui, ea a surpa, amândouă-s gata.../Norocul la un loc nu stă, adesea mută pasul/Nu pot aduce anii ce poate-aduce ceasul!” Sau, un pic mai jos, apoi unul din Gr. Alexandrescu: „Decât multă minte, știu că e mai bine, Să ai întotdeauna un dram de noroc...” (*Boul și vițelul*), în vreme ce poporul, conform experienței sale de viață, sintetizează aceeași problemă cu o șăgălnicie amară, dar neresemnată, în zicale precum: „Ah, noroc, noroace/Ce nu-mi vii încoace?!” ori „Norocul și-l face omul... [cu mâna lui]” pretinde cel avut. Această legendă, „plină de scepticism și de amărăciunea vieții, despre cei doi frați Bucur și Dorilă, nume cu iz de poveste, i-a fost depănată de o rubedenie a prietenului său, D. Galino, iubitul artist al Teatrului din Iași, menționează V.A. Urechia, redactată în 1891, la Pitești, și ilustrată cu desene semnate Jiquidi. Folosește, cu sens figurat, termenul „prinsoare” în loc de cheag (avuție), „chejii” răi, zice el, pluralul, alterat fonetic, de la piaza rea, ghinion. Soarta cea „părdalnică”, e personificată (i-a luat punga), țarina, comparată cu tabacul Domnesc. „Scumpul păgubește”, zice podarul, iar, ceva mai apoi, „omului cinstit nici măcar →

**CRISTINA-RODICA MAZĂLU**

nu-i scapără prin minte gând de faptă necinstită”, cugetă autorul anonim. „Copilul e noroc la casa creștinului, un copil cu noroc ridică tot neamul” conchide personajul cel ghinionist. *Preot fără voie*, culeasă la Câmpina, în 1889, de la Leanca Bătrâna, aduce în atenție un episod petrecut în timpul domniei lui Mihai-Vodă, al cărui final pune accent pe menirea fiecărei meserii: „Ei, jupâne, fiecă meserie are greutățile ei... Cine se ține de a lui și nu înjură pe a altuia, o nimereste mai bine.” (Prin forța împrejurărilor, cizmarul Guraliu devine preot pentru o zi, astfel constatarea că păstoritul oamenilor nu este o îndeletnicire tocmai ușoară.)

Partea a II-a, *Legende din istoria națională /Viața în trecut*, cuprinde cele mai multe legende, dar și două nuvele inspirate din legende, „mult lăudată” de Alecsandri - potrivit precizării făcute de însuși autorul - *Logofătul Baptiste Veleli*, precum și *Mama*. Această ultimă nuvelă începe cu o pitorească descriere, făcută de departe, în perspectivă, ca „iluziunea” să fie perfectă, a podului Mogoșoaiei la sfârșit de secol XVIII (1796), început de secol XIX, cu ale sale „podine stricate jucând ca dinții în fălci bătrâne”, cu vizitii ce-l traversau, reductibili concurenți ai celor parizieni imortalizați de A. France, ce, pe caprele lor, păreau a fi niște „echilibriști dansând pe funii” și cu boierii ce „cavalcau” în șele cu oblăncuri minunate cizelate de încrustări... Arhaisme, precum fermenea (scurteică), dimerlie (vas garnisit, baniță), imamele (căpătâi de chihlimbar al ciubucului), cilicuri (bobițe metalice ornamentale), arnăut (aici, slugă pe lângă calești), antereu/anteriu (haină lungă...), ghermesit (atlas), șamalagea (damasc), caretă etc., contribuie esențial la transpunerea în epocă. Într-o notă de subsol, în care este citat, ca sursă, Sultzer, se menționează că boierii noștri cumpărau adesea pe atunci, de ocazie, la Viena și la Pesta, astfel de „carete”, cu atât mai căutate cu cât păstrau încă armoriile vechilor proprietari. Această agitație de carete și „preâmbălărei” călare era firească: tocmai ce se mai potolise ciurma (a lui Caragea, 1813-1814), iar lumea bună era dornică să se fălească, să iasă la vedere. O serie de nume boierești vechi, cu influență mare, în acel moment, în destinația țării, e derulată pe parcursul povestirii, când, adunându-se mai multe pricină de judecat, se întrunea Divanul domnesc: N. Brâncoveanu vel Ban, vornicii Manolache Crețulescu și Radu Golescu, vistiernicul Enache Văcărescu, mitropolitul Filitis, spătarul Dimitrie Banu. I. Florescu ș.a. Legile nu erau

perfecte, ducând adesea la încălcări, pe cale ierarhică. Chiar dacă, prin definiție, minciuna nu era nici atunci o opțiune etică, uneori se dovedea totuși a fi utilă atunci când, cu ajutorul ei, se combătea un rău încă și mai mare, o ticăloșie. Titlul povestirii, „Mama”, personifică în el însuși conflictul al cărui element declanșator izbucnește în sufletul personajului central, Maria. Ea are de ales răul cel mai mic dintre două alternative: a-și sacrifica copiii (care ar fi devenit robi) respectând legea în vigoare și păstrând, în fața lumii, onoarea formală de a fi fost cununată, totodată respectul celorlalți pentru cuvântul dat de propria-i mamă, cealaltă variantă fiind aceea de a-și sacrifica imaginea de soție în rând cu lumea, mișcând cum că ar fi fost „jiitoare”, pentru a-și salva copiii, alternativă pe care o alege. Există o omenie de fond care depășește legile omeniești, chiar și unele pravile, la prima vedere, bătute în cuie, dar neactualizate de secole, în numele căreia chiar și părintele (Tatu) acceptă să mintă, Vodă Alexandru Moruzi să închidă ochii la încălcarea unei legi zămislite chiar de al său Divan, cu scopul de a salva, în cazul de față, viitorul unor copii, intuind că, pentru boierul (Brăiloiu), Maria nu era decât o pradă. Unionistă este pilda din legenda apariției muntelui de pe Valea Prahovei, *Peatra arsă* („Românu-i mult ca frunza codrului...”), variantă a celei din povestirea lui Creangă, Moș Ion Roată și Unirea: „Unde-s doi puterea crește...”, iar în *Pârghia cea mai bună*, merge și mai departe „Nu este pârghie mai tare ca unitatea de limbă... că ce poate pârghia la oamenii care nu se înțeleg, jupân Șoltuz?”, conchide unul din cei cărora li se poruncise să urnească stâncă pe blocul drumul. Legenda *Nestor Ureche și sihastrul* relatează cum s-a făcut de s-a întemeiat celebra mănăstire Secu dintr-un mic schit de pe malul pârâului ce secase, precum și fuga din Iași, de frică să nu-și piardă capul, a marelui logofăt din vremea crudului Aron Vodă, pelerinare în cursul căreia întâlnește un călugăr de tot ajutorul. Logofătul își respectă jurământul de a ridica o mândră mănăstire dacă va scăpa cu viață. *Cum clopotele mântuiesc Bucureștii de pustiire* punctează un moment din timpul lui Vodă Mavrogheni, pe care îl numește „minunat” domn, în context, cu sensul de curajos, patriot, momentul, mai puțin fericit, în care, după mai multe bătălii câștigate, fiind învins la Râmnic, în bătălia contra austrieșilor, a fost silit să părăsească țara, căutând ajutor. Turcii, retrași la Văcărești, aflând de trădarea

boierilor care voiau să semneze act de supunere înaintea principelui de Saxa-Coburg, plănuiau să se răzbune prădând și incendiind capitala. Ceasul era de cumpănă, dar șiretlicul dascălului Florea de la biserica Sf. Gheorghe, acela de a-și trimite ucenicii pe la toate parohiile, să tragă clopotele și, totodată, să risipească zvonul că au sosit austrieșii „câtă frunză, câtă iarbă”, avea să fie salutar: falsa știre îi sperie și îi alungă pe turci, iar capitala scapă. Legenda *Logofătului Baptiste Veleli* se oprește la un episod istoric de la începutul secolului al XVII-lea, mai exact, la 1631, moment în care Înalta Poartă a readus la tron pe Alexandru Iliaș, portret în miniatură al domnilor fanarioți, „care curând aveau să împingă biata Moldovă la căderea ei morală și materială”... Boierii cu drag de obștia românilor plănuiau ce să facă pentru a respinge reîntoarcerea unui domnitor nedorit. Este versiunea populară a perioadei premergătoare ascensiunii la tron a lui Vasile Lupu. Pagini în care se probează măiestria în alcătuirea dialogului, dar și arta redării gradate a creșterii tensiunii maselor, forța de uragan a mâniei orbe a unui popor răsculat, ce pare a anticipa *Răscoala* lui Rebreanu, rânduri aproape naturaliste, „avant la lettre”, atunci când gloata îl face bucățele pe logofătul Veleli, în sens propriu, împărțind câte ceva din trupul lui celor ce apucă ....Asemenea șiroaelor celor furioase ce răpezindu-se din munți răstoarnă tot din calea lor, tot ce le împedecă cursul, este poporul când furia-l guvernă; atunci el nu poate fi împedecat nici de cei mai respectați șefi ai lui, nici de gurile de tunuri... etc.” Pentru a evidenția cauza adâncă a răului, apelează, din nou, la un citat din Miron Costin: „O! nestătătoare și nicodată încredințate/sigure lucrurile lumii!... Fericiti sunt Craii, Împărații și Domnii care domnesc așa [încât] să nu le fie de cei mai mici niciodată silă.” Din nou, printr-o stratagemă de cap lămurat, viitorul domnitor reușește să risipească mulțimea încă nesătulă de descătușare. Ca în *Miorița*, nu lipsește nici sfatul premergător al celor trei organizatori ai viitorului complot, din răscruce de drumuri. În timpul povestirii, pentru a asigura succesul, Urechia, care se școlise și prin alte țări, introduce în narațiune - este de bănuț - câteva elemente de comedie, la modă prin Europa timpului: travesti-ul, farsa, qui-proquo-ul, și toate acestea, taman la Mănăstirea Neamțului. Desigur că arhaismele nu lipsesc: seimeni (lefegii asigurând garda), sineată (flintă) etc.

## Convorbiri duhovnicești

# Ioan al Banatului

„Vă îndemn: păstrați-vă cu sfințenie numele pe care vi l-a dat la botez!”

**Luminița Cornea:** Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, de fiecare dată predicile Înaltpreasfinției Voastre sunt deschideri spre sufletul cititorilor. Aș vrea ca acum să punem la inima cititorilor pericopa evanghelică citită în bisericile noastre în *Duminica Samarinenții*, consemnată de Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan (4, 5-42).

**Îps. Ioan:** Binecuvântat să fie Dumnezeu care ne-a învrednicit ca parcurgând această sfântă evanghelică să ajungem și noi la fântâna lui Iacov din Samaria și să ne întâlnim cu Hristos. Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan, văzând și știind cele întâmplătoare la fântâna lui Iacov, a găsit de bine să consemneze, ca să rămână scris și pentru noi, cei de astăzi, și pentru cei care vor veni după noi. Să vedem cum relatează Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan acest popas pe care l-a făcut Hristos la fântâna lui Iacov.

**L.C.:** Mântuitorul nostru Iisus Hristos trecea dinspre Iudeea spre Galileea, dar trebuia să treacă prin Samaria. A poposit la o fântână aproape de o cetate a Samariei, numită Sihar, unde are loc întâlnirea cu femeia samarineancă. Îi cere să bea apă. Femeia îl privește mirată și îi spune: „Cum Tu, care ești iudeu, ceri să bei de la mine, care sunt femeie samarineancă?” Iisus i-a răspuns: „Dacă ai fi știut darul lui Dumnezeu și Cine este Cel ce-ți zice: *Dă-Mi să beau, tu ai fi cerut de la El, și ți-ar fi dat apă vie*”. Dialogul dintre ei este foarte cunoscut în istoria omenirii. În cadrul acestuia, Mântuitorul îi face o primă lecție de catehizare și îi spune multe amănunte din viața ei. Femeia merge apoi în cetate și spune tuturor, încât „mulți samarineni din cetatea aceea au crezut în El, pentru cuvântul femeii care mărturisea: *Mi-a spus toate câte am făcut*.”

**Îps. Ioan:** Care este adevăratul nume al acestei cetăți? Știți cât era de adâncă fântâna aceasta? Unde a fost săpată această fântână este un loc stâncos, de munte. În Țara lui Israel, foarte greu găsești undeva un izvor de apă. Totul este pustiu. Iacov s-a



șezat acolo cu turmele lui, cu copiii, cu slugile. Ca orice cetate, fără sursă de apă nu poate trăi. Știți și în etnogeneza poporului român, majoritatea așezărilor omenești s-au organizat lângă un pârâiaș, lângă un izvor. Aici, pământul fiind foarte arid, a trebuit să sape în stâncă 32 de metri, atât era de adâncă fântâna la care poposise Hristos într-o amiază, ca la ceasul al șaselea, adică la doisprezece și jumătate. Imaginați-vă ce căldură era în Țara lui Israel, la miezul zilei! Rețineți adâncimea fântânii săpată în pământ și în stâncă!

**L.C.:** Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, care era numele cetății?

**Îps. Ioan:** Este consemnat în general Sihem, dar numele original străvechi al cetății este Sihar și din ebraică se traduce în limba noastră românească „umăr”, pentru că locul acela seamănă cu un umăr de munte – atunci îi vor fi spus oamenii „la umăr”, acolo unde muntele acela are formă de umăr, acolo este cetatea, deci Sihem. Și cum de și-a schimbat acea localitate numele din Sihar în Sihem? Sihem din aramaică se traduce în limba română „beție”. Iată, de la numele străvechi de „umăr” apare inclusiv în literatura scripturistică și teologică de mai târziu sub numele de „beție”. Ce s-o fi întâmplat de s-a schimbat numele localității, dându-i-se un nume neonorabil – „beție”? Să nu credeți că oamenii de acolo erau numai beți, adică bețivi, umblau beți, ci pentru altceva a fost o cetate *beată*, pentru că au părăsit legea lui Moise, au păstrat câte ceva și din *Legea Vechiului Testament*, dar au luat și din lumea păgână din vremea aceea și atunci cei de la Ierusalim au zis: Ce este cu voi? Parcă ați fi niște oameni beți, adică nu mai sunteți în toate ale voastre? Ați lăsat legea pe care a dat-o Dumnezeu lui Moise? Și așa a rămas până astăzi în istorie Sihem, adică beție.

*Aveți grijă și păziți-vă numele pe care vi le-au dat părinții, mama și preotul la botez, acel nume sfânt. Ați auzit despre unii și alți oameni că nu-i*

mai spun Vasile, că nu-i mai spun Dumitru, ci îl arată cu degetul și-i spun bețivul acela, hoțul ăsta, nemilostivul ăsta. De aceea, *vă îndemn: păstrați-vă cu sfințenie numele pe care vi l-a dat la botez*, că iată, cei din cetatea aceasta, părăsind credința în Dumnezeu, tot Israelul le-a spus „beție”, adică *cetatea beției*, adică a acelor fără minte care L-au părăsit pe Dumnezeu.

Țineți la numele dumneavoastră și țineți și la numele localității în care trăiți! Țineți, ca nu cumva păcătuind cineva, făcând cineva fărădelege, să se schimbe numele localității! Așa să rămână numele localității în care trăiți până la sfârșitul veacurilor! Atunci când veți ajunge la poarta Cerului, să spună îngerul lui Dumnezeu: *Doamne, a mai venit un creștin din ..., deschide-i Poarta Cerului!* Dumnezeu să vă deschidă tuturor Poarta Cerului! Când vă va întreba îngerul lui Dumnezeu, la Poarta Cerului, de unde veniți, să spuneți: Vin din Banat, vin de la biserica din satul ... Așa să vă ajute Dumnezeu!

**L.C.:** Prin urmare, spune Sfântul Evanghelist Ioan că Hristos, singur la fântână, obosit, a cerut femeii să-I dea apă să bea: „*Dă-Mi să beau*” (Ioan 4, 7)

**Îps. Ioan:** Femeia rămâne foarte contrariată – cum de un iudeu i-a cerut ei, străină de neamul lor, să-i dea apă să bea, pentru că atât erau de certați unii cu alții, încât niciun pahar cu apă nu și-ar fi dat unul altuia, deoarece părăsiseră credința în Dumnezeu. Ați citit dialogul dintre femeie și Iisus. Cu câte vase a venit femeia să ia apă din fântână? Sfântul Evanghelist spune că a venit cu un singur vas și după ce i-a spus Hristos toate cele din viața ei, a lăsat găleata, vasul, la fântână și a plecat în cetate.

Eu constat că n-a mai consemnat Sfântul Evanghelist și al doilea vas pe care l-a luat femeia samarineancă. *Al doilea vas a fost inima ei*. În găleată a vrut să ducă apă, dar se vede că a lăsat găleata la fântână, însă a mers cu inima plină de harul lui Dumnezeu, de Hristos. Cu inima plină de Hristos s-a dus și în cetate și a spus: *veniți să vedeți un om care mi-a spus toate câte am făcut eu în viață*. Aceasta este apa vie cu care s-a dus femeia de la fântână, de la Hristos, de aceea vă îndemn să veniți la biserică. →

**A consemnat**  
**LUMINIȚA CORNEA**



Amvon

# Maica Domnului

casa lui Dumnezeu și Poarta Cerului

Între cer și pământ, între Dumnezeu și om, Maica Domnului este izvorul cel viu al nădejzii, al mângâierii și al Învierii noastre în aceste vremuri tulburi.

Este o frumoasă povestire, numită „Casa din cer”, al cărei protagonist este un copil orfan, care după moartea părinților nu mai avea nimic: nici părinți, nici casă, nici hăinuțe, nici hrană. Trăia numai din mila trecătorilor și dormea pe băncile

unui parc. Într-o noapte friguroasă, a adormit pe o bancă din parc și a visat că a venit mămica lui din cer, l-a pupat duios și l-a asigurat că are o casă frumoasă și un loc plăcut în cer, lângă ea și lângă Iisus. Din acel moment s-a întărit sufletește la gândul că Iisus îl iubește și că are o casă în cer împreună cu el.

În momentele de descurajare și de oboseală, să nu uităm nici noi că avem o casă și un loc de fericire în cer, pregătite de Domnul Hristos (In 14,2), alături de El și de toți dragii noștri; și că de acolo, din cer, Iisus ne veghează și ne atrage la sine (In 12,32), ca o mamă bună.

„Adormirea Maicii Domnului” este nu numai o sărbătoare



pentru cei adormiți, ci și un prilej pentru noi, toți, să reînviem în suflete noastre chipul minunat și plin de Slavă al Sfintei Fecioare și să-l urmăm în toate zilele vieții noastre pe pământ.

Să avem mare evlavie către Maica Domnului!

**Pr. Dr. GHEORGHE ȘINCAN**

→Nu vă lăsați inima acasă și veniți, pentru că numai în inimă toarnă Dumnezeu harul iubirii Sale. Inima este singurul vas în care Dumnezeu toarnă harul iubirii sale. Dacă pentru trup avem nevoie de o bucată de pâine, pentru suflet, avem nevoie de harul lui Dumnezeu care să-l întărească până la plecarea din lumea aceasta.

**L.C.:** Înaltpreasfințite Părinte, înseamnă că pe femeie n-a mai interesat-o apa din fântână, ci pentru ea a devenit mai important dialogul pe care l-a avut cu Hristos.

**Îps. Ioan:** Așa este. Ce a făcut practic femeia la fântână? S-a spovedit. A spus că nu are bărbat ...și toate celelalte. Vedeți de ce în biserica noastră ortodoxă, întâi, creștinii postesc, se spovedesc, apoi se împărtășesc la potirul iubirii lui Dumnezeu. Faptul acesta nu s-a mai păstrat la niciuna dintre confesiunile creștine, decât în biserica ortodoxă.

I-a cerut apă ca să-i arate că este om, după aceea i-a arătat femeii prin acest dialog, taina întrupării Sale, adică este Fiul lui Dumnezeu, întrupat din Fecioara Maria.

Cei din Sihar își pierduseră credința, dar dacă privim în istoria religiilor, vedem că istoria religiilor este istoria rătăcirii omului pe pământ. Atâtea religii, atâtea rătăcirii!

Ce ne spune Sfântul Luca care ne descrie o întâmplare din viața Sfântului Apostol Pavel la Faptele, capitolul 17, versetele 22-23?

**L.C.:** Vă rog să-mi permiteți să citez: „Și Pavel, stând în mijlocul Areopagului, a zis: Bărbați atenieni,

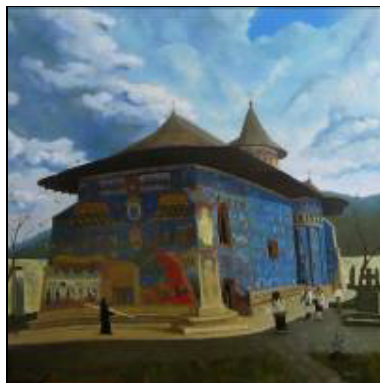
în toate vă văd că sunteți foarte evlavioși. Căci străbătând cetatea voastră și privind locurile voastre de închinare, am aflat și un altar pe care era scris: „Dumnezeului necunoscut”. Deci pe Cel pe Care voi, necunoscându-l, Îl cinstiți, pe Acesta Îl vestesc eu vouă.” (Fapte 17, 22-23)

**Îps. Ioan:** Deci, Sfântul Apostol Pavel a intrat în Atena. Ce a căutat în Atena? Atena era una dintre marile cetăți ale Imperiului Roman, dar să ne amintim ce le-a spus Iisus apostolilor: „Mergeți mai întâi la oile cele pierdute ale casei lui Israel!” Asta le-a dat ca primă poruncă. Așa a făcut apostolul, pentru că în Atena se afla o mare comunitate de iudei. Dacă veți citi capitolul 17 din Faptele apostolilor, veți vedea că apostolul Pavel s-a dus la comunitatea de iudei, „oile cele pierdute ale casei lui Israel”. A intrat în Atena și a văzut multe altare închinare diferitelor

chipuri și zeități. Și totuși înțelepciunea aceasta, care e darul lui Dumnezeu, i-a determinat pe înțelepții atenieni să spună: da, ne închinăm zeului cutare, zeului cutare ș.a.m.d. Totuși au ridicat un altar și Dumnezeului necunoscut. Poate, totuși, este un Dumnezeu pe care noi nu-l cunoaștem și ne închinăm lui. Atunci, Sfântul Apostol Pavel le spune: vă văd evlavioși și spune: despre acest Dumnezeu necunoscut la care voi totuși vă închinați și vă rugați, despre Acela am venit să vă vorbesc, despre Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, care a înviat din morți.

Iată rătăcirea din Samaria! Iată rătăcirea din Atena și din întreaga lume cunoscută de atunci! Și vine Apostolul Pavel și le spune să se închine că el le aduce vestea despre Dumnezeu necunoscut cărora ei I se închinau deja.

Binecuvântat să fie Dumnezeu că frații lor, cititorii, au găsit altarul Dumnezeului deja cunoscut, al Prea Sfintei Treimi Dumnezeu, al Tatălui și-al Fiului și-al Sfântului Duh. Ei nu mai rătăcesc prin lumea aceasta, ba la un altar, într-o parte, ba la alt altar în altă parte..., ci sunt în sfânta biserică. Dacă ar fi venit, astăzi, la noi, Sfântul Apostol Pavel și i-ar fi întrebat pe oameni unde este biserica din localitatea noastră și i-ar fi răspuns, mai la dreapta, mai la stânga... ar fi ajuns Sfântul Apostol Pavel în biserica noastră ortodoxă, să vă grăiască despre Prea Sfânta Treime Dumnezeu, despre Hristos cel Întrupat și Înviat din morți.



**Sorin Bârgăoan, Mănăstirea Voroneț**

Stimate Doamnă Nicolae Băciuț,

Anexat vă trimit următorul eseu din culegerea „Paris, între real și vis“. Se numește „Hugo, regele romantismului“.

Ideea culegerii de eseuri pe care o scriu este o poveste lungă despre Paris. O poveste spusă mergând la pas și privind Parisul clădire cu clădire, chei cu chei pe malul Senei, cartier cu cartier și uneori stradă cu stradă, descoperind adrese unde au locuit scriitori, unde istoria a lăsat urme adânci sau unde au trăit și iubit oameni de seamă ai Franței și Europei. Inima Parisului fiind în jurul Senei, în mare parte aventura mea, căci risc destul de mult având curajul să mă ocup de un atare subiect, se petrece pe malurile Senei și în apropierea ei. Iar apoi, respectând modul de numerotare a arondismentelor, mă învârt în jurul inimii Parisului construind un fel de spirală imaginară care crește îndepărtându-se de centru și măturând cartierele.

În această trecere, întâlnind în cale adrese, monumente, palate, instituții și poduri, mă opresc cu precădere asupra vieții oamenilor politici, artiștilor și scriitorilor celebri care au adus gloria Franței. Descriu o parte din viața și opera lor, vorbesc de iubirile și conflictele pe care acești mari creatori le-au trăit și după caz, le-au depășit sau nu, învingători sau învinși în mijlocul unor evenimente agitate de istorie. Uneori îndrăznesc să fac și rezumate scurte ale unor romane ce au răscolit lumea pariziană și, ceea ce e firesc, adaug și o părere personală.

Nu puteam să evit acest lucru dacă doream ca povestea mea să fie o poveste nouă despre un subiect vechi.

Străbătând la pas Parisul, îl vedem în toată splendoarea sa reală, care ne face adesea să visăm. Ne vom afla permanent între un Paris real și altul ireal, într-un Paris între real și vis.

N.B. Am observat că autorii prezenți în paginile revistei „Vatra veche“ apar cu poza lor alături de materialul prezentat. Vă trimit și eu poza mea cu care apar pe site – ul USR Brașov.

Numai bine vă doresc,

**ALEX MĂROIU**

## Hugo – Regele romantismului

Dacă vii spre Ile de la Cité, pe orice braț al Senei, ceea ce îți atrage privirea, de fapt ceea ce îți fixează permanent privirea, este Catedrala Notre Dame. Este poate cazul să fac o precizare: Nimeni nu își începe vizita la Paris, așa cum poa-te am lăsat eu să se înțeleagă, cu Insula St. Louis. Nu sunt un ipocrit. Oricine ar veni la Paris, după ce se asigură să treacă pe la Tour Eiffel, automat își va grăbi pasul către catedrala Notre Dame. În aceste două locuri va face cu siguranță selfiuri și apoi le va pune pe Facebook ca dovadă că a fost acolo și că importanța celui ce prezintă pozele e, din acel moment, proporțională cu imaginea de fundal. Chiar dacă pe vremea când vizitam eu, la primele deplasări, Parisul, moda selfiurilor nu apăruse încă, senzația aventurii și emoția momentului erau acolo cu mine, extrem de vii în mintea și inima mea.

Iar vizita și notele mele începeau în acel moment cu Notre Dame. Parcă o vedeam cu adevărat pentru prima dată. O emoție nefirească mă ținea prizonier de parcă de mine ar fi depins tot ce urma să se știe exact despre catedrală. Să notăm mai întâi că în accepțiunea catolică legată de ierarhiile monahale ale bisericilor, o catedrală este biserica centrală a unui oraș. Pe Île de la Cité există două mari biserici, Notre Dame de Paris și Sainte Chapelle. Între aceste două mari biserici, aproape vecine, cu siguranță că a existat la un moment dat, o concurență.

Amândouă aceste biserici sunt impresionante. Ar trebui adăugat că Notre Dame a impus mereu o solemnitate aparte, o emoție specială identificată cu iubirea. Această iubire este și va fi mereu prezentă și universală, așa cum s-a văzut în momentul tragic al incendiului din 15 aprilie 2019 când toată planetă a plâns împreună cu Franța privind flăcările ce cuprindeau unul dintre marile simboluri ale Franței și omenirii. Felul în care au început să vină, anunțate, fără oprire și fără număr, ajutoarele de la bogați și săraci, de la est și de la vest, de la credincioși și de la ateii, dovedea că Notre Dame nu era numai un lăcaș al creștinismului ci un mare simbol al credinței, locul unde istoria a locuit



de multe ori în drumul ei incert. Locul unde începea mântuirea.

Este interesant de făcut o paralelă între Notre Dame și Sfânta Capelă. Există asemănări, ambele pot fi considerate, după importanță și aspect, deopotrivă catedrale și purtătoare ale numelor și calităților de „Sfântă” fiind lăcașuri ce adăpostesc părți din Coroana de Spini a lui Isus și ale Sfintei Cruci pe care Isus a fost răstignit. Ca o trăsătură comună, la momentul construcției, măreția și puterea monarhiei și al bisericii se identificau cu stilul arhitectonic impozant gotic, prezent în cazul ambelor catedrale. Aici s-ar opri asemănările.

Deosebiri ar fi însă mai multe. Durata de timp în care au fost construite, de la săparea fundației până la prima slujbă oficială, le distinge total. În timp ce Sfânta Capelă a fost construită în numai 9 ani, Notre Dame a fost ridicată în nu mai puțin de 180 de ani. O constatare care pentru mulți ar părea uimitoare.

Sfânta Capelă a fost ridicată la cererea lui Ludovic al IX-lea, singurul rege al Franței care a fost canonizat, cunoscut ca Sfântul Ludovic. Era anul 1239, iar întreaga capelă a fost terminată în 1248, adică după 9 ani. Catedrala Notre Dame a fost începută, ca o construcție, mult timp înainte, în anul 1163, în timpul episcopului Maurice de Sully. Când a început construirea Sfintei Capele, catedrala Notre Dame era începută deja de 76 de ani ! Pare greu de înțeles. De ce ar fi trebuit începută altă catedrală în timp ce una era deja în plină construcție și în plus plasată într-o piață deschisă, largă și luminoasă ? Sunt tot felul de →

**ALEX MĂROIU**

explicații legate de alegerea și de durata de timp exagerată a realizării catedralei Notre Dame. O explicație e legată de evenimentele istorice la care Notre Dame a asistat suferind neputincioasă, fiind ținta furiei mulțimilor din timpul revoluției de la 1789 când catedrala a fost atacată și supusă distrugerilor. Revoluționarii au considerat-o un lăcaș al monarhiei și bisericii, simbolurile exploatarei și oprămirii. Zidurile i-au fost parțial dărâmate. Comunarzii au dărâmat statuile celor 28 de regi iudei, plasați la nivelul doi al fațadei care îi reprezentau pe strămoșii Fecioarei Maria și ai lui Isus. Statuile acestor regi au fost trase jos cu frânghii și apoi decapitate după legile Comunei din Paris, mulțimea confundându-i cu monarhii Franței. Statuile mutilate și bucăți din alte părți ale clădirii au fost descoperite întâmplător, mai târziu, în subsolul Băncii de Comerț Exterior, anterior Muzeul Cluny, acolo unde funcționa Muzeul Național de Artă Medievală.

În timp ce Notre Dame suferea pentru că sfida mulțimea rebelă, Sfânta Capelă părea liniștită și ferită de furia mulțimilor, ascunsă privirilor rebelilor de Palatul de Justiție și de clădirea închisorii Conciergerie. Asta, în condițiile în care Sfânta Capelă, împreună cu actualele clădiri ale Ministerului de Justiție și ale închisorii Conciergerie, formau împreună un ansamblu ce constituia Palatul Regal. Trebuie menționat faptul că în timpul revoluției, Palatul Regal care reprezenta monarhia în mod indubitabil, a fost doar sigilat. Cred că asta s-ar încadra la ceea ce numim de obicei „șansă”. Ulterior, ca o mențiune suplimentară, aici a funcționat Tribunalul Revoluționar unde erau judecate, cităm „persoanele suspectate de activități antirevoluționare” care erau închise în clădirea Conciergerie. Acest tribunal macabru a funcționat permanent între martie 1793 și mai 1795. În total, a judecat cca. 2800 de persoane dintre care cca. 2700 au fost condamnate și ghilotinate. Dintre ele îl putem aminti pe Antoine Lavoisier, marele chimist, pe regina Maria Antoaneta și, în final, ca o ironie a sorții, pe Danton, a), cel care inițiasse primele mișcări revoluționare și care îl protejase pe discipolul lui, fanaticul Robespierre b) sau „incoruptibilul”, cum era numit. Robespierre, așa cum anticipase

Danton, avea să fie și el ghilotinat într-un final. Ca să nu suporte rușinea ghilotinării în fața mulțimilor, Robespierre s-a împușcat. Nu a făcut-o însă prea bine. Cel care îi condamnase pe toți fără a șovăi, a avut atunci ezitări. Glonțul nu l-a omorât, i-a smuls doar o parte a maxilarului, așa că a agonizat pe o masă din clădirea Conciergerie până dimineată când, împăcat cu istoria, și-a găsit, în sfârșit liniștea. Cărțile l-au păstrat pe Robespierre în istoria Franței, nu și în inima ei. L-au iertat pentru exagerări, nu însă și pentru viețile atâtor oameni omorâți fără vină. Ceea ce Danton a înțeles și a vrut să îndrepte, Robespierre cu siguranță a înțeles și el dar nu s-a mai putut opri din drum. Pentru el, timpul nu a mai putut aduce liniștea înțelepciunii și nici iertarea păcatelor.

Timpul nu a adus liniștea mult timp nici pentru Notre Dame. Pentru ea era nevoie în primul rând de dreptate și înțelegere, de o nouă poveste spusă mai pe înțelesul mulțimii, aceeași mulțime care o atacase sau abandonase uitării. Dar cine și mai ales cum să inventeze o astfel de poveste?

De fapt, aici doream să ajung. După o revoluție sângeroasă, devenită oarbă și distrugătoare de valori, Franța nu-și mai găsea traseul firesc, constructiv și înțelept. Întreaga Europă privea cu groază la revoluția franceză de la care toate celelalte popoare se puteau inspira și începe revolte și haosul. Era nevoie de un nou șef de stat și de un miracol care să calmeze poporul și să-l readucă la locul lui. Și mai ales să-l întoarcă la calmul lui așezat și pacifist dat de vechile valori trainice. Dacă noul șef de stat s-a conturat ferm în persoana lui Napoleon Bonaparte, miracolul care a schimbat în bine gândirea poporului a fost, din nou, spiritul reformator al oamenilor de cultură. Iar dintre ei, cel mai iubit și mai respectat era Victor Hugo. Prin apariția romanului *Cocoșatul de la Notre Dame* c) interesul, respectul și atracția mulțimii pentru catedrală au fost readuse în locul lor firesc și mai ales corect definit. Napoleon a făcut-o prin încoronarea sa, în anul 1804, în catedrala Notre Dame, iar Victor Hugo, prin celebrul său roman *Cocoșatul de la Notre Dame*. Cei doi mari oameni ai Franței au făcut dreptate în istoria țării și a celei mai importante

biserici catolice.

Forța cu care romanul lui Victor Hugo a schimbat mentalități, a readus oamenii la credință și a născut speranțe, a fost dată de sensurile nobile pe care povestea catedralei și a cocoșatului și a Esmeraldei o sugerează. Romanul reprezintă o capodoperă pentru că reflectă viața societății franceze a secolului al XV-lea din timpul regelui Ludovic al XI-lea pe care o descrie de la cea mai de jos treaptă reprezentată de cerșetori, până la curtea regelui. Pe scurt, frumoasa Esmeralda, o tânără dansatoare cerșetoare, fură inimile multor bărbați, a căpitanului Phoebus, a poetului Pierre Gringoire și a arhidiaconului Claude Frollo. De ea se îndrăgostește și eroul principal al romanului, surdul clopotar cocoșat Quasimodo. Ceea ce simt pentru Esmeralda fiecare dintre ei este diferit. Esmeralda îl iubeste însă numai pe Phoebus, ofițerul gărzii care o salvează de la răpirea plănuită de diaconul Frollo, eroul negativ și patronul lui Quasimodo. Frollo este chinuit între obsesia pentru Esmeralda și regulile stricte ale bisericii. Poetul Gringoire e și el o victimă a jocului întâmplării, încercând să o scape pe Esmeralda de la răpire este acuzat și condamnat de cerșetori la spânzurătoare. Ca să îl scape de la moarte, conform tradiției, Esmeralda acceptă să se căsătorească cu el timp de patru ani, deși îl iubeste pe Phoebus. Însă singurul care o iubeste sincer pe Esmeralda este Quasimodo, hidოსul cocoșat surd de la zgomotul clopotelor care are și el sarcina să o răpească. Este însă capturat de gărzile lui Phoebus, legat și expus privirilor. Când Quasimodo, însetat și bătut, cere apă, mulțimea îl huiduie și singura care îi ascultă dorința este tot Esmeralda. Intriga se complică, Esmeralda, încercând să îl apere pe Quasimodo este acuzată de tentativă deucidere a lui Phoebus și condamnată la spânzurătoare. Mulțimea cere execuția Esmeraldei care e salvată de Quasimodo din ordinul lui Frollo și ascunsă în catedrală invocându-se „o lege a sanctuarului”. Pentru moment, Esmeralda, deși nefericită, pare salvată de o lege care o mută din brațele mulțimilor în brațele lui Frollo.

Legea sanctuarului va fi însă abrogată, iar Esmeralda va fi →



obligată să părăsească Notre Dame. Frollo va încearca inutil să o convingă pe Esmeralda să-l accepte și în urma refuzului său o predă pentru a fi judecată. Esmeralda este judecată ca vrăjitoare și condamnată la spânzurătoare. Când Frollo, privind execuția Esmeraldei, râde satisfăcut, Quasimodo, înnebunit de durere, îl aruncă de sus de la balconul catedralei. Apoi dispare pentru totdeauna.

Cartea lui Hugo e prea cunoscută ca să mai fie redată în detaliu dar revenind la subiectul Notre Dame, mulți istorici, arhitecți și critici de artă au analizat cartea și au concluzionat că marele personaj al romanului lui Victor Hugo este de fapt însăși catedrala. Hugo a făcut pentru Notre Dame ceea ce nu au putut face regi și mulți alți precursori ai săi. A readus Notre Dame în inimile oamenilor, dând catedralei o nouă aureolă. Clădirea era în paragină în momentul apariției cărții iar Hugo. Iar marele om de cultură cu simț politic, chiar istoric, a simțit acest lucru și s-a identificat total cu destinul catedralei. Se spune adesea că fațada catedralei, „H” – ul imens format de cele două turnuri ale catedralei e de fapt „H - ul de la Hugo” !

Trebuie totuși adăugat ceva. Ceea ce a ajutat la reconstituirea și reabilitarea imaginii catedralei a fost cu siguranță și epoca romantică ce se manifesta în acel moment în toate domeniile artei. Romanul are toate caracteristicile definitorii ale romantismului francez : subiect cu caracter de dramă istorică, cu personajele centrale singuratic, care luptă pentru dreptate. Romantismul francez, aflat în plin avânt, se revoltase împotriva ideilor rigide ale clasicismului, împotriva regulii „celor trei unități”, susținând libertatea absolută a autorului de a-și alege subiectul și mijloacele de exprimare. În fruntea curentului romantic francez, acceptat de toți ceilalți autori, critici și artiști ai vremurilor, a fost așezat Hugo. Documentul manifest prin care Victor Hugo expune principiile romantismului este prefața piesei de teatru „Cromwell “. Aici sunt prezentate, pe larg, principiile dramei romantice ca operă ce respinge ideile iluministe și regulile clasiciste.

Ideile romantismului definite de Hugo încep să fie aplicate și în

arhitectură iar modernizarea catedralei Notre Dame este o dovadă.

Catedrala suferă transformări importante. În interior are loc modificarea părții centrale, din stil gotic în stil baroc. Grupurile statuare din interior, ale celor doi Ludovici, al XIII-lea și al XIV-lea, tată și fiu, primul dând coroana fiului, dar și statuia Ioanei d’Arc, au rămas intacte. Acest lucru se datorează celebrei statui „Pietà “ (pe care mulțimea a ocolit-o ! ), statuie ce o reprezintă pe Fecioara Maria rugându-se să fie primit trupul lui Isus, o statuie de grup plasată între cei doi regi.

Victor Hugo a redat gloria catedralei Notre Dame. Ne place să credem că Victor Hugo, care a fost și unul dintre pairii Franței, a făcut acest lucru cu toată forța și convingerea deși nu mai iubea nici monarhia și nici simbolurile ei păstrate în biserică. La momentul apariției romanului, Hugo trecuse deja de la ideile promonarhice din tinerețe la cele republicane de la maturitate. Nu oscilase, se adaptase la evoluția și nevoile societății. De fiecare dată când a simțit că Franța suferea, indiferent de riscurile posibile sau de forma de conducere a statului, a ales calea soluției corecte și progresiste.

Romanticii s-au dovedit personalități cu viziune, predispuși să facă politică și alegând aproape de fiecare dată să lupte de partea celui slab, echilibrând astfel lupta în favoarea Franței pe care au iubit-o mai mult decât propria glorie. Putem da ca exemplu sugestiv în acest sens un alt om de cultură și de stat francez, pre-romanticul François René Chateaubriand ( ), cel care a oscilat

de-alungul vieții sale politice și literare între republică și monarhie fiind criticat pentru instabilitatea opiniilor, dar lăudat mereu și recunoscut ca un politician util Franței și ideilor progresiste. Scrierile sale, deși cu ecouri religioase, au fost de fapt opere cu un caracter politic (vezi în special „Le genie du christianisme“, apărută în anul 1802, cu puțin timp înainte de încoronarea lui Napoleon ). Exilat la fel ca Victor Hugo, Chateaubriand a lăsat o operă importantă în proză, ultima sa lucrare fiind autobiografia sa, apărută sub titlul sugestiv „Memorii dincolo de mormânt“ e).

Revenind la Victor Hugo, cea mai importantă realizare a sa și a genului romantic francez și universal rămâne „Mizerabilii“. Însuși Hugo afirma că grandioasa sa compoziție în trei părți, reprezintă „nu un roman, ci un munte“ ca efort creator și ca realizare finală, stabilind astfel clasamentul său propriu în care „Cocoșatul de la Notre Dame“, apărut anterior, trecea pe locul al doilea. Hugo va lucra la „Mizerabilii“ începând din 1832, anul următor apariției romanului „Notre Dame de Paris“.

Noul său erou, delicventul Jean Valjean, este ocașul cu un destin tragic, pe care legile oarbe ale societății îl vor condamna pentru furtul unei pâini. Jean Valjean va evada după mulți ani de temniță. Din momentul evadării, viața lui devine un infern, fiind obligat să își schimbe mereu adresa și identitatea. Va fi mereu hăituit și urmărit pas cu pas toată viața de neobositul polițai Javert, personajul negativ care obsedat de rigorile legii, e incapabil să vadă partea morală, adevăratele scopuri ale acțiunilor lui Jean Valjean și complexitatea sufletului omenesc.

Jean Valjean este eroul central al masivului roman. El își sacrifică viața pentru cei din jur: pentru micuța Cosette, fiica prostituatelor Fantine, pe care el o salvează din mâinile corupților Thenardier, pentru Marius de Pontmercy, iubitul Cosettei, fiu de ofițer bonapartist și, ca o ironie a sorții, pentru însuși Javert care, salvat în finalul povestirii de Jean Valjean, chinuit de remușcări și de ideea neîndeplinirii obligațiilor de serviciu, se sinucide. Finalul stabilit de Hugo pentru Javert ar necesita, el singur, o analiză aparte, →



Sorin Bârgăoan, Venin

ca noutate și mai ales ca simbol. Felul în care Javert încheie socotelile cu propria conștiință este de departe o invitație la analiză a conștiinței în general, mai presus de legi și de rigorile stabilite rigid de societate. Dar nu finalul genialului roman este punctul forte al povestirii ci mai degrabă începutul cărții, atunci când episcopul Myriel îl primește în casa lui pe ocașul evadat, care cere adăpost și hrană. Spre uimirea lui Jean Valjean, după ce fusese refuzat de toată lumea, episcopul îl primește o noapte și îi dă de mâncare. Iar ocașul nu se desminte, fuge noaptea din casa gazdei, furând argintăria casei. Prins de poliție și adus înapoi pentru a returna ce furase, surpriza e că episcopul, un om extrem de bun și iertător, spune polițiștilor că nu e vorba de un furt pentru că el personal îi făcuse cadou argintăria. Cu această surpriză începe povestea și construcția romanului. Surpriza avea să-l schimbe profund pe Jean Valjean care, din acel moment, devine alt om, cu o altă mentalitate și cu alt comportament. În acel moment ales de Hugo, are loc transformarea lui Jean Valjean, din personaj negativ în personaj pozitiv. Și tot din acel moment, tensiunea romanului se anunță mereu în creștere și va genera multe evenimente cu multe consecințe.

Evident, „Mizerabilii“, ca operă centrală a lui Victor Hugo, e și o „realizare model“ de creație romantică. Ea respinge acele reguli rigide clasice ale unității de acțiune, de timp și spațiu și dă libertate deplină subiectivității de acțiune prin provocarea emoțiilor. Eroul principal, Jean Valjean, odată transformat în personaj pozitiv care luptă pentru promovarea binelui, va accepta rolul unui neînțeles, anticipând piedicile și depășindu-le cu dârzenie. Subiectul, urmărit pe mai multe planuri, e original, caracteristică ce uimește cititorul. Depășirea fiecărui obstacol este o altă caracteristică romantică proprie eroilor săi. Aceea de geniu neînțeles. Naționalismul, ca trăsătură romantică, este și el prezent, dar trebuie înțeles ca un naționalism republican. Hugo nu mai era de mult timp monarhist, romanul „Mizerabilii“ a fost scris în exil, la fel ca numeroasele articole prin care îl criticase pe Napoleon al III-lea pe care îl făcuse trădător. Ca urmare,

eroii romanului său sunt revoluționari, oameni simpli, viteji.

Dacă privim romantismul în primul rând ca pe un curent literar, opera lui Hugo este, atât prin romanele sale cât și prin definirea clară a ideilor ce caracterizează curentul, punctul de referință și momentul definitoriu. Ca forme concrete de manifestare însă, romantismul apăruse deja la începutul secolului al XVIII-lea, în Germania și Anglia, concomitent cu clasicismul cu care vine în contradicție. De aici și lupta dintre ele cu toate aspectele ce nasc idei opuse dar și progresul inevitabil ce rezultă din lupta contrariilor. Și din nou, disputele teoretice legate de creatorii de artă și curentele cărora ei le aparțin. Actul de naștere al romantismului poate fi însă atribuit autorilor germani și este locul să amintim rolul lui Goethe care, prin opera sa, a influențat literatura europeană și universală.

Romantismul german ni-l aduce în prim plan pe Johann Wolfgang von Goethe, cel mai reprezentativ exponent al său. Opera sa, care a marcat puternic literatura germană, a fost „Suferințele tânărului Werther“, povestea nefericită a tânărului Werther a căruia iubire nu e înțeleasă de tânăra Charlotte. Romantismul lui Goethe, cu particularitățile sale eroice și cu accentele sale dramatice, amplifică subiectul până la limitele sale maxime. Pentru că suferințele lui Werther se încheie cu gestul final, sinuciderea. Dramaticul subiectului este covârșitor, iar efectele datorate subiectului cărții au fost și ele neașteptat de dramatice. Un val de sinucideri va zgudui Germania ca răspuns la roman. Însuși Goethe recunoaște că și-a sacrificat eroul pentru a se salva pe sine însuși, aluzie la propria sa iubire nefericită. Pare o scuză voalată. Este ea însă suficientă? O întrebare retorică. Goethe cu siguranță nu a dorit ca opera sa să facă victime. El rămâne în primul rând marele scriitor și creator care s-a identificat cu romantismul.

Opera de referință a lui Goethe rămâne piesa de teatru „Faust“, având un subiect luat din folclorul legendar german care prezintă, pornind de la personaje reale, ideea alegerii nemuririi în detrimentul moralei creștine sufletești. Sufletul contra nemuririi este întrebarea care își caută răspunsul în „Faust“—urile mai multor



**Sorin Bârgăoan, Autoportret**

mari creatori și în fond în mintea noastră a tuturor. Spre deosebire de variantele alese de Thomas Mann sau de Christopher Marlowe, „Faust-ul” lui Goethe pune cu bună știință sub semnul întrebării puterile diavolului reprezentat prin Mefisto. Acordul propus are, evident, un iz profund filozofic. Deși acordul are loc și Faust are la picioare iubirea și gloria, la moartea sa îngerii se opun și cer încălcarea înțelegerii. Ei refuză să-i dea lui Mefisto sufletul lui Faust. Iar Dumnezeu, prin Sfânta Maria, păstrează sufletul lui Faust în ceruri. „Faust”-ul lui Goethe este atât de original încât, atunci când vine în discuție, acest subiect universal este automat legat numai de numele lui Goethe, deși este un subiect tratat de mulți alți scriitori.

Cu toate meritele incontestabile ce i se atribuie lui Goethe în apariția și dezvoltarea romantismului german și universal, figura centrală, teoreticianul și creatorul curentului romantic pe plan mondial rămâne Victor Hugo. Putem iniția și în acest caz o paralelă. Cei doi mari titani romantici au fost amândoi contemporani cu marile evenimente din timpul și de după revoluțiile europene, însă dintre ei, Hugo a fost perceput în ansamblul operei sale mai bine datorită fermității ideilor sale artistice, politice și progresiste. Senator pentru departamentul de Sena, membru al Adunării Naționale pentru Gironde, iar ulterior și pentru Sena, pair al Franței și membru după mai multe încercări al Academiei Franței, Hugo a fost un om politic major, având merite incontestabile în viața politică, mereu apărătorul libertăților și al Franței.

Demn urmaș al lui Rene de Chateaubriand, unul dintre marii idoli ai săi, Hugo se→

exprimase la începuturile carierei sale de om politic și scriitor : „Voi fi un Chateaubriand sau nimic“. Asemănări dintre Chateaubriand și Hugo sunt multe : ambii au promovat ideile romantismului, ambii au fost oameni politici importanți, ambii au suferit greutățile exilului și ambii au oscilat în timp între republică și monarhie. Dar niciunul nu a urmărit prin pozițiile adoptate avantajul propriu, ci au slujit mereu dreptatea și Franța.

Hugo a fost un vizionar politic. A cerut abolirea pedepsei cu moartea, libertatea presei și culturii, măsuri pentru eradicarea sărăciei și votul universal. Ca om politic și ca autor romantic, a fost o personalitate universală, având activitate în Franța și înafara ei. Să nu uităm că prima parte a romanului său „Mizerabilii“, „Fantine“, a fost tipărită de editura belgiană Lacroix, iar publicitatea care anunța lansarea cărții a fost făcută de revista belgiană „Verboeckhoven“. Romanul „Notre Dame de Paris“ a fost, în primă etapă, cunoscut, în varianta sa engleză „Hunchback of Notre Dame“. De fapt, „Mizerabilii“ nu a fost scris în Franța, ci în Guernsey, insula din Canalul Mănecii, unde Hugo s-a autoexilat în timpul domniei lui Napoleon al III-lea. Vorbind despre „Mizerabilii“, opera lui Hugo este în fruntea realizărilor romantismului, acceptată de toți și citată ori de câte ori căutăm izvorul acestui curent. Și, totuși, deși nu ne face plăcere să o spunem, întotdeauna gloria jenează. Doi dintre marii scriitori francezi, Flaubert și Baudelaire, au privit romanul cu ochi mai mult decât critici. Cităm - Gustave Flaubert: „Romanul nu conține nici adevăr, nici măreție!“. Iar Baudelaire spune că „Mizerabilii“ e un roman respingător (?!). Uimire și stupeoare! Ce putem spune? Iată că marii oameni de cultură pot fi și mici atunci când apar opere celebre realizate de confracții lor. Invidia se pare s-a născut și ea tot pe malul Senei.

Evident, curentul romantic a însemnat mult mai mult decât am reamintit prin mențiunile succinte făcute de acest text. Cu siguranță că oricâte nume legate de romantism am menționa, ne vor scăpa mulți autori și multe din operele lor. Romantismul este plin de genii, de mari creatori de artă și oameni politici. Toți au așteptat libertatea după revoluțiile ce

zguduiseră Europa și mai ales Franța. Imaginea ghilotinei a revoltat omenirea. Era nevoie de o schimbare, o schimbare care trebuia să reaprindă flacăra speranței. Era nevoie de noi idealuri, de libertate de gândire și acțiune, de mult curaj și voință, de eroism chiar. Și, evident, și de un nume mare. Iar acest nume a apărut. Un nume pe care istoria îl aștepta, o personalitate istorică cu o putere de creație neobișnuită: numele lui era Victor Hugo.

În pictura franceză, romantismul ni l-a dat pe maestrul Delacroix g), cel care urma să picteze, ca piesă romantică, printre altele, minunea numită „Libertatea conducând poporul“. Spre victorie, se înțelege. Prieten și urmaș al lui Gericault, Delacroix are o biografie la fel de romantică precum arta sa. Există numeroase date și mărturii ce conduc la concluzia că Delacroix a fost copilul nelegitim al lui Talleyrand h), ministrul de externe al lui Napoleon. Una dintre sursele pe care le putem cita în acest sens este biografia „Talleyrand, sfinxul de neînțeles“, scrisă de Jean Orioux i ) : „Talleyrand este autorul a două capodopere: una nu este semnată, cealaltă este. Prima este o capodoperă de artă concepută în tainele unui alcov și se numește Eugene Delacroix. A doua, elaborată sub ochii întregii Europe și sub reflectoarele istoriei, este Congresul de la Viena. Și aceasta este tot un copil al lui Talleyrand, însă făcut cu întreaga Europă“ c). Delacroix este, dincolo de hazardul istoriei, unul dintre marile câștiguri pe care Talleyrand l-a dat Franței după marea realizare a Păcii de la Viena, acel document care a adus Franței plusuri teritoriale după eșecul de la Waterloo. Talentul deosebit de negociator al lui Talleyrand (și de intrigant la scară europeană !) i-a permis să creeze o breșă între țările victorioase în bătălia de la Waterloo și, cu abilitate, să scoată Franța în avantaj teritorial la finalul negocierilor de pace de la Viena, în 1814. Pare de necrezut ca performanță!

a) Danton – Georges Jaques Danton ( 1759 – 1794 ) avocat și om politic, unul dintre conducătorii revoluției franceze.

b) Robespierre – Maximilian Francois de Robespierre, cunoscut sub numele de „incoruptibilul“, unul

## BIBLIOTECA BABEL

### Rainer Maria Rilke Muzicii

Muzică: Suflu-al statuiilor. Poate: Tăcere-a picturilor. Tu, limbă-n care limbi sfârșesc. Tu, timp ce pică-ortogonal pe-al inimilor efemere sens.

Simțiri către cine? O, tu, a simțirilor preschimbare în ce? -: în priveliște-ascultabilă. Tu, străino: Muzică. Tu, mai marele nostru al inimii spațiu. Cea mai intimă-a noastră ce, depășindu-ne, -afar' izbucnește, - sfântă despărțire: căci nouă-nlăuntru ne este ca cea mai cultivată-ndepărtare, ca altă parte a aerului: pură, imensă, nemaihabitabilă.

Traducere:  
**RAUL-ANDREI SABĂU**

dintre conducătorii revoluției franceze.

c) Victor Higo – „Notre Dame de Paris“, Edition Charles Gosselin, Paris 1831

d) Francois Rene de Chateaubriand (1768 – 1848) scriitor, politician și diplomat considerat fondatorul romantismului in literatura franceză.

e) „Mémoires d'outretombe“ - Edition Penaud Freres – Paris 1849

f) Victor Hugo „Les miserables“ – Edition A. Lacroix & Verboeckhoven & Cie – Bruxelles 1862

g) Ferdinand Victor Eugene Delacroix ( 1798 – 1863 ), cel mai important pictor francez din perioada romantică.

h) Maurice de Talleyrand Perigord (1754 – 1838) ministrul de externe al Franței în perioada lui Napoleon..

i) Jean Orioux – „Talleyrand ou le sphinx incompris“ – Edition Flammarion, Paris 1970



# Părintele „Abenomics”,

un patriot și un lider mondial,  
a încetat din viață.

L-am cunoscut și eu pe Excelența  
Sa Shinzo Abe

Dimineața la ora 6, când am citit pe internet știrea despre atentatul de la Nara, am fost șocat. Mi-am amintit privirea caldă și inteligentă a fostului premier nipon, Shinzo Abe. M-am grăbit să le scriu pe e-mail actualului ambasador japonez de la București, Hiroshi Ueda, și fostului ambasador Hitoshi Noda, cât suntem de zdruncinați de vestea privind mârșavul atentat la viața fostului premier și că ne rugăm pentru viața lui.

După câteva ore, când s-a confirmat decesul, am revenit cu profundele condoleanțe la pierderea unuia din cei mai curajoși și mai proeminenți lideri pe care i-am cunoscut în viața mea.

Răspunsul fostului ambasador, Noda, a venit prompt: „am să-i transmit mesajul ministrului de externe, Hayashi. Fostul Prim Ministru Shinzo Abe a încetat din viață câteva minute după ora 8 GMT, astăzi, 8 iulie”.

Chiar și acum, când scriu, am tragicul sentiment că mi-a murit cineva drag, din familie.

Acum, când toate televiziunile (ceva mai puțin CGTN) sunt cu ochii pe Tokyo și Nara, când toată lumea vorbește de Shinzo Abe, îmi este greu să scriu ceva original. De aceea, voi încerca să mă rezum la câteva impresii mai personale și la unele momente din viața fostului premier, care m-au impresionat mai mult, în perioada mandatului meu în Japonia.

Abe a preluat mandatul de șef al executivului nipon într-un moment tensionat în relația Japonia – China. Era la nouă luni după sosirea mea la Tokyo și după un episod fără precedent privind disputatele insule Senkaku.

Pe scurt, în toamna lui 2012, predecesorul lui Abe la cârma guvernului, Yoshihiko Noda, cumpărase insulele Senkaku de la proprietarul japonez, după ce fostul guvernator al Capitalei, Shintaro Ishihara, anunțase că a făcut colecță și va cumpăra el insulele, urmând să le facă locuibile și să pretindă ape teritoriale în jur. Decizia lui Noda, deși nu a schimbat statutul stâncilor, a stârnit un val de proteste în China, țară care își revendică insulele sub numele Diaoyu. Problema fostului proprietar era că tot mai des pescarii chinezi îi vizitau insulele. Shinzo Abe avea dato-



Shinzo Abe, Radu Șerban

ria să „repare” oarecum relația cu China. Cât a reușit?

În primul său mandat de premier, promisese să modifice constituția, care, prin articolul 9, interzice Japoniei să dețină armată. Obiectivul l-a reluat și în al doilea mandat, cel mai lung din istoria vreunui premier japonez (2012 – 2020).

Pe această temă, personalitatea lui Abe nu a fost scutită de fervente critici, probă a democrației funcționale și a libertății de exprimare. La Clubul Corespondenților Străini de Presă, am experimentat o astfel de probă, în 27 iunie 2014, însăși tema incitând la critici: „Constituția – tentativă de lovitură de stat legală a lui Shinzo Abe?” Contribuțiile parlamentarului Seiichiro Murakami și ale profesorului cercetător Narushike Michishita, director la Graduate Institute for Policy Studies, au produs rumoare în sală. Tema continuă și astăzi să producă dezbateri aprinse.

Pe mine, ca economist de profesie, cel mai mult m-a impresionat programul său economic, supranumit „Abenomics”. Pe 19 aprilie 2013, l-am audiat la Clubul de Presă din Tokyo, unde și-a expus acest program.

Menit să scoată țara din deflația cronică, programul, cu trimitere la „Reaganomics”, se alimenta din legenda populară a lui Mori Motonari cu pilda către cei trei fii ai săi. Chemându-i pe rând cu câte o săgeată de arc, le-a frânt pe fiecare cu ușurință. Apoi, chemându-i împreună cu alte trei săgeți, i-a îndemnat să le lege între ele, iar când a încercat să le frângă nu a mai reușit. Iată, forța reunită!

Tot la fel, cele trei „săgeți” ale programului „Abenomics” aveau să reziste legate între ele, conchidea premierul. Unii îl numesc și acum „unificatorul oceanelor”, pentru faptul că a conceput dialogul de securitate QUAD, așa zisa cvadrilaterală Australia, India, Japonia, SUA, considerată cea mai mare realizare a sa, ca politician.

Despre România, își amintea că, în anul 1983, l-a însoțit, în calitate de secretar personal, pe tatăl său, Shintaro Abe, ministru de externe la acea vreme, iar eu, de câte ori îl întâlneam, insistam că ar face istorie dacă ar efectua o vizită la noi în calitate de prim ministru.

Pe 10 iunie 2014, într-un expozeu la Dietă pe tema japonezilor răpiți în Coreea de Nord, premierul Abe a menționat cazul româncei Doina Bumbea, studentă dispărută în anii 70 în Italia și regăsită în Coreea comunistă. Suficient ca, la recepția care a urmat, să devin „vedeta” de care se interesau ceilalți ambasadori prezenți. Subiectul a fost abordat anul acela cu tenacitate de premier, care a reușit să inițieze o rundă de negocieri în Suedia, promițând relaxarea unor sancțiuni și oferirea de ajutor umanitar, în schimbul redeschiderii discuțiilor. Ca efect, Coreea de Nord a eliberat cinci din persoanele răpite.

O premieră s-a petrecut pe 28 aprilie 2015, când Abe s-a adresat, pentru prima dată în istorie, în calitate de premier nipon, camerelor reunite ale Congresului SUA, printr-un angajament la responsabilitate pentru pacea și stabilitatea lumii. Presa se întreba retoric: oare Asia aude ce a spus Abe la Washington?

Între statele membre ale UE, opiniile despre Abe au cunoscut nuanțe diferite, mai ales în așteptarea declarației postbelice de la 15 august 2015, la 70 de ani după încheierea războiului mondial. La Washington, evitase o atitudine tranșantă: „Istoria este aspră. Ceea ce s-a făcut nu se mai poate desface.” În același timp, recunoștea: „Acțiunile noastre au adus suferință popoarelor Asiei”.

Îmi amintesc un moment delicat în relația bilaterală, când Bucureștiul dorea o întâlnire a premierului Ponta cu omologul nipon în Turcia, pe 29 octombrie 2013, la ceremonia de inaugurare a tunelului Marmaray. Am primit telefon de acasă, la Tokyo, noaptea la ora 2, cu câteva zile înainte, să intervin la MAE nipon, care pune sub semnul întrebării întvederea, din lipsă de timp. Acasă era ora 8 seara. În cele din urmă, întâlnirea a avut loc, deși părea o „uvertură” nefericită la atât de râvnita vizită a premierului în România.

Din întâmplările concediului 2015, îmi amintesc una cu urmări pozitive. De la Tokyo trimisesem o invitație din partea premierului Shinzo Abe pentru președintele Iohannis, să participe la o cină în New York, în marja →

**RADU ȘERBAN**

## Carnet Vară acum

Căldură mare!

Cam în toate direcțiile ceea ce înseamnă arșiță, focuri, secetă, ba chiar ca o curiozitate absurdă inundații... și, conform informațiilor care nu ne slăbesc, evident (altfel cum am putea trece de la o zi la alta, ce zic, de la o clipă la alta, pentru că am învățat să credem că suntem importanți, chiar grozav de importanți de vreme ce emitem idei și mai ales ne și chinuim să le punem în aplicare) schimbăm clima, ne fâțăm pe planete, răscolim oceane și chiar ne permitem o privire ofensată către Majestatea sa, Soarele, care nu cere voie și face ce vrea.

Am evoluat rău... mult, vreau să zic!

Da... și ce dacă.

Avem „climate change” cu vociferări la unison, avem globalizare cu continentele la ușă și sigur o deschidem să vedem ce se mai întâmplă și ici și colo, avem informații de toate nuanțele (era să zic de toate culorile, cum se obișnuiește în frazarea eliptică din ziua de azi) mai reale, mai compuse, dar mai totdeauna aspirând la credibilitate și în ultimă instanță avem autoritatea speciei de a observa, cum e și normal – și hai să ne aducem aminte de normalitate: ce e **vechi** (și credem că știm) și ce e **nou** (și credem că înțelegem) stau firesc la locul lor și chiar ne surprind cu armonia conviețuirii lor.

Cam așa:

Pe deal vaca priponită de linia „denaltă” e o anomalie. Și ce? Parcă e singură? Da! Da’ e periculos, biata vită poate fi electrocutată! Aiurea, stă acolo ca într-un țarc, lanțul e lung, iarbă desulă, trebuie gândit pozitiv, ce dracu’!

Malurile Amaradiiei – eh, un râu

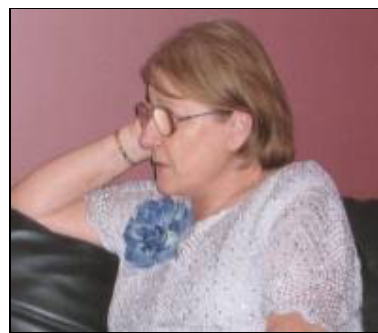
acolo, nu contează unde - sunt pline de maci, toată lunca de la vale e plină de maci, culmea Cornățalului – și el undeva, nu contează unde - e plină de maci, grâul are culoarea ciudată a covoarelor orientale, sigur, roșul macilor domină.

Chiar!

E drept, apele au cam scăzut și Amaradia își ține malurile la distanță, norocul e că vara e scurtă și toamna apele năvălesc mai ușor, mai cu furie uneori indescriptibilă, macii sunt așezați temporar, evident că oricum au viață scurtă, dar ce intrigă cel mai mult este constanța previzibilului; se pare că știm foarte bine câte șanse are vaca să fie electrocutată, de ce înfloresc macii pe de-a rândul și poate și de ce stăm încă în suspensia căutărilor pe care le suspectăm, că ce altceva știm să facem mai bine decât să ne îndoinim: cum așa?

Mă uimește insistența cu care răsoim paginile cunoașterii și, mai ales, cât de încăpățânat rătăcim pe cărările confuziei, învățăm greu, recapitulăm selectiv și aruncăm la coș fără alegere, așa, pur și simplu! Și dacă ne și informăm la „botul calului” așa în viteza trecerii de la **era** la **este**, ne prăpădim de *dragul personal* mai ales că nimeni n-are timp să-l observe, ce să mai zic să-l admire... *dragul* ăla de care ziceam.

E vară, e vacanță, arde soarele – știrile zic de explozii noi, în soare, vreau să zic, nu în războiul vecin – ploaie picurat ori cu furia trăsnetelor, ard pădurile (și casele uneori) se aleargă ca la curse pe toate șoselele, se așteaptă cu zilele în aeroporturi, ne răcorim în piscine, că rechinii au pus stăpânire pe plajă, ne învărtim de fapt ca un cățel în jurul cozi... și indiferent că Amaradia e o apă ca oricare alta, mică, pierdută undeva sub răcoarea Cornățalului și nimeni n-are niciun motiv să se înfurie chiar dacă e cald și apele sunt



joase, ce zic, un părau acolo, un amărât de „creek”, de unde și peștele s-a retras și toată lumea se face că nu vede, nu mai aude, nu mai caută, ci, pur și simplu, stă... se odihnește, vreau să zic.

Vara e un joc, de fapt... și de aia nu știu de ce trebuie să fiu atât de negativistă (să zicem) de ce teoretizez aproape nevrotic atunci când ar trebui să mă bucur de superficialitatea anotimpului ușor, când soarele arde, apele abia se târăsc, cerul are adâncimea Marianelor, macii sângerează sub plăcerea privirilor admirative, peștii o „șterg” undeva de unde numai ei știu să vină înapoi.

Așa mai merge!

Să zicem că merge!

Repet; e vară, e cald, lumea se schimbă în bine, în rău, se consumă în întrebări, trăiește și în ultimă instanță leagă vaca de stâlpu de „înaltă” și gata.

Aș vrea...dar zice Maestrul:

„Cu un cântec de sirenă,

Lumea-ninde lucii mreje;

Ca să schimbe-actorii-n scenă,

Te momește în vârteje;

Tu pe-alături te strecoară,

Nu bagă nici chiar de seamă,

Din cărarea ta afară

De te-ndeamnă, de te cheamă.”

(Glossă)

MARIA CECILIA NICU

→Adunării Generale a ONU, pentru sâmbătă, 26 septembrie 2015. Neprimind răspuns, am revenit și am reușit, în cele din urmă, să conving „Cotroceniul”.

Un alt episod plăcut pentru Ambasada noastră a avut loc exact pe 1 decembrie 2014, când doamna Akie Abe, soția premierului, m-a invitat la o ceremonie la care românul Ionuț Sandu era premiat pentru curajul cu care a salvat de la înec patru copii japonezi, sub ochii mulțimii de pe plajă.

\*

Am multe amintiri legate de cel mai



Akie Abe, Ionuț Sandu, Șerban

longeviv premier din istoria Japoniei, dar cuvintele mi se împotmolesc în indignarea ce mă cuprinde față de barbaria aceluia act incredibil pentru Japonia, țara cea mai sigură din lume.

Îmi este nespun de greu să cred că acest minunat om, Shinzo Abe, nu mai este printre noi. Extrem de dureros este să scriu sub impactul emoției, despre extraordinara șansă pe care am avut-o să-l cunosc. Îmi place să cred, cu argumente, că, dacă soarta nu ar fi fost atât de crudă, ar fi revenit la cârma guvernului nipon, chiar dacă aceasta ar fi însemnat o nouă încercare pentru sănătatea sa și pentru legislația niponă.

Cerniți, să-i dorim odihnă veșnică sufletului, păstrându-i o vie amintire, ca unul din marii lideri vizionari ai zilelor noastre.

Puncte de vedere

## Febra occidentală a războiului

Cele peste șapte decenii de la terminarea celui de-al Doilea Război Mondial nu au fost suficiente pentru a anula instinctele beligerante din comportamentul Vestului. Am citit acum zece ani cartea lui Keith Lowe, *Savage Continent (Continental sălbatic)*, 2012, New York, St. Martin's Press și am pus-o deoparte în ciuda excepționalei ei valori, deoarece nu am considerat necesar să tulbur atmosfera quasi liniștită cu evocări coșmarești. Dar acum, odată cu inflamarea spiritului războinic al puterilor europene, mi se pare instructiv să rememorăm din nou ce a adus al Doilea Război Mondial umanității. Istoricul tratează perioada 1944-1949, selectând imaginile terifiante din spațiul european. Autorul consideră WWII „*the most destructive war in history*” (cel mai distrugător război în istorie - p. XIV) devastator nu doar al infrastructurii materiale, dar și al instituțiilor care au coagulat țările în jurul lor.

Iată pe scurt descrierea situației dominante din acei ani pe continentul european căzut în anarhie, total lipsit de reguli: „*Goods belong only to those who are strong enough to hold on them ... Men with weapons roam the streets taking what they want .. Women of all classes and ages prostitute themselves for food and protection. There is no shame. There is no morality. There is only survival*” (Bunurile aparțin numai celor îndeajuns de puternici să le țină. Bărbați înarmați mișună pe străzi luând orice vor. Femei din toate clasele și de toate vârstele se prostituează pentru hrană și protecție. Nu mai este rușine. Nu mai este moralitate. Este numai supraviețuirea - p. XIII). Un taifun al răzbunării suflă pe întregul continent nu cu aceeași intensitate în fiecare colț, dar i se simte pretutindeni prezența. Principiul *divide et impera*, ridicat la apogeu de Hitler, a reverberat după înfrângerea lui, pe întregul spațiu european, zguduit de nebunia purificării etnice, a răscolit atitudini revanșarde dintre care multe sunt la ordinea zilei și astăzi.

Ce s-a întâmplat în istoria Ucrainei începând cu 2014 certifică afirmația de mai sus. WWII nu a marcat începutul unei ere noi a păcii și



armoniei etnice. Între 1945-1947, zece milioane de oameni au fost expulzați din țările lor cu un adevărat entuziasm al purificării etnice. Deci, primul deceniu de după război nu este, cum ne-am fi așteptat, un timp al reconstrucției și bucuriei de a fi supraviețuit. Dimpotrivă, s-au manifestat străfunduri bestiale ale psihicului uman cuprins de un elan al distrugerii. Au murit în cursul războiului între 35 și 40 de milioane de ființe omenești dintre care 27 milioane de ruși, 7-8 milioane de ucraineni, 4,5 milioane soldați nemți, 1,5 milioane civili nemți, 310.000 italieni, 300.000 de britanici, 210.000 olandezi, 167.000 de soldați români, 86.000 belgieni (pp. 13-16). „*Gândul se sparie*”, cum ar zice cronicarul, să anticipăm câți ar muri dacă forțele politice ireponsabile ale planetei ar pune la cale un război nuclear, idee cu care unii kongresmeni americani cochetează că doar, după cum a afirmat Madeleine Albricht, de ce să investim în arme dacă nu le folosim.

Munții de ruine care au marcat orașele europene au fost cea mai tragică mărturie a capacității omului de a se autodistruge. Numeroși indivizi au rămas fără acoperiș, trăind în găuri din pământ și printre ruine, 18-20 milioane de germani au rămas fără adăpost, 10 milioane de ucraineni au împărțit aceeași soartă, acest model repetându-se în variate proporții în toate ariile de confruntări. Holocaustul a fost urmat de genociduri în Croația, Ucraina, Polonia. Ustași din Croația, marionete ale fascismului Italian, au ucis 592.000 de sârbi, musulmi și evrei. Naționaliștii ucraineni au omorât polonezi, bulgarii au masacrat comunitățile grecești, ungurii au omorât sârbi în Voivodina etc. Pe toți îi apucase obsesia omogenității etnice. Ucrainenii clamau că doresc o

Ucraină numai a ucrainenilor, polonezii intenționau și ei să aibă o țară curățită de corcitură, italienii, grecii, belgienii etc. nutreau aceleași ambiții răscolite de doctrina hitleristă. „*Concentration camps have not been abolished, but have been taken over by the new owners.*” (Lagărele de concentrare n-au fost desființate, pentru că au fost folostie de noii proprietari - p. 137). Noii proprietari au apărut după modificarea frontierelor în cursul întâlnirilor dintre Roosevelt, Churchill și Stalin la Teheran, Yalta și Potsdam, unde au decis revizuirea granițelor mai tuturor țărilor, dar mai ales ale Germaniei, Poloniei, Ucrainei și URSS.

Polonia devenise cea mai periculoasă țară pentru evrei după război. La Kielce, în sudul Poloniei, s-a petrecut cel mai teribil pogrom al momentului. Patruzeci și doi de evrei au fost uciși și optzeci răniți. Ceea ce ne apare mai ieșit din comun este faptul că la această acțiune a luat parte întreaga comunitate: militari și civili, bărbați și femei, polițiști și oficiali care trebuiau să păzească ordinea. Între iulie-septembrie 1946, au părăsit Europa de Est 90.000 - 95.000 de evrei, îndreptându-se spre Marea Britanie, SUA, dar cei mai mulți spre Palestina.

După evrei, a venit și altora rândul să fie expulzați din casele lor, de pe pământurile pe care trăiseră de generații. Odată cu cedarea teritoriilor germane (Pomerania, Brandenburgul de est, Silezia, Prusia de est, și portul Danzig) către Polonia, mulți nemți au fost internați în lagăre de muncă sau au fost siliți să plece pe jos, relocându-se în Germania de Est. În iunie 1945, de pildă, 274.206 mii de nemți au fost ilegal deportați peste Oder. În primăvara și vara lui 1945, cehii au obligat sute de mii de germani sudeți să părăsească țara, iar soldații polonezi au pus presiune pe locuitorii satului Machuswerder din Pomerania să curețe locul în treizeci de minute. Cei terorizați să plece au trebuit să străbată pe jos 60 de km până la granița germană. Majoritatea erau femei, copii și bătrâni dintre care unii au murit pe drum de extenuare, lipsă de hrană și apă.

Statistica ne arată că din Polonia au fost expulzați 7 milioane de nemți, 3 milioane au fost deportați din Cehoslovacia, →

SILVIA URDEA



1.8 milioane au fost îndepărtați din alte teritorii, totalizând 11.730 milioane de refugiați nemți (pp. 231-234).

Obsesia rasială nu a fost atât de puternică niciodată ca în perioada imediat următoare celui de Al Doilea Război Mondial. Ea a avut un uriaș impact asupra Europei, atrăgând popoarelor atenția asupra acestei teme cum niciodată până atunci nu se întâmplase. Conflictul polono-ucrainean n-a fost mai puțin sadic. Opinia autorului este că evenimentele din Polonia au fost deosebit de importante „because this was the country where the most comprehensiv ethnic cleansing took place, but also because the Polish/Ukrainean problem had such huge consequences for the rest of Europe.”(deoarece în această țară s-a produs cel mai comprehensiv etnic cleansing, dar și pentru că problema polono/ucraineană are uriașe consecințe pentru restul Europei - p. 214).

Zona estică a Poloniei locuită de polonezi, ucraineni și evrei a fost invadată de trei ori: întâi de sovietici, apoi de naziști și din nou de sovietici. Grupurile au fost împinse să se urască. Naționaliștii ucraineni din OUN (Naționaliștii Ucrainenii) s-au aliat cu naziștii pentru că aveau același țel: purificarea etnică prin violență. În cursul anilor 1941-1942 polițiștii ucraineni au aplicat soluția finală în Volhynia, exterminând 200.000 de evrei. La sfârșitul lui 1942, naționaliștii ucraineni s-au reorganizat în Armata Ucraineană Insurgentă, concentrându-și atenția pe evreii rămași și mai ales pe exterminarea polonezilor a căror masacrare a început tot în Volhynia. „According to not only Polish sources but German or Soviet ones, Ukrainian partisans indulged in beheading, crucifying, dismembering and disembowling their victims, and often displayed bodies in a conscious attempt to strike terror into the remaining Polish community... This took place throughout eastern Poland/western Ukraine.”(Conform nu doar surselor poloneze, dar și celor germane sau sovietice partizanii ucraineni și-au permis să decapiteze, crucifice, să dezmembreze victimele și adesea să expună cadavrele cu intenția de a inculca teroarea în ceea ce rămăsese din comunitatea poloneză. - p. 217).

Cincizeci de mii de polonezi au fost uciși de partizanii ucraineni în Volhynia, și alte douăzeci, treizeci de mii în Galiția, în total nouăzeci de mii de polonezi au pierit în timpul conflictului civil din zona graniței de est poloneze. Aceleași reprobabile acțiuni s-au produs în Galiția și centrul Poloniei. Ucraineni au fost uciși cca douăzeci de mii. (p. 219).

Au urmat repatrierile între 1944-1946: 782.582 de polonezi au fost dați afară din Ucraina sovietică și replasați în Polonia, 231.152 de polonezi au fost expulzați din Belarus și 169.244 din Lituania, în total 1.2 milioane de polonezi au fost siliți să plece din locurile lor de baștină. Cu aprobarea sovieticilor, polonezii au expulzat 482.000 ucraineni din Galiția și sud estul Poloniei (p. 222).

La sfârșitul lui ianuarie 1946, soldați polonezi din regimentul 34 infanterie au masacrat ucraineni în satul Zawodka Morochowska în partea de sud-est a Poloniei. Realitatea bate imaginația cea mai horifică: „Some women had their breasts sliced off while others had their eyes gouged out or their noses and tongues removed. According to one of the Polish soldiers who took part in the massacre ”there were some among us who were enjoying this butchery” (Unor femei le-au tăiat sânii felii, iar altora li s-au scos ochii sau nasurile și limbile le-au fost îndepărtate. Conform unui soldat polonez prezent la operațiune ”unii dintre noi au simțit satisfacție în acest măcel” - p. 213).

Masacrul din acest sat s-a produs sub oblăduirea guvernului.



Sorin Bârgăoan, Măinile doamnei

Nenorocirile nu se limitează doar la naționalitățile menționate. Slovacia visau să aplice soluția finală celor șase sute de mii de unguri. Autoritățile au cerut expulzarea acestei minorități. Bulgarii au alungat o sută patruzeci de mii de turci și țigani. Jugoslavia a fost „the site of the worst violence in Europe, both during and after the war” (locul cu cea mai cruntă violență în Europa în timpul și după război - p. 251). În Jugoslavia, statul însuși a patronat violența. Se știe că aici s-au ciocnit două forțe majore: ustașii din Croația și partizanii comuniști sub conducerea lui Tito.

Dacă în majoritatea statelor europene conflictele s-au mai atenuat după aproximativ un deceniu de la terminarea războiului, în Italia pedepsirea fasciștilor și a colaboratorilor s-a extins pe aproape două decenii.

După înfrângerea fascismului, în Italia s-a desfășurat o freneză a răzbunărilor.

Cinci sute de indivizi au fost executați la Milano și o mie la Turin. În aprilie și mai 1945, circa nouă mii de fasciști și simpatizanți și-au aflat moartea cu o rapiditate ieșită din comun. Resentimentele în Italia au trenat un timp îndelungat. Numărul total al celor pedepsiți se situează între 12.000 și 20.000. Între aprilie-mai 1945 circa nouă mii de indivizi au fost uciși dintre fasciști și simpatizanți (p. 150).

Colaboratorii cu fasciștii și naziștii au fost total dezumanizați de media, folosindu-se la adresa lor invective ca: „paraziți”, „câini turbați”, elemente care trebuie eliminate din societate. În Italia, corpurile fasciștilor, inclusiv corpul lui Mussolini au fost expuse pentru ca lumea să poată să-i lovească și să-i scuiepe. Se dădea prilejul maselor înfuriate să se defuleze. Autoritățile nou instalate și Aliații nu au fost de acord cu acest tratament, criticându-l: „The terrible thing is that we are repeating some of the most heinous procedures carried out by Gestapo”. (Este teribil că repetăm unele dintre cele mai criminale proceduri folosite de Gestapo - p. 146).

Au fost luate în colimator cele mai diverse categorii profesionale precum: politicieni din timpul războiului, primari, administratori, polițiști, jandarmi, proprietari de cafenele, jurnaliști, regizori, crainici la radio, ac- →

tori, cântăreți și au fost atacați pentru că au diseminat propaganda nazistă.

Un loc aparte între aceste categorii au ocupat femeile care au întreținut relații sexuale cu militari germani. Unele dintre ele au avut nefericita soartă de a fi dezbrăcate în public, unse cu smoolă, cu zvastica ștampilată pe corpul lor și astfel supuse oprobriului mulțimilor. S-a întâmplat acest lucru în întreaga Europă. Franțuzoaicele au bătut recordul prin numărul lor. La o soartă nemiloasă au fost condamnați copiii născuți din asemenea relații, fiind repudiați de societate în întregul ei. În Polonia, au fost peste un milion de copii orfani, în Germania o treime din copii și-au pierdut tatăl.

Pedepsirea criminalilor de război s-a îndeplinit diferit în fiecare țară. De exemplu, în Franța, din 311.000 cazuri au mai rămas în închisoare 1500 de condamnați. În Cehoslovacia, în schimb, acțiunea a fost luată foarte în serios. Astfel că, din 723 de condamnați, au fost executați 686, adică aproape 95%.

O înverșunată rezistență la comunismul sovietic au manifestat țările baltice, a căror luptă de guerilă s-a extins până în 1950, în speranța că americanii vor observa și le vor ajuta. Dar nu s-a întâmplat așa și partizanii nordici, de un curaj și o tenacitate impresionantă, au fost înfrânți în cele din urmă și s-au resemnat, continuând să se opună, dar nu pe calea armelor. Sacrificiile lor au fost imense. Lituania s-a remarcat prin cele mai disciplinate, mai bine organizate grupuri de guerilă anticomunistă. Această țară nu a uitat nici până azi resentimentele sale față de Rusia, în ciuda faptului că, după 1990, nimeni n-a mai deranjat-o. Iată cum aceste resentimente ies la suprafață în cererea ei de a intra în NATO sau în blocada împotriva Kaliningradului (fostul Königsberg, orașul natal al filosofului Immanuel Kant). Istoria este plină de păcate. Cu siguranță istoria nu va merge în rai.

„The greatest resistance occurred in western Ukraine, where the total number of men and women involved in partisan activities between 1944 and 1950 probably reached 400,000. (Cea mai mare rezistență s-a manifestat în vestul Ucrainei, unde numărul total al bărbaților și femeilor implicate în lupta de partizani între 1944 și 1950 a atins

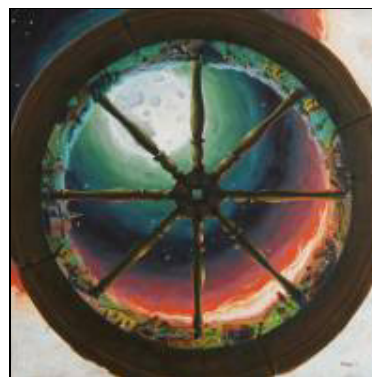
probabil 400.000 - p. 341). Să menționăm însă că rezistența anticomunistă s-a combinat la acești partizani cu obsesia curățirii etnice. Reminiscențe ale acelei obsesii transpar și astăzi în luptele naziștilor din Vestul Ucrainei împotriva rușilor etnici din estul Ucrainei, ceea ce, între alte motive, a condus la absurdul război de astăzi.

Grecia ocupă un loc aparte în cadrul manifestărilor de după încheierea războiului. Deoarece politicienii comuniști au decis să se extragă din arena democratică, a izbucnit un sângeros război civil, prima ciocnire și cea mai sângeroasă între muncă și capital, între Est și Vest, între stânga și dreapta, ciocnire care a prefigurat „războiul rece”. Violenta războiului civil din Grecia a trezit teama americanilor de posibilitatea răspândirii „flagelului” comunist în întreaga lume occidentală. Cu ajutorul englezilor și al americanilor, acest război civil a fost anihilat la fel ca și Partidul Comunist, și stânga în general pentru următoarele trei decenii. Cel mai important strateg al „războiului rece”, George F. Kennan, a avertizat că „the Communist flood” ar putea să se reverse peste întreaga Europă, ceea ce a determinat SUA să implementeze în 1947 Planul Marshall. „The Greek civil war was therefore not merely a local tragedy, but an event of truly international significance. (Războiul civil grec a fost nu doar o tragedie locală, ci un eveniment de o reală semnificație internațională - p. 314).

Acest război a fost un sever avertisment spre lumea capitalistă, care a instituit cât se poate de accelerat politica războiului rece de înghețare a conflictelor între cele două lagăre apărute după 1945.

Polarizarea Europei și a întregii lumi care a gravitat în jurul acestor două lagăre este caracteristica definitorie a celei de-a doua jumătăți a secolului trecut.

Istoricul Keith Lowe face o paralelă în oglindă a metodelor de preluare a puterii în Estul ocupat de sovietici și cele de reorganizare a instituțiilor distruse de război în Occident, conchizând că „Neither side had a monopoly on virtue” (Nici o parte nu a avut monopolul asupra virtuții - p. 362). Istoricul constată o deranjantă simetrie între tratamentul aplicat comuniștilor în Occident și ca-



Sorin Bârgăoan, Dincolo de amintiri

pitaliștilor în blocul sovietic.

Demonizarea opozițiilor politici a fost aceeași pe întregul continent european, doar actorii au fost diferiți. Cele două blocuri au fost controlate de cele două supraputeri „who held the cards” (care au avut cărțile - p. 362) și influența lor „was just as strong” (a fost atât de puternică - p. 362).

Interesantă este predicția lui Keith Lowe după analiza magistrală asupra primului deceniu de după 1945. „As in both of the global wars of the previous thirty years, Europe was still the main theatre of conflict. **But for the first time in their history, Europeans would not be the ones pulling the strings: from now on they would be mere pawns in the hands of superpowers outside the borders of their own continent.**” (În ambele războaie globale ale celor treizeci de ani anteriori, Europa a fost încă principalul teatru al conflictului. Dar pentru prima dată în istoria lor, europenii nu vor mai fi cei care vor trage sforile: de acum înainte, ci vor fi mai degrabă pionii în mâinile supraputerilor din afara granițelor continentului european. - p. 364).

Războiul din Ucraina accelerează fenomenul de anemiere a relevanței occidentale pe scena lumii.

Accentele se schimbă, contribuțiile semnificative se mută înspre blocul asiatic condus de alianța sino-rusă. Visul președintelui Joe Biden de a slăbi Rusia și a organiza un putch la Moscova s-a transformat demult într-un coșmar, care continuă să omoare oameni. Istoria nu poate fi oprită din mersul ei cu niciun preț. În general, imperiile în declin cad în hybris din cauza unei gândiri iluzorii.

Waterford, 27 iunie 2022

Asterisc

## ÎNTRU DOUĂ LUMI

Buni, nume ce cred că a fost auto-atribuit de la cuvântul bunicuță, era aliniat semnăturii de autor. Așa am întâlnit-o pe doamna Elena Buică citindu-i articolele din revista *Observatorul* în urmă cu aproape două decenii. Cum nu o cunoșteam personal și nu știam că suntem de vârste apropiate, amândoi începându-ne ucenicia în arta scrisului după anii pensionării, am descoperit în articolele citite un stil vioi, povățuitor, presărat cu metafore grăitoare emanând arome de iarbă proaspăt cosită. Scrierile dânzei m-au făcut să cred că aparțin unei persoane care a urcat treptele vieții cu atenție, luând cu dânsa pentru filele ierbarului de acasă, flori gingașe care aveau să-i reamintească mai târziu locul și împrejurarea care au adus-o acolo. Precum un album de fotografii, amintirile desprinse de pe fiecare pagină a ierbarului, s-au transformat în evocări ale vieții autoarei, uneori mai vesele, alteori mai triste, aidoma istoriei patriei noastre nevoită să răzbească vremurilor aprige ale războiului și prigoanei care a urmat. Viața autoarei se aseamănă cu viața fiecăruia dintre noi, care ne-am născut și trăit în acele locuri și același timp. De acea simțirile și povestirile Elenei Buică prind ecou atât de puternic în sufletele noastre primitoare, precum un mozaic aproape terminat își căuta pietricica lipsă. Cu dar înăscut de povestitoare, articolele dânzei ni se adresează în limbajul blajin luminat de sentimente sincere și adânci ca ale unei bunicuțe nepoțelilor, ce le da povață pilde învățate în propria ei copilărie de la bunici și învățători, despre dragoste, bună cuviință și ce este bine și rău.

Anii au trecut, vârstele noastre au înaintat purtate la vale precum frunzele copacilor bătrâni de apele timpului și, odată cu ele, au apărut semne îngrijorătoare de schimbări în natură și în viețile noastre. Precum securea retează copacul de la rădăcinile care l-au susținut, două evenimente separate au schimbat cursul vieții oamenilor din întreaga lume: atacul terorist de la 9 septembrie 2001 și pandemia virusului Covid 19. Și scrierile noastre au început să reflecte aceste schimbări prin neliniști și semne de întrebare, prin căutări de soluții și răspunsuri, ca ale omului prins în mijlocul drumului fără adăpost înaintea furtunii. Buni nu a făcut excepție.



„Pornind de la concluzia de necontestat că trăim în era unui salt uluitor al științei și al tehnologiei planetare, o epocă în care mintea omenească s-a întrecut pe sine în strălucire, constatăm cu înfiorare că acestea, sfidând legile fizice și morale, au puterea să ne schimbe obiceiurile ancestrale” spune Elena Buică în articolul *Capcanele științei și tehnologiei*. „Abundența copleșitoare de noutăți aduce după sine și confuzie de valori și adesea face ca noi, oamenii, să fim bântuiți de dileme, impasuri, erori și paradoxuri de multe ori insurmontabile. Virtualul ne-a făcut prizonierii lui, comunicăm, dar nu participăm existențial la viața celorlalți” În afara acestora, Elena Buică remarcă faptul că „puțini oameni mai stau în genunchi, cu capul plecat, lepădându-se de satana minciunii. Vremurile noastre au prea puține ancore-reper de autentică substanță și au multă impostură pe multe planuri. Am uitat că valoarea cea mai adevărată este cea a gândurilor și a trăirilor noastre. Trăim pe pilot automat... puțini dintre noi reușim să transcendem realitatea imediată și să ne punem întrebări despre rostul vieții, despre bine și rău, despre valorile cu dimensiune de simbol, despre cum ar trebui să trăiască ființa umană pentru a-și merita titlul de OM”.

Gama preocupărilor desprinse din scrierile Elenei Buică este foarte largă și dovadă stau numeroasele cărți tipărite, multe dintre ele traduse și premiate, la care se adaugă numeroasele articole din revista *Observatorul* și altele. Nu am obiectivitatea celui care a citit tot ceea ce autoarea a scris, în special niciuna din cele aproape douăzeci de cărți tipărite, dar din puținele lucrări citite, în majoritate articole, cititorul, pot spune, rămâne copleșit de bogăția ideilor abordate de

autoare, de sensibilitatea descoperirilor ce le transmite în limbaj viu colorat, fie că e vorba de relatarea unor fapte, oameni sau locuri.

În scrierile lui Buni, una din temele esențiale este împlinirea spirituală a omului și aici ne vorbește omul care a trecut prin aproape toate etapele vieții și care în final a descoperit că adevărata mulțumire sufletească provine din propria atitudine față de tot ce ne înconjoară. În articolul *Sensul Giratoriu al Vieții*, aflăm că „Viața întregă este un test, băjbăim până nu găsim identitatea. Iar istoria se repetă până reușim să trecem testul... Suntem liberi să alegem, să ne facem un proiect, dar nu putem face ce vrem, nu putem totdeauna să decidem și, de aceea, nu putem să creăm omul acela pe care vrem să-l construim (în noi). Ajungem să experimentăm toată viața prăpastia de netrecut între ceea ce dorim să fim și ce am reușit din tot ce am dorit”

În *Puterea magică a gândului*, Buni ne spune din perspectiva celor 85 de ani de viață că „Presupunând că cineva m-ar întreba ce cred că stă la temelia vieții noastre, acum știu că așa avea următorul răspuns: ca scop - evoluția spirituală, și ca armă - forța gândului. Stare de spirit e izvorul ce deschide drumul spre noblețea sentimentelor, spre lumină, cultură, civilizație, iar puterea gândului ne ajută să ne construim pe noi înșine și să devenim ceea ce dorim. Gândurile călătoresc în Univers cu o viteză mai mare decât cea a luminii, călătoresc instantaneu și nu cunosc opreliști decât cele impuse de noi. Fiecare individ are propria lui lume de gânduri pozitive sau negative, în diferite proporții pe care le emite în Univers. Ele sunt atrase de alte gânduri asemănătoare cu care se întâlnesc, se cupleză, se întăresc, apoi se întorc de unde au plecat și lucrează în favoarea sau în defavoarea individului (sau a societății)” Articolul acesta folosește următorul citat al lui Mahatma Gandhi drept motto: „Omul este produsul gândurilor lui, el devine ceea ce gândește”.

Vorbind de împlinirea spirituală a omului, vedem cum din aproape fiecare pagină scrisă răsar fațete noi ale acestei crâncene lupte pe care Buni o dă cu ea însăși pentru perfecționarea caracterului ei, pentru mai multă bunătate și liniște sufletească, pentru sustragerea persoanei proprii din conflicte și gânduri negative care ar putea să-i umbrească soarele încrederii în forțele binelui. Împotriva celor aproape 90 ani de viață și a numeroaselor deteriorări fizice ca cititul și umblatul, Buni →

DAVID KIMEL



apare în fiecare împrejurare aceeași bunicuță bună, o făptură cu zâmbet blajin și o figură luminoasă. De câte ori vorbește, spusele ei nu aduc injurii, reflectă aspectele pozitive și sunt îmbrăcate în aureola aceluia surâs care-i înobilează fața.

O altă temă importantă în scrierile Elenei Buică este cea a bătrâneții. În articolul *Gânduri despre senectute*, autoarea ne spune: „Despre bătrânețe credeam altceva înainte de-a o trăi. Trăind-o, mi se pare foarte departe de părerile pe care le aveam în tinerețe. Este foarte ciudat să te simți tânăr în timp ce societatea te crede bătrân... Mi se pare că bătrânețea poate fi considerată un suflet tânăr într-o carcasă veche și că în scrieri nu vezi carcasă... Scurgerea anilor poate să rideze pielea, dar sufletul nu, iar în domeniul scrisului poate fi un câștig în plus.

Atins de aripa timpului, vigoarea trupului seniorilor a trecut de partea cealaltă, a sufletului, și flacăra vie a tinereții a devenit lumina de mai târziu, iar experiența lor poate să valoreze cât inițiativa tinerilor...

Nu suntem toți egali în fața bătrâneții, nu totdeauna vârsta înaintată înseamnă declin. Există o artă de-a îmbătrâni frumos, să rămâi în interior tânăr, activ, prezent. . .

Anumite forme ale inteligenței, cum este cea verbală, la bătrâni pot pune în evidență performanțe maxime care se mențin în bună măsură mulți ani. Sociologii o numesc inteligență cristalizată ce are la bază interacțiunea aptitudinilor rezultate prin socializare și educație.”

„Cine nu are bătrâni, să-i cumpere!” spune un vechi proverb românesc. Bunul meu prieten plecat la ceruri de curând, Gavril Morariu, într-o scrisoare din luna octombrie 2021 pe tema: „Să fim mândri de vârsta noastră!” relatează: Directorul Colegiului de Medicină de la Universitatea George Washington susținea că mintea unei persoane în vârstă este mult mai plastică de cât de obicei.

La această vârstă interacțiunea dintre emisferile dreapta și stânga ale creierului devine armonioasă, ceea ce extinde posibilitățile noastre creative. Prin urmare, printre persoanele cu vârsta peste 60 de ani veți găsi mulți oameni care tocmai au început activitățile lor de creație.

Scriitoarea Elena Buică mărturisește în articolul *Gânduri la 85 de ani*: „Eu mi-am făcut debutul literar la 70 de ani, și multe persoane credeau că e o virtute ca la acești ani să mai pornești la un nou

drum în viață. La rândul meu mă miram de mirarea lor. Trăind o prelungire a deplinei maturități, simțeam neschimbată forța vitală... Așa se explică pasul îndrăzneț de a mă dedica scrisului la vârsta de 70 de ani. Sunt convinsă că deschiderea spre nou, acceptarea diversității, a plenitudinii vieții și a schimbării, aduc ființa omenească pe noi trepte... Senectutea te eliberează de gânduri ascunse, de calcule impure, lăsându-ți loc pentru armonie, echilibru, și măsură în tot ce faci...”

În retrospectivă, gândesc că poate cea mai importantă temă a scrierilor Elenei Buică este aceea care se referă la locul și persoanele care i-au oferit căldura primelor îmbrățișări, la părinții, școala și învățătorii satului cu ulițele lui însorite și ogrăzile pline de flori din Țigănești, Teleorman. „Ultimii ani de viață trăiesc din primii” este titlul lui Tudor Mușatescu cu care Buni își începe articolul *Întâlnire cu Țigăneștiul, vatra copilăriei mele*. „La anii senectuții, aud mai clar cum zăriștea locului natal mai cheamă de la mari distanțe, cu mireasma florilor de regină a nopții, de busuioac pus la icoane, de razachie, de gutui puse la fereastră, de case văruite proaspăt, de rufe uscate la ger, de pâine coaptă pe vatra țestului, de cântecul ciocârliei care se înalță ca o săgeată spre albastrul cerului și câte alte scumpătăți care își cer dreptul la neuitare. În fiecare an, îndată ce ajung „acasă”, simt că m-au dus tălpile la locul lor, simt un miros al anotimpului copilăriei, simt puritatea inocenței pe care o păstrăm în adâncul ființei noastre, simt dorințe de esențe tari de altădată, inalterabile...”

Ascult cu înfiorare tumultul apelor timpului prăvălindu-se fără îndurare. Venirea la Țigănești este o sfântă sărbătoare, fiindcă aici se păstrează pentru mine taina timpului de odinioară, scânteieri de frumuseți sau lacrima adunată din vitregiile sorții... Am convingerea că satul încă mai păstrează câte ceva din vatra de moralitate și corectitudine despre care credem prea adesea că sunt definitiv pierdute...Aici privesc eternitatea direct în ochi, aici întreaga mea ființă respiră o natură curat omenească, așa cum a lăsat-o Domnul”.

„De-a lungul timpului - comentează Buni în *Întoarcerea la obârșii* - satul a fost cel care a dat țării pe marii oameni învățați, politicieni, doctori renumiți, dascăli străluciți, inventatori model etc. Mărirea și înălțarea oamenilor își au rădăcinile în vatra satului, chiar dacă sunt mai multe generații în arborele lor

genealogic. Chiar dacă cultura și civilizația satului nostru strămoșesc lasă impresia că ne aflăm în urma istoriei, în pasul grăbit de-a prinde din urmă valorile înnoirilor, să nu uităm că tot ce primim nou e adesea acceptat ca o primenire a vechilor valori, ca o îmbogățire a acestora, iar nu ca o înlocuire a lor. Putem îmbogăți limba cu termeni noi, dar arhaismele și graiul popular nu trebuie să dispară. Ele țin de specificul nostru național, ne identifică.”

În articolul *Scriitorii și scrierile lor*, Elena Buică-Buni se descrie pe sine și scrierile în care dânsa e subiectul povestirii, nu drept o lăudăroșenie sau fapte lipsite de importanță, ci dimpotrivă, oglinda unor simțiri și fapte comune fiecăruia dintre noi, esența tipică și ușor înțeleasă de oricine precum sunt pildele care fac omul precaut prin experiențele altora. „Scriitorii sunt flăcări vii care ard pentru semenii lor cu flacăra de sine. Ei pot face lumină în lume. Scriitorii cu har pot să transfere bătăile inimii lor în pieptul cititorilor. Ei cotrobăie prin labirinturile timpului în care zace însăși veșnicia, acolo unde se păstrează întâmplările vieții apuse, acolo unde au sălaşul semnele durabile și statornice ale istoriei...”

În zilele de azi, trăim aroganța diminuării valorilor noastre naționale, inclusiv literatura. Azi banul și puterea țin loc de credință, sunt atotputernice, au căpătat strălucire mai mare decât talentul, caracterul și trăirile interioare. În momentele noastre de răgaz, revenirea la registrul superior al trăirii spiritualității moștenite sau răsărite proaspăt în câmpul literaturii noastre contemporane este o mare binefacere... Alăturându-mă scriitorilor, prietenii mei, las în scrierile mele să se înșurubeze teme și motive trecute prin examenul tradiției și al scurgerii timpului cu prefacerile lui, iar actualitatea o interpretez ca o prelungire în viitor”.

Lucrările scriitoarei Elena Buică sunt cu adevărat desăvârșite. Durabilitatea, adâncimea și stilul în care au fost abordate subiectele, diversitatea temelor expuse și care nu pot fi menționate mai amplu dintr-o simplă trecere în revistă a ceea ce am reținut citind un număr redus de lucrări, este impresionantă și ca atare îmi fac datoria să recomand celor care doresc o lectură bogată în învățăminte, adevăr și nuanțe de frumusețe copleșitoare, pentru care feliicit din toată inima autoarea.

19 mai, 2022

## PROTOCOALELE DE LA TORONTO (IX)

«Fundamentele societății occidentale, în esența lor, originează în linie dreaptă din **moștenirea IUDEO-CREȘTINĂ**. Tocmai această moștenire este aceea care a făcut din **FAMILIE nodul, CHEIA DE BOLTĂ a oricărui edificiu social din prezent**. Predecesorii noștri, care i-au finanțat pe scriitorii revoluționari de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, înțeleseseră **importanța necesității de a fracționa și apoi de a face să explodeze acest nucleu vital**, dacă doreau, în Rusia de exemplu, să reușească să instituie noul „**Sistem Comunist**” din vremea aceea. Și tocmai asta au făcut, determinând în mod minuțios producerea, de către filosofii și scriitorii neconformiști ai epocii, a unui „**manifest al gloriei STATULUI-DUMNEZEU**”, acesta având **prioritate absolută asupra individului și a familiei**».

*N.n.: Francmasonii*) – Organizația **6.6.6.** dorește **dispariția FAMILIEI, a CLASEI MIJLOCII în special** (în România, în ultimii 32 de ani, nici nu s-a mai creat această clasă mijlocie) și a **ÎNVĂȚĂMÂNTULUI RELIGIOS ANCESTRAL**.

«Pentru a ajunge cu certitudine la construirea unui **GUVERN MONDIAL**, a unei **NOI ORDINI MONDIALE COMUNITARE**, în care toți indivizii, fără excepție, vor fi supuși Stării Mondiale a Ordinii Noi, **trebuie în primul rând să provocăm DISPARIȚIA FAMILIEI**, ceea ce va antrena din aceeași lovitură **DISPARIȚIA ÎNVĂȚĂMÂNTULOR RELIGIOASE ANCESTRALE** și, în al doilea rând, să-i nivelăm pe toți indivizii, **făcând să dispară clasele sociale, în special CLASELE MIJLOCII**. Dar trebuie să procedăm astfel încât toate aceste schimbări să pară a fi fost generate de către voința populară; să aibă aparențele democrației».

Intercalăm, din nou, paragrafe din Documentul „**AURORA ROȘIE**”, de la sfârșitul lui iunie **1985**:

«Ultimii **optsprezece** ani au fost foarte profitabili pentru punerea în aplicare a proiectelor noastre mondiale. Pot să vă spun, fraților, că în acest moment ne aflăm aproape de atingerea scopului. **Căderea națiunilor-state** nu mai este decât o

chestiune de timp – un timp destul de scurt, după cum pot să mărturisesc, cu deplină încredere».

«Grație agenților noștri de infiltrare și colosalele noastre mijloace financiare, până acum s-au realizat progrese fără precedent în toate domeniile Științei și ale Tehnologiei cărora le controlăm din punct de vedere financiar cele mai mari corporații. Începând de pe **vremea reuniunilor secrete cu M. De ROTHSCHILD din jurul anului 1956**,<sup>14</sup> și care au avut scopul de a pune la punct dezvoltarea și implantarea mondială a „**ORDINATOARELOR**”, avem acum posibilitatea de a întreprinde punerea în aplicare a unui gen de „**Asutostradă Internațională**” prin care toate aceste aparate vor fi legate între ele. Căci, așa cum știți deja, controlul direct și individual asupra populațiilor planetei va fi cel puțin totalmente imposibil fără întrebuintarea computerelor și unificarea lor electronică, unele în raport cu altele, într-o vastă „**Rețea mondială**”.<sup>\*</sup> De altfel, aceste aparate au avantajul de a înlocui milioane de persoane individuale. Mai mult, ele nu posedă nici conștiință, niciun fel sau altul de morală, ceea ce este indispensabil pentru reușita unui proiect ca al nostru. Mai ales, aceste mașini îndeplinesc, fără să discute, tot ceea ce li se dictează. Sunt sclavii perfecți la care au visat atât de mult predecesorii noștri, dar fără a-și fi imaginat nici măcar o zi că nouă ne va fi posibilă o asemenea izbândă. Aceste aparate fără patrie, fără culoare, fără religie, fără apartenență politică, reprezintă suprema victorie și instrument al **NOII ORDINI MONDIALE** propovăduite de noi. Ele sunt „**CHEIA DE BOLTĂ**”!»

«Organizarea acestor aparate într-o vastă „**Rețea mondială**” căreia îi vom controla pârgurile superioare ne va ajuta să imobilizăm populațiile. În ce mod?». «După cum știți, **structura de bază a NOII ORDINI MONDIALE** este compusă, dintr-o multitudine de „**REȚELE**” diverse

<sup>14</sup> **DAVID ROCKEFELLER** s-a întâlnit cu **prințul BERNHARD din Olanda (n.n.: urmașul lui ROTHSCHILD)** în mai 1954 la hotelul Bilderberg, înființând **grupul Bilderberg, care este adevăratul GUVERN MONDIAL**. (Vezi: **CLAIRE SÉVERAC, op.cit.**, p.37)

<sup>\*</sup> Rețeaua Internet, situl World Wide Web, etc. (n.a.)



acoperind fiecare toate sferile activităților omenești de pe întreaga întindere a planetei. Până în momentul de față, toate aceste „**Rețele**” erau **legate între ele printr-o bază ideologică comună**; aceea a **OMULUI** ca fiind „**CENTRUL**” și „**REALIZAREA SUPREMĂ**” a **UNIVERSULUI**. Astfel, grație tuturor acestor „**Rețele**” **unite prin intermediul „NOII RELIGII A OMULUI PENTRU OM**”, am **putut infiltra cu ușurință toate sectoarele omenești din toate țările occidentale, modificându-le baza iudeo-creștină**. Rezultatul este acela că, în zilele noastre, **acest OM**, indiferent dacă face parte din sfera politică, din cea economică, din cea socială, din cea educațională, din cea științifică sau din cea religioasă, **și-a abandonat deja**, de la ultima noastră reuniune desfășurată la sfârșitul lunii iunie a anului 1967, **moștenirea trecută, pentru a o înlocui cu idealul nostru REFERINTOR LA O RELIGIE MONDIALĂ bazată exclusiv pe OM**. Desprins de rădăcinile sale istorice, așa cum este de-acum încolo, acest om nu mai așteaptă, în definitiv, decât să i se propună o nouă ideologie. Bineînțeles, aceasta este ideologia noastră; cea a „**STATULUI COMUNITAR GLOBAL**”, căruia el îi va fi „**CENTRUL**”.

Iar ceea ce-i vom aduce noi, încurajându-l să facă parte din ea, cu „**TRUP și SUFLET**”, este tocmai această „**REȚEA ELECTRONICĂ MONDIALĂ**” în care **FRONTIERELE FOSTELOR NAȚIUNI-STATE VOR FI FOST ABOLITE PENTRU TOTDEAUNA**, anihilate până în cele mai adânci rădăcini ale lor».

**Prof. EUGEN MERA**

## Plastica

### Sorin Mihai Bârgăoan

**Sorin Mihai Bârgăoan** (1984, Gura Humorului) artist plastic. În ciuda faptului că a absolvit Facultatea de Științe Economice și Administrație Publică, alege să-și urmeze pasiunea, pictura. Este membru al Asociației de Artă „Tonitza” din Suceava și participă la expozițiile organizate de aceasta.

De asemenea, participă în tabere de creație și proiecte patronate de UNESCO, care au ca obiectiv promovarea României. Într-o astfel de ocazie a primit din partea Patriarhiei Române „Medalia pentru Promovarea Valorilor Tradiționale”.

Colaborează frecvent cu meșteri artizani și cu edituri, ca ilustrator de carte. A participat în numeroase expoziții de grup și în solitar, în mai multe orașe din România și, din anul 2014, începe să colecționeze distincții pentru lucrările sale, dintre care amintim, Premiul pentru pictură al Salonului Artiștilor Plastici din Suceava, 2015, etc.

În anul 2019, expune la Galeria „Macadam” a Institutului Cultural Român din Paris.

Tablourile sale captivează spectatorul de fiecare dată când sunt privite, prin culorile sale armonioase curg povești și esențe din alte timpuri. Fiecare imagine, spune o poveste încărcată de farmec și subtilități, fie privită separat, fie îmbinată cu altele.

ELISABETA BOȚAN

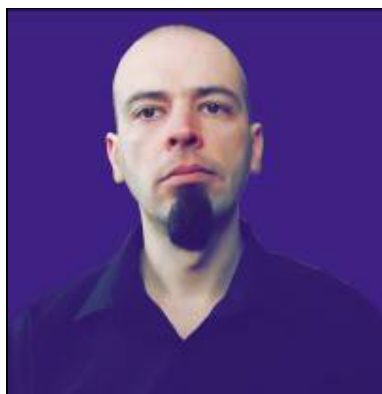
## Aroma timpului trecut

Salonul Alb al Casei de Cultură „Platon Pardău” din Vatra Dornei a găzduit o excepțională expoziție de pictură, intitulată sugestiv „Aroma timpului trecut”, a pictorului Sorin Mihai Bârgăoan.

Artistul păstrează cu demnitate și devotament riguroasele rădăcini ale vieții satului și le implementează atât de potrivit și armonios pe pânzele sale. Acesta selectează imagini cu răsunet de durată, optează pentru permanent, pentru amintirile bine întipărite și sudate adânc în conștiința noastră.

Compozițiile sale ne duc cu gândul la obiectele tradiționale și la locurile din trecut, dar și la oamenii pe care timpul a scris povești în ridurile fețelor lor, pictorul afirmându-se ca un interesant observator al universului uman. Nu abordează istorii epice, ci simple întâmplări mărunte, din care realmente descoperim aromele altor timpuri.

Portretele sale sunt admirabile prin cizelarea liniei, el extrăgând esența plastică prin câteva ipostaze ale omului de la țară, totdeauna cu semnificații adânci și rezonanță emoțională. Oamenii sunt reprezentați spulberați de nenumărate



gânduri, se observă concentrarea unor chipuri care cugetă, de unde se sesizează truda sau solitudinea în rugăciune, în încercarea de a înfăptui o relație cât mai strânsă și intimă cu divinitatea, dar deopotrivă se simte și nostalgia timpului trecut, al anilor înverșunați dar și prolifici ai tinereții, toate cuprinse de semnul demnității, modestiei, încrederii și speranței.

Un alt lucru demn de respect constă în faptul că artistul nu chiar descrie cu lux de amănunte povestea, ci pur și simplu doar o sugerează, el nu o amplifică, ci o reduce realmente la esență. Iar această subtilă formă de exprimare este măgulitoare. Iar în acest proces de a reprezenta mai mult decât ceea ce descoperă ochii, pictorul s-a folosit de diverse modalități specifice de exprimare, una dintre ele fiind simbolul. Cu ajutorul simbolurilor, artistul își transmite mai cu ușurință mesajul, dar fără a-l descoperi de aura de mister care îl propulsează pe o etapă cu mult superioară. De exemplu, lada de zestre își datorează simbolismul unei asocieri străvechi cu corpul, în primul rând cu cel feminin. Omologarea lăzii cu femeia, asupra căreia insistă atât de mult reprezentanții psihanalizei (Freud, „Motivul alegerii casetei”), în cultura română se confirmă prin rolul lăzii de zestre în diferite rituri de trecere: nașterea, nunta, înmormântarea. Ea se asociază misterului, tezaurului ascuns. Mai avem prezentă și lampa, care poartă în sine semnificația unui foc domesticit. Iar ca sursă de lumină, lampa e asociată înțelepciunii și transmiterii cunoștințelor; atestând astfel prezența spiritului printre oameni. Este un simbol al sfințeniei și al vieții contemplative, al iubirii și al sacrificiului. Pictorul mai pune în prim plan și prezența iconei, care sacralizează casa și, totodată, organizează spațiul de locuit în conformitate cu opozițiile dintre sacru și profan.

Pe lângă această încărcătură simbolistică, particularitățile acestor compoziții sunt reprezentate și de lumină și de atmosfera melancolică. Lucrările sale sunt o armonie de ansamblu și sunt bine organizate: orice detaliu de prisos ar ocupa în mintea spectatorilor locul altui detaliu esențial, dar în cazul de față nici

nu se pune problema de încărcătură pentru că simplitatea primează. Tocmai această simplitate ridică arta lui la un nivel superior. Tablourile dețin o logică interioară, iar preocupările lui Sorin sunt și în aria vibrațiilor culorilor și în senzația de densitate a atmosferei, o atmosferă cu o încărcătură intensă.

Având o sensibilitate nativă față de culori și forme mai mare decât a majorității oamenilor de rând, aceasta fiind componenta cea mai importantă a ceea ce numim talent, Sorin se obișnuiește să vadă în jurul său pictură, iar înregistrarea sa vizuală devine activitate permanentă. Datorită subtilității felului său de a vedea și grație rafinamentului creat din experiență, al creației artistice și la afirmarea propriei sale individualități, artistul lucrează neîncetat și se prezintă și ca un desenator pasionat și cu mult bun gust.

Culorile se armonizează într-o atmosferă unitară, fără violență. Ritmurile, adâncimea așezării elementelor, orientarea lor, împletirea liniilor din diferite planuri, duc toate către o solidă gândire constructivă. Ne putem da seama, simplu și logic, că lucrările de artă cuprind inevitabil câteva cuante din spiritul celui care a imaginat-o. El îi insuflă viața. Este mesajul artei autentice. Iar într-adevăr, în sânul acestei comunicări interumane se naște arta reală.

Noi, ca și simpli privitori nu trebuie să căutăm în pictura pe care o vedem un sentiment prestabilit (gândit de acasă), ci să încercăm să descoperim calitățile care îi sunt proprii, chiar dacă unele sunt noi și neobișnuite poate pentru noi, emoția pe care artistul ne-o transmite se dublează datorită gradului de inteligență ce răzbate din ea.

Iar pictura lui Sorin este vie pentru că ea chiar trezește în noi sentimente. Într-adevăr, acestea nu pot fi aceleași pentru toți cei ce o privesc și nici nu pot fi identice pentru același spectator, care poate retrăi alte senzații de fiecare dată când intră în contact cu aceeași lucrare.

Datorită măiestriei subtile a artistului, toate tablourile sale răsună cu o forță deosebită, împletind puterea de convingere a desenului cu spiritul de observație, dar și cu o profundă înțelegere a sensului vieții.

Pictura sa este expresivă prin gravitate și amploare, prin forța de înțelegere a omului de pe aceste meleaguri, cu trecutul și căutările sale.

Artistul Sorin Mihai Bârgăoan, înzestrat cu un sentiment acut al prezentului și cu intuiția vremurilor trecute, a reușit să înmagazineze o așază documentație artistică relevantă și de mare preț, nu doar pentru noi, contemporanii, ci mai cu seamă pentru viitor.

**DELIA IOANA LEIZERIUC**  
- critic de artă



## Scena

# A fost odată un teatru

„A fost odată un teatru”, cartea domnului Aurelian Mihai... este, în opinia mea, mai mult decât o carte de memorii, chiar dacă scopul principal al scrierii acesteia a fost acela de a lăsa o amintire – omagiu.

„Nu am pretenția a fi un bun povestitor, dar am încercat să readuc în memoria noastră o lungă perioadă de timp care ne-a marcat tinerețea.

O perioadă frumoasă, în care am legat prietenii ce dăinuie peste decenii. Noi am trăit-o și o știm destul de bine, dar dacă aceste rânduri vor rămâne, e bine să afle și nepoții și strănepoții noștri cum am trăit și iubit o artă sublimă, TEATRUL!”

Cartea sa este un remarcabil dar izvorât din frumusețea sufletului autorului, domnul Aurelian Mihai!

Mi-au venit în minte cuvintele lui Nichita Stănescu: „Prietenii mei nu sunt mulți, dar sunt... nenumărați”. Prietenii încheiate în jurul activității Teatrului Popular din Buzău, înființat în 1969, au fost pe viață!

Nici nu este de mirare: teatrul a fost a doua familie pentru cei care i-au dat viață timp de peste 30 de ani, oamenii având profesii atât de diverse, uniți de pasiunea pentru arta teatrală: judecător, profesor, contabil, tehnician, inginer, frizer, asistent medical etc.

Domnul Mihai nu se consideră povestitor, dar rapiditatea cu care i-am citit cartea spune exact contrariul. Rândurile scrise sunt sincere, transparente, lăsând să se observe clar sentimentele care l-au legat de membrii trupei de teatru, de persoanele pe care le-a întâlnit prin intermediul acestei activități culturale.

„O prietenie frumoasă, dar care nu ar fi fost posibilă fără prezența mea în teatru, spune autorul. Și ce poate fi mai frumos, decât să lași o astfel de prietenie, moștenire urmașilor tăi!”

Cartea este în același timp o filă de istorie. Dacă o privim din unghiul care trebuie, regăsim imagini ale acelor vremuri dificile, crâmpie ale vieții românilor. Descoperim o critică fină, plasată ici și colo, dar nu cu obidă, ci cu acea condescendență pe care ți-o conferă vârsta și cu umor inteligent. Nu putem rămâne indiferenți remarcând că exista o vreme în care cultura era o activitate preferată a românilor! Spectacolele dumnealor aveau sălile pline! Amănuntele picante despre mari personalități, mari actori sau dramaturgi – Paul Everac, Dina Cocea, Cornel Vulpe, Cristian Munteanu, Ion Lucian trezesc interesul, dar îți dau și o măsură a vibrației culturale din acea perioadă, a implicării acestora în viața culturală românească. „A fost odată un teatru” este, indirect un motiv de reflecție din acest punct de vedere, mai ales acum, când mulțumirea de a trăi

în democrație ne tentează să ștergem cu buretele ceea ce s-a făcut bun în acele timpuri și să rememorăm doar ceea ce a fost trist și rău. Părerea mea însă este că tocmai prin faptul că astfel de mișcări culturale reușeau să își facă loc într-o epocă rigidă, comunistă (în acest sens este foarte relevant ultimul capitol), este remarcabil! Era o subtilă formă de rezistență, atât culturală, cât și personală, reușind să devină o formă de educație populară.

Apreciez umorul autorului, care condimentează textul, atât umorul situațiilor descrise, cât și umorul fin, de analiză, care dă savoare lecturii. Aș putea da multe exemple. L-am ales pe acesta: Era „tipul de bărbat după care femeile se dau în vânt sau se dau pur și simplu!”

Este o carte despre pasiunea de a face ceea ce îți place, de a-ți urma muza, respectându-ți talentul pentru care ești înzestrat. Acest lucru, așa cum remarcăm și în paginile acestei cărți, îți face călătoria prin viață frumoasă, indiferent de conjunctura istorică vremelnică. Pot spune că drumul prin viață al domnului Aurelian Mihai a fost înfrumusețat de această pasiune formidabilă care a fost teatrul, iar, mai recent, de plăcerea de a scrie poezii, multe dintre ele minunate.

Îi doresc să fie însoțit de muză încă mulți ani de acum încolo. Este un talent nativ și o personalitate specială.

**SIMONA MIHUȚIU**



Foștii actori ai Teatrului Popular Buzău, acești oameni frumoși...

## Literatură și film

# Mielul lui Tharlo

După ce am văzut filmul *Jinpa*, de Pema Tsenden, imediat am căutat filmul său anterior, din 2015, adică *Tharlo, păstorul tibetan*. Nu știu cât de dispuși sunteți la lentoarea filmului, dar eu l-am savurat fără să butonez telefonul. Că dacă un film nu mă seduce, știu să renunț. Din nou insolitul Tibet, în alb-negru, ba uneori în cenușiu. Da, Tharlo e păstor, are o memorie prodigioasă, dar cine să-l propulseze spre alt destin, când China prefera să lase popoarele periferice în incultură? Comisarul îl roagă să meargă în oraș, să facă poze pentru cartea de identitate. Da, e obligatoriu. Tharlo știe pe dinafară discursurile lui Mao, iar comisarul e încântat. Orașul. Altceva. Frizeria sau locul pierzaniei. Fata îi spală părul unsuros cu șam-

pon, ca să fie o poză rezonabilă. Îi place de el, de timiditatea lui, de sfiala celui ce descoperă o lume nouă? Îl duce la *karaoke*, îl vrăjește, îl îmbată și îl duce la ea.

Întors la cele 375 de oi, Tharlo repetă cântece de dragoste. Poartă cu el, într-o traistă, un miel plâpând, pe care îl hrănește cu lapte din sticla mereu pregătită. E osândit la singurătate. Oi albe aindoma stâncilor. Munți cenușii. El se întoarce în oraș. Ce secvențe de cinema elaborat, studiat, convingător! Vedeți? La față acasă. Doua oglinzi mari. În prima, ea îl tunde la zero, după ce el a adus teancurile de bani, adică tot ce a agonisit. Teancurile ce urcă spre fața lui. Taierea părului în timp real, subliniind pierderea identității. La dreapta, a doua oglindă, unde apare ea. Fiecare în altă oglindă. Incompatibilități. Perfidia, hoția. Ea își schimbă atitudinea. Dispare. Cu



toți banii... Nu aici e filmul, nici în întoarcerea lui deziluzionată. Dacă nu mai are păr, va trebui altă poză pentru buletin, altă descindere în orașul care corupe. A dispărut mielul, dar și multe oi. Singurătatea își ascute colții, munții se înnegresc, noaptea poartă zgomote ciudate. Poezie. Documentar. Cronică socială. Toate la un loc, într-un melanj polifonic. Nu am devoalat nimic din magia filmului, credeți-mă!

ALEXANDRU JURCAN

## Eveniment cultural

# Coande

Și eu, și alții îl cunoaștem de ani. Ca redactor coordonator de revistă, poet, eseist. Filosof, politolog, nu lipsit de maliție fină. Lucrează-n Teatrul Național „Marin Sorescu” de la Craiova, ținând uneori și conferințe. Precum, de curând, la Pitești. Arătând și de astă dată că știe multe și are vorbele la el fără efort. Chiar dacă pe afiș se menționa o „călătorie a diletantului”, nu fu nici pe departe vorba de diletantism. Căci Nicolae nu grăiește la voia-ntâmplării și nu se arată un „călător păcălit”. Ci un povestitor, evaluator a ceea ce-a văzut p-afară în raport cu ce este-n țară. Referindu-se, firește, la scriitori și însemnătatea lor în ziua de azi. La ce se face ici și colo pentru ei. La ce rol are Statul oriunde, în treaba asta. La mecenat, de asemeni. La proiecte de profil și posibilități. La merite și pretenții. Că, la urma urmei, arta și cultura au, pretutindeni, și-o componentă comercială. Nici cum minionă. Pentru că și ele consumă fonduri uneori enorme. Așa că oratorul a evidențiat pe cât posibil varii aspecte la temă. În cunoștință de cauză, neîndoios...

Păcat că moderatură nu se vădi nici acu` strălucit. Și nu oferi dreptu` la întrebări celor șase auditori. Că subiectu` deschis-a comentarii inevi-



tabil. Fapt ce m-a făcut să mai discut și după cu oaspele oltean. Dornic, la rândul-mi, de informație-n plus. Bucuros și mulțumit de (re)întâlnire. Frumos, luminos ar fi să revină și c-un actor din Bănie, care să citească mândră poezie. I-am propus asta, desigur, numai că realizarea nu ar depinde doar de el sau de mine. Ci de factorii de resort și vocația lor culturală reală. Ce nu se-nfățișează ca una de vârf. Ei justificând puținătatea faptelor de acest fel și prin inapetența crescândă a publicului pentru ele. Le dau dreptate cumva, că doar doi stihuitori și-un jurnalist autohtoni fură-n sală. Trist, dar adevărat. Nicolae Coande (Boangiu-n acte) nefiind însă un interlocutor neatrăgător, afirm răspicat. Cel puțin în comparație cu alții pretențioși de nu se poate (da` fără teme autentice). Îl vizitez la serviciu în toamnă, așa plănuit-am...

ADRIAN SIMEANU

## TEL

Nu știu ce am ajuns  
prin faptul  
că îl văd pe Dumnezeu  
făcându-se că nu mă vede  
dar trăiesc speranța  
prin faptul că  
Tatăl Ceresc  
s-a oprit în fața mea  
prin mirarea  
că am înlăturat gardul  
ce ne-a despărțit  
și am pus în loc  
o virgulă...

-----  
Între Dumnezeu și om  
se pune  
doar virgulă  
nu altceva...

## BILANȚ PANORAMIC

Încă ființez  
Nu se poate muri dumnezeiește

În dialogul ce-l porți cu orice nație  
M-ai pus Doamne  
semn de punctuație

Dumnezeu cu mine  
în finala concursului de iubire

Încă ființez  
În iubire nu există măsură  
dumnezeiască

VASILE DAN MARCHIȘ

## TRASOARE OABLE CU GLOANȚE OARBE

### Legile internaționale nu mai funcționează?

Un nebun mimând pe facebook un atac - e arestat.

Un dement de șef călare pe-o rachetă nucleară

Ce-amenință țări din NATO nu-i măcar avertizat.

Pentru el nu-i lege-n lume, zee, tu, justițiară?!

### „Noi am schimbat lângă Balcani Porecla în renume” (V.Aleksandri) (În legătură cu schimbarea numelui unei țări din Anatolia)

Cică lor nu le convine

A plana printre curcani.

Și curcani, noi suntem bine

Între romi și-ntre romani.

### Lei acasă, iepuri la Bruxelles

Folosim doar fontul tffdruc.

Toți avem marca XL.

Ce viteji suntem pe facebook,

Ce bicisnici – la Bruxelles!

### RM refuză ajutorul partenerilor occidentali de a fi înarmată la standardele NATO

Schimnic. Domnu-i dete-un ștremeleag

Pentru orice oportunitate,

Iar RM nu ia niciun ciomag

De la NATO: neutralitate.

### În legătură cu propunerea unor țări de a se trece la săptămâna de lucru de patru zile

Să lucrăm, dar mai cu vână,

Patru zile-n săptămână?

Deputații – Știre nouă? –

Deja au trecut la ... două!

### Vizitele oficiale nu se anunță ante-, ci post-factum

Cică domnul Președinte

S-ar porni-ntr-un loc fierbinte.

Ține minte, gură-spartă:

Nu pui vizita pe hartă!

### Întrebare către comandantul suprem

Ai văzut de când exiști

Paradox din cale-afară:

Grupuri de neonaziști

Denazificând o țară?!

### Lui Rogozin i-ar fi ieșit un porumbel din gură

Tind niponii la Kurile?

E destul să le numești

„Steii”, „Variag”, „Coral”, „Torpilă”



Și-s ... pământuri vechi rusești.

### Predicțiile redactorului-șef al canalului de televiziune RT

Cine studiază-acasă,

Dumnezeu la greu nu-l lasă,

Cine, însă,- n Occident,

Drumu-n iad i-i iminent.

### E prima lor declarație derutantă?

Să te miri că-n toana lor tribală,

Sub bagheta maestrului agil,

„Operațiunea specială”

Se transformă în „război civil”?!

### Ce-i în gușă-i și-n căpușă? (O prezentatoare de la TV rusă delirează că ar fi început Al Treilea Război Mondial)

Cârâie-n eter găina

(Ți-ai pierdut mintea, moțato?):

„Terminăm cu Ucraina,

Apoi dezarmăm și NATO!”

### Kremlinul amenință să distrugă noul ajutor militar promis de către SUA Ucrainei

Cu sistemul, vreți, HIMÁRS,

Să ne púneți pe butuci?

Dinainte v-ați și ars:

Îl vom sparge ca pe nuci!

### Rusoaice tinere siliconate defilează în rochia Evei, tatuată cu drapelul țării

Ioc! te mai îmbeți de ele,

Căci, de când sunt patrioate,

Sânii-stat parcă-s ghiulele,

Frunza – glonț țintind în spate

### Cine garantează calitatea reparării?

Un inginer pe vremuri, când da-n

primire-un pod,

Stătea sub pod când trenu-l punea la

încercare.

De ce n-ar sta și-acuma garant un șef

nerod

Vestind cu fast și surle-o riscantă

reparare?

### Libertatea în interpretarea unui moderator de la TV rusă

Liber să ataci o țară,

Să ucizi, să torturezi,

S-o înșfaci ca uliu-n gheară

Și să spui c-o ... liberezi.

### Se fură artefactele din muzeele orașelor ucrainene temporar ocupate

Bronzul din postneolitic -

Demilitarizare,

Iar vestitul aur scitic -

Zisa denazificare?

### Să fi pus la încercare capacitatea de răspuns a țărilor NATO?

Ca un cioroi, un avion străin

Zbura pe cerul liber din Balcani,

Iar patru țări, c-un gest extrem de fin,

Au cam picat, în speță, de fazani.

### Ministrului muncii, care promite pe mică-pe ceas pensionarilor marea cu sarea

Lacrimi verși de crocodil

Că seniorii-și gat' greu crugu',

Doar că plânsu-ți e futil,

Cât tot vii cu lugu-lugu.

### Seniorii - recunoscători ministrului al cărui unic scop în viață este bunăstarea lor

Ani buni s-a tot luptat și se tot zbate

La pensii să le deie câțiva lei,

Ca morții, când la ușă le va bate,

Să-i poată oferi un ... ceai de tei.

### Un fost și un actual rector provizoriu au picat concursul la postul de rector al Academiei de Poliție (nota 6 și sub 6)

A-i vetri-i unul din vectori

Pe scalii ce țin de șase,

Drept care preținșii rectori

Tot la șase cad în plase.

### Discuție despre „divorțul” dintre acarul Păun și trustul TV DIGI 24

De gafă vrei să știi, Narciso?

Sinceramente-ți spun, surato:

Nu-i vinovat cine-a comis-o,

De vină-i cel ce-a criticat-o.

### Spionii: între Poloniu și Covid

Viața-i luă – fratricidul –

Cu un ceai colegului,

Dar blestemul și COVID-ul

I-au venit de hac și lui.

### Nu-i conflict de interese?

Nu vrei pensii speciale?

Condamni aprig plagiatul?→

NICOLAE MĂTCĂȘ



S-o crezi, úicã, dumitale,  
Când ești chiar împricinatul!

**Are Curtea socoteală (la Legea privind impozitarea pensiilor speciale)**

Cade plumb verdictul Curții:  
Ne-con-sti-tu-ți-o-na-lă!  
Motivarea? 'N fundul burții!  
Greu s-o naști imparțială

**Cum se fabrică un fals la DIGI 24**

Tineri ruși dialoghează:  
„Muzica-i devastatoare!”  
Iar redacția titrează:  
„Noi vrem denazificare!”

**Ce ne prisosește ne și sărăcește**

Ne dedăm întruna la extaze  
Că ulcior ni-i solul cu țechini.  
Ce folos că-o mare-avem de gaze,  
Ni le vindem când ca la străini!

\*

**CATRENE FUMIGENE**

**Nu știm urma ce-o alege**

S-a plimbat mademoiselle Maia  
Cu dom' 'Manuel pe *street*  
Ce-a zis oare după aia  
Pizmașa madame Brigitte?

**Actualii conducători proeuropeni ai RM „au uitat” să anuleze o restricție ilegală dată pentru un parlamentar român de fostul regim**

I-ntrebăm fără sfială  
Într-o stare de vibrato:  
O fi-având omul opreală,  
Însă cine i-o fi dat-o?

**Furnizorii de energie își compensează „pierderile” artificiale sub formă de ajutor de la stat**

Furnizorii au umflat  
Prețul cât le-a cășunat.  
La cei casnici plafonat,  
Ei mulg restul ... de la stat.

**Alertă de cod roșu**

Cea mai bună care-a fost oferta  
„RO-ALERT” la noi când s-a născut?  
Să anunțe de trei ori alerta  
După ce potopul ... a trecut!

**Ieftin, scump – profit să iasă!**

Șmecherii din energie din structurile de stat  
O vând vara pe nimica prin băieți de la privat,  
Care iarna, la nevoie, vor plăti pe ea-ntreit.

Fraieri, noi, din greu, factura. Lor – profitul nesimțit.

**Cine și cum resimte plafonarea prețului la benzină (numai pentru trei luni)?**

Plafonând azi prețul la benzină,  
Cel mai mare, nu cel care-a fost,  
Statul ți-a dat câți lei la chenzină  
Și câți sie să-și mai facă-un rost?

**Murim de frig la iarnă, dar suntem în pas cu moda**

Noi, în plină criză energetică,  
Ne decidem de termocentrale,  
Pe când nemții, -n sminta lor eretică,  
Le socot c-ar fi atemporale.

**Un mare dregător despre „delictul” presei de a fi dezavuat proiectul Legii privind siguranța națională**

Au furat - și știm noi cine! – chiar din seif un draft de lege,  
Bun prilej să mai bârfească pe la colț  
Securitatea,  
Doar că pohta ce-au pohtit-o: limbile să mai dezlege –  
Le-o va stinge-o calda lege ce condamn' ostilitatea.

**Bravii noștri miniștri în așteptarea (i)evaluării**

Se cutremură-n fotolii ca-ntr-o navă-n naufragiu.  
Unii boțmani, slabi de înger, șortul și l-ar fi udat.  
Proiectata atestare-i concepută ca ravagiu:  
Prim-ministrul vrea să-i radă fără spumă: pe uscat!

**Dar în primul mandat?**

Decât să ne spui ca la profani,  
Șmecheruș fățarnic și ciufut,  
Ce-o să faci în următorii ani,  
Nu mai bine-n primii – ce-ai făcut?

**Nici cimitirul nu vă oprește să înotați în locuri primejdioase? (O nouă invenție de-a lui Parafat)**

Geamanduri – roșii coltuce.  
Altul – și mai abitir:  
Roșii în formă de cruce -  
Veritabil ... cimitir.

**Ce să mai plecăm la mare?**

**A venit marea la noi!**  
Cum să-ți spun -și iartă-mi indiscreția –  
Că, de când drenaju-a fost promis,  
Temerarul nostru mic Paris  
S-a schimbat, când plouă, în ...  
Venetia?

La închiderea ediției

Expoziție

**GABRIELA MELINESCU**  
„Scriitoarea desenator”



Gabriela Melinescu, o poetă care contează, a rămas în conștiința publică și prin relația ei cu Nichita Stănescu, o iubire care nu s-a finalizat printr-o căsătorie și, poate, prin aceasta, a trecut din realitate în mit, („Am avut și eu o mare iubire totală, dusă nu până la capăt, ci până în pânzele albe ale capătului” – Nichita Stănescu), mai ales că semne ale unei legături tainice le-a dat fiecare, mai abitir Gabriela Melinescu, care l-a tradus pe Nichita Stănescu și i-a cultivat imaginea, în perspectiva înNOBEL-ării lui.

De ziua ei, 16 august, la 80 de ani, trăitoare într-un azil din Suedia, Gabriela Melinescu s-a întors într-un chip aparte acasă, în țară, printr-o expoziție cu lucrările sale, vernisată la Centrul de Cultură „Nicolae Iorga”, de la Vălenii de Munte, în contextul Universității Populare de Vară „Nicolae Iorga”, expoziție pe care o datorăm Muzeului Literaturii Române.

O expoziție în care prevalează ideile și metaforele, mai mult decât arta picturală, conturate în desenele și grafica poetei, rafinate, subtile.

Un gest elegant, care a făcut să ni se facă dor și de poezia Gabrielei Melinescu.

**NICOLAE BĂCIUȚ**

# Lumea lui Larco

ÎN LUNA AUGUST



## ULTIMA LUNĂ DE VARĂ

Vom ști c-a mai trecut o vară  
Când galben este prin fâneată,  
Iar soarele pe cer coboară  
Și urcă prețurile-n piață.

## NECUNOAȘTERE FORESTIERĂ

Falnic este bradul, iată,  
Norii vârful său străpunge,  
Dar nu știe niciodată  
Trunchiul în ce țări i-ajunge.

## NOU PROGRAM „RABLA”

Se va revigora întreaga  
Zootehnie de la noi;  
Țăranul va preda mârțoaga  
În schimbul unui mânz vioi!

## VALORIFICAREA ȘANSEI

Noroc dă Domnul la oricare,  
Dar e păcat, desigur, dacă  
Ajunge și la unul care  
Cu el nu știe ce să facă!

## AVATAR ISTORIC

În lumea noastră milenară  
Persistă-un fapt pe Globul  
Pământesc:

Poporu-i soarele-ntr-o țară,  
Jefuitorii-s norii ce-o umbresc.

## PROVERBIALĂ

Afle toată omenirea  
Vorba clară din popor:  
„Banii n-aduc fericirea”...  
Dacă-s dobândiți ușor!

## EXPANSIONISM

Tiranii, oameni libertini,  
Cuprinși de dorul migrator,  
Au mare grijă de vecini ...  
Dar și de bogăția lor!

## RELAȚII UMANE

Cât va dăinui pământul,  
Omul, gândul și cuvântul,  
Când sunt certuri multe-n țară,  
Profitorii-s din afară.

## CHEFLIUL SINGURATIC

E inventiv, cum altul nu-i,  
La chef nevoia îl învață:  
Să nu bea singur, dumnealui  
Își pune o oglindă-n față.

## PROVERBIALĂ

Să cumpăr cinste am dorit,  
Dar vânzătorul, om de bine,  
Mi-a spus că ieri s-a isprăvit,  
Căci s-a dat toată pe rușine!

## LA ALEGERILE VIITOARE

O vorbă am la îndemână  
Și-o spun dragi conaționali:  
„Să nu dați vrabia din mână”  
Pe-un stol întreg de ... papagali!

## AH! GAZUL METAN

Când e românul la necaz,

Afirmă și-i dezamăgit:  
Atât e de ușor un gaz,  
Și cât de greu e de plătit!

## SONETUL STABILITĂȚII

Blocate-s multe „roți” la noi în țară,  
Au bețe printre spițe introduse,  
Iar de-a fi scoase șansele-s reduse  
Și ne apasă, ca o grea povară.

Sunt, iată, interese interpușe  
În calea spre o viață mai ușoară  
Căci e o masă beneficiară  
Cu buzunare largi și suprapuse.

Iar vinovații nu au condamnare,  
Trăiesc în lux, cu majordomi în casă,  
De „mațe fripte” nici că le mai pasă.

Constat că nu e nou nimic sub soare,  
Avem corupți, escrocii și mangafale,  
Precum spunea maestrul *Caragiale*.

## DESTĂINUIRE TÂRZIE

Sedința literară e-un balsam,  
Ce îmi alină o cumplită boală,  
Cândva fiind o simplă bănuială,  
Dar sunt convins și, din păcate, - o  
am.

Știam demult, din primii ani de  
școală,  
Că vindecarea are un program  
Sofisticat, un fel de amalgam  
Cu sfaturi grele care dau năvală.

Trecut-au anii-n șir, pe neștiute,  
Iar ironia-n suflet cuibărită  
Rămas-a și mă duce în ispită,

Ținându-se de mine ca o scamă.  
Deci, recunosc, acum, la senectute:  
Sunt dependent de genul epigramă!

**VASILE LARCO**

## De la un clasic citire



**CONSTANTIN ZGRIPCEA**  
(1926 – 2017)

### Relaxare

Relaxarea în finanțe,  
Așteptată cu speranțe,  
Ne-a adus ceva surprize,  
Cu impozite și-accize.

### Diplomatică

Când o-ntorci ca la Ploiești  
Să poți spune ce gândești,  
Nu ajută nimănui  
Dacă nu gândești ce spui.

### Egalitate în tranziție

Tot strângând mereu cureaua,  
Facem față greului:

Unii au primit beleaua,  
Alții, partea leului!

### LOGICĂ

Moștenit-am sărăcie  
De la vechea guvernare,  
Dar mă tem că o să vie  
Alta, poate și mai mare.

\*\*\*

Un salut ne-ntâmpina  
Să trăim și, încă bine,  
Eu mă-ntreb în sinea mea:  
S-a urât, dar pentru cine?

**Selecție VASILE LARCO**

Curier

## De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Felicitări maestre Nicolae Băciuț! Se vede saltul calitativ de la lună la lună, revista *Vatra veche* este tot mai interesantă, diversificată, pe gustul tuturor, iată și un:  
SEMNAL DE IULIE

A spus un cititor fidel, vestit,  
Privind revista redactată bine:  
Pământul e de Soare încălzit,  
Iar *Vatra veche*-i ... caldă de la sine!

**Vasile Larco**

Mulțumesc stimate maestre Nicolae Băciuț, am primit recenta revistă *Vatra veche*, felicitări de peste mări și țări, este o publicație citită, apreciată în tot cursul anului, dovadă este și această cronică de august:

Vara e pe terminate,  
În livezi sunt coapte poame,  
*Vatra*-i plină cu de toate:  
Cronici, știri și epigrame!

**Vasile Larco**

Dragă Nicolae Băciuț,  
Un ultim omagiu colegial pentru munca ta și pentru medalion 70! S-ar putea ca unii să reacționeze! Noi nu suntem uniți decât în caz de război! Vezi ce se întâmplă cu alegerile de la noi, a cincea oară ca și cum corona nu a ajuns! Sau atacurile teroriste, amenințările Iranului... ne face una cu pământul! La mine nepoții și fetele au făcut covit 19 a doua oară... acum! Voi fi recepție pentru tine toată viața, recunoscătoare, colegial,

**Bianca de pe Carmel**

Dragă Nicolae, mulțumesc pentru recentul număr al revistei *Vatra veche*. Îmi amintesc cu plăcere zilele Nichita Stănescu de la Ploiești, atmosfera și oamenii cu inimă largă de acolo, prietenii tăi. Urmăresc admirativ modul dinamic și serios cu care marcezi prin prezență și scris personalități și evenimente românești în toată țara și nu numai în țară. Domnul să te țină tot așa de energic și entuziast!

**Adrian Popescu**

Vă mulțumesc d-nule Băciuț pentru acest nou număr al revistei *Vatra veche* pe care mi l-ați trimis. Abia aștept să-l citesc în întregime, așa, liniștit, articol de articol. Mii de mulțumiri, o zi frumoasă, de-aici, din Țara Bârsei.

**Nicolette Orghidan**

Drag prieten, mare Om și Scriitor Nicolae Băciuț,  
Mulțumesc foarte mult pentru carul cu pâine coaptă pe **VATRĂ** și jarul din Ardeal ce ni-l trimiteți lunar, din care ne hrănim sufletele și ne mai alinăm dorul de

oamenii și locurile natale !

Felicitări pentru promovarea minunatei tinere brăilence **Ana Maria NEGARĂ**, a cărei lucrări de sculptură sunt cunoscute și apreciate în lumea întreagă !

Vă urez Dvs. și tuturor creatorilor de la *Vatra veche* multă sănătate, prosperitate și împliniri pe toate cărările vieții !

Cu perenă amicitie și prețuire,

**Ioan Luca - ardelean 81**

Vă felicit pentru o nouă reușită, un nou număr al revistei, foarte bogat în conținut. La cât mai multe astfel de numere valoroase prin conținut și formă în același timp!

Cu multe mulțumiri,

**Horiana Petrescu**

Stimate Domnule Nicolae Băciuț, Scriindu-vă Dumneavoastră și nu curierului,

Vă mulțumesc pentru ilustrația Numărului recent apărut cu lucrări de Ana Maria Negară, ale căror titluri repetă, prin **Catharsis**, ca în **Rugăciunea marmurei** de la Ploiești, p.15, străvechiul concept de clarificare intelectuală și practică de purificare, Doamne, cât de surprinzătoare în biete-zilele noastre.

**D. C.**

Mulțumesc pentru revistă și vă felicit că, în vremuri atât de grele, continuați!

**Ecaterina Țarălungă**

Dragă Domnule Redactor-Șef, mulțumim pentru *Vatra veche* nr. 6-7, 2022, frumos alcătuită, ca o Zână din Povești, și încărcată de cultură autentică și necesară, ca un manual de școală de pe vremuri.

Cu omagii și urări de sănătate,

**C.Lupeanu**

Vii mulțumiri și calde felicitări pentru noul număr al publicației. Este admirabil prin conținut și numărul autorilor.

Voi avea și eu șansa să aflu noutăți.

Mult succes în continuare!

**Valeriu Tudor**

Distinse domn,

Vă mulțumesc pentru revistă.

Aveți activități culturale de excepție, de îmbogățire și înnobilitare a sufletului.

Rămâneți pentru mine promotorul binelui, al iubirii și frumosului.

Regret că nu mai pot ține pasul, dar apreciera și prețuirea mea pentru tot ceea ce faceți, sunt încă vie.

Cu aleasă prețuire,

**Mihaela Aionesei**

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc în mod deosebit pentru privilegiul acordat la fiecare apariție a revistei culturale *Vatra veche*, pe care o citesc cu mult interes și apreciere!

În calitate de profesor îndrumător, am participat, în anii anteriori, la concursul

literar organizat de dumneavoastră, în cadrul Festivalului Internațional de Creație și Interpretare „Ana Blandiana”, iar în calitate de student doctorand al ȘCOLII DOCTORALE LITERE, din cadrul UNIVERSITĂȚII BUCUREȘTI, aș dori să vă trimit două articole literare, în vederea publicării.

Aștept acordul sau dezacordul

dumneavoastră!

Cu gânduri bune, stimă și prețuire,

**drd. Pană Carmen**

Bună seara, domnule Băciuț! Să mai zică cineva că nu acționează telepatia. Eu v-am trimis ieri corespondența promisă, iar astăzi am primit revista în format online. Mulțumesc! Aștept și varianta pe suport de hârtie. Vă împărtășesc din plin zbulciul pentru revistă, voluntariatul. Știu cum este, fac același lucru cu revista noastră „Școala gălățeană” de peste 32 de ani. Mă consolez cu ideea că Patria o să-mi fie recunoscătoare! (sic!)

**Ghiță Nazare**

Frumoasa ediție. Felicitări pentru reușită și perseverență. Mulțumesc,

**Valentin Uban**

Mulțumim mult, domnule Băciuț! Revista *Vatra veche* ne bucură ca o mult așteptată ploaie de vară în vremuri de secetă...

**Carmen Sima**

Un număr minunat! Lecții frumoase de critică și istorie literară, de estetică aplicată și, mai ales, de patriotism senin! Mulțumesc!

**Irina Iorga**

Distinse dle Nicolae Băciuț,  
Sincer recunoscător pentru nr. 6-7/2022 al revistei și pentru amabila găzduire a nepiericuloaselor mele săgeți.

Vă doresc să treceți ușor prin neiertătoarea și dogoritoare caniculă și să rezistați la presiunea cu care apasă umerii dvs. fragili grija pentru menținerea lună de lună a focului sacru nestins întru călirea îndrăgitei de toată lumea „Vetre vechi”.

Vă trimit pentru nr. din august un mănunchi de Catrene fumigene.

Salut fratern,

**N.M.**

Multe mulțumiri dragă Nicolae,  
cu drag din Germania

**Alexander Demmer**

Mulțumesc pentru revista trimisă. Interesantă, diversă, originală! Felicitări! Succes în continuare!

**Profesor Gh. Bucur**

Mulțumesc frumos pentru toate revistele ce au fost și pentru toate ce vor mai fi!!! Mulțumesc!

**Aurelia Vrâncanu**



# Panoramic cultural 2022



**Omagiu lui N. Steinhardt, la Mănăstirea Rohia**



**Lansare „Integrala N. Steinhardt”, la Baia Mare**



**Sărbătoarea „Fiii satului”, la Vișinelu, Mureș**



**Lansare cărți de Nicolae Suci, la Hoghilag, Sibiu**



**Lansare carte Carmen Doreal, la Târgu-Mureș**



**Lansare carte „Pasărea cu clonț de rubin”, la Nășăud**



**Caravana Culturii, la Sighișoara**



**Întâlnire cu Cenaclul „Cetății”, la Sighișoara**



# OCHIUL CICLOPULUI



Sorin Bârgăoan, Aer de toamnă

## NU E DECÂT UN NOR

Nu e decât un nor  
și-n umbra lui nu-i niciun strop de  
ploaie.  
Doar pașii tăi mărunți  
Pic, pic,  
Ce nu duc nicăieri.

Nu e decât un nor  
și lacrimile tale pe obraz  
curg râuri, râuri  
și niciun mal nu le e poartă.

Nu e decât un nor  
Ca o clepsidră  
În care nu fire de nisip cad,

Ci stropi de ploaie.

Pic, pic  
Și-n urma pașilor  
eu mă ridic din apă  
ca pasărea din ultima cenușă  
a unui nor!

NICOLAE BĂCIUȚ

## Directori de onoare

Acad. MIHAI CIMPOI  
Acad. ADAM PUSLOJIC  
MIHAI BANDAC



## Redactor-șef adjunct

GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

## Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean,  
Sorina Bloj, A.I. Brumaru, Aurel Buzincu, Geo  
Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc,  
Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Justin-Florin

Dumitru, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile  
Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan  
Marcoș, Eugen Mera, Cristina Sava, Mihaela Malea  
Stroe, Nicolae Suci, Titus Suci, Gheorghe Sarău, Ilie  
Șandru, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

*Correspondenți:* Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan,  
(Paris), Dumitru Ichim, George Filip (Canada), Andrei  
Fischof (Israel), Simina Lazăr (Paris) Veronica Pavel  
Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin  
Nădrău (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Ognean  
Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).  
Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI  
PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată  
fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2022 • Email : [nicolaebaciut@yahoo.com](mailto:nicolaebaciut@yahoo.com);  
[vatraveche@yahoo.com](mailto:vatraveche@yahoo.com) • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon:  
0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea  
asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.



2 0 4 4 0 9 5 2